

UNIwersYTET ŁÓDZKI
WYDZIAŁ STUDIÓW MIĘDZYNARODOWYCH
I POLITOLOGICZNYCH

Natalia Zajączkowska

INDYJSCY MUZUŁMANIE A POLITYKA
TOŻSAMOŚCIOWA W PÓŁNOCNYCH INDIACH W
LATACH 2017-2022

rozprawa doktorska

przygotowana pod kierunkiem
prof. dr. hab. Marka Dziekana
Promotor pomocniczy
dr Krzysztof Iwanek

Łódź, 2023

Table of Contents

SŁOWNIK POJĘĆ.....	4
WYKAZ SKRÓTÓW	10
WSTĘP	11
ROZDZIAŁ I. POLITYKA TOŻSAMOŚCIOWA W INDIACH	32
1.1 ZNACZENIE TOŻSAMOŚCI RELIGIJNEJ W INDIACH	32
1.2 WSTĘP DO POLITYKI TOŻSAMOŚCIOWEJ	34
1.3 POLITYKA TOŻSAMOŚCIOWA W INDIACH KOLONIALNYCH	35
1.4 POLITYKA TOŻSAMOŚCIOWA W NIEPODLEGŁYCH INDIACH	38
1.5 HINDUTWA W SŁUŻBIE INDYJSKIEJ POLITYKI TOŻSAMOŚCIOWEJ	40
1.6 HINDUSKO-MUZUŁMAŃSKA POLITYKA TOŻSAMOŚCIOWA I ZWROT W KIERUNKU MAJORYTARYZMU	44
ROZDZIAŁ II. DYSKURS ANTYMUZUŁMAŃSKI W INDIACH W LATACH 2017-2022.....	48
2.1 NEGATYWNY STEREOTYP MUZUŁMANINA W KULTURZE INDYJSKIEJ	48
2.2 TEORIA SPISKOWA I PLOTKA JAKO NARZĘDZIE POLITYKI	53
2.3 WYKORZYSTANIE TERMINU „DŽIHAD” W INDYJSKICH TEORIACH SPISKOWYCH	56
ROZDZIAŁ III. TEORIE SPISKOWE W INDIACH. STUDIUM PRZYPADKU.....	59
3.1. DŽIHAD POPULACYJNY	59
3.1.1 Definicja dżihadu populacyjnego	60
3.1.2 Demografia w polityce	62
3.1.3 Kwestia muzułmańska	65
3.1.4 Hindutwa a dżihad populacyjny w Indiach	68
3.1.5 Analiza dyskursu politycznego dotyczącego dżihadu populacyjnego	71
3.1.6 Kontrola populacji w świetle prawa	77
3.1.7 Dżihad populacyjny a koncepcja sekurytyzacji	78
3.1.8 Analiza dyskursu medialnego dotyczącego dżihadu populacyjnego	79
3.1.9 Próba weryfikacji	86
3.1.10 Czynniki rozrodczości	97
3.1.11 Badania terenowe	102
3.2 DŽIHAD MIŁOSNY	105
3.2.1 Historia koncepcji „miłosnego dżihadu”	106
3.2.3 „Miłosny dżihad” w latach 20. XX wieku	109
3.2.4 „Miłosny dżihad” a hindutwa	113
3.2.5 „Miłosny dżihad” w XXI wieku	116
3.2.6 Analiza przykładów dyskursu medialnego wokół „dżihadu miłości” w Indiach	122
3.2.7 Analiza przykładów dyskursu politycznego wokół „dżihadu miłości” w Indiach	133
3.2.8 Ghar wapsi	144
3.2.9 Miłosny dżihad a koncepcja sekurytyzacji	150
3.2.10 Prozelityzm i przyczyny konwersji religijnych w Indiach	154
3.2.11 Endogamia religijna i małżeństwa mieszane w Indiach	156
3.2.12 Podwójne standardy dotyczące związków międzywyznaniowych	162
3.2.13 Dżihad miłosny w wymiarze genderowym	163
3.3 KORONA DŽIHAD	169
3.3.1 Teoria tzw. korona dżihadu	170
3.3.2 Koronawirus w Indiach	171
3.3.3 Dezinformacja podczas pandemii	172
3.3.4 Źródła dezinformacji w Indiach	173

3.3.5 Wzrost dezinformacji w Indiach	176
3.3.6 Tablighi Jamaat i rozkwit teorii o korona dżihadzie	178
3.3.7 Weryfikacja.....	180
3.3.8 Zarzuty o hipokryzję.....	181
3.3.9 Rola polityków i mediów w rozpowszechnianiu tzw. korona dżihadu.....	183
3.3.10 Analiza materiałów medialnych.....	186
3.3.11 Media społecznościowe.....	197
3.3.12 Analiza materiałów graficznych	200
ZAKOŃCZENIE.....	214
BIBLIOGRAFIA.....	222
ANEKS.....	240

Słownik pojęć

1. *ādivāsī* - dosł. pierwsi mieszkańcy; rdzenna ludność plemienna zamieszkująca Indie.
2. *Akhil Bhāratīy Vidyārthī Pariṣad* - prawicowa ogólnindyjska organizacja studencka założona w 1948 roku przez Balraja Madhoka i ściśle związana z [RSS](#).
3. *Ārya Samāj* - hinduistyczny ruch reformatorski powstały w 1875 roku. Jego założycielem był Dajananda Saraswati. Fundamentem dla głoszonych przemian miały być Wedy. Arya Samaj była pierwszą organizacją hinduistyczną, która postulowała działalność misyjną i prozelityzm w hinduizmie¹.
4. *Bajrang Dal* - hindusko-nacjonalistyczna organizacja paramilitarna, będąca młodzieżowym skrzydłem VHP. Została założona 1 października 1984 roku w Uttar Pradeś i zyskała rozgłos się w całych Indiach w 2010 roku. Głównym obszarem jej działań pozostaje północna i środkowa część kraju. Bajrang Dal sprzeciwia się muzułmańskiemu wzrostowi demograficznemu, chrześcijańskiej konwersji, ubojowi krów i zachodnim wpływom w kulturze hinduskiej².
5. *dalit* - dosł. zmiażdżony lub rozbity na kawałki, odnosi się do tożsamości osób „niedotykalnych” w Indiach. Różne terminy, takie jak „klasy uciskane”, *harijan* (pol. haridżan), „zarejestrowane kasty” (SC - Scheduled Castes, tłumaczone również jako „kasty rejestrowe”) i „pariasi” zyskały popularność w okresie kolonializmu i niektóre z nich używane są w Indiach do dzisiaj. Terminy takie jak *camār* (pol. garbarz) czy *bhaṅgī* (pol. zamiatacz), choć uznawane dziś za obraźliwe i niepoprawne politycznie, były powszechnie używane w dokumentach z czasów Indii Brytyjskich. Stosowanie tych terminów w niniejszej dysertacji nie jest wyrazem braku wrażliwości autorki, ale ma na celu przybliżenie historii społeczności poddanych wielowiekowej i systematycznej segregacji.
6. dezinformacja - w języku angielskim istnieje rozróżnienie dezinformacji na dwa rodzaje w zależności od intencji - świadome rozprzestrzenianie fałszywych treści mające na celu wprowadzenie w błąd (disinformation) oraz nieświadome przekazywanie fałszywych lub niedokładnych informacji (misinformation). Biorąc pod uwagę trudność w poznaniu lub ocenie tego, w niniejszej rozprawie doktorskiej autorka używa terminu

¹ *What is Arya Samaj*, Strona internetowa Arya Samaj, [dostęp: 28 VIII 2023]: https://aryasamaj.com/?page_id=1517>.

² *Bajrang Dal*, Strona internetowa Vishwa Hindu Parishad, https://vhp.org/bajrang_dal/>.

dezinformacja, aby odnieść się szeroko do każdego rodzaju rozprzestrzeniania fałszywych informacji³.

7. *dharm* - dosł. religia; centralny koncept w hinduizmie, dżinizmie, buddyzmie oraz sikhizmie; kodeks życia, który kładzie nacisk na dobre postępowanie i moralność.
8. *Dharm Jāgran Samiti* - hindusko-nacjonalistyczna organizacja związana z [RSS](#) zajmująca się nawracaniem nie-hindusów na hinduizm. Jej celem jest rekonwersja obywateli, których przodkowie zostali nawróceni na islam w okresie panowania muzułmańskiego w Indiach. DJS sprzeciwia się również działaniom chrześcijańskich misjonarzy, nawracających dalitów na chrześcijaństwo⁴.
9. fake news - celowo rozpowszechniane fałszywe informacje i intencjonalnie błędna interpretacja materiału faktograficznego. Fake newsy to narzędzie w wojnie informacyjnej. W typologii akademickiej fake newsy są klasyfikowane w kilku formach wzdłuż osi stopnia faktyczności, motywacji oszustwa i formy prezentacji; obejmują satyrę i parodię, które mają podstawę w faktach, ale mogą wprowadzać w błąd, gdy są pozbawione kontekstu. Obejmują manipulacje informacjami, które zostały stworzone z zamiarem oszukania lub wprowadzenia w błąd, a także obejmują ukrytą reklamę i propagandę polityczną, które mają na celu wpływanie na szerszą opinię publiczną⁵.
10. *ghar vāpasī* - dosł. powrót do domu; program rekonwersji chrześcijan i muzułmanów koordynowany przez hinduskie organizacje nacjonalistyczne, głównie VHP i [Dharm Jagran Samiti](#) w imię umacniania hinduizmu.
11. hashtag - w komunikacji internetowej służy do oznaczania treści (wpisów, zdjęć, filmów), aby łatwiej można je było wyszukiwać⁶. Popularność hashtagów rosła wraz z rozwojem mediów społecznościowych, głównie *X* (dawniej *Twitter*).
12. hinduista lub hindus (używane wymiennie) - wyznawca hinduizmu.

³ *Misinformation vs disinformation*, Taylor & Francis, [dostęp: 7 VI 2023]:

<<https://insights.taylorandfrancis.com/social-justice/misinformation-vs-disinformation/>>.

⁴ R. Sharma, *Dharm Jagran Samiti sparks fresh controversy, vows to create Hindu Rashtra*, One India, 19 XII 2014, [dostęp: 26 VIII 2023]: <<https://www.oneindia.com/india/dharm-jagran-samiti-sparks-fresh-controversy-vows-create-hindu-rashtra-by-2021-1597716.html>>; L. Verma, *To give a boost to ghar wapsi, RSS appoints Dharma Jagran in-charge*, The Indian Express, 3 IV 2015, [dostęp: 26 VIII 2023]: <<https://indianexpress.com/article/cities/lucknow/to-give-a-boost-to-ghar-wapsi-rss-appoints-dharma-jagran-in-charge/>>.

⁵ M. Himma-Kadakas, *Alternative facts and fake news entering journalistic content production cycle*, *Cosmopolitan Civil Societies Journal*, 2017, t. 9, nr 2, s. 26, [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://doi.org/10.5130/ccs.v9i2.5469>>; E. C. Tandoc Jr., Z. Wei Lim, R. Ling, *Defining "Fake News"*, *Digital Journalism*, 2018, t. 6, nr 2, s. 137-140, [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1360143>>.

⁶ Hasło *hashtag* w Wielkim słowniku języka polskiego, [dostęp: 29 VIII 2023]: <<https://wsjp.pl/haslo/podglad/86506/hashtag>>.

13. *hindutva* - dosł. hinduskość; odwołuje się do hinduskiego nacjonalizmu i ideologii politycznej, która wykorzystuje tradycje religijne w budowaniu tożsamości i agitacji politycznej. Trzy podstawowe elementy hindutwy to wspólny naród (*rāṣṭra*), wspólna rasa (*jāti*) i wspólna cywilizacja (*sanskṛiti*).
14. *Hindū Jāgraṇ Mañc* - indyjska organizacja hinduistyczna założona przez Vinaya Katiyara w 1982 roku i podlegająca pod [RSS](#). Koncentruje się na aktywizmie przeciwko konwersjom religijnym i działa na rzecz rekonwersji muzułmanów i chrześcijan na hinduizm. W latach 2014-2015 razem z Hindu Jagran Samiti, Hindu Jagran Samaj i [Dharm Jagran Samiti](#) prowadziła programy ghar wapsi (rekonwersji na hinduizm)⁷.
15. *Hindū Janajāgrti Samiti* - prawicowa organizacja hinduistyczna założona w 2002 roku działająca na Goa, w przybrzeżnej Karnatace i Kerali. Definiuje się jako „wspólna platforma zjednoczenia wszystkich hindusów”. Dąży do ustanowienia Hindu Rasztry⁸. Związana z organizacją Sanatan Sanstha, oskarżaną o zorganizowanie zamachów bombowych i zabójstwo dziennikarki Gauri Lankesh 5 września 2017 roku⁹.
16. *Hindū Mahāsabhā* - od 1915 r. nacjonalistyczna partia polityczna o nazwie Mahasabha stała się grupą nacisku broniącą interesów hinduskiej większości w obliczu okupacji brytyjskiej. Ta wczesna organizacja głosząca hindutwę w 1921 r. zmieniła swoją nazwę na obowiązującą do dziś Akhil Bharat Hindu Mahasabha.
17. *Hindū Rāṣṭravād* (pol. hinduski nacjonalizm) lub *Hindū Rāṣṭra* (pol. naród hinduski) - termin używany w odniesieniu do państwa wyobrazonego przez hinduskie siły nacjonalistyczne. Jest zakorzeniony w ideologii V. D. Savarkara, głoszącej, że „nie jedność terytorialna, ale jedność religijna, rasowa i kulturowa liczyła się bardziej w tworzeniu jednostki narodowej” i że „hindusi byli podstawą, na której można było zbudować niepodległe państwo indyjskie”¹⁰.
18. *Hindū Yuvā Vāhinī* - indyjska organizacja kulturalno-społeczna głosząca hindutwę, założona w 2002 roku przez polityka BJP Yogiego Adityanatha. Integracja w ramach

⁷ A. Ojha, *Hindū Jāgraṇ Mañc karega rivars lav jihād 1 sāl mẽ 2100 śādiyō ka target*, Aaj tak, 30 XI 2017, [dostęp: 26 VIII 2023]: <<https://www.aajtak.in/india/uttar-pradesh/story/hindu-jagra-manch-set-target-to-convert-2100-muslim-girls-in-hindu-marriage-love-jihad-474219-2017-11-30>>.

⁸ *About Hindu Janajagruti Samiti*, Strona internetowa Hindu Janajagruti Samiti, [dostęp: 26 VIII 2023]: <<https://www.hindujagruti.org/about-us>>.

⁹ C. Jaffrelot, *Hindu Nationalism and the (Not So Easy) Art of Being Outraged: The Ram Setu Controversy*, South Asia Multidisciplinary Academic Journal, 2008.

¹⁰ ShodhGanga, n.d. Chapter III: *V. D. Savarkar and His Concept of Hindu Rashtravad*, ShodhGanga, [dostęp: 24 IX 2022, <http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/168527/7/07_chapter%203.pdf>.

społeczeństwa hinduskiego, walka z miłosnym dżihadem i ruch ghar wapsi stanowią główne cele organizacji¹¹.

19. *Hindūstān, Hind* - perskojęzyczna nazwa Indii i subkontynentu indyjskiego, która stała się powszechnie używaną nazwą regionu w języku hindustani. Nazwa Hindustan jest nadal używany do dziś jako historyczna nazwa Republiki Indii.
20. Indus - w tekście używam słowa Indus w znaczeniu mieszkańca Indii dowolnego wyznania. Słowo hindus i hinduista są w niniejszej pracy używane wymiennie.
21. islamofobia - nieuzasadniony strach i wrogość wobec islamu i ich konwencje w postaci dyskryminacji osób i społeczności muzułmańskich oraz wykluczenie muzułmanów z głównego nurtu spraw politycznych i społecznych. Jest to rodzaj rasizmu wymierzony we wszelkie przejawy bycia muzułmaninem. Racjonalizuje konieczność stosowania przemocy jako narzędzia do utrzymania status quo i zapewnienia bezpieczeństwa¹².
22. *Jamā'at-e-Islāmī* - pierwsza reformatorska organizacja muzułmańska założona w 1941 roku w Lahore przez Abū al-A'la' al-Mawdūdīego, będąca partią polityczną do 1947 roku. Sprzeciwiała się podziałowi Indii Brytyjskich na Indie i Pakistan.
23. *jāti* - element systemu stratyfikacji społecznej w Indiach, często określany obcym dla kultury Indii terminem kasta. Źródłosłów pojęcia dżati wywodzi się od czasownika dżan – urodzić się, zaś jego dosłowne tłumaczenie to urodzenie, ród, rodzaj. Dawniej przynależność do dżati determinowała wykonywany zawód.
24. *jihād* - termin pochodzący z języka arabskiego oznaczający walkę, zmaganie. W kulturze islamu pojęcie pierwotnie oznaczające dokładanie starań i ponoszenie trudów w celu wzmocnienia wiary. W percepcji europejskiej termin ten często błędnie tłumaczy się jako święta wojna.
25. *kār sevāk* (*kār* - praca; *sevā* - służba, nieodpłatna usługa) - religijny wolontariusz¹³, współcześnie związany z ruchem hindutwy.

¹¹ Oficjalna strona internetowa Hindu Yuva Vahini, [dostęp: 27 VIII 2023]: <<https://hinduyuvavahini.co.in>>.

¹² F. Elahi, O. Khan, *Islamophobia: Still a challenge for us all: A 20th-anniversary report*, 2017, s. 7; *Report on the inquiry into a working definition of Islamophobia / anti-Muslim hatred*, 2017 [dostęp: 27 III 2021]: <<https://static1.squarespace.com/static/599c3d2febbd1a90cfffdd8a9/t/5bfd1ea3352f531a6170ceec/1543315109493/Islamophobia+Defined.pdf>>.

¹³ Hasło *kār sevāk* w Encyclo.co.uk, [dostęp: 24 VIII 2023]: <https://www.encyclo.co.uk/meaning-of-Kar_Sevak>.

26. komunalizm - opiera się na założeniu, że religia jest podstawą tworzenia wspólnoty. Jest to narzędzie propagandowe tworzące podziały i napięcia między społecznościami poprzez odwoływanie się do ich tożsamości religijnej i etnicznej¹⁴.
27. majorytaryzm - ideologia, w której większość oparta na etnosie, religii, języku lub innej kategorii jest uprawniona do prymatu w społeczeństwie, przy jednoczesnym obniżeniu statusu mniejszości. Zapewnia grupom większości etnicznej uzasadnienie dla rządzenia grupami mniejszościowymi bez konieczności zapewnienia im równych praw i ochrony¹⁵.
28. mem - gatunek humorystycznej wypowiedzi internetowej, połączenie grafiki i tekstu, będące humorystycznym komentarzem do bieżących wydarzeń, prezentacją poglądów czy emocji¹⁶. Pełni funkcję rozrywkową lub rozrywkowo-agitacyjną.
29. mowa nienawiści - obejmuje publiczne zachęcające do przemocy komunikaty wrogości lub lekceważenia jednostki lub grupy ze względu na cechy grupowe, takie jak rasa, kolor skóry, pochodzenie narodowe, płeć, niepełnosprawność, religia lub orientacja seksualna¹⁷. 28 kwietnia 2023 roku Sąd Najwyższy Indii wydał postanowienie dające służbom wszystkich stanów i terytoriów związkowych prawo do wniesienia sprawy suo moto przeciwko osobom stosującym mowę nienawiści.
30. *pracārak* - pełnoetatowy pracownik lub wolontariusz hinduskiej nacjonalistycznej organizacji [Rashtriya Swayamsevak Sangh](#) w Indiach oraz osoba wyznaczona do propagowania danej idei poprzez kontakt osobisty, spotkania i wykłady publiczne.
31. premier stanu - w niniejszej pracy autorka przyjmuje tłumaczenie premier stanu dla charakterystycznego dla polityki indyjskiej stanowiska chief minister.
32. *Rāṣṭrīya Svayamsevak Saṅgh* - prawicowa hinduska nacjonalistyczna organizacja wolontariuszy, która jest postrzegana jako organizacja macierzysta dla wielu innych prawicowych organizacji, w tym partii rządzącej BJP. Sekcja „Wizja i misja” na

¹⁴ Hasło *communalism* w Drishti IAS, 2019, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://www.drishtias.com/to-the-points/paper1/communalism>>.

¹⁵ Hasło *majoritarianism* w Dictionary of Populism, European Center for Populism Studies, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://www.populismstudies.org/Vocabulary/majoritarianism/>>.

¹⁶ W. Kołowiecki, *Memy internetowe jako nowy język Internetu*, Kultura i Historia, nr 21, Lublin 2012.

¹⁷ J. T. Nockleby, *Hate Speech* [w:] Encyclopedia of the American Constitution, L. W. Levy, K. L. Karst (red.), t. 3, Detroit 2000, s. 1277–1279.

oficjalnej stronie RSS rozpoczyna się cytatem założyciela organizacji: „jeśli Hindustan ma być chroniony, powinniśmy najpierw pielęgnować kulturę hinduską”¹⁸.

33. *Saṅgh Parivār* - rodzina organizacji inspirowanych ideą hindutwy. Współczesne organizacje nacjonalistyczne w Indiach powstały na zrębach [RSS](#) i mają charakter sieciowy. W ich skład wchodziły zwycięskie w wyborach 2014 roku BJP oraz VHP. Korzenie tego ruchu sięgają założonej w 1914 roku Hindu Mahasabha.
34. *sangathan* - dosł. organizacja; ruch powstały na początku lat 20. XX wieku postulujący hinduską jedność, który wraz z ruchem *śuddhi* został wykorzystany przez obóz skrajnej prawicy do agitacji na rzecz powrotu na łono hinduizmu i masowych rekonwersji religijnych chrześcijan i muzułmanów w Indiach.
35. *svāmī* - dosł. pan, mistrz, książę¹⁹; z sanskrytu „ten, który zna i jest mistrzem siebie”²⁰. W hinduizmie zaszczytny tytuł nadawany człowiekowi, który poddał się ascezie. Termin ten jest często przypisywany komuś, kto osiągnął mistrzostwo w określonym systemie jogi i okazał głębokie oddanie (*bhakti*) hinduizmowi. Użyty przed nazwiskiem jest bliski świeckiemu znaczeniu „pan”.
36. *śuddhi* - rytualne oczyszczanie osoby, żywności, naczyń po kontakcie z nieczystym przedmiotem lub po pewnych zdarzeniach. Jest to termin określający ruch religijno-polityczny mający na celu nawrócenie na hinduizm wszystkich nie-hindusów pochodzenia indyjskiego²¹.
37. *ṭalāq* - arabskie słowo oznaczające rozwód, odrzucenie; natychmiastowy rozwód (*ṭalāq al-bid‘a*) jest formą muzułmańskiego rozwodu, którą stosowali muzułmanie indyjscy, zwłaszcza wyznawcy szkoły hanafickiej. Pozwalało to każdemu muzułmaninowi na legalny rozwód z żoną poprzez trzykrotne wypowiedzenie tego słowa w formie ustnej, pisemnej lub od niedawna, elektronicznej. Osoby kwestionujące tę praktykę poruszały kwestie sprawiedliwości, równości płci, praw człowieka i sekularyzmu. Koran ustanowił środki zapobiegające pochopnym rozwodom (*ṭalāq as-sunna*). Przewiduje dwa trzymiesięczne okresy oczekiwania przed ostatecznym rozwodem, aby dać mężowi

¹⁸ *Rashtriya Swayamsevak Sangh, Vision and Mission*, oficjalna strona internetowa organizacji Rashtriya Swayamsevak Sangh, 2012, [dostęp: 24 IX 2022]: <<http://rss.org/Encyc/2012/10/22/rss-vision-and-mission.html>>.

¹⁹ Hasło *swami* w Oxford English Dictionary, Oxford 2011.

²⁰ N. G. Boeving, *Swamis* [w:] D. A. Leeming (red.), *Encyclopedia of Psychology and Religion*, Boston 2014, s. 1760–1761.

²¹ A. O. Geoffrey, *Reconversion to Hinduism: The Shuddhi of the Arya Samaj*, Religion in South Asia: Religious Conversion and Revival Movements in South Asia in Medieval and Modern Times, New Delhi 1999, s. 215.

czas na ponowne rozważenie swojej decyzji i wykluczenie ciąży kobiety. 30 lipca 2019 roku parlament Indii uznał tę praktykę za niezgodną z konstytucją i od 1 sierpnia 2019 roku jest to w Indiach czyn karalny.

38. *Viśva Hindū Pariṣad* - nacjonalistyczna organizacja hinduska założona 29 sierpnia 1964 roku przez Madhava S. Golwalkara i Shivrama S. Apte we współpracy ze Swamim Chinmayanandą jako odgałęzienie [RSS](#). Jej deklarowanym celem jest „organizacja, konsolidacja społeczeństwa hinduskiego oraz służenie i ochrona hinduskiej [dharmy](#)”²².

Wykaz skrótów

AS - Arya Samaj

ABVP - Akhil Bharatiya Vidyarthi Parishad

ALJF - Anti Love Jihad Front

BJP - Bharatiya Janata Party

BMS - Bharatiya Mazdoor Sangh

HJS - Hindu Janajagruti Samiti

KAD - Krytyczna Analiza Dyskursu

NCR - National Capital Region

RSS - Rashtriya Swayamsevak Sangh

TFR - Total Fertility Rate

UP - Uttar Pradesh

VHP - Vishwa Hindu Parishad

²² C. Jaffrelot, *Hindu Nationalism: A Reader*, New Jersey 2007.

Wstęp

Islam przybył do Azji Południowej najpierw jako religia, dopiero później stał się nośnikiem siły politycznej. Podbój prowincji Sindh przez Umajjadów pod dowództwem Muḥammada Ibn al-Qāsima w latach 711-715²³ poskutkował kolejnymi podbojami, w tym najazdem Indii przez Maḥmūda z Ghazni (999-1026) niosącym za sobą masowe konwersje na islam²⁴, rozkwit państwa Ghurydów²⁵, ustanowienie Sułtanatu Delhijskiego²⁶, a następnie Imperium Wielkich Mogołów w roku 1526. To ostatnie w zależności od regionu trwało nawet 332 lata²⁷ aż do czasu zdominowania subkontynentu indyjskiego przez Brytyjczyków.

Islam jest drugą po hinduizmie najczęściej praktykowaną religią w Indiach. Precyzyjne dane dotyczące liczebności muzułmanów w Indiach nie są znane, liczby wahają się od 10 do 15 proc. Zgodnie ze spisem ludności z 2011 roku muzułmanie stanowili 14,2 proc. społeczeństwa Indii²⁸. Szacunki z 2021 roku mówią o 209 milionach wyznawców islamu w społeczeństwie indyjskim²⁹. W 2023 roku rząd Indii oszacował populację muzułmanów na około 197 milionów³⁰. Jest to aktualnie trzeci kraj (po Indonezji i Pakistanie) o najliczniejszej grupie wyznawców islamu na świecie, a także kraj z największą grupą muzułmanów stanowiących mniejszość³¹. Wedle szacunków z 2015 roku w 2050 r. Indie będą domem dla 311 milionów muzułmanów (11 proc. globalnej populacji), co uczyni je krajem o największej

²³ A. Berzin, *Part I: The Umayyad Caliphate (661-750 CE), The First Muslim Incursion into the Indian Subcontinent*, The Historical Interaction between the Buddhist and Islamic Cultures before the Mongol Empire, [dostęp: 10 IV 2018]: <<https://studybuddhism.com/en/advanced-studies/history-culture/buddhism-islam-advanced/buddhist-muslim-interaction-umayyad-caliphate/first-muslim-incursion-into-the-indian-subcontinent#n5>>.

²⁴ McLeod J., *The history of India*, Westport 2002, s. 34.

²⁵ S. Chandra, *Medieval India from Sultanat to Mughals: 1206-1526 Part I*, 1997, s. 22.

²⁶ A. Schimmel, *Islam in the Indian Subcontinent*, Leiden, 1980.

²⁷ F. Robinson, *Mughal Empire*, The Oxford Encyclopedia of the Islamic World, Oxford University Press 2009, [dostęp: 10 IV 2023]: <<https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780195305135.001.0001/acref-9780195305135-e-0549>>.

²⁸ *Religion Data - Population of Hindu / Muslim / Sikh / Christian - Census 2011 India*, [dostęp: 10 IV 2018]: <www.census2011.co.in>.

²⁹ *Muslim Population in India 2021*, [dostęp: 19 VIII 2023]:

<<https://www.indiaonlinepages.com/population/muslim-population-in-india.html>>.

³⁰ Zgodnie z raportem Technical Group on Population Projections z lipca 2020 roku National Commission on Population prognozowana populacja kraju w 2023 roku wynosi 138,82 *karor*. W związku z tym, stosując tę samą proporcję 14,2 proc., co w spisie ludności z 2011 roku, prognozowana populacja muzułmanów w 2023 roku wyniesie 19,75 ka. Źródło: *Projected population of Muslims in 2023 to stand at 19.75 crore: Govt in Lok Sabha*, The Hindu, 21 VII 2023, [dostęp: 19 VIII 2023]:

<<https://www.thehindu.com/news/national/projected-population-of-muslims-in-2023-to-stand-at-1975-crore-govt-in-lok-sabha/article67106178.ece>>.

³¹ *Muslims of India – World Directory of Minorities*, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<http://www.faqs.org/minorities/South-Asia/Muslims-of-India.html>>.

populacji muzułmanów na świecie³². Mniejszość muzułmańska na terenach Indii jest w znacznej mierze rozproszona. Stanowią oni większość na Lakszadiwach (95 proc.) oraz w stanie Dżammu i Kaszmir, gdzie stanowią ponad 67 proc. ludności³³. Jednak największa liczba muzułmanów zamieszkuje najludniejszy stan Indii Uttar Pradeś. Mniejszość muzułmańska liczy tam około 31 mln, co stanowi około 18,7 proc. wszystkich mieszkańców stanu.

Temat stosunków hindusko-muzułmańskich jest stale obecny w dyskursie politycznym we współczesnych Indiach. Stanowi oręż gry politycznej wykorzystywany przez polityków reprezentujących zantagonizowane społeczności. Nieprzychylny muzułmanom obóz powołujący się na ideologię hindutwy (*hindutva*) często podnosi, iż niekontrolowana stopa wzrostu ludności muzułmańskiej w Indiach jest w istocie celowym zabiegiem stanowiącym potężne zagrożenie dla Indii i ich oryginalnie hinduskiego charakteru. Z kolei frakcje promuzułmańskie sięgają po argument swej licznej populacji, aby zwiększyć morale społeczności postrzeganej za słabszą, często dyskryminowaną zarówno ekonomicznie, społecznie, jak i politycznie.

Według Katarzyny Osuchowskiej w dzisiejszych Indiach istnieje spór pomiędzy hinduskimi nacjonalistami a zwolennikami synkretycznej wizji indyjskiej cywilizacji dotyczący roli muzułmanów jako równoprawnych współtwórców tej cywilizacji³⁴. Ideolodzy hindutwy dezawuuują zasady obecne w indyjskiej konstytucji, sugerując, iż oficjalna laickość państwa to negowanie wielowiekowego dorobku hinduistycznego, na którego zrębach powinno być zbudowane współczesne państwo. Powołują się na argument, że to hinduiści stanowią większość indyjskiego społeczeństwa³⁵. Poza pytaniem o historyczne uzasadnienie obecności muzułmanów w Indiach, istnieje także problem związany z ich własną tożsamością i poczuciem odrębności od hinduistów. W rezultacie tego sporu islam jest często postrzegany przez środowiska prawicowe jako „element obcy”³⁶ w republice Indii.

³² C. Hackett, *By 2050, India to have world's largest populations of Hindus and Muslims*, 21 IV 2015, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://www.pewresearch.org/short-reads/2015/04/21/by-2050-india-to-have-worlds-largest-populations-of-hindus-and-muslims/>>

³³ J. Zajączkowski, *Indie w stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2007, s. 83.

³⁴ K. Osuchowska, *Relacje hindusko-muzułmańskie w wielokulturowym społeczeństwie indyjskim*, *Wschodnioznawstwo*, nr 7, 2013, s. 110.

³⁵ B. Chakrabarty, *Indian Politics and Society Since Independence*, New York 2008, s. 78.

³⁶ K. Osuchowska, *op. cit.*, s. 110.

Przed Podziałem Indii³⁷ Mohandas K. Gandhi opisywał napięcia w relacjach hindusko-muzułmańskich jako „problem problemów”³⁸. Ich podsycanie należy przypisać również brytyjskim kolonizatorom, którzy w konflikcie pomiędzy tymi grupami upatrywali szansy na osłabienie ruchu narodowego i usprawiedliwienie swej obecności w Indiach. Brytyjskiej polityce kolonialnej niezmiennie towarzyszyła zasada *divide et impera* (dziel i rządź)³⁹.

Również ruch hinduskiego nacjonalizmu posiada wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu komunalistycznej polityki opartej na podziałach. Retoryka jej działaczy służy kreowaniu podziałów pomiędzy hinduistami i muzułmanami⁴⁰ za pomocą narzędzi takich jak [dezinformacja](#), propaganda medialna, [mowa nienawiści](#) w debacie publicznej, a także poprzez otwieranie starych ran religijnych⁴¹ i rozwój hinduskich organizacji paramilitarnych⁴². Ma to na celu przedstawienie społeczności muzułmańskiej jako obcych o złych intencjach, których celem jest zdominowanie kraju. W prawicowej narracji indyjskiej muzułmanie występują w roli piątej kolumny, obcych, których należy podporządkować hinduskiej większości. Muzułmanom regularnie przypisuje się wrogie intencje i zdradę interesów narodowych. Historyczny spór między muzułmanami a hinduistami został zatem politycznie wykorzystany przez obóz skrajnej prawicy, reprezentowanej przez partię Bharatiya Janata (BJP) (*Bhāratīya Janata*; pol. Indyjska Partia Ludowa) oraz organizację [Rashtriya Swayamsevak Sangh \(RSS\)](#) (*Rāṣṭrīya Svayamsevak Saṅgh*; pol. Narodowe Stowarzyszenie Ochotników). Odkąd BJP i premier Narendra Modi zwyciężyli w wyborach w 2014 roku, w Indiach nastąpił widoczny zwrot w kierunku [majoritaryzmu](#). Zarówno politycy BJP, jak i sympatyzujący z nimi hinduscy nacjonaści zaczęli coraz śmielej głosić hasła o prymacie hinduskiej większości względem mniejszości religijnych, szczególnie mniejszości muzułmańskiej zamieszkującej Indie. Przekonać się o tym można studiując artykuły prasowe, programy telewizyjne, obrazki satyryczne, [memy](#) czy komiksy w indyjskim obiegu medialnym głównego nurtu⁴³.

³⁷ Podział Indii Brytyjskich (Partition) na dominia Indie oraz Pakistan, a także podział stanów Asam, Bengal i Pendżab dokonany w 1947 roku. Linie demarkacyjną pomiędzy Indiami a Pakistanem nazwano Linią Radcliffe’a.

³⁸ A. K. Singh, *Intergroup relations and social tensions*. [w:] *Psychology in India: The state-of-the-art*, J. Pandey (red.), t. 2, New Delhi 1989, s. 159-223.

³⁹ G. R. Thursby, *Hindu-Muslim Relations in British India: A Study of Controversy, Conflict, and Communal Movements in Northern India 1923-1928*, Leiden 1975, s. 7.

⁴⁰ E. Leidig, *Hindutva as a variant of right-wing extremism*, *Patterns of Prejudice*, t. 54, 2020, s. 215–237, [dostęp: 10 IV 2022]: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0031322X.2020.1759861>>.

⁴¹ *Factbox - India's long Ayodhya Dispute as Temple Construction Starts*, Reuters, 2020, [dostęp: 12 IV 2022]: <<https://www.reuters.com/article/india-religion-temple-facts-idINKCN2510RK>>.

⁴² B. Sharma, A. Khan, *Hindu Vigilantes Work with Police To Enforce "Love Jihad"*, *Law In North India*, *The Intercept*, 2021, [dostęp: 10 IV 2022]: <<https://theintercept.com/2021/07/03/love-jihad-law-india/>>.

⁴³ Prawdopodobnie najbardziej rażącym przykładem mowy nienawiści ostatnich lat było wezwanie do masowych mordów i użycia broni przeciwko muzułmanom podczas zgromadzenia religijnego Dharma Sansad w grudniu 2021 roku w Haridwarze. Tematem konferencji był „Przyszłość sanatan (dharma) w muzułmańskich

Powyższe przejawy polityki antymniejszościowej są elementem indyjskiej polityki tożsamościowej, której paradygmat ulegał stopniowej przemianie w kierunku majorytaryzmu i uprzywilejowaniu większości hinduistycznej w latach 2017-2022. Istotnymi jej elementami są wzrost retoryki antymuzułmańskiej oraz stygmatyzacja islamu w dyskursie publicznym.

Znaczącą rolę w kształtowaniu dyskusji na temat polityki tożsamościowej odegrały media społecznościowe. Zapewniły one przestrzeń dla głosów z różnych społeczności do wyrażania swoich opinii, dzielenia się doświadczeniami i angażowania się w debaty związane z religią, kulturą i polityką, jednocześnie przyczyniając się do rozpowszechniania dezinformacji i teorii spiskowych, które głoszą, że muzułmanie stanowią zagrożenie dla społeczności hinduistycznej, hinduskich kobiet oraz oryginalnego charakteru Indii. Fałszywe narracje na temat muzułmanów, często przedstawiające ich jako zagrożenie dla hinduskiej większości przejawiające się pod postacią rozlicznych teorii spiskowych, zaostrzyły istniejący od dekad konflikt hindusko-muzułmański.

Literatura i stan badań

W pracy wykorzystano dostępną literaturę w języku polskim, angielskim i hindi. Podczas wieloletniej pracy nad doktoratem autorka odwiedziła szereg uniwersytetów, ośrodków badawczych i bibliotek w Indiach, Pakistanie i Wielkiej Brytanii. W latach 2019 i 2023 odbyła staże na Uniwersytecie Jawaharlala Nehru w Nowym Delhi oraz w Centre of South Asian Studies (CSAS) na Uniwersytecie w Cambridge. Pozwoliło jej to pozyskać trudno dostępne w Polsce publikacje dotyczące konfliktu hindusko-muzułmańskiego, północnoindyjskiej polityki tożsamościowej i stereotypizacji indyjskich muzułmanów oraz nawiązać kontakt z ekspertami i ekspertkami badającymi wyżej wymienione zagadnienia. Za sprawą stażu w Ambasadzie RP w Nowym Delhi oraz licznych prac terenowych autorka miała okazję przez rok żyć i pracować z mieszkańcami północnych Indii. Dało jej to nieoceniony wgląd w kulturę i umożliwiło lepsze poznanie zarówno aktualnej problematyki relacji hindusko-muzułmańskich, jak i nastrojów społecznych wokół tego tematu.

Na rynku wydawniczym nie brakuje literatury naukowej podejmującej temat inspirowanej politycznie przemocy hindusko-muzułmańskiej. Wątek ten rozwija w swoich

Indiach” (*Islamic Bhārat mẽ sanātān kā bhaviṣya*) - *Prime Time With Ravish Kumar: Viral Hate Speech Videos From Haridwar Meet Spark Outrage, No Case Yet*, NDTV, YouTube, 23 XII 2021, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=hTQiejSlcg>>.

publikacjach Sanjay Palshikar i Satish Deshpande (*Sectarian Violence in India: Hindu–Muslim Conflict, 1966–2015*), Steven Wilkinson (*Votes and Violence: Electoral Competition and Ethnic Riots in India*) oraz Thomas Blom Hansen w publikacji *Recuperating Masculinity: Hindu Nationalism, Violence and Exorcism of the Muslim ‘Other’* i *Wages of Violence: Naming and Identity in Postcolonial Bombay*. Różnych podejść do badania zamieszek na tle religijno-etnicznym dostarczają Donald L. Horowitz (*The Deadly Ethnic Riot*), Paul Brass (*The Production of Hindu-Muslim Violence in Contemporary India, Forms of Collective Violence: Riots, Pogroms, & Genocide in Modern India*) i Ashutosh Varshney (*Ethnic Conflict and Civic Life: Hindus and Muslims in India*). W niniejszej dysertacji autorka podąża za ramami proponowanymi przez P. Brassa, ponieważ uwzględnia on czynniki strategiczne, relacje państwo-społeczeństwo oraz polityczny kontekst zamieszek. Ramy Varshneya są do pewnego stopnia ograniczające, ponieważ ignorują rolę państwa i kontekst zamieszek. Ramy Brassa sugerują zaś, że podatne na zamieszki regiony Indii rozwijają tzw. „zinstytucjonalizowany system zamieszek (IRS)”⁴⁴, który składa się z sieci osób, organizacji społecznych, organizacji politycznych, organizacji kulturalnych i partii politycznych. Autor podkreśla także rolę plotki w podtrzymywaniu napięć między hinduistami a muzułmanami oraz mobilizowaniu obu społeczności do przemocy (*Theft of an Idol: Text and Context in the Representation of Collective Violence*), co doskonale wpisuje się założenia autorki niniejszej pracy.

Autorka dokonała obszernego przeglądu podejścia hindutwy do mniejszości, w tym do mniejszości muzułmańskiej na podstawie dzieł ideologów hinduskiego nacjonalizmu takich jak Golwalkar (*Bunch of Thoughts*), V. D. Savarkar (*Who is a Hindu?, Hindutva*) czy K. B. Hegdewar (*Hindu Rashtra*). Studiując hinduski nacjonalizm autorka korzystała także z prac Christophe Jaffrelota takich jak *Hindu Nationalism: A Reader* oraz *The Hindu Nationalist Movement in India*, a także K. Jayaprasada pt. *RSS and Hindu Nationalism: Inroads in a Leftist Stronghold*.

W kontekście północnoindyjskiej polityki tożsamościowej autorka niniejszej dysertacji korzysta z prac Gyanendry Pandeya takich jak *The Contruction of Communalism in Colonial North India, Can a Muslim be an Indian?, Hindus and Others: The Question of Identity in India Today* oraz Christophe’a Jaffrelota, np. *The Hindu Nationalist Movement and Indian Politics*

⁴⁴ Termin ukuty przez Paula Brassa w 2004 roku w odniesieniu do maszyny zamieszek występującej w indyjskiej polityce. IRF dzieli się na trzy fazy: przygotowanie, aktywację i wyjaśnienie. Według Brassa z powodu tego systemu zamieszki hindusko-muzułmańskie w Indiach często przeradzają się w pogromy i masakry muzułmanów, w których ginie niewielu hinduistów. Głównymi beneficjentami tego procesu są rząd i jego przywódcy polityczni. - P. Brass, *The Production of Hindu-Muslim Violence in Contemporary India*, Washington 2003.

1925–1990s: Strategies of Identity-Building, Implantation and Mobilisation. W literaturze światowej wątek państwa majorytarnego i opartej na religii polityki tożsamościowej został omówiony w pracach naukowych takich jak *On Nationalism* Romili Thapar, Abdula G. Noorani i Sadananda Menona, *What the Nation Really Needs to Know: The JNU Nationalism Lectures* pod redakcją Rohita Azada, Janaki Naira, Mohindera Singha i Mallariki Sinha Roy, *Majoritarian State: How Hindu Nationalism is Changing India* pod redakcją Angana P. Chatterjee, Thomasa Bloma Hansena i Christophe’a Jaffrelota czy *Hindutva as Political Monotheism* autorstwa Anustupa Basu. Wyczerpującego materiału badawczego na temat wykluczenia i stygmatyzacji muzułmańskiej części społeczeństwa indyjskiego w państwie majorytarnym dostarczył Christophe Jaffrelot w swojej publikacji *Modi’s India: Hindu Nationalism and the Rise of Ethnic Democracy*. Jednak sposób, w jaki społeczeństwo i media indyjskie reagują na politykę tożsamościową podczas drugiej kadencji rządów BJP, w tym podczas pandemii wirusa SARS-CoV-2 w 2020 roku, nie został w literaturze naukowej wystarczająco omówiony.

Kamieniem węgielnym dla podrozdziału o muzułmańskim spisku populacyjnym była monografia Shahabuddina Quraishiego pt. *The Population Myth*. Anand koncentruje się na micie ofiary większości hinduskiej i wyobrażonym zagrożeniu demograficznym (*Hindu Nationalism in India and the Politics of Fear*).

W przypadku badań nad miłosnym dżihadem kluczowym punktem odniesienia dla autorki były prace Charu Gupty, np. *Hindu Women, Muslim Men: Love Jihad and Conversions, Sexuality, Obscenity, Community: Women, Muslims, and the Hindu Public in Colonial India* oraz *Hindu women, Muslim men: Cleavages in shared spaces of everyday life*, które stanowią niejako genezę badanej przez autorkę współczesnej teorii spiskowej i dowód na to, iż koncepcja zewnętrznego zagrożenia czyhającego na hinduskie kobiety jest w dyskursie indyjskim obecna od dekad. Gupta przytacza szereg przykładów islamofobii i narracji z lat 20. XX wieku przypominających współczesną teorię miłosnego dżihadu, co stanowi doskonały punkt wyjścia do dalszych badań nad antymuzułmańskimi teoriami spiskowymi. Spośród współczesnych publikacji na ten temat najcenniejsze okazały się publikacje *Introduction: “Love Jihad”: Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male* autorstwa Iselin Frydenlund i Eviane Leidig, *Sound biting conspiracy: From India with „love jihad”* autorstwa Kathinki Frøystad, *Love Jihad and demographic fears* autorstwa Mohana Rao oraz *„Love Jihad” and the Stereotypes of Muslims in Hindu Nationalism* pióra Krzysztofa Iwanka.

Analizując teorię korona dżihadu autorka niejednokrotnie sięgała po wyniki badań Amarnatha Amarasingama i Shwety Desai zebrane w artykule *Fight, Die, and If Required Kill: Hindu Nationalism: Misinformation and Islamophobia in India* oraz artykuł 'Corona Jihad' *Examining Anti-Muslim Narratives in India during the Covid-19 Pandemic* autorstwa Heby Ahmed. Parth Sharma i Abhijit Anand w artykule *Indian media coverage of Nizamuddin Markaz event during COVID-19 pandemic* dokonali analizy dyskursu medialnego wokół meczetu Nizamuddin okrzykniętego wylęgarnią koronawirusa. W obliczu deficytu naukowych publikacji na temat teorii korona dżihadu, autorka w dużej mierze opierała się na źródłach medialnych, śledztwach dziennikarskich i raportach, np. raport Equality Labs 2020.

Autorka analizuje antymuzułmańską politykę tożsamościową, w tym islamofobiczne teorie spiskowe przez pryzmat teorii sekurytyzacji. Korzysta z dorobku prekursorów szkoły kopenhaskiej studiów nad bezpieczeństwem Barry'ego Buzana, Ole Waevera i Jaapa de Wilde'a. W kontekście hindusko-muzułmańskim jako pierwsi analizy teorii spiskowej miłosnego dżihadu przez pryzmat teorii sekurytyzacji dokonali Andrea Malji i Syed T. Raza w artykule *The Securitization of Love Jihad*. Autorka niniejszej dysertacji idzie o krok dalej i rozwija wątek tego, jak przemoc wobec mniejszości muzułmańskiej jest usprawiedliwiana w imię osiągnięcia bezpieczeństwa, podobnie jak czyni to inny badacz Dibyesh Anand w swojej publikacji *The Violence of Security: Hindu Nationalism and the Politics of Representing 'the Muslim' as a Danger*.

Autorka niniejszej pracy korzysta z dorobku Della Vigna, Yanagizawa-Drott, Adena oraz Couttenier dotyczącego roli mediów tradycyjnych w kształtowaniu się propagandy skierowanej przeciwko mniejszościom, rodzącej przemoc na tle etnicznym i zwiększanie poparcia dla partii skrajnie prawicowych. Jeśli chodzi o media cyfrowe, badania Mullera i Schwarza pokazują, w jaki sposób *X* (dawniej *Twitter*), *Facebook* i inne media społecznościowe mogą aktywować nienawiść do mniejszości⁴⁵. Niniejsza rozprawa stanowi istotny wkład do powyższej literatury o rozprzestrzenianiu się fałszywych wiadomości skierowanych do mniejszości.

Temat antymuzułmańskich teorii spiskowych w indyjskiej polityce tożsamościowej nadal pozostaje tematem niezgłębionym. W publikacjach wydawanych w języku polskim

⁴⁵ Badacze posługują się kazusem politycznego wzrostu Donalda Trumpa w Stanach Zjednoczonych i kryzysu uchodźczego w Niemczech. Źródło: S. S. Abraham, G. Lanzara, S. Lazzaroni, P. Masella, M. Squicciarini, *The Spatial Drivers of Discrimination: Evidence from Anti-Muslim Fake News in India*, 11 I 2023, Quaderni - Working Paper DSE N° 1180, s. 1-2, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://ssrn.com/abstract=4326838> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4326838>>.

brakuje kompetentnego i szerokiego ujęcia antymuzułmańskiej narracji we współczesnej polityce Indii. W polskich mediach temat ten był zazwyczaj traktowany przyczynkarsko i publicystycznie. W ostatnich latach pojawiła się zaledwie garstka artykułów podejmujących temat miłosnego dżihadu, np. w *Gazecie Wyborczej*⁴⁶, *Polityce*⁴⁷, *Rzeczpospolitej*⁴⁸ czy w *Tygodniku Powszechnym*⁴⁹. Z kolei wątek korona dżihadu został poruszony w rozmowie z Arundhati Roy na łamach *Krytyki Politycznej*⁵⁰ oraz w artykułach autorki na łamach *Liberté*⁵¹.

Badania dotyczące indyjskiej polityki tożsamościowej⁵², stereotypowego postrzegania indyjskich muzułmanów⁵³ oraz relacji hindusko-muzułmańskich⁵⁴ autorka rozpoczęła w 2017 r. w aśramie⁵⁵ w wiosce Kokamthan i Kopargaon w stanie Maharasztra. W ciągu 4 miesięcy autorka studiowała kulturę, relacje społeczne, poglądy polityczne, wierzenia, fobie oraz głęboko zakorzenione przekonania oraz czynnie uczestniczyła w życiu społecznym mieszkańców aśramu. Niniejsza praca wpisuje się w szerszy kontekst studiów nad relacjami

⁴⁶ R. Stefanicki, *Hindusi i Hinduski, strzeżcie się Love Dżihad*, 20 VII 2021, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://wyborcza.pl/7,75399,12165290,hindusi-i-hinduski-strzezcie-sie-love-dzihad.html>>; R. Stefanicki, *W Indiach powstają „strefy wolne od miłosnego dżihadu”*, 27 XI 2020, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://wyborcza.pl/7,75399,26551998,w-indiach-powstaja-strefy-wolne-od-milosnego-dzihadu.html>>; M. Kruczkowska, *Indie. Skrajna prawica oskarża muzułmanów o prowadzenie tzw. miłosnego dżihadu*, 24 I 2022, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://wyborcza.pl/7,75399,28032653,indie-skrajna-prawica-walczy-z-milosnym-dzihadem.html>>.

⁴⁷ P. Wilk, *Miłosny dżihad. Groźna teoria spiskowa dzieli Indie*, 13 II 2022, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/2153549,1,milosny-dzihad-grozna-teoria-spiskowa-dzieli-indie.read>>.

⁴⁸ A. Mandel, *W Indiach wycofano reklamę. Miała promować „dżihad miłości”*, 15 X 2020, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://www.rp.pl/biznes/art8791331-w-indiach-wycofano-reklame-miala-promowac-dzihad-milosci>>.

⁴⁹ W. Jagielski, *Miłosny Dżihad*, 17 XII 2020, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://www.tygodnikpowszechny.pl/milosny-dzihad-166008>>.

⁵⁰ D. Bezzi, *Czy w Indiach dojdzie do ludobójstwa? [rozmowa z Arundhati Roy]*, 23 VI 2020, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://krytykapolityczna.pl/swiat/arundhati-roy-lockdown-modiego-covid-pogromy-muzulmanie/>>.

⁵¹ N. Zajączkowska, *Indie w obliczu pandemii*, *Liberté*, 12 V 2020, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://liberte.pl/indie-w-obliczu-pandemii/>>; N. Zajączkowska, *Covidowe tsunami zalewa Indie*, *Liberté*, 25 V 2021, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://liberte.pl/covidowe-tsunami-zalewa-indie/>>.

⁵² A. Varshney, *Contested Meanings: India's National Identity, Hindu Nationalism and the Politics of Anxiety*, Cambridge Mass: Center for International Affairs Harvard University 1993; A. Varshney, *Ethnic Conflict and Civic Life: Hindus and Muslims in India*, New Haven 2002.

⁵³ N. Zajączkowska, *Stereotypowy obraz mniejszości. Przegląd uprzedzeń dotyczących indyjskich muzułmanów* [w:] *Bliski Wschód Wobec Wyzwań i Zagrożeń Współczesności*, red. M. Woźniak-Bobińska, Łódź 2020, [dostęp: 12 III 2023]: <<http://kbwipa.wsmip.uni.lodz.pl/katedry/kbwipa/publikacje/Bliski-Wsch%C3%B3d-wobec-wyzwa%C5%84-i-zagro%C5%BCe%C5%84-wsp%C3%B3%C5%82czesno%C5%9Bci-2020.pdf>>.

⁵⁴ N. Zajączkowska, *Między konfliktem a współistnieniem. Stosunki hindusko-muzułmańskie na wybranych obszarach wiejskich w północno-zachodnich Indiach*, *Studia Orientalne*, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://czasopisma.marszalek.com.pl/10-15804/studia-orientalne/4060-so2018103>>.

⁵⁵ *Hinduska pustelnia, wspólnota monastyczna lub inne miejsce odosobnienia religijnego, powstające w Indiach od czasów starożytności. Najczęściej zakładane są przez mistrza duchowego (guru).*

hindusko-muzułmańskimi, które autorka prowadzi od 6 lat⁵⁶. Jest to także kontynuacja badań dotyczących antymuzułmańskiej retoryki polityków partii BJP, a także mediów rządowych podczas pandemii koronawirusa w Indiach⁵⁷.

Motywacje do podjęcia badań

Niniejsza praca dotyczy najbardziej aktualnych i wrażliwych społecznie zjawisk zachodzących we współczesnej polityce indyjskiej. Współczesne zagrożenia informacyjne takie jak [dezinformacja](#) i [fake newsy](#) często wyrażają się poprzez islamofobiczne teorie spiskowe z budzącym strach [dżihadem](#) w nazwie. Indie są idealnym miejscem do przeprowadzenia analizy takiego dyskursu z kilku powodów. Po pierwsze, są niezwykle zróżnicowanym krajem z burzliwą historią napięć między społecznościami religijnymi, a mniejszość muzułmańska jest jedną z najbardziej dyskryminowanych społeczności⁵⁸. Ponadto, dyskusja na temat fałszywych wiadomości i dezinformacji w Indiach stała się głośniejsza w ostatnich latach, po gwałtownym wzroście liczby aktywnych użytkowników Internetu⁵⁹. Po trzecie, w obliczu pandemii 2020 roku relacje hindusko-muzułmańskie uległy zaostreniu, wzmagając nieufność, stereotypizację i nienawiść względem indyjskich muzułmanów, rzekomo odpowiedzialnych za rozprzestrzenienie się choroby.

Wybór tematu był także spowodowany istotną luką badawczą zarówno na polskim rynku wydawniczym, jak i w nauce światowej. Dotychczasowe badania w tym zakresie wydają się być niewystarczające. Niniejsza rozprawa tylko częściowo wypełnia tę lukę, stanowiąc asumpt do dalszych badań w dziedzinie politologii religii, antropologii polityki i etnografii.

Zjawisko, które autorka opisuje na przykładzie Indii ma do pewnego stopnia charakter uniwersalny. Studia nad islamofobią bowiem od lat cieszą się dużą popularnością na niwie

⁵⁶ N. Zajączkowska, *Hindu-Muslim Relations in Times of Coronavirus*, *Studia Orientalne*, nr 2 (18), 2020; N. Zajączkowska, *Stereotypowy obraz mniejszości. Przegląd uprzedzeń dotyczących indyjskich muzułmanów* [w:] *Bliski Wschód Wobec Wyzwań i Zagrożeń Współczesności*, red. M. Woźniak-Bobińska, Łódź 2020.

⁵⁷ N. Zajączkowska, *On the Politics of Fear. The Role of Politicians in Stoking Islamophobia During the COVID-19 Pandemic in India*, *International Affairs*, t. 74, nr 3, Warszawa 2021.

⁵⁸ Pew Research Center, *Religion in India: Tolerance and segregation*, 2021, [dostęp: 30 VI 2023]: <<https://www.pewresearch.org/religion/2021/06/29/religion-in-india-tolerance-and-segregation>>.

⁵⁹ Według raportu IAMAI i Kantar z maja 2023 roku Indie przekroczyły 759 milionów aktywnych użytkowników Internetu, a penetracja Internetu nadal rośnie na obszarach wiejskich i miejskich. Szacuje się, że do 2025 roku osiągnie 900 milionów użytkowników, z czego 56% nowych użytkowników będą stanowili mieszkańcy wsi. Źródło: *759 million Indians active internet users, to reach 900 million by 2025: IAMAI-Kantar report*, BestMediaInfo, 4 V 2023, [dostęp: 30 VI 2023]: <<https://bestmediainfo.com/2023/05/759-million-indians-active-internet-users-to-reach-900-million-by-2025-iamaikantar-report>>.

akademickiej i medialnej⁶⁰. Nie tylko w Indiach narracja prawicowa sięga po wątki antymuzułmańskie. Książka *The Rise of Global Islamophobia in the War on Terror Coloniality, Race, and Islam* pod redakcją Naveda Bakaliego i Farida Hafeza analizuje różne przejawy islamofobii na globalnej Północy i Południu i bada jak tzw. „wojna z terroryzmem” przyczyniła się do powstania globalnej narracji islamofobicznej⁶¹. Narracja prawicy europejskiej i amerykańskiej jest, podobnie jak w Indiach, zasobna w teorie spiskowe dotyczące gwałtownego wzrostu populacji, „kradzieży” kobiet i zagrożenia dla oryginalnego charakteru danej wspólnoty. Przykładem jest tutaj choćby europejski dżihad populacyjny, występujący również pod nazwą „baby jihad” analizowany przez Margaret Hodson⁶². Na podstawie tej lektury można odnieść wrażenie, że podobieństwo prawicowej retoryki antymuzułmańskiej w Indiach i na Zachodzie jest wręcz uderzające. Badacze dowodzą, że mechanizm obwiniania mniejszości za wybuch pandemii, a w konsekwencji jej prześladowanie również nie jest zjawiskiem ani nowym, ani zarezerwowanym dla Indii⁶³.

Niniejsza praca to studium wybranych przykładów narracji antymuzułmańskiej na przykładzie Indii, ale warto dodać, że problem ten ma charakter uniwersalny i należy wpisać go w globalne trendy islamofobii w polityce światowej.

Obszar badawczy

Wybór północy Indii jako obszaru badań nie jest przypadkowy. Uttar Pradeś i Narodowy Region Stołeczny Delhi cechuje:

- antymuzułmańska polityka tożsamościowa, która wpływa na nastroje społeczne;

65 proc. indyjskich muzułmanów i 65 proc. hinduistów zamieszkujących Indie postrzega przemoc na tle religijnym jako problem ogólnonarodowy. Badania Pew Research

⁶⁰ *Islamophobia: Understanding Anti-Muslim Sentiment in the West*, Gallup, [dostęp: 17 VIII 2023]: <<https://news.gallup.com/poll/157082/islamophobia-understanding-anti-muslim-sentiment-west.aspx>>.

⁶¹ *The Rise of Global Islamophobia in the War on Terror. Coloniality, Race, and Islam*, N. Bakali, F. Hafez (ed.), Manchester 2022.

⁶² M. Hodson, „Baby Jihad”: *Analyzing White Nationalist Fears of Changing Western Demographics*, *Islamophobia Studies Journal*, t. 7, nr 1, 2022.

⁶³ R. Jedwab, N. D. Johnson i M. Koyama badali jak społeczny kryzys taki jak pandemia zwiększa prawdopodobieństwo prześladowań mniejszości na przykładzie żydowskiej w obliczu epidemii dżumy w XIV-wiecznej Europie. - R. Jedwab, N. D. Johnson, M. Koyama, *Negative shocks and mass persecutions: evidence from the black death*, *Journal of Economic Growth*, 2019, t. 24, nr 4, s. 345–395, [dostęp: 30 VI 2023]: <<https://link.springer.com/article/10.1007/s10887-019-09167-1>>.

Center wykazały, że co piąty muzułmanin w Indiach osobiście spotkał się z dyskryminacją, ale wyniki te istotnie różnią się w zależności od zamieszkiwanego regionu⁶⁴. Wśród muzułmanów mieszkających w północnych stanach Indii, które obejmują krajowe terytorium stołeczne Delhi jedna trzecia twierdzi, że w Indiach istnieje powszechna dyskryminacja muzułmanów⁶⁵, a 40 proc. z nich twierdzi, że w 2019 i 2020 roku doświadczyło dyskryminacji religijnej⁶⁶. Jest to znacznie wyższy poziom niż w większości innych regionów Indii⁶⁷. Za wyborem takiego obszaru badawczego przemawiał również fakt, iż częstotliwość antymuzułmańskich teorii spiskowych i fake newsów związanych z tzw. miłosnym dżihadem czy korona dżihadem była silniejsza w stolicy Nowym Delhi. Zdaniem badaczy ich rozprzestrzenianie się na początku pandemii było wyraźnie większe w regionach z historią przedkolonialnych ataków muzułmańskich⁶⁸.

- lepiej rozwinięte struktury organizacyjne BJP i środowisk hindutwy w północnej części kraju; wysoki wskaźnik mowy nienawiści u północnoindyjskich działaczy politycznych zarówno niskiego, jak i wysokiego szczebla prowadzący do aktów przemocy wobec muzułmanów;

Raport *Violent Cow Protection in India: Vigilante Groups Attack Minorities*⁶⁹ opisuje wykorzystanie mowy nienawiści przez członków partii BJP w brutalnej kampanii przeciwko konsumpcji wołowiny i osobom zaangażowanym w handel bydlęm (głównie muzułmanom). Według Human Rights Watch, w okresie od maja 2015 r. do grudnia 2018 r. 36 muzułmanów

⁶⁴ Ankieta przeprowadzona w okresie od 17 listopada 2019 r. do 23 marca 2020 r. wśród osób dorosłych w Indiach, [w:] *Religious minorities generally no more likely than Hindus to report recent discrimination*, Pew Research Center, 22 VI 2021, [dostęp: 30 VI 2023]: <https://www.pewresearch.org/religion/2021/06/29/religious-freedom-discrimination-and-communal-relations/pf_06-29-21_india-01-3/>.

⁶⁵ Ankieta przeprowadzona w okresie od 17 listopada 2019 r. do 23 marca 2020 r. wśród dorosłych osób w Indiach, *Regional variations in Muslims' perception of discrimination*, Pew Research Center, 22 VI 2021, [dostęp: 30 VI 2023]: <https://www.pewresearch.org/religion/2021/06/29/religious-freedom-discrimination-and-communal-relations/pf_06-29-21_india-01-2/>.

⁶⁶ Ankieta przeprowadzona w okresie od 17 listopada 2019 r. do 23 marca 2020 r. wśród dorosłych osób w Indiach, *Muslims in North, Northeast most likely to say they have experienced religious discrimination*, Pew Research Center, 22 VI 2021, [dostęp: 30 VI 2023]: <https://www.pewresearch.org/religion/2021/06/29/religious-freedom-discrimination-and-communal-relations/pf_06-29-21_india-01-4/>.

⁶⁷ K. Dhima, M. Golder, *Secularization Theory and Religion*, Politics and Religion, t. 14, nr 1, Cambridge University Press 2020, [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-religion/article/abs/secularization-theory-and-religion/7C26EFDB037491E784038E6FF765DF15>>.

⁶⁸ S. S. Abraham, G. Lanzara, S. Lazzaroni, P. Masella, M. Squicciarini, *The Spatial Drivers of Discrimination: Evidence from Anti-Muslim Fake News in India*, 11 I 2023, Quaderni - Working Paper DSE N° 1180, s. 2, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://ssrn.com/abstract=4326838> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4326838>>.

⁶⁹ *India: Vigilante 'Cow Protection' Groups Attack Minorities*, Human Rights Watch, 18 II 2019, [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://www.hrw.org/news/2019/02/19/india-vigilante-cow-protection-groups-attack-minorities>>.

(a w sumie 44 osoby) zostało zamordowanych w atakach prorządowych obrońców krów przez anglojęzyczne media zwanych *cow vigilantes*⁷⁰.

- północnoindyjskie mass media dostarczają bogatego materiału badawczego w języku angielskim i hindi⁷¹, którymi posługuje się autorka niniejszej pracy;
- istotne różnice w poziomie religijności, poglądach politycznych i pojmowaniu tożsamości narodowej wśród mieszkańców północnych i południowych Indii;

Za wyborem Północy przemawia także fakt, iż jej mieszkańcy różnią się od reszty kraju swoimi poglądami na religię, politykę i tożsamość narodową. Na przykład mieszkańcy Południa są nieco mniej religijni niż mieszkańcy innych regionów – 69 proc. twierdzi, że religia jest bardzo ważna w ich życiu, w porównaniu z 92 proc. w środkowej części kraju. A 37 proc. twierdzi, że modli się codziennie, w porównaniu z ponad połową hindusów w innych regionach. Ludzie na Południu są również mniej podzieleni ze względu na religię lub kastę – niezależnie od tego, czy chodzi o ich kręgi przyjaźni, preferencje względem sąsiadów, czy też stosunek do małżeństw mieszanych. Wydaje się również, że hinduistyczne nastroje nacjonalistyczne mają mniejszy przyczółek na Południu. Wśród hindusów mieszkańcy Południa (42 proc.) znacznie rzadziej niż mieszkańcy stanów centralnych (83 proc.) czy Północy (69 proc.) twierdzą, że bycie hindusem jest bardzo ważne, aby być prawdziwym Indusem. A w wyborach parlamentarnych w 2019 r. najniższy udział głosów BJP przypadł na Południu. W ankiecie tylko 19% hindusów w regionie twierdzi, że głosowało na BJP, w porównaniu z mniej więcej dwiema trzecimi w północnej (68%) i środkowej (65%) części kraju, którzy twierdzą, że głosowali na rządzącą partię. Kulturowo i politycznie ludzie na Południu sprzeciwili się ograniczeniom BJP dotyczącym uboju krów i wysiłkom na rzecz nacjonalizacji języka hindi. Czynniki te mogą przyczynić się do mniejszej popularności BJP na Południu, gdzie więcej osób preferuje partie regionalne lub partię Indyjskiego Kongresu Narodowego.

Cezura czasowa 2017-2022 wiąże się ściśle z dojściem do władzy BJP w północnym stanie Uttar Pradeś. Stanowisko premiera stanu objął wówczas znany z retoryki antymuzułmańskiej prominentny polityk BJP Yogi Adityanath.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ Hindi i angielski są językami urzędowymi wybranego przez autorkę obszaru badań.

Hipoteza i cele badawcze

Głównym celem niniejszej dysertacji jest przybliżenie antymuzułmańskiego komponentu polityki tożsamościowej w północnych Indiach w latach 2017-2022. Celem szczegółowym pracy jest przybliżenie czytelnikowi, w jaki sposób indyjskie media i polityczne środowiska hindutwy kreowały politykę tożsamościową za pomocą trzech antymuzułmańskich teorii spiskowych. Celem rozprawy jest także ich weryfikacja na podstawie dostępnych materiałów naukowych i danych demograficznych. W oparciu o dyskurs hindutwy w północnych Indiach w latach 2017-2022 autorka niniejszej dysertacji studiuje wypowiedzi indyjskiej prawicy (politycy, aktywiści, media) odwołujące się do religii, diety, płodności, relacji damsko-męskich i pandemii. Ze względu na szeroki materiał badawczy autorka zawężyła swoje studium do wybranych teorii spiskowych i indyjskiego dyskursu politycznego wokół nich. Następnie sprawdza, czy teorie te są częścią składową współczesnej polityki tożsamościowej w północnych Indiach. Rozprawa nie ogranicza się wyłącznie do przeglądu najbardziej opiniotwórczych prawicowych mediów elektronicznych i drukowanych w Indiach, ale uwzględnia także media społecznościowe, takie jak *Facebook* czy *X* (dawniej *Twitter*).

Autorka pracy formułuje następujące hipotezy:

1. Retoryka islamofobiczna przeniknęła do głównego nurtu indyjskiej debaty publicznej.
2. Współczesny hinduski nacjonalizm ([hindutwa](#)) wykorzystuje retorykę antymuzułmańską jako narzędzie północno-indyjskiej polityki tożsamościowej.
3. Retoryka antymuzułmańska w Indiach wyraża się między innymi w szerzeniu antymuzułmańskich teorii spiskowych.
4. Środowiska związane z ideologią hindutwy, politycy BJP i indyjskie media prawicowe przyczyniły się do szerzenia antymuzułmańskich teorii spiskowych w Indiach w latach 2017-2022.

Główne pytania badawcze sformułowane przez autorkę to:

- Czym jest polityka tożsamościowa w kontekście Indii?
- Czemu służyła i służy polityka tożsamościowa w Indiach?

- Czy retoryka antymuzułmańska jest częścią północnoindyjskiej polityki tożsamościowej?
- Czy ideologia hindutwy zawiera elementy antymuzułmańskie/islamofobiczne?
- Czym są džihad miłości, džihad populacyjny i korona džihad i w jaki sposób wpisują się w północnoindyjską politykę tożsamościową?

Szczegółowe pytania badawcze:

- Jaką rolę odgrywają środowiska hindutwy w kształtowaniu współczesnej polityki tożsamościowej w północnych Indiach?
- W jaki sposób pandemia COVID-19 została wykorzystana (upolityczniona) w dyskursie antymuzułmańskim w polityce indyjskiej?
- Jaką rolę odgrywają politycy partii rządzącej i media prawicowe w konstruowaniu i szerzeniu antymuzułmańskich teorii spiskowych?

Struktura pracy i metodologia badań

Niniejsza dysertacja składa się ze słownika pojęć, wykazu skrótów, wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia, spisu bibliografii i aneksu. Pierwszy rozdział ma na celu zlokalizowanie historycznych korzeni antymuzułmańskiej polityki tożsamości oraz analizę, w jaki sposób hinduski nacjonalizm i współczesna polityka tożsamości w Indiach przeplatają się ze sobą. W tym rozdziale autorka omawia również znaczenie islamofobii dla obecnej narracji politycznej hinduskich nacjonalistów. Rozdział drugi koncentruje się na dyskursie antymuzułmańskim w popularnych teoriach spiskowych zawierających termin dżihad w nazwie. W rozdziale poruszono również problematykę negatywnych stereotypów względem muzułmanów indyjskich zakorzenionych w kulturze indyjskiej. Rozdział III poświęcony jest omówieniu wybranych teorii spiskowych, które odegrały istotną rolę we współczesnej polityce środowisk hindusko-prawicowych w latach 2017-2022. Rozdział ten został podzielony na trzy podrozdziały, w których autorka analizuje trzy wybrane teorie spiskowe: dżihad populacyjny, dżihad miłosny oraz korona dżihad.

Niniejsza rozprawa doktorska została oparta na autorskich badaniach terenowych przeprowadzonych w północnych Indiach (Narodowy Region Stołeczny Delhi - NCR⁷² i Uttar Pradeś). Zastosowane zostały metody nauk społecznych – technika wywiadu pogłębionego, metody analizy dokumentów i wystąpień publicznych polityków (źródła pisane, orędzia, konferencje prasowe, przemówienia na wiecach). W pracy skorzystano również z metody historycznej – niezbędna była konfrontacja z literaturą przedmiotu dotyczącą genezy badanych zjawisk oraz wyniki badań wtórnych. Metoda porównawcza zaś umożliwiła prześledzenie rozwoju zjawiska polityki tożsamościowej i wpisania go w szerszy kontekst polityki indyjskiej. Rozprawa ma zatem charakter nie tylko porównawczy, teoretyczny, systematyzujący i analityczny, ale również empiryczny. Jeśli chodzi o metodologię, zastosowane w niej zostały przede wszystkim metody jakościowe, porównawcze, monograficzne oraz obserwacja uczestnicząca i wywiady, zgodnie z najnowszymi trendami w naukach o polityce.

Ważne miejsce w metodologii pracy zajmuje także przegląd dyskursu medialnego: wybrane indyjskie e-gazety, a także tzw. *godī*⁷³ media (nazywane także *Modia*), w tym przegląd

⁷² Narodowy Region Stołeczny Delhi. W 1991 zmieniono status dotychczasowego terytorium związkowego Delhi na status specjalny, bardziej zbliżony do statusu stanu.

⁷³ *Godī* oznacza w hindi podolek; w domyśle media siedzące na podolku władzy (podporządkowane i chronione przez rząd). Ten pejoratywny termin został wymyślony i spopularyzowany przez dziennikarza NDTV,

literatury, wystąpień i wypowiedzi polityków, aktywistów, przywódców duchowych, nacjonalistów, w tym na przykład Yogiego Adityanatha, Swamiego Prabodhananda Giri czy Bharatanandę Sarswati Maharaja. Wymienione osoby publiczne zostały wybrane ze względu na ich popularność w Indiach i duże zasięgi ich antymuzułmańskiego aktywizmu. W niniejszej pracy doktorskiej zostanie dokonana analiza antymuzułmańskich treści wyświetlanych przez *Republic TV*, *Times Now*, *India Today*, *Wion* i *CNN-News18* oraz hindi-języczne kanały telewizyjne *Zee News*, *India TV*, *Aaj Tak*, *ABP News*, *Republic Bharat*, *Sudershan News*, *News Nation* i *News24 (Indie)*. Analiza obejmie także serwis *YouTube* oraz media społecznościowe, głównie *X* (dawniej *Twittera*) i *Facebooka*.

Innowacyjność przyjętego w poniższej pracy podejścia polega zatem na analizie narracji mediów indyjskich oraz przemówień polityków w północnych Indiach. Uzupełnieniem będą badania terenowe, głównie wywiady, które wzbogacą zgromadzony materiał i pozwolą poznać opinie rozmówców na temat trzech wybranych teorii spiskowych - dżihadu populacyjnego, miłosnego oraz korona dżihadu. Analiza tekstów prasowych pod kątem ich funkcji politycznych została przeprowadzona za pomocą metody krytycznej analizy dyskursu⁷⁴. Autorka stosuje interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej zaproponowane przez Ruth Wodak, Annę Duszak i Normana Fairclough. Krytyczna Analiza Dyskursu (KAD), czerpiąc swój rodowód z lingwistyki, inicjuje nowe, interdyscyplinarne podejście badawcze, którego celem jest łączenie analizy językowej i analizy społecznej. Badacze KAD interesuje społeczna funkcja języka w budowaniu relacji między wiedzą, wyobrażeniami, wartościami a innymi elementami procesów i systemów społeczno-politycznych⁷⁵. Według A. Duszak i N. Fairclough głównymi zadaniami badawczymi KAD pozostają „analizy zrównoważonych i niesprawiedliwych relacji władzy, ideologii i hegemonii oraz uprzedmiotowienia, podporządkowania oraz marginalizacji poszczególnych grup społecznych”⁷⁶. Ruth Wodak w artykule *Dyskurs populistyczny: retoryka wykluczenia a gatunki języka pisanego* rekonstruuje

Ravisha Kumara, dla sensacyjnych i jednostronnych indyjskich mediów prasowych i telewizyjnych, które wspierają rząd premiera Narendry Modiego.

⁷⁴ V. Kopińska, *Krytyczna analiza dyskursu – podstawowe założenia, implikacje, zastosowanie*, Rocznik Andragogiczny, t. 23, 2016, [dostęp: 18 VIII 2023]: <cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-7f5f5201-a2cb-4daf-bce1-83ea94f7b276>.

⁷⁵ A. Duszak, N. Fairclough (red.), *Krytyczna analiza dyskursu. Interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej*, Kraków 2008; G. Weiss, R. Wodak, *Theory and Interdisciplinarity*, Basingstoke 2007; A. Warzecha, *Krytyczna analiza dyskursu (KAD) w ujęciu Normana Fairclougha. Zarys problematyki*, Konteksty Kultury, t. 11, nr 2, 2014, [dostęp: 18 VIII 2023]: <https://www.ejournals.eu/Konteksty_Kultury/2014/Tom-11-zeszyt-2/art/2833>.

⁷⁶ A. Duszak, N. Fairclough (red.), *Krytyczna analiza dyskursu. Interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej*, Kraków 2008, s. 10.

cechy charakterystyczne dla dyskursu populistycznego na przykładzie dojścia do władzy prawicowego polityka autriackiego Jörga Haidera i jego wypowiedzi w mediach. Za kluczową strategię tego dyskursu zostaje uznany „manichejski podział my-oni”⁷⁷, który doskonale wpisuje się w kontekst niniejszych badań nad polityką tożsamościową Indii.

Szkoła kopenhaska i koncepcja sekurytyzacji

Wiodącą teorią, z której korzysta autorka niniejszej dysertacji jest teoria sekurytyzacji, która oferuje spojrzenie na antymuzułmańskie teorie spiskowe w Indiach przez pryzmat studiów nad bezpieczeństwem⁷⁸. W ramach stosunków międzynarodowych koncepcja sekurytyzacji jest związana ze szkołą kopenhaską⁷⁹ i stanowi syntezę konstruktywizmu i klasycznego realizmu politycznego⁸⁰. Termin ten został ukuty przez Ole Wævera w latach 90. XX wieku, który definiuje sekurytyzację jako „intersubiektywne ustanowienie egzystencjalnego zagrożenia o natężeniu wystarczającym do wywołania istotnych skutków politycznych”⁸¹. Termin sekurytyzacja w stosunkach międzynarodowych odnosi się do procesu, w którym państwa określają zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego w oparciu o subiektywne, a nie obiektywne oceny postrzeganego niebezpieczeństwa. Barry Buzan proponuje podział bezpieczeństwa na pięć sektorów, w których dochodzi do zjawiska sekurytyzacji: militarny, polityczny, ekonomiczny, społeczny i środowiskowy⁸². Zgodnie z teorią sekurytyzacji według Kilroya państwa, które dostrzegają zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego, „sekurytyzują te sektory, podejmując działania mające na celu zwiększenie ich bezpieczeństwa, często nie uwzględniając debaty publicznej i procesu demokratycznego”⁸³.

⁷⁷ R. Wodak, *Dyskurs populistyczny: retoryka wykluczenia a gatunki języka pisanego*, [w:] A. Duszak, N. Fairclough (red.), *Krytyczna analiza dyskursu. Interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej*, Kraków 2008, s. 200.

⁷⁸ A. Malji, S. T. Raza, *The Securitization of Love Jihad*, Religions. Special Issue: “Love Jihad”: Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male, 2021, nr 12, [dostęp: 17 II 2023]: <<https://doi.org/10.3390/rel12121074>>.

⁷⁹ Szkoła kopenhaska studiów nad bezpieczeństwem, której teoretykiem był Barry Buzan (B. Buzan, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, Wheatsheaf Books 1983) koncentruje się na niemilitarnych jego aspektach, reprezentując odejście od tradycyjnych studiów nad bezpieczeństwem; Więcej: B. Buzan, O. Wæver, J. de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, London 1998, s. 1-5.; A. Collins, *Contemporary Security Studies (4th ed.)*, Oxford University Press 2016.

⁸⁰ M. C. Williams, *Words, Images, Enemies, Securitization and International Politics*, International Studies Quarterly, 2003, nr 47, s. 512.

⁸¹ B. Buzan, O. Wæver, J. de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, London 1998, s. 25.

⁸² B. Buzan, M. Kelstrip, P. Lemaître, O. Wæver, *Identity Migration and the New Security Agenda in Europe*, London 1993, s. 24.

⁸³ R. J. Kilroy, *Securitization*, [w:] Handbook of Security Science, A. Masys (red.), 2018, s. 1-19, [dostęp: 17 II 2023]: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-51761-2_11-1>.

Nadawanie dotychczas zwykłym kwestiom politycznym rangi spraw bezpieczeństwa narodowego umożliwia aktorom politycznym stosowanie nadzwyczajnych środków w celu opanowania zagrożenia. Wszystko to w imię bezpieczeństwa⁸⁴. Sekurytyzowane obszary niekoniecznie reprezentują kwestie, które są obiektywnie niezbędne dla przetrwania i dobrobytu państwa. Są to często kwestie, które dany aktor decyduje się wykreować jako egzystencjalne zagrożenie dla państwa lub społeczeństwa, zjednuje w ten sposób poparcie i zaufanie grupy oraz generuje kapitał polityczny⁸⁵. Jak przekonują autorzy fundamentalnego dla rozwoju szkoły kopenhaskiej dzieła *Security: A New Framework for Analysis*, sekurytyzacja to nie tylko zabieg mający na celu przedstawienie jakiejś rzeczy jako zagrożenie dla państwa, ale również wywołanie określonej reakcji na nie u odbiorcy. Jest nią strach, poczucie zagrożenia i wiara w jego istnienie⁸⁶.

Teoria sekurytyzacji okazuje się pomocna w analizie wielu konfliktów, np. w Izraelu i Palestynie, gdzie, jak wynika z raportu ONZ⁸⁷, sekurytyzacja Palestyńczyków może usprawiedliwić każdą, choćby najbardziej brutalną wobec Palestyńczyków politykę Izraela. Rządzący działają bowiem w imię bezpieczeństwa narodowego kraju, w którym panuje permanentny stan zagrożenia⁸⁸. Jak zauważa K. E. Papi i N. Erakat „dehumanizujący Palestyńczyków dyskurs bezpieczeństwa jest tak agresywny, że (...) niemalże każde palestyńskie istnienie jest atakiem na życie żydowskie”⁸⁹. Szkoła kopenhaska wnosi zatem istotny wkład w zrozumienie obecnej struktury polityki regionalnej na zarówno na Bliskim Wschodzie, jak i w wielu innych krajach świata, w tym współczesnych Indii. Po teorię

⁸⁴ B. Buzan, O. Wæver, J. de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, London 1998, s. 25.

⁸⁵ G. Arcudi, *La sécurité Entre Permanence et Changement*, Relations Internationales, 2006, 125 (1), s. 97–109, dostęp: 18.02.2023, <<https://www.cairn.info/revue-relations-internationales-2006-1-page-97.htm?ref=doi>>.

⁸⁶ B. Buzan, O. Wæver, J. de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, London: Lynne Rienner, 1998, s. 25.

⁸⁷ R. A Del Sarto, *Sectarian securitization in the Middle East and the case of Israel*, International Affairs, t. 97, nr 3, 2021, s. 759–778, [dostęp: 18 II 2023]: <<https://doi.org/10.1093/ia/iab011>>; *Impact of Israel's Securitization Narrative on West Bank's Refugee Camps* – Statement Submitted to the Human Rights Council by Palestinian Return Centre (A/HRC/51/NGO/173), [dostęp: 18 II 2023]: <<https://www.un.org/unispal/document/impact-of-israels-securitization-narrative-on-west-banks-refugee-camps-statement-submitted-to-the-human-rights-council-by-palestinian-return-centre-a-hrc-51-ngo-173/>>.

⁸⁸ K. E. Papi, ‘Children of the Stones’: *The Securitization of Palestinian Children by Israel*, 19 II 2016, [dostęp: 18 II 2023]: <<https://www.e-ir.info/2016/02/19/children-of-the-stones-the-securitization-of-palestinian-children-by-israel/>>.

⁸⁹ N. Erakat, *Hyper-Legality: Viterbo's Problematizing Law, Rights and Childhood in Israel/Palestine*, 14.04.2022, [dostęp: 18 II 2023]: <<https://criticallegalthinking.com/2022/04/14/hyper-legality-viterbos-problematizing-law-rights-and-childhood-in-israel-palestine/>>; K. E. Papi, ‘Children of the Stones’: *The Securitization of Palestinian Children by Israel*, 19 II 2016, [dostęp: 18 II 2023]: <<https://www.e-ir.info/2016/02/19/children-of-the-stones-the-securitization-of-palestinian-children-by-israel/>>.

sekurytyzacji sięgano także w kontekście miłosnego dżihadu, pandemii COVID-19 i daleko idących środków zapobiegawczych⁹⁰.

Korzystając z dorobku szkoły kopenhaskiej i koncepcji sekurytyzacji autorka koncentruje się na związku muzułmanów indyjskich z bezpieczeństwem narodowym Indii w narracji polityczno-medialnej dzisiejszych Indii. Wykreowane zagrożenie w postaci muzułmanów daje rządzącym większą swobodę w stosowaniu „szczególnych środków bezpieczeństwa” i przyzwolenie na radykalne rozwiązanie w imię bezpieczeństwa kraju⁹¹. W tym celu zwykle dotychczas tematy polityczne przekształca się w sprawy o randze bezpieczeństwa narodowego. Ich sekurytyzacja sprawia, że stają się one kwestią priorytetową, wymagającą natychmiastowej reakcji. Zgodnie z teorią sekurytyzacji Wævera zagrożenia tego typu nie są zazwyczaj obiektywne - są celowo konstruowane przez tzw. „aktorów sekurytyzujących”. Co więcej, zdaniem badacza zagrożenie dla bezpieczeństwa jest werbalnie przekazywanym konstruktem, zamieszkującym wyobraźnię znacznej części populacji⁹².

W 2019 roku uchwalono prawo, które wywołało w Indiach masowe protesty i oburzenie wśród muzułmańskiej części społeczeństwa. Według Andrei Malji i Syeda T. Razy ustawa o zmianie obywatelstwa (Citizenship Amendment Act – CAA⁹³) oraz Krajowy Rejestr Obywateli (National Register of Citizens - NRC⁹⁴), a także zniesienie artykułu 370 Konstytucji Indii nadającego specjalny status Kaszmirowi to przykłady prawa wykluczającego indyjskich muzułmanów⁹⁵. Ci pozbawieni dokumentów, którzy nie zdołają wykazać swojego

⁹⁰ D. E. Duarte, M. M. Valença, *Securitising Covid-19? The Politics of Global Health and the Limits of the Copenhagen School*, Contexto Internacional t. 43(2), 2021, [dostęp: 18 II 2023]: <<https://www.scielo.br/j/cint/a/LdhVrPGK4Lb7gShwdwZpBPM/?format=pdf&lang=en>>.

⁹¹ I. Frydenlund, E. Leidig, *Introduction*, wydanie specjalne „Religions,,: „Love Jihad,,: Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male”, [dostęp: 18.02.2023], <https://www.mdpi.com/journal/religions/special_issues/Muslim_LoveJihad_Islamophobia>.

⁹² O. Wæver, *Securitization and Desecuritization*. Copenhagen: Centre for Peace and Conflict Research, 1993.

⁹³ CAA przyspiesza uzyskanie indyjskiego obywatelstwa w przypadku hindusów i mniejszości niemuzułmańskich, w tym buddystów, chrześcijan, dżinistów, parsów i sikhów z Afganistanu, Bangladeszu i Pakistanu. Źródło: *The Citizenship (Amendment) Act*, The Gazette of India, nr 71, New Delhi 2019, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://egazette.nic.in/WriteReadData/2019/214646.pdf>>.

⁹⁴ Wprowadzony w północno-wschodnim stanie Asam Krajowy Rejestr Obywateli ma na celu rozpoznanie i wydalenie nielegalnych imigrantów. W 2019 roku rząd zrewidował i wydał ostateczną listę NRC, wykluczając prawie 2 miliony osób - około 6 procent populacji Asamu, czyniąc ich bezpaństwowcami. Znaczna część tych osób to nieposiadający dokumentów obywatele mieszkający w Indiach od pokoleń. Źródło: V. Raj, *The National Register Of Citizens And India's Commitment Deficit To International Law*, 10 VIII 2020, [dostęp: 17 II 2023]: <<https://blogs.lse.ac.uk/humanrights/2020/08/10/the-national-register-of-citizens-and-indias-commitment-deficit-to-international-law/>>.

⁹⁵ A. Malji, S. T. Raza, *The Securitization of Love Jihad*, Religions. Special Issue: „Love Jihad,,: Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male, 2021, nr 12, s. 6, [dostęp: 17 II 2023]: <<https://doi.org/10.3390/rel12121074>>.

obywatelstwa, mogą nawet trafić do specjalnych ośrodków detencji⁹⁶. Nowe przepisy weszły w życie tuż po kampanii wyborczej BJP w 2019 r.⁹⁷. Politycy BJP tłumacząc powyższe decyzje coraz częściej uciekają się do argumentu bezpieczeństwa. Zapytany o nowe niekorzystne z punktu widzenia indyjskich muzułmanów prawa obowiązujące w Indiach, Yogi Adityanath powołał się na względy bezpieczeństwa całego narodu, które są priorytetem rządu BJP⁹⁸.

Powyższe zmiany legislacyjne wpisują się w szerszą strategię mającą na celu sekurytyzację indyjskich muzułmanów i konsolidację hinduskiego elektoratu wokół muzułmańskiego zagrożenia⁹⁹. Nowe przepisy nie tylko ograniczają imigrację muzułmanów i pozbawiają ich obywatelstwa, ale także wpływają na dynamikę populacyjną jedyne w Indiach stanu o większości muzułmańskiej¹⁰⁰. Zarówno odebranie specjalnego statusu stanu Dżammu i Kaszmir, jak i militarna obecność Indii tamże usprawiedliwiana jest walką z egzystencjalnym zagrożeniem na granicy indyjsko-pakistańskiej. Jest to kolejny przejaw polityki sekurytyzacji, dzięki której władze legitymizują użycie nadzwyczajnych środków bezpieczeństwa. Zaogniające konflikt hindusko-muzułmański prohinduskie decyzje rządu centralnego wraz z islamofobicznymi wypowiedziami czołowych indyjskich polityków świadczą o jednoznacznej tendencji sekurytyzacji muzułmańskiego zagrożenia. Pod płaszczykiem dbałości o bezpieczeństwo kraju dochodzi do systemowego wykluczania mniejszości muzułmańskiej w Indiach.

Transkrypcja

W niniejszej rozprawie imiona i nazwiska polityków autorka pozostawiła w zapisie, w jakim pojawiają się one w anglojęzycznych dokumentach i mediach indyjskich. Nazwy geograficzne zapisane są zgodnie z wytycznymi Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych

⁹⁶ A. Malik, *Future of Citizenship Laws in India with Special Reference to Assam*, Journal of Legal Studies and Research, 2020, nr 6, s. 2455–2437.

⁹⁷ Więcej na ten temat w: C. Jaffrelot, G. Verniers, *The BJP's 2019 election campaign: Not business as usual*, Contemporary South Asia 28, 2020, s. 155–177, [dostęp: 17 II 2023]: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09584935.2020.1765985>>.

⁹⁸ *All Laws Introduced by BJP Government To Target Muslims? UP CM Yogi Adityanath Responds | Exclusive*, India Today, 8 VIII 2021, [dostęp: 12 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=21vlQ0OYMX8>>.

⁹⁹ A. Malji, S. T. Raza, *op. cit.*, s. 6, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://doi.org/10.3390/rel12121074>>.

¹⁰⁰ Wielu muzułmanów obawia się, że zmiany prawa dotyczącego zakupu ziemi przez niemuzułmańskich Kaszmiczyków zmieni układ sił i stopniowo przekształci Kaszmir w region zamieszkały w większości przez hinduistów. Źródło: Analiza ReliefWeb (OCHA), *Violence in Kashmir: Why a spike in killings signals an ominous new trend*, 28.06.2022, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://reliefweb.int/report/india/violence-kashmir-why-spike-killings-signals-ominous-new-trend>>.

poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej¹⁰¹. Terminy pochodzące z języka hindi, sanskrytu, urdu i arabskiego¹⁰² za pierwszym razem zapisywane są kursywą zgodnie z zasadami międzynarodowej transkrypcji naukowej¹⁰³, następnie pojawiają się w tekście w wersji spolszczonej. Transkrypcja nazw indyjskich organizacji została wykonana według tego samego klucza - transkrypcja naukowa i tłumaczenie polskie za pierwszym razem, w dalszej części pracy autorka korzysta ze skrótów nazw tychże organizacji. Jeśli w pracy pojawia się cytaty w którymś z języków indyjskich, to zawsze w dwóch wersjach - transkrypcja naukowa z tego języka oraz tłumaczenie na język polski. Kluczowe terminy zostały zdefiniowane w słowniku pojęć znajdującym się na początku niniejszej rozprawy. Hasła zostały zapisane w porządku alfabetycznym oraz zgodnie z zasadami międzynarodowej transkrypcji naukowej.

¹⁰¹ Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych Poza Granicami Polski, Nazewnictwo Geograficzne Świata, Zeszyt 4, Azja Południowa, Warszawa 2005, [dostęp: 1 V 2021]: <<http://ksng.gugik.gov.pl/wpngs.php>>.

¹⁰² W przypadku języka arabskiego autorka stosuje transkrypcję bejrucką.

¹⁰³ D. Stasik, *Podręcznik Języka Hindi: Część I*, Warszawa 2009, s. 13–18.

Rozdział I. Polityka tożsamościowa w Indiach

1.1 Znaczenie tożsamości religijnej w Indiach

Religia¹⁰⁴ odgrywa wielką rolę w społeczeństwie indyjskim. Z badań przeprowadzonych przez Pew Research Center w 2019/20 roku wynika, że niemal wszyscy Indusi wierzą w boga (97 proc.), a około 80 proc. w większości grup religijnych twierdzi, że są absolutnie pewni, że bóg istnieje. 84 proc. społeczeństwa uważa religię za „bardzo ważną” w swoim życiu. Indyjscy muzułmanie nieco częściej niż hinduiści uważają religię za bardzo ważną w swoim życiu (91 proc. vs. 84 proc.¹⁰⁵).

Ogólnie rzecz biorąc, młodszy i starsi hindusi, osoby o różnym wykształceniu oraz mężczyźni i kobiety mają podobny poziom praktyk religijnych. Mieszkańcy południa Indii najrzadziej twierdzą, że religia jest bardzo ważna w ich życiu (69 proc.), a Południe to jedyny region, w którym mniej niż połowa ludzi deklaruje, że modli się codziennie (37 proc.). W naukach społecznych istnieje teoria, która zakłada, że wraz z rozwojem gospodarczym krajów ich populacje stają się mniej religijne, co często prowadzi do szerszych zmian społecznych. Znana jako „teoria sekularyzacji”¹⁰⁶, w szczególności odzwierciedla doświadczenia krajów Europy Zachodniej od końca II wojny światowej do chwili obecnej. Pomimo szybkiego wzrostu gospodarczego populacja Indii do tej pory wykazuje niewiele, jeśli w ogóle, oznak odejścia od religijności. Na przykład, zarówno indyjski spis ludności, jak i nowe badania nie wykazują praktycznie żadnego wzrostu wśród osób nie identyfikujących się z religią. Religia w dalszym ciągu odgrywa ważną rolę w życiu Indusów, niezależnie od ich statusu społeczno-ekonomicznego. Ogólnie rzecz biorąc, w całym kraju istnieje niewielka różnica w osobistych praktykach religijnych między mieszkańcami miast i wsi lub między tymi, którzy mają

¹⁰⁴ Religia jest konstruktem czysto kulturowym. Clifford Geertz opisuje ją jako „historycznie przekazywany wzorzec znaczeń ucieleśnionych w symbolach, system odziedziczonych koncepcji wyrażonych w formach symbolicznych, za pomocą których ludzie komunikują się, utrwalają i rozwijają swoją wiedzę o życiu i postawach wobec niego”. Źródło: C. Geertz, *Religion as a cultural system* [w:] *The interpretation of Cultures: Selected Essays*, s. 87-125, Fontana Press 1993, [dostęp: 22 VIII 2023]: <https://nideffer.net/classes/GCT_RPI_S14/readings/Geertz_Religion_as_a_Cultural_System_.pdf>.

¹⁰⁵ Jest to jeden z serii raportów Pew Research Center dotyczących Indii, opartych na ankiecie przeprowadzonej wśród 29 999 dorosłych mieszkańców Indii od 17 listopada 2019 roku do 23 marca 2020 roku, [dostęp: 3 X 2022]: <<https://www.pewresearch.org/religion/2021/06/29/religion-in-india-tolerance-and-segregation/>>.

¹⁰⁶ K. Dhima, M. Golder, *Secularization Theory and Religion*, Politics and Religion, t. 14, nr 1, Cambridge University Press 2020, [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-religion/article/abs/secularization-theory-and-religion/7C26EFDB037491E784038E6FF765DF15>>.

wykształcenie wyższe, a tymi mniej wykształconymi. Ogromna część wszystkich tych grup mówi, że religia jest bardzo ważna w ich życiu, że regularnie się modlą i wierzą w boga.

Grupy społeczne często definiują siebie w odniesieniu do innych grup. Jak przekonuje Charles Stangor, grupy te przypisują sobie i innym określone cechy i wierzą, że te wyobrażenia są definiujące¹⁰⁷. To staje się problematyczne, gdy negatywne cechy są przedstawiane jako podstawowe atrybuty definiujące pozostałe społeczności¹⁰⁸.

Ludzie w głównych wspólnotach religijnych w Indiach mają tendencję do postrzegania siebie jako bardzo różnych od pozostałych – wynika z badania Pew Research Center z 2021 roku. Raport wykazał, że na przykład dwie trzecie hindusów uważa się za bardzo różnych od muzułmanów, a 64 proc. muzułmanów odwzajemnia ten pogląd¹⁰⁹. W świetle kontrowersyjnej polityki premiera Narendry Modiego, który sprawuje urząd od 2014 roku i jest często kojarzony z ideologią hinduskiego nacjonalizmu¹¹⁰, postawy te mają szczególne znaczenie w życiu publicznym współczesnych Indii. W lutym 2020 roku po tym, jak parlament Indii uchwalił nowe, niekorzystne dla muzułmanów prawo o obywatelstwie doszło do krwawych starć między hinduistami i muzułmanami w całym kraju¹¹¹. Hinduiści „uważają, że ich tożsamość religijna i indyjska tożsamość narodowa są ze sobą ściśle powiązane”, a prawie dwie trzecie (64 proc.) twierdzi, że „aby być prawdziwym obywatelem Indii bardzo ważne jest, aby być hindusem”. Spośród tych, którzy podzielają ten pogląd, 80 proc. twierdzi, że równie ważne jest mówienie w języku hindi – jednym z dwóch oficjalnych języków Indii, ale tylko jednym z 22 konstytucyjnie uznanych języków.

Wśród hinduskich wyborców BJP, którzy łączą tożsamość narodową zarówno z religią, jak i językiem, 83 proc. twierdzi, że bardzo ważne jest powstrzymanie hinduskich kobiet przed małżeństwami międzyreligijnymi, w porównaniu z 61 proc. wśród hinduskich wyborców innych partii politycznych. Z badań wynika, że grupę tę wyróżnia również wysoka religijność: 95 proc. twierdzi, że religia jest bardzo ważna w ich życiu, a około trzy czwarte twierdzi, że

¹⁰⁷ C. Stangor, *Principles of Social Psychology – 1st International Edition*, R. Jhangiani, H. Tarry (red.), 2014, [online], [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://opentextbc.ca/socialpsychology/>>.

¹⁰⁸ D. Biswas, S. Chatterjee, P. Sultana, *Stigma and fear during COVID-19: Essentializing religion in an Indian context*, Humanities and Social Sciences Communications, 2021, nr 1, s. 2, [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://doi.org/10.1057/s41599-021-00808-8>>.

¹⁰⁹ *India's religious groups generally see themselves as very different from each other*, Pew Research Center, 22 VI 2021, [dostęp: 22 VIII 2023] <https://www.pewresearch.org/religion/2021/06/29/religion-in-india-tolerance-and-segregation/pf_06-29-21_india-00-2/>

¹¹⁰ *India Events of 2022*, World Report 2023, Human Rights Watch, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/india>>.

¹¹¹ W lutym i marcu 2020 roku w starciach podczas protestów przeciwko ustawie o zmianie obywatelstwa w całym kraju śmierć poniosło ponad 76 osób. - *India's citizenship protests*, 30 III 2020, [dostęp: 29 VIII 2023]: <<https://www.reuters.com/graphics/INDIA-CITIZENSHIP/PROTESTS/jxlbpgqlpqd/index.html>>.

modli się codziennie (73 proc.). Dla porównania, wśród hinduskich wyborców partii innych niż BJP 80 proc. uważa, że religia jest bardzo ważna w ich życiu, a około połowa (53 proc.) modli się codziennie. Hinduscy wyborcy BJP, którzy łączą tożsamość narodową z hinduizmem i językiem hindi, są także bardziej skłonni do popierania segregacji religijnej w Indiach¹¹².

1.2 Wstęp do polityki tożsamościowej

Termin „polityka tożsamościowa” został po raz pierwszy ukuty przez Combahee River Collective¹¹³, grupę działającą na rzecz aktywnego udziału czarnoskórych kobiet w polityce amerykańskiej w 1977 r. Inicjatywa jest znana z opracowania Combahee River Collective Statement, kluczowego dokumentu w historii współczesnego czarnego feminizmu, a także rozwoju koncepcji polityki tożsamościowej¹¹⁴.

Termin „polityka tożsamości” określa szeroki zakres działań politycznych bazujących na wspólnych doświadczeniach niesprawiedliwości członków określonych grup społecznych. Istnieją dwa rodzaje polityki tożsamościowej. Jeden rodzaj jest zakorzeniony w twierdzeniach o wyimaginowanym zagrożeniu dla istniejącej hegemonii. Przykładem takiego podejścia jest przedstawianie pewnych grup jako „wrogów”, większości zaś jako ofiary polityki promniejszościowej. Politolog Christophe Jaffrelot nazywa ten model demokracją etniczną¹¹⁵. W tym modelu przemoc lub przyzwolenie na przemoc względem społeczności mniejszościowej jest nieodłącznym elementem systemu politycznego, który prowadzi do stopniowej dehumanizacji pewnej grupy ludzi i uczynienia z niej wroga. Obywatele zostają niejako zaszufładowani i stają się zakładnikami polityki tożsamościowej, która z jednej strony marginalizuje ich poprzez dyskryminujące prawa i zasady, a z drugiej z góry uprzywilejowuje członków grupy dominującej¹¹⁶. Drugi typ polityki tożsamości jest zakorzeniony w aspiracjach

¹¹² K. Dhima, M. Golder, *Secularization Theory and Religion*, Politics and Religion, t. 14, nr 1, Cambridge University Press 2020, [dostęp: 2 X 2022]: <<https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-religion/article/abs/secularization-theory-and-religion/7C26EFDB037491E784038E6FF765DF15>>.

¹¹³ G. Izenberg, *Identity; The Necessity of a Modern Idea*. University of Pennsylvania Press, 2016, s. 144.

¹¹⁴ Tekst zbiorowego oświadczenia Combahee River, [dostęp: 13 VIII 2023]: <<http://web.archive.org/web/20170224021117/http://circuitous.org/scraps/combahee.html>>.

¹¹⁵ C. Jaffrelot, *A De Facto Ethnic Democracy?: Obliterating and Targeting the Other, Hindu Vigilantes, and the Ethno-State* [in:] A. P. Chatterji, T. B. Hansen, C. Jaffrelot (red.), *Majoritarian State: How Hindu Nationalism is Changing India*, New York 2019, s. 41-68, [dostęp: 13 VIII 2023]: <<https://doi.org/10.1093/oso/9780190078171.003.0003>>.

¹¹⁶ A. A. Mohsin, *Religion, Politics and Security: The Case of Bangladesh*, s. 488, [dostęp: 25 VI 2023]: <<https://dkiapecss.edu/wp-content/uploads/2011/03/PagesfromReligiousRadicalismAndSecurityinSouthAsiach20.pdf>>.

historycznie uciskanych i marginalizowanych społeczności, które dążą do otrzymania większej przestrzeni, reprezentacji oraz uczestnictwa w procesach demokratycznych. Z powodu swojej zdolności do kwestionowania ustalonego porządku politycznego¹¹⁷, ten drugi rodzaj polityki tożsamościowej jest ogólnie rzecz biorąc nisko oceniany jako strategia prowadząca do podziałów w społeczeństwie, wykorzystywana przez pragmatycznych polityków w celu zdobycia poparcia wyborców. Ten rodzaj polityki tożsamości, daleki od alienacji, może służyć jako panaceum na [majorytaryzm](#) i rządy elit. Podejmowanie mądrej polityki tożsamości jest nie tylko istotne, ale niezbędne w kontekście narastającej większościowej dynamiki politycznej w krajach takich jak Indie, gdzie obecne są liczne mniejszości oraz nierówności przeplatające się wzdłuż klas społecznych, kast, wyznań i pochodzenia etnicznego.

1.3 Polityka tożsamościowa w Indiach kolonialnych

Polityka tożsamościowa posiada w Indiach szczególny status głównie ze względu na historię kolonializmu brytyjskiego trwającego 89 lat oraz brutalny Podział z 1947 roku, który doprowadził do powstania Indii i Pakistanu. W tym czasie muzułmanie będący największą mniejszością religijną w Indiach, byli adresatami różnych form brytyjskiej polityki tożsamościowej, która kształtowała ich interakcje zarówno z władcami kolonialnymi, jak i innymi społecznościami religijnymi. Kolonialna manipulacja podziałami religijnymi w Azji Południowej w znacznym stopniu przyczyniła się do procesu, w którym muzułmańska mniejszość ukonstytuowała się jako odrębna grupa¹¹⁸. Brytyjska polityka nastawiania jednej społeczności przeciwko drugiej niewątpliwie czerpała z zasady *divide et impera*.

Kolonializm brytyjski korzystał z polityki tożsamościowej opartej na podziałach zarówno kastowych, jak i religijnych, umiejętnie je podsycając. Doprowadził do wzrostu napięć na tle religijnym pomiędzy hinduistami i muzułmanami. Napięcia te były czasami wykorzystywane zarówno przez brytyjskich urzędników, jak i lokalnych przywódców do celów politycznych. Kolonizatorzy w swojej retoryce często uzasadniali obecność Wielkiej Brytanii na subkontynencie indyjskim powołując się na burzliwą historię przemocy i konfliktów hindusko-muzułmańskich w epoce przedkolonialnej. Zgodnie z kolonialną retoryką rdzenni mieszkańcy

¹¹⁷ *Identity Politics is Not the Evil it is Made Out to Be*, EPW Engage, Economic and Political Weekly, 6 V 2019, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://www.epw.in/engage/article/why-identity-politics-caste-legitimate>>.

¹¹⁸ K. N. Panikkar, *Minorities in South Asia*, 8 X 2005, [dostęp: 25 VI 2023]: <www.sacw.net/DC/CommunalismCollection/ArticlesArchive/knp15102005.html>.

byli głęboko podzieleni, targały nimi silne, prymitywne emocje, co sprawiało, że byli niezdolni do zarządzania swoim krajem¹¹⁹. Z relacji pastora Jamesa Keneddy'ego z lat 80. XIX wieku wynika, że „antagonizmy hindusko-muzułmańskie, choć generalnie utajone, czasem prowadziły do poważnych konfliktów [między tymi społecznościami]”¹²⁰. Jego zdaniem przed wybuchem wojny domowej chroniła je jedynie obecność Brytyjczyków. Zdaniem Gyanendry Pandeya „motyw przemocy i nieporządku jako normalnego stanu rzeczy”¹²¹, „tradycja przemocy”¹²², oraz paląca potrzeba zaprowadzenia pokoju i ustanowienia nowego ładu społecznego miały być swego rodzaju usprawiedliwieniem dla brytyjskiej interwencji i dalszej kolonizacji. Polityka tożsamościowa uprawiana przez kolonizatorów na północy kraju nosiła także znamiona wzbudzania strachu i budowania negatywnego wizerunku muzułmanów. W raporcie brytyjskiego komisarza dotyczącym zamieszek w Benaresie 1891 roku czytamy, że „wśród tłumów buntowników było wielu muzułmanów, co jest rzeczą naturalną”, Określa muzułmanów słowami „podekscytowany tłum (...) jeden z najbardziej niebezpiecznych elementów w społeczeństwie”. Nazywa ich „chuliganami uczestniczącymi w przerażających scenach przemocy”¹²³. Lokalna prasa brytyjska z 1909 roku nazywa muzułmanów „klanowymi fanatykami” i wspomina o „tłącym się ogniu religijnej wrogości”¹²⁴ w odniesieniu do relacji hindusko-muzułmańskich. Pandey nazywa to zjawisko „metodyczną reorganizacją historii” relacji hindusko-muzułmańskich w Indiach. Swoje tezy opiera na bogatym materiale analitycznym i licznych przykładach retoryki preferowanej przez kolonizatorów na przełomie XIX i XX wieku¹²⁵.

W ciągu całego okresu kolonialnego indyjscy muzułmanie i hinduiści byli konsekwentnie zachęcani do tworzenia odrębnych kulturowo i politycznie tożsamości¹²⁶. W 1909 roku muzułmanom przyznano oddzielne okręgi wyborcze. Oznaczało to, że muzułmanie otrzymali zarezerwowane miejsca w ciałach ustawodawczych, oddzielone od tych należących

¹¹⁹ G. Pandey, *The Construction of Communalism in Colonial North India*, New Delhi 2006, s. 45.

¹²⁰ J. Kennedy, *Life and Work in Benares and Kumaon, 1839-1871*, London 1884, s. 335 [w:] G. Pandey, *The Construction of Communalism in Colonial North India*, New Delhi, 2006, s. 45.

¹²¹ G. Pandey, *The Construction...*, *op. cit.*, s. 53.

¹²² G. Pandey, *ibidem*, s. 45.

¹²³ J. H. Wright, *Offg. Commissioner—Chief Secretary, Government of North-Western Provinces and Oudh*, 28 IV 1891, s. 9 [w:] G. Pandey, *The Construction of Communalism in Colonial North India*, New Delhi 2006, s. 56.

¹²⁴ D. L. Drake-Brockman, *Azamgarh: A Gazetteer, XXXIII of the District Gazetteers of the United Provinces of Agra and Oudh*, Allahabad 1911, s. 260-261 [w:] G. Pandey, *op. cit.*, s. 61.

¹²⁵ G. Pandey, *op. cit.*, s. 45-65.

¹²⁶ C. Talbot, *Inscribing the Other, Inscribing the Self: Hindu-Muslim Identities in Pre-Colonial India*, *Comparative Studies in Society and History*, t. 37, n 4, 1995, s. 692–722, [dostęp: 15 VIII 2023]: <<http://www.jstor.org/stable/179206>>; V. Lal, *The Partition of India*, [dostęp: 15 VIII 2023]: <<https://southasia.ucla.edu/>>.

do hinduistów i innych społeczności, co ponownie zwiększyło przepaść między tymi społecznościami.

Podział Indii Brytyjskich na Indie i Pakistan był momentem traumatycznym dla obu społeczności¹²⁷. Towarzyszył mu masowy exodus hinduistów i muzułmanów¹²⁸ oraz eksplozja wzajemnej przemocy¹²⁹ o niespotykanej dotąd skali¹³⁰. Nowa granica indyjsko-pakistańska stała się areną krwawych zamieszek, które pochłonęły około miliona ofiar. Pociągało to także za sobą dramatyczne losy uchodźców, którzy po opuszczeniu swych domów, nierzadko pozostawali bez środków do życia¹³¹. Te traumatyczne wydarzenia do dziś kładą się cieniem na relacjach hindusko-muzułmańskich w Indiach.

Przed niepodległością Indii, polityczne dążenia kraju były głównie kształtowane przez przywódców, którzy popierali ideę inkluzywnej indyjskiej tożsamości dla wszystkich obywateli, przy czym zwracano szczególną uwagę na afirmację jednolitej tożsamości, nawet kosztem lokalnych ruchów separatystycznych¹³². Świadczy o tym podpisanie Paktu z Puny przez Bhimrao R. Ambedkara oraz przez Madana M. Malvię, Faraza Shaha, Sanę Ejaza i Mohandasa K. Gandhiego w 1932 roku, który kategorycznie sprzeciwiał się dotychczasowej kolonialnej polityce tożsamości opartej na klasyfikowaniu i kategoryzowaniu społeczeństwa i elektoratów¹³³.

Brytyjczycy zazwyczaj aprobowali te żądania muzułmanów, które mogłyby skutkować osłabieniem Kongresu. Faworyzowano zatem Ligę Muzułmańską, a następnie ideę utworzenia dwóch osobnych państw¹³⁴, licząc na współpracę z liderem indyjskich muzułmanów

¹²⁷ Więcej na temat Podziału Indii Brytyjskich: Y. Khan, *The Great Partition The Making of India and Pakistan*, New Haven and London 2017, [dostęp: 16 VIII 2023]: <https://www.google.pl/books/edition/The_Great_Partition/_PEpDwAAQBAJ?hl=en&gbpv=0>; *The 1947 Partition Archive*, [dostęp: 16 VIII 2023]: <<https://in.1947partitionarchive.org/>>.

¹²⁸ Źródła podają liczbę zaginionych sięgającą 3,4 mln, napływ ludności rzędu 14,5 mln oraz odpływ wynoszący 17,9 mln. - P. Bharadwaj, A. Khwaja, A. Mian, *The Big March: Migratory Flows after the Partition of India*, *Economic & Political Weekly*, nr 43, s. 1, [dostęp: 15 VIII 2023]: <<https://sites.hks.harvard.edu/fs/akhwaja/papers/Big%20March%20EPW%20Publish08.pdf>>.

¹²⁹ Podziałowi Indii Brytyjskich towarzyszyła brutalne akty przemocy wobec kobiet. Setki tysięcy kobiet padło ofiarą masowych porwań i gwałtów, zwłaszcza w Pendżabie, gdzie skala przemocy była prawdopodobnie największa. - A. Sengupta, *Looking Back at Partition and Women: A Factsheet*, *Peace Prints: South Asian Journal of Peacebuilding*, t. 4, nr 1, 2012, [dostęp: 16 VIII 2023]: <<http://wiscomp.org/peaceprints/4-1/4.1.9.pdf>>.

¹³⁰ I. Talbot, G. Singh, *The Partition of India*, Cambridge University Press 2009, s. 2–3.

¹³¹ P. Lament, M. Zobeniak, *Indie – Pakistan – Kaszmir*, [w:] *Indie w XXI wieku, wybrane problemy*, A. Potyrała, M. Skobrtal (red.), Poznań 2009, s. 162.

¹³² C. Stephen, R. Prabhakar, *Velivada*, 2007, [dostęp: 16 VIII 2023]: <<https://velivada.com/2020/05/07/revisiting-the-poona-pact/>>.

¹³³ Więcej na temat dalitów w polityce tożsamościowej Indii: P. Oza, *Dalit Identity Politics As A History Of Nation*, *Gap Gyan*, t. 2, nr 3, 2019, s. 135-139, [dostęp: 16 VIII 2023]: <<http://dx.doi.org/10.6084/M9.FIGSHARE.12684437.V1>>.

¹³⁴ K. Osuchowska, *Relacje hindusko-muzułmańskie w wielokulturowym społeczeństwie indyjskim*, *Wschodnioznawstwo*, nr 7, 2013, s. 112.

Muhammadem Alim Jinnahem¹³⁵. Podział subkontynentu indyjskiego opierał się na teorii dwóch narodów, która głosiła, że hinduiści i muzułmanie to dwa różne, nie mogące funkcjonować w jednym państwie społeczności. Z jednej strony, Podział zwiększył wrogość między mieszkańcami obu państw i wpłynął na postrzeganie bezpieczeństwa dwóch nowych niepodległych państw. Z drugiej strony wpłynął na sytuację mniejszości i ich poczucie bezpieczeństwa wewnątrz Indii i Pakistanu. Państwa postkolonialne, dążąc do stworzenia nowej tożsamości narodowej często sięgały po sponsorowane przez państwo modele nacjonalizmu, oparte na kulturze, języku i religii. Odgrywały one role narodotwórcze i homogenizacyjne. Elementy te są często atrybutami społeczności dominującej¹³⁶. W krajach postkolonialnych takich jak Indie, kontrolowane przez państwo środki masowego przekazu i sektor edukacji służą budowaniu nowej tożsamości i utrwalaniu nacjonalizmu¹³⁷.

1.4 Polityka tożsamościowa w niepodległych Indiach

Postkolonialne państwo indyjskie kierowane przez Indyjski Kongres Narodowy, który rządził Indiami w znacznej części po uzyskaniu niepodległości, przeprowadził proces budowania narodu opierając się na nowopowstałej konstytucji. Chwiejność ówczesnego systemu politycznego oraz doświadczenie rozpadu Indii Brytyjskich i wyodrębnienia się z nich Pakistanu doprowadziły do centralizacji władzy i jej umocnienia¹³⁸. Wszystkie środowiska polityczne prezentowały wówczas ostrożne, a nawet głęboko podejrzliwe stanowisko wobec wszelkiego rodzaju separatyzmów opartych na religii, języku czy etnosie. Obawiano się wówczas, że może to prowadzić do ruchów subnarodowych i stopniowej bałkanizacji kraju¹³⁹.

¹³⁵ Indyjski i pakistański polityk, jeden z twórców państwowości pakistańskiej. W języku urdu znany także jako Wielki Prowadzący (*Qāyad-e āzam*) lub Ojciec Narodu (*Bābā-e Qaum*).

¹³⁶ A. A. Mohsin, *Religion, Politics...*, op. cit., s. 469.

¹³⁷ *Ibidem*, s. 472.

¹³⁸ Niektóre z przepisów konstytucyjnych dających szerokie uprawnienia władzy centralnej to: Uprawnienia nadzwyczajne zapisane w artykułach 352, 356 i 360 Konstytucji, które upoważniają władze centralne do rozwiązania zgromadzeń stanowych i narzucenia rządów gubernatora lub prezydenta w prowincjach. Zgodnie z art. 256 i 257, rząd unii może zażądać, aby stan przestrzegał prawa unii. Nieprzestrzeganie może prowadzić do zwolnienia na mocy art. 360. Uprawnienia rezydencjalne, które nie są wymienione na liście centralnej, stanowej i równoległej indyjskiej konstytucji, należą do rządu centralnego.

¹³⁹ A. Alam, *India: The Struggle of Identity Politics in India*, 2019, s. 7, [dostęp: 16 VIII 2023]: <https://www.westernsydney.edu.au/_data/assets/pdf_file/0019/1435114/Professor_Anwar_Alam_The_struggle_of_identity_politics_in_India.pdf>.

Indyjski sekularyzm¹⁴⁰ zaproponowany przez Jawaharlala Nehru miał być rozwiązaniem dla nadmiernej różnorodności społeczno-kulturowej społeczeństwa Indii. W praktyce chodziło o równe dystansowanie się od wszystkich religii i zasadę niedyskryminacji. Wraz z konstytucyjną ochroną praw grup etnicznych, niezależnie od tego, czy należą one do społeczności większościowych czy mniejszościowych, system prawnego pluralizmu jako doktryna indyjskiego sekularyzmu regulowała również funkcjonowanie systemu politycznego kraju. Artykuły 15, 16, 25, 26, 27 i 28 indyjskiej konstytucji podkreślają zasady indyjskiego sekularyzmu¹⁴¹. Zgodnie z artykułem 15 (1) „państwo nie może dyskryminować żadnego obywatela wyłącznie ze względu na religię, rasę, kastę, płeć, miejsce urodzenia lub którekolwiek z nich”. Artykuł 25 (1) gwarantuje wszystkim obywatelom „wolność sumienia i prawo do swobodnego wyznawania, praktykowania i propagowania religii”, podczas gdy artykuł 27 zabrania państwu wykorzystywania środków publicznych do promowania jakiegokolwiek konkretnej religii. W artykule 28 jest mowa o zakazie prowadzenia lekcji religii w instytucjach edukacyjnych w całości utrzymywanych ze środków państwa¹⁴². Brak przyjęcia jakiegokolwiek religii przez państwo indyjskie, w przeciwieństwie do większości jego sąsiadów i wielu innych państw postkolonialnych, dodatkowo wzmacniało jego świecki charakter¹⁴³.

Indyjski sekularyzm nosi znamiona odrębności od sekularyzmów znanych w Europie czy Stanach Zjednoczonych. Po pierwsze, odrzuca on zasadę ścisłej neutralności religijnej państwa. Ta specyficzna neutralność państwa indyjskiego została osiągnięta poprzez unikanie jakiegokolwiek konstytucyjnej definicji sekularyzmu i przyjęcie swego rodzaju roboczej definicji odwołującej się do koncepcji szacunku dla wszystkich religii (*sarva dharma sambhāva*) Mohandasa K. Gandhiego¹⁴⁴. Hari Vishnu Kamath wyjaśnił znaczenie indyjskiego sekularyzmu w następujący sposób:

Państwo reprezentuje wszystkich ludzi, którzy mieszkają na jego terytorium, a zatem nie może sobie pozwolić na identyfikowanie się z jakąkolwiek konkretną częścią populacji. Z pewnością

¹⁴⁰ Więcej o idei sekularyzmu w Indiach: D. E. Smith, *India as a Secular State*, Princeton 1963, [dostęp: 16 VIII 2023]: <https://www.google.pl/books/edition/India_as_a_Secular_State/8zXWCgAAQBAJ?hl=en&gbpv=1&dq=indian+secularism&printsec=frontcover>.

¹⁴¹ *Konstytucja Republiki Indii*, 1950, [dostęp: 16 VIII 2023]: <<https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2021/02/konstytucja-indii-tlumaczenie.pdf>>.

¹⁴² *Ibidem*.

¹⁴³ A. Alam, *op. cit.*, s. 13.

¹⁴⁴ J. Haynes, *Peace, Politics, and Religion*, 2020, s. 90, [dostęp: 18 II 2023]: <https://books.google.pl/books?id=tLgOEAAAQBAJ&redir_esc=y>.

*zadeklarowaliśmy, że Indie powinny być państwem świeckim. Ale państwo świeckie nie jest ani państwem bezbożnym, ani niereligijnym, ani antyreligijnym*¹⁴⁵.

Zasada niedyskryminacji obejmuje także wszystkich równość religii w indyjskiej sferze publicznej¹⁴⁶. Twórca idei sekularnych Indii tłumaczył, że jest to państwo, które nie eliminuje religii ze sfery publicznej, ale w równym stopniu szanuje wszystkie wyznania i daje im równe szanse¹⁴⁷. A. Anwar przekonuje, że zarówno indyjski sekularyzm, jak i polityka tożsamościowa wzbogaciły demokrację indyjską, a nie utrudniły jej rozwój¹⁴⁸.

1.5 Hindutwa w służbie indyjskiej polityki tożsamościowej

Debata na temat wysiedlenia „rdzennej” ludności hinduskiej przez „obcą” mniejszość muzułmańską w Indiach cieszyła się dużą popularnością i przyczyniła się do powstania [hindutwy](#), ideologii politycznej, której celem jest budowanie tożsamości narodowej opartej na tradycji hinduizmu¹⁴⁹. Zakłada istnienie narodu hinduskiego – społeczności połączonej pierwotnymi tradycjami etnicznymi i religijnymi, traktującej Indie zarówno jako swoją ojczyznę, jak i ziemię świętą. Według najsłynniejszego ideologa hindutwy, Vinayaka D. Savarkara¹⁵⁰ „[hindutwa – przyp. aut.] nie jest słowem, ale historią. Nie tylko jest duchową czy religijną historią naszego ludu, jak czasami się zdarza nam się sądzić (...) ale historią pełną, w całej swojej okazałości. Hinduizm jest tylko pochodną, ułamkiem, częścią hindutwy”. Opierał się on na wczesnej definicji tego terminu użytego pod koniec XIX wieku przez bengalskiego pisarza Chandranatha Basu¹⁵¹. Savarkar twierdził, że hindus to „osoba, która uważa tę ziemię Bharatwarszy, od Indusu do mórz, za swoją ojczyznę (*pitrbhūmi*), jak również za swoją ziemię

¹⁴⁵ T. N. Madan, *Modern Myths, Locked Minds*, Oxford: Oxford University Press, 1997, s. 243-244.

¹⁴⁶ G. Mahajan, *Identities and Rights: Aspects of Liberal Democracy in India*, s. 69.

¹⁴⁷ S. Gopal, *Jawaharlal Nehru An Anthology*, Delhi: Oxford University Press 1980, s. 330-331.

¹⁴⁸ *Professor Anwar Alam - Conversation - The Struggle of Identity Politics in India*, 2 VIII 2018, YouTube, [dostęp: 18 II 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=qYcrDkI7Bgs>>.

¹⁴⁹ K. Jayaprasad, *RSS and Hindu Nationalism: Inroads in a Leftist Stronghold*, New Delhi 1991.

¹⁵⁰ V. D. Savarkar, *Hindutva — Who is a Hindu?*, Mumbai 1969.

¹⁵¹ C. C. Basu, *Old Hindu's Hope: Proposal for Establishment of Hindu National Congress*, Kalkuta, 1888; Oryginalny rękopis był częścią szerszej dyskusji pod koniec XIX wieku na temat tego, kim jest Indus i zawierał różne interpretacje tego pytania. Aby zapoznać się z analizą wkładu Basu w tę debatę, zob. M. R. Paranjape, *Hindutva before Savarkar: Chandranath Basu's Contribution*, DNA, 22 IV 2017, [dostęp: 28 IX 2022]: <<http://www.dnaindia.com/analysis/column-hindutva-before-savarkar-chandranath-basus-contribution-2411145>>.

świętą (*punjabhūmi*¹⁵²), która jest kolebką jego religii¹⁵³”. W jego rozważaniach szczególne miejsce zajmuje wątek tożsamości i lojalności wobec narodu hinduskiego. Według Savarkara ma to między innymi związek z fanatyzmem religijnym i muzułmańską ziemią świętą, która leży poza granicami Indii¹⁵⁴. W swoim traktacie Savarkar wspomina o mniejszościach religijnych, które wywodzą się z Indii (buddyści, dżiniści, sikhowie itd.), ale pozostaje sceptyczny co do tego, czy muzułmanie i chrześcijanie mogą kiedykolwiek stać się „kulturowo hinduscy”, wątpiąc w ich lojalność¹⁵⁵ wobec Hindu Rasztry. Głosił on również, że mniejszości niehinduskie, jeśli mają być traktowane jak obywatele Hindu Rasztry, będą musiały w jakiejś formie zaakceptować wspólną kulturę hinduską (np. czcząc hinduskich bogów jako bohaterów narodowych). Jak zauważa Krzysztof Iwanek, choć z pozoru hindutwa może wydawać się inkluzywną szkołą myśli skoncentrowaną na asymilacji wszystkich mniejszości religijnych, w rzeczywistości jest to światopogląd używany do jednoczenia hindusów – często przeciwko muzułmanom i chrześcijanom – zamiast ich integracji z resztą społeczeństwa¹⁵⁶.

Inny czołowy ideolog i teoretyk hindutwy, Madhav S. Golwalkar, wyznawał podobny sceptycyzm. W swojej pracy poświęconej ideologii hindutwy stwierdził, że „koncepcja terytorialna” zakładająca, że wszyscy ludzie żyjący na obszarze sklasyfikowanym terytorialnie jako Indie są hindusami, podważa to, co nazwał „prawdziwą narodowością hinduską”:

*Nawet dzisiaj muzułmanie, czy to na wysokich stanowiskach w rządzie, czy poza nim, otwarcie uczestniczą w konferencjach zaciekle antynarodowych. Również w ich przemówieniach słychać głos otwartego sprzeciwu i buntu*¹⁵⁷.

Niektóre wypowiedzi Savarkara sugerują, że wszyscy nie-hindusi w Indiach wyznający nie-indyjskie¹⁵⁸ religie posiadają indyjskie korzenie ze względu na to, że w ich żyłach płynie „hinduska krew”. Jedyne, co powinni uczynić to zaakceptować „hinduską kulturę” i Indie jako

¹⁵² Termin *punjabhoomi* odnosi się do kultury, a nie religii w jej konwencjonalnym znaczeniu.

¹⁵³ G. Pandey, *Hindus and Others: The Militant Hindu Construction*, *Economic and Political Weekly*, 1991, t. 26, s. 2997–3009.

¹⁵⁴ *Hindu Rashtra Darshan*, Ahmedabad 1937, s. 14–15 [w:] J. Sharma, *Hindutva. Exploring the Idea of Hindu Nationalism*, Delhi 2003, s. 141.

¹⁵⁵ Savarkar w swoim flagowym traktacie *Hindutva* cytuje Ramdasa, który charakteryzował muzułmanów jako tych, którzy w rzeczywistości nienawidzili Hindustanu. [za:] J. Sharma, *Hindutva. Exploring the Idea of Hindu Nationalism*, Delhi 2003, s. 140.

¹⁵⁶ K. Iwanek, *Endless Siege*, Oxford, 2022, s. 13–14.

¹⁵⁷ K. B. Golwalkar, *Bunch of Thoughts*, Bangalore 1960, s. 178; Ta książka została zredagowana przez zespół intelektualistów RSS, a treść została oparta głównie na przemówieniach Golwalkara. Część książki poświęcono muzułmanom i chrześcijanom opisywanym jako „zagrożenie wewnętrzne”.

¹⁵⁸ Niepochodzące z subkontynentu indyjskiego.

swoją „prawdziwą ojczyznę”. Ostatecznym celem jest wzmocnienie hinduizmu, przezwyciężenie w nim rozmaitych podziałów i konsolidacja „narodu hinduskiego”¹⁵⁹.

Z czasem termin hindutwa zaczął być używany jako synonim ideologii hinduskiego nacjonalizmu. Jego geneza sięga końca XIX wieku, kiedy Bankim C. Chatterjee podkreślił w hymnie *Vande Mātaram* (Oddaję Ci cześć, Matko¹⁶⁰), że hinduizm jest religią patriotów. Powstał wówczas potężny hinduski ruch reformatorski Arya Samaj (*Ārya Samāj*; pol. Stowarzyszenie Ariów), a jego podstawowymi założeniami było odrodzenie hinduizmu, poszukiwanie własnej tożsamości w obliczu duchowej i materialnej dominacji mocarstw kolonialnych, a także hinduski nacjonalizm. Od 1915 r. nacjonalistyczna partia polityczna o nazwie Mahasabha (*Mahāsabhā*; pol. Wielkie Zgromadzenie) stała się grupą nacisku broniącą interesów hinduskiej większości w obliczu okupacji brytyjskiej. Ta wczesna organizacja głosząca hindutwę, w 1921 r. zmieniła swoją nazwę na obowiązującą do dziś Akhil Bharat Hindu Mahasabha. Przesłaniu dotyczącemu hinduskiej konsolidacji zaczęła towarzyszyć wrogość wobec mniejszości, głównie muzułmańskiej. Ruch nawoływał do obrony wartości hinduskich przed obcymi elementami¹⁶¹. Powrót do tradycji hinduistycznej miał przyczynić się do sformułowania nowej tożsamości i późniejszej polityki tożsamościowej w kraju. Odwołując się do tradycji i kultury, starano się wzbudzić poczucie wyższości i dumy z dziedzictwa hinduizmu. Bohaterowie hinduskich eposów, wielcy hinduscy władcy byli uosobieniem chwały złotego wieku indyjskiej kultury.

Do tej pory najpotężniejszą indyjską organizacją nacjonalistyczną jest RSS założona w 1925 roku przez Keshava Balirama Hedgewara – lekarza medycyny z rodziny braminów z Telangany¹⁶². Jego zdaniem głębokie podziały społeczne wśród hindusów są odpowiedzialne za wieki dominacji obcych mocarstw na subkontynencie indyjskim¹⁶³. Wierzył on, że prawdziwie niepodległe Indie potrzebują systemu nazywanego przez RSS „budowaniem charakteru” (*cāritr nirman*) oraz kadry wyszkolonych wolontariuszy, którzy dzięki swym cnotom i sile patriotyzmu stanowiliby wzór do naśladowania dla innych. Hedgewar uważał, że

¹⁵⁹ *Ibidem*, s. 142–43.

¹⁶⁰ Matka to w tym wypadku nawiązanie do kraju ojczystego, domu. W tradycji indyjskiej często występuje personifikacja Indii jako matki (*Bhārat Mātā*). W sztukach wizualnych Indie są powszechnie przedstawiane jako kobieta ubrana w czerwone lub szafranowe sari, dzierżąca flagę narodową, często stojąca na lotosie w towarzystwie lwa.

¹⁶¹ P. Bapu, *Hindu Mahasabha in Colonial North India, 1915-1930: Constructing Nation and History*, London, New York 2013, s. 1-20.

¹⁶² RSS: *The Mission*, 22 X 2012, [dostęp: 28 IX 2022]: <<https://www.rss.org/Encyc/2012/10/22/rss-vision-and-mission.html>>.

¹⁶³ W. K. Andersen, S. D. Damle, *The Brotherhood in Saffron: The Rashtriya Swayamsevak Sangh and Hindu Revivalism*, rozdział 2, Boulder 1987.

„podczas gdy muzułmanie byli zorganizowani i silni, hindusi byli podzieleni i słabi, a zatem musieli zostać skonsolidowani w wojującą, zjednoczoną i agresywną siłę”¹⁶⁴. Głęboko podzielał myśl Savarkara¹⁶⁵, który postrzegał hindusów jako „ludzi tej ziemi”:

*My [hindusi z Indii] nie mówimy, że inni nie powinni tu mieszkać. Powinni jednak mieć świadomość, że mieszkają w Hindustanie należącym do hindusów*¹⁶⁶.

Niepodległość w 1947 r. nie przyniosła jednak pożądanego przez założycieli RSS kształtu Indii. Subkontynent został podzielony na Indie z większością hinduską i Pakistan z większością muzułmańską, a RSS nie była w stanie zapobiec temu podziałowi. Ciosem dla organizacji była jej delegalizacja 4 lutego 1948 r., spowodowana podejrzeniem współudziału RSS w zabójstwie Mohandasa K. „Mahatmy” Gandhiego. Sprawca tego czynu Nathuram Godse, był byłym członkiem RSS i gorącym zwolennikiem hindutwy¹⁶⁷. Powyższe wydarzenia doprowadziły do wykluczenia członków RSS z indyjskiej sceny politycznej¹⁶⁸. Wprawdzie w obliczu braku dowodów organizacja odzyskała prawo do legalnego funkcjonowania, jednak w dalszym ciągu miała status politycznego pariasa. Ostracyzm społeczny odwiódł wielu starych sympatyków RSS od potencjalnego zaangażowania. RSS stopniowo odradzała się w latach 60. i utworzyła dziesiątki powiązanych grup, które penetrowały praktycznie wszystkie obszary indyjskiego życia społecznego. Od tego czasu rozwija się dynamicznie, a jej wyjątkowy rozkwit nastąpił na początku lat 90-tych.

Największa partia polityczna w indyjskim parlamencie, BJP, jest politycznym partnerem RSS, a premier Narendra Modi rozpoczął swoją karierę w służbie publicznej jako pełnoetatowy pracownik RSS¹⁶⁹. Zarówno największa organizacja zrzeszająca studentów, jak i największy związek zawodowy w Indiach to części RSS. Organizacja ta ma charakter sieciowy. Ochotnicy i wolontariusze RSS są delegowani, zasilając szeregi siostrzanych organizacji o charakterze paramilitarnym, religijnym, studenckim czy politycznym. Na przykład działalność

¹⁶⁴ C. Bhatt, *Hindu Nationalism: Origins, Ideologies, and Modern Myths*, New York 2001, s. 117.

¹⁶⁵ N. H. Palkar, *Dr. Hedgewar*, Poona 1960.

¹⁶⁶ To cytata z broszury zawierającej oświadczenia Hedgewara zebranej przez RSS pod tytułem Pathey. Pathey (New Delhi: Shri Vishwa Niketan, 2015, przekład z marathi na język angielski), s. 4 w części zatytułowanej „Nasz naród hinduski”. Pierwotnie publikacja Marathi, P. G. Sahasrabuddhe (red.), Pathey (Nagpur: Bharat-Bharti Bal Pustakmala Prakashan, 1989).

¹⁶⁷ G. Godse, *May It Please Your Honour*, Pune 1977.

¹⁶⁸ W. K. Andersen, S. D. Damle, *The Brotherhood in Saffron: The Rashtriya Swayamsevak Sangh and Hindu Revivalism*, Boulder 1987, s. 12.

¹⁶⁹ *Ibidem*, s. 12.

Akhil Bharatiya Vanvasi Kalyan (ABVKA) (*Akhil Bhāratiya Vanavāsi Kalyāṇ*) dedykowana jest ludności plemiennej, [Vishwa Hindu Parishad \(VHP\)](#) (*Viśva Hindū Pariṣad*; pol. Światowa Rada Hindusów) ma za zadanie stworzyć hinduski establishment religijny, a Bharatiya Jana Sangh (BJS¹⁷⁰) zajmowała się polityką krajową¹⁷¹. RSS w tym czasie pracuje nad nowymi formami udziału swoich tradycyjnych członków, zwłaszcza studentów i specjalistów, podczas gdy pozostałe organizacje działają w terenie zyskując nowych sympatyków idei hindutwy¹⁷². W latach pięćdziesiątych nastąpiła zmiana paradygmatu działalności RSS. Organizacja zdecydowała się zaangażować w politykę krajową (BJS) i w ten sposób krzewić poglądy hindusko-nacjonalistyczne w społeczeństwie indyjskim.

RSS wraz z ponad 60 innymi organizacjami pravicowymi tworzy tzw. rodzinę [Sangh Parivar](#) (*Saṅgh Parivār*; pol. rodzina Sangh)¹⁷³. Należą do nich organizacja religijna Vishwa Hindu Parishad (VHP), założona w 1964 r., partia Bharatiya Janata (BJP), założona w 1981 r., związek studencki [Akhil Bharatiya Vidyarthi Parishad \(ABVP\)](#) (*Akhil Bhāratiya Vidyārthī Pariṣad*; pol. Ogólnoindyjska Rada Studentów) oraz religijna organizacja paramilitarna [Bajrang Dal](#) (*Bajraṅg Dal*; pol. Brygada Hanumana). Innym istotnym aktorem politycznym promującym hindutwę jest Shiv Sena (*Śiv Senā*; pol. Armia Śiwadźiego), istniejąca od 1966 roku regionalna ultranacjonalistyczna partia polityczna w Maharasztrze. Wszystkie wyżej wymienione organizacje reprezentują rdzeń hinduskiego ruchu nacjonalistycznego w Indiach, który od 2014 roku notuje bezprecedensowy wzrost popularności.

1.6 Hindusko-muzułmańska polityka tożsamościowa i zwrot w kierunku majorytaryzmu

Począwszy od 2014 roku, kiedy do władzy doszła BJP, a stanowisko premiera objął Narendra Modi¹⁷⁴, prymat większości ([majorytaryzm](#)¹⁷⁵) przy jednoczesnym obniżeniu statusu

¹⁷⁰ BJS to indyjska partia polityczna funkcjonująca w latach 1951-1980, protoplasta BJP. Była pierwszą partią o zasięgu ogólnindyjskim, która bazowała na hinduistycznej tradycji kulturowej i religijnej.

¹⁷¹ W. K. Andersen, S. D. Damle, *op. cit.*, s. 12.

¹⁷² S. Sarkar, *Indian Nationalism and the Politics of Hindutva*, [w:] D. Ludden (red.), *Making India Hindu: Religion, Community, and the Politics of Democracy in India*, New Delhi 2005, s. 289.

¹⁷³ Rodzina organizacji nacjonalistycznych w Indiach, do których należy między innymi partia rządząca BJP. - *The organizations of the Sangh Parivar (aut. nieznany)*, [dostęp: 23 IX 2022]: <<https://antibjp.tripod.com/archives/rss.html>>.

¹⁷⁴ Imiona i nazwiska polityków oraz postaci z indyjskiej sfery publicznej pozostawiam w zapisie, w jakim pojawiają się one w anglojęzycznych mediach indyjskich.

¹⁷⁵ Więcej o hinduskim majorytaryzmie: R. Kapur, *A Leap of Faith: The Construction of Hindu Majoritarianism Through Secular Law*, South Atlantic Quarterly 113, nr 1, 2014, s. 109–128; A. P. Chatterji, T. B. Hansen, C. Jaffrelot, *Majoritarian State. How Hindu Nationalism is Changing India*, New York 2019; T. B.

mniejszości zdominował indyjską politykę krajową. Od tej pory w Indiach doszło do istotnej zmiany paradygmatu indyjskiej polityki. Dotychczasowy pluralizm i indyjska odmiana sekularyzmu zostały zastąpione hinduskim nacjonalizmem. Politycy indyjscy coraz śmielej grali „kartą [komunalistyczną](#)” będącą ponadczasowym elementem polityki tożsamościowej. Coraz bardziej słyszalna była retoryka spełnionych obietnic wyborczych - „antymuzułmańskiej sprawiedliwości dziejowej” i obrony interesów hinduskiej większości. Organizacja Human Rights Watch w swoim corocznym raporcie wspomina o rosnącym zagrożeniu majorytaryzmem. Prowadzi to do „systematycznej dyskryminacji i stygmatyzacji mniejszości religijnych, zwłaszcza mniejszości muzułmańskiej”. W swoim tegorocznym raporcie jako jeden z przykładów polityki majorytaryzmu wymienia „stronniczość instytucji, w tym wymiaru sprawiedliwości i organów konstytucyjnych, takich jak Krajowa Komisja Praw Człowieka”¹⁷⁶.

Podsycanie podziałów i zarządzanie strachem to uniwersalne metody konsolidowania elektoratu i coraz częściej trafiają na podatny grunt także w Indiach. Wielu badaczy twierdzi, że indyjska antymuzułmańska polityka tożsamościowa ma swoje polityczne uzasadnienie. Stanowi bowiem panaceum na wewnętrznie zróżnicowaną strukturę hinduizmu. Jej celem jest powstanie hegemonicznej i jednolitej wersji hinduizmu. Antymuzułmańska retoryka hindutwy jest zatem napędzana wolą wewnętrznej konsolidacji zróżnicowanego w swej naturze hinduizmu. Zazwyczaj państwa narodowe są postrzegane jako jednolite struktury, co wprost wynika z oryginalnie eurocentrycznego spojrzenia na ideę państw narodowych. „Próby wyobrażenia sobie narodu w liczbie mnogiej nie cieszą się powszechnym uznaniem”¹⁷⁷. Indie natomiast stanowią pluralistyczny kalejdoskop wielu narodów w obrębie jednego państwa narodowego. Wymuszenie integracji na tak zróżnicowanej populacji stanowi przeszkodę dla demokracji i utrudnia zachowanie bogatej różnorodności Indii. Pozornie dążenie do jedności i budowania narodu służy jako narzędzie przymusowej asymilacji wielu unikalnych społeczności, które wchodziły w skład Indii. Taka monolityzacja, wraz z koordynowanymi

Hansen, *The Saffron Wave: Democracy and Hindu Nationalism in Modern India*, Princeton 1999; Z tezą o rozwoju majorytaryzmu w indyjskiej polityce w następstwie wzrostu prawicy hinduskiej polemizuje Anwar Alam, nazywając ją „przesadzoną, alarmistyczną i wygenerowaną w kręgach liberałów”. W swoich badaniach odwołuje się także do bezpieczników indyjskiego systemu politycznego chroniących go przez rozwojem majorytaryzmu - A. Alam, *India: The Struggle of Identity Politics in India*, 2019, s. 19-20, 22, [dostęp: 16 VIII 2023]: <https://www.westernsydney.edu.au/_data/assets/pdf_file/0019/1435114/Professor_Anwar_Alam_The_struggle_of_identity_politics_in_India.pdf>.

¹⁷⁶ *India Events of 2022*, World Report 2023, Human Rights Watch, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/india>>.

¹⁷⁷ A. Alam, *India: The Struggle of Identity Politics in India*, 2018, [dostęp: 16 VIII 2023]: <https://www.westernsydney.edu.au/_data/assets/pdf_file/0019/1435114/Professor_Anwar_Alam_The_struggle_of_identity_politics_in_India.pdf>.

wysiłkami obecnego reżimu, mającymi na celu podkreślenie hinduistycznej kultury jako fundamentu Indii¹⁷⁸, nieuchronnie prowadzi do przyjęcia polityki majoritaryzmu¹⁷⁹. W tej wizji muzułmanie i islam przedstawiani są jako zagrożenia dla panhinduskiej tożsamości i jedności. Zdaniem Anwara Alama antymuzułmański program BJP jest bowiem w dużej mierze pragmatycznym instrumentem konsolidacji hinduskich głosów, aniżeli próbą likwidacji lub prawnej dyskryminacji muzułmanów¹⁸⁰. Co więcej, mobilizacja elektoratu hinduskiego i budowa nacjonalizmu przynoszą większe korzyści w obliczu kryzysu, zbiorowego poczucia historycznej krzywdy i potrzeby zadośćuczynienia ofiarom.

Do długoterminowych konsekwencji takich działań należą rosnąca stygmatyzacja, utrwalanie negatywnych stereotypów, dyskryminacja oraz akty przemocy prowadzące do utraty zdrowia, a nawet życia. Część prawej strony sceny politycznej uznała, że jest to zielone światło dla prowadzenia prohinduskiej polityki tożsamości w bardziej agresywny sposób. Przemoc społeczna pod rządami Narodowo-Demokratycznego Sojuszu kierowanego przez BJP wzrosła o 28 procent w ciągu trzech lat do 2017 roku¹⁸¹. Było to szczególnie widoczne na przykładzie północnego stanu Uttar Pradeś, w którym dochodziło do jaskrawych aktów dyskryminacji i przemocy wobec mniejszości¹⁸². W latach 2008-2018 stan ten odnotował najwięcej aktów przemocy na tle religijnym w całych Indiach¹⁸³. W ostatnich latach przemoc wobec muzułmanów w Indiach niepokojąco wzrosła. U podstaw tej przemocy leży ideologia hindutwy. Radykalizacja retoryki partii rządzącej pogłębia niepewność i obawy o przyszłość wśród indyjskich mniejszości religijnych, zwłaszcza muzułmanów¹⁸⁴.

¹⁷⁸ R. Jain, T. Lasseter, *By rewriting history, Hindu nationalists aim to assert their dominance over India*, Reuters, 6 III 2018, [dostęp: 21 VIII 2023]: <<https://www.reuters.com/investigates/special-report/india-modi-culture/>>.

¹⁷⁹ Angana P. Chatterji, *India in Crisis: Hindu Nationalism and the Majoritarian State*, Putney Debates 2023, 7 V 2023, [dostęp: 21 VIII 2023]: <<https://oxgs.org/2023/05/08/india-hindu-nationalism-and-the-majoritarian-state/N>>. Ghosh, *Secular India moving towards South Asia's majoritarian norm, says historian Ramachandra Guha*, 13 V 2023, [dostęp: 21 VIII 2023]: <<https://www.straitstimes.com/world/united-states/secular-india-moving-toward-south-asia-s-majoritarian-norm-historian-ramachandra-guha>>.

¹⁸⁰ A. Alam, *India: The Struggle of Identity Politics in India*, 2018, s. 23, [dostęp: 16 VIII 2023]: <https://www.westernsydney.edu.au/__data/assets/pdf_file/0019/1435114/Professor_Anwar_Alam_The_struggle_of_identity_politics_in_India.pdf>.

¹⁸¹ IndiaSpend, *Communal violence rose by 28% from 2014 to 2017, but 2008 remains year of highest instances of religious violence*, 9 II 2018, [dostęp: 14 VIII 2023]: <<https://www.firstpost.com/india/communal-violence-rose-by-28-from-2014-to-2017-but-2008-remains-year-of-highest-instances-of-religious-violence-4342951.html>>.

¹⁸² C. Gupta, *Allegories of "Love Jihad" and Ghar Vāpasī: Interlocking the Socio-Religious with the Political*, Archiw Orientalni, t. 84, nr 2, New Delhi 2016, s. 291.

¹⁸³ IndiaSpend, *Communal violence...*, op. cit.

¹⁸⁴ S. Ramachandran, *Hindutva Violence in India: Trends and Implications*, Counter Terrorist Trends and Analyses, International Centre for Political Violence and Terrorism Research, 2020, t. 12, nr 4, s. 15–20, [dostęp: 15 VIII 2023]: <<https://www.jstor.org/stable/26918077>>.

Rosnąca liczba incydentów, w tym morderstwa muzułmanów oskarżonych o rzekome spożycie wołowiny¹⁸⁵, odrodzenie polityki wokół świątyni Ramy w Ajodhji¹⁸⁶, rosnący trend kontroli RSS nad instytucjami edukacyjnymi¹⁸⁷ oraz tzw. kultura nietolerancji¹⁸⁸ skierowana głównie przeciwko społecznościom liberalnym, świeckim i mniejszościowym reprezentuje dla wielu zagrożenie dla przyszłego istnienia świeckich, demokratycznych i pluralistycznych Indii.

¹⁸⁵ *UP launches probe into killing over beef*, 30 IX 2015, The Hindu, [dostęp: 16 VIII 2023]: <<http://www.thehindu.com/news/national/other-states/muslim-man-killed-for-eating-beef-in-uttar-pradesh/article7706825.ece>>.

¹⁸⁶ *Swamy kicks off Ram Mandir seminar at DU, says nothing will be done forcibly*, The Hindu, 9 I 2016, [dostęp: 16 VIII 2023]: <<http://www.thehindu.com/news/national/subramanian-swamy-kicks-off-ram-mandir-seminar-at-du-says-nothing-will-be-done-forcibly/article8085645.ece>>.

¹⁸⁷ Więcej na ten temat: K. Iwanek, *Endless Siege*, Oxford 2022.

¹⁸⁸ *Top Indian artists and scientists return awards in protest at alleged 'climate of intolerance' under Narendra Modi*, The Telegraph, 22 I 2016, [dostęp: 16 VIII 2023]: <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/india/11963542/Top-Indian-artists-and-scientists-return-awards-in-protest-at-alleged-climate-of-intolerance-under-Narendra-Modi.html>>.

Rozdział II. Dyskurs antymuzułmański w Indiach w latach 2017-2022

Wprowadzenie

Źródeł konfliktów na tle religijnym w Indiach należy doszukiwać się w wysoce spolaryzowanej i [komunalistycznej](#) polityce wewnętrznej tego kraju. Nabierają one tempa głównie podczas wyborów, świąt religijnych i towarzyszących im ulicznych procesji, np. zamieszki pomiędzy hinduistami a muzułmanami z 16 kwietnia 2022 roku podczas wiecu Hanuman Jayanti¹⁸⁹ w północno-zachodniej dzielnicy Jahangirpuri w Nowym Delhi. Do podobnych zamieszek na tle [komunalistycznym](#) dochodzi w Indiach każdego dnia.

Działania te często określa się w literaturze mianem sektarianizmu¹⁹⁰. W skrajnej postaci polega on na konstruowaniu i przedstawianiu pewnych tożsamości religijnych jako zagrożonych, a innych jako zagrażających¹⁹¹. Tożsamości religijne, takie jak hinduistyczna czy muzułmańska, padają ofiarą egzystencjalnego zagrożenia. Są w ten sposób sekurytyzowane i stają się osią konfliktu (więcej na ten temat we wstępie [Szkoła kopenhaska i koncepcja sekurytyzacji](#)). Szeroko zakrojone badania naukowe A. P. Chatterji, T. B. Hansena i C. Jaffrelota przyniosły ważne spostrzeżenia na temat polityki tożsamości i sektarianizmu we współczesnych Indiach¹⁹².

2.1 Negatywny stereotyp muzułmanina w kulturze indyjskiej

W prawicowej narracji muzułmanie występują w roli piątej kolumny, obcych, których należy stanowczo podporządkować hinduskiej większości. Muzułmanom regularnie przypisuje się wrogie intencje i zdradę interesów narodowych. Historia najnowsza republiki pełna jest przykładów napędzanej politycznie przemocy na linii hindusi-muzułmanie, np. zamieszki z

¹⁸⁹ Hinduistyczne święto upamiętniające narodziny hinduistycznego boga Hanumana.

¹⁹⁰ Według *Oxford English Dictionary* sektarianizm to „nadmierne przywiązanie do określonej sekty lub partii, zwłaszcza w religii”. dane bibliogr.

¹⁹¹ K. Basu, S. Subrahmanyam, S. Sub, *Unravelling the Nation: Sectarian Conflict and India's Secular Identity*, 1996, [dostęp: 18 II 2023]: <https://books.google.pl/books/about/Unravelling_the_Nation.html?id=4bDXAAAAMAAJ&redir_esc=y>.

¹⁹² A. P. Chatterji, T. B. Hansen, C. Jaffrelot, *Majoritarian State. How Hindu Nationalism is Changing India*, 2019; T. B. Hansen, *The Saffron Wave: Democracy and Hindu Nationalism in Modern India*, New York 1999.

grudnia 1992 roku i stycznia 1993 roku w Mumbaju¹⁹³, w których zginęło 900 osób, tzw. Black Friday w tym samym roku, czyli zamach terrorystyczny dokonany przez gang Dawooda Ibrahima¹⁹⁴ i jego D-Company, w którym zginęło ok. 300 osób, zamieszki 2002 roku w Gudżaracie (ponad 2000 ofiar śmiertelnych), w 2013 roku w Muzaffarnagarze (ponad 60 ofiar)¹⁹⁵ oraz w Delhi w 2020 roku¹⁹⁶.

Negatywne stereotypy muzułmanina można uchwycić również w indyjskich produkcjach Bollywood. Tradycyjnie przedstawiani byli oni jako „inni” i „obcy”, a na srebrnym ekranie regularnie miała miejsce ich „egzotyzacja, marginalizacja i demonizacja”¹⁹⁷. Nawet w epoce nehruwiańskiej, która przedstawiała muzułmanów jako integralną część narodu indyjskiego, muzułmanie byli przeważnie przedstawiani w kontekście ich egzotyki i odmienności, szczególnie w filmach historycznych w latach 50. i 60. XX wieku. Muzułmańskie elity pokazywano w wystawnych strojach i urzekających tańcach dworskich niczym przedstawicieli zaginionego arystokratycznego świata. W filmach z lat 70. i 80. postacie muzułmańskie były coraz bardziej marginalizowane. Obsadzano ich w rolach odpowiadających muzułmańskim stereotypom, np. despotyczny władca, imam czy kurtyzana. Wraz z rozwojem hinduskiego nacjonalizmu seria ultranacjonalistycznych filmów z początku XXI wieku przywróciła muzułmańskich bohaterów na ekrany, zwykle w roli wrogich Indiom „antynarodowców”. Islam został wówczas zrównany z terroryzmem, a muzułmanie z ukrytą opcją pakistańską. Przykładami filmów parahistorycznych ukazujących stereotypowy obraz indyjskiego muzułmanina jest choćby *Bajirao Mastani* (2015)¹⁹⁸ i *Padmaavat* (2018)¹⁹⁹. Film

¹⁹³ Zniszczenie meczetu Babri przez hinduskich nacjonalistów w 6 grudnia 1992 r. było bezpośrednim impulsem do wybuchu zamieszek.

¹⁹⁴ Dawood Ibrahim Kaskar, United Nations Security Council, [dostęp: 30 VIII 2023]:

<https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/aq_sanctions_list/summaries/individual/dawood-ibrahim-kaskar>.

¹⁹⁵ W 2013 roku, od sierpnia do września, w dystrykcie Muzaffarnagar w stanie Uttar Pradeś miały miejsce konflikty między dwiema głównymi wspólnotami religijnymi, hinduistycznymi i muzułmańskimi. W wyniku tych zamieszek zginęło co najmniej 62 osoby, w tym 42 muzułmanów i 20 hindusów, a 200 zostało rannych, a ponad 50 000 zostało przesiedlonych.

¹⁹⁶ Zamieszki w Delhi w 2020 r., w których zginęło ponad 53 osób, a setki zostało rannych, w tym zarówno hindusów, jak i muzułmanów, zostały wywołane protestami przeciwko ustawie o obywatelstwie, postrzeganej przez wielu krytyków jako antymuzułmańska i będąca częścią hinduskiego nacjonalistycznego programu premiera Narendry Modiego.

¹⁹⁷ K. Chadha, A. P. Kavoori, *Exoticized, marginalised, demonized: The Muslim Other in Indian cinema*, [w:] „Global Bollywood”, red. A. P. Kavoori, A. Punathakbekar, New York: New York University Press, 2008, s. 131-145.

¹⁹⁸ Pierwsza sztuka o skazanym na niepowodzenie romansie Bajirao i Mastani została napisana przez N. B. Kantikara w 1892 roku. Popularność tego dramatu sprawiła, że szybko stał się wyznacznikiem literackich trendów.

¹⁹⁹ Podczas gdy *Bajirao Mastani* przedstawia nieco zniuansowaną i złożoną narrację, która wydaje się odzwierciedlać napięcia między nehruwiańskimi ideałami tolerancji a rosnącą popularnością rządów większości (ang. *majoritarianism*), *Padmaavat* wydaje się idealnie wpisywać w hinduski dyskurs nacjonalistyczny, który obejmuje większość przestrzeni politycznej i kulturowej w dzisiejszych Indiach. Legenda o Padmawati, tak

zniekształca pluralistyczne dziedzictwo Indii, idealizując Bajirao jako ucieleśnienie hinduskiego nacjonalizmu i przedstawiając islam jako element jednoznacznie wrogi hinduizmowi. *Padmaavat* to film o legendarnej królowej Radżputów, będącej wybranką serca muzułmańskiego cesarza Alauddina Khilji panującego w latach 1296-1316. Legendarna decyzja bohaterki, by umrzeć zamiast poślubić zakochanego w niej muzułmańskiego władcę była żywo wykorzystywana w polityce w epoce kolonialnej. Film przedstawia manichejską narrację o złych muzułmanach, reprezentowanych przez Alauddina i szlachetnych Radżputów reprezentowanych przez męża Padmavati. Taki czarno-biały podział ról ma silne konotacje we współczesnych Indiach, gdzie miłosny dżihad stał się hasłem bojowym hinduskiej prawicy, mającym na celu wzbudzenie nastrojów antymuzułmańskich (więcej informacji na ten temat w podrozdziale [3.2 Dżihad miłosny](#)).

Obecny w kulturze indyjskiej negatywny stereotyp muzułmanina jest stale wzmacniany przez dyskurs polityczno-medialny we współczesnych Indiach. Poniżej autorka przytacza wybrane przykłady retoryki antymuzułmańskiej w indyjskiej przestrzeni publicznej w latach 2017-2022.

Rażącym przykładem mowy nienawiści są coroczne zgromadzenia religijne *Sanātan Dharma Sansad*. Podczas jednego z nich w grudniu 2021 roku, którego uczestnicy (często reprezentujący organizacje należące do [Sangh Parivar](#)) wezwali do atakowania przestrzeni religijnej mniejszości indyjskich i użycia broni przeciwko muzułmanom²⁰⁰. Bohaterem tamtych wydarzeń był między innymi Yati Narsinghanand Saraswati - duchowny, który znany jest ze swojej antymuzułmańskiej retoryki²⁰¹. W tym samym czasie członkowie [Hindu Yuva Vahini](#) (*Hindū Yuvā Vāhinī*; Hinduski Korpus Młodzieży), organizacji założonej przez Yogiego Adityanatha, spotkali się w Delhi, aby złożyć przysięgę o następującej treści:

głęboko zakorzeniona w kulturowej pamięci Indii, była wykorzystywana przez różne grupy do celów politycznych. B. Roy, *Visual Grandeur, Imagined Glory: Identity Politics and Hindu Nationalism in Bajirao Mastani and Padmaavat*, Journal of Religion & Film, Frankfurt 2018, s. 6, dostęp: 20.11.2022, <<https://digitalcommons.unomaha.edu/jrf/vol22/iss3/9>>.

²⁰⁰ S. Chadha, *Dharam Sansad in Haridwar (17-20 December 2021)*, 27 XII 2021, [dostęp: 29 IX 2022]: <<https://timesofindia.indiatimes.com/blogs/blunt-frank/dharam-sansad-in-haridwar-17-20-december-2021/>>; *Hindutva Leaders Call For Violence Against Minorities At Narsinghanand's 3-Day Hate Conclave*, Hindutva Watch, 22 XII 2021, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://hindutvawatch.org/hindutva-leaders-call-for-violence-against-minorities-at-narsinghanands-3-day-hate-conclave/>>.

²⁰¹ Na przykład w 2021 roku nazwał muzułmanów „demonami”, groził ich „wyeliminowaniem”, oświadczył, że dąży do stworzenia Indii „wolnych od islamu” - *Yati Narsinghanand Saraswati: Who is the arrested Hindu priest?*, BBC, 20 I 2022, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-5995285>>, a także wygłaszał obraźliwe uwagi względem proroka Muhammada, za które został postawiony w stan oskarżenia. - *Two FIR 's done on this debauch in Gaziabad one waiting*, konto na platformie X (dawniej Twitter) Rekhy Sharmy, VIII 2021, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://twitter.com/sharmarekha/status/1432629776301260805>>.

*Uczynimy Indie narodem hinduskim i utrzymamy je narodem wyłącznie hinduskim. Będziemy walczyć i umrzemy, jeśli będzie to konieczne, będziemy też zabijać*²⁰².

Niniejszą przysięgę złożył także Suresh Chavhanke, redaktor naczelny prawicowego kanału informacyjnego *Sudarshan News*. Podczas tegorocznego zjazdu *Sanātan Dharm Sansad* inny przywódca duchowy związany z ruchem hindutwy Bhakt Hari Singh zarzucił mniejszościom uprawianie polityki dzielącej społeczeństwo, nawoływanie do przemocy i zapowiedział, że:

Ci, którzy czczą Hanumana [hinduiści - przyp. aut.], zostaną zabici przez chrześcijan i muzułmanów. Ci, którzy jedzą krowy, zjedzą was. Trzydzieści sześć karor naszych bóstw żyje w jednej krowie, a chrześcijanie i muzułmanie zabijają 1,5 [lakha](#) krów przed każdym wschodem słońca.

Następnie zwrócił się do swoich odbiorców słowami: „Kiedy zabijecie? Kiedy zabijecie chrześcijan i muzułmanów?”²⁰³

Spór o blasfemiczne uwagi dotyczące proroka Muhammada rozpoczął się w Indiach 27 maja 2022 roku, kiedy ówczesna ogólnokrajowa rzeczniczka BJP Nupur Sharma wygłosiła kontrowersyjne uwagi na jego temat podczas debaty w telewizji *Times Now*. Jej komentarze odnosiły się do wieku proroka (53 lata) i wieku jego trzeciej żony, A’iszy (6 lat) w czasie zawarcia przez nich małżeństwa i jego skonsumowania, gdy A’isza skończyła 9 lat. Wypowiedź Sharmy wywołała liczne kontrowersje i medialną burzę. W sieci pojawiły się karykatury proroka Muhammada biorącego za żonę dziecko. Prawicowe media indyjskie odegrały istotną rolę w zaognianiu sporu, broniąc wypowiedzi Sharmy²⁰⁴ i potępiając małżeństwa dzieci zupełnie nie wspominając przy tym o kontekście historycznym i realiach życia VII-wiecznych

²⁰² *Prime Time with Ravish Kumar: Viral Hate Speech Videos From Haridwar Meet Spark Outrage, No Case Yet*, NDTV, YouTube, 23 XII 2021, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=hTQiejSlcg>>.

²⁰³ *Ibidem; Mahamandleshwar Swami Bhakt Hari Singh delivers hate speech*, Hindutva Watch, 6 II 2023, [dostęp: 23 VIII 2023]: <<https://hindutvawatch.org/mahamandleshwar-swami-bhakt-hari-singh-delivers-hate-speech/>>.

²⁰⁴ W procesie weryfikacji wypowiedzi Nupur Sharmy powoływano się na zbiór hadisów autorstwa muzułmańskiego uczonego Al-Buchariego oraz oświadczenia współczesnych uczonych muzułmańskich.

społeczności Półwyspu Arabskiego²⁰⁵. Oskarżały także oponentów biorących udział w tym sporze o kalandanie dobrego imienia Indii i rozpowszechnianie nieprawdy, jakoby hinduiści stali się nietolerancyjni²⁰⁶. Kontrowersje nasiliły się i zyskały międzynarodowy rozgłos, kiedy Naveen Kumar Jindal, szef mediów BJP w Delhi opublikował podobne uwagi na temat proroka Muhammada i jego żony A'iszy na platformie *X* (dawniej *Twitter*). Wywołało to natychmiastową reakcję rządów Kataru, Kuwejtu, Iranu, Arabii Saudyjskiej, Omanu, Afganistanu i Pakistanu, które określiły te komentarze jako obraźliwe i zareagowały drogą dyplomatyczną²⁰⁷. W obliczu skandalu BJP Sharma i Jindal stracili stanowiska, a BJP wydała oświadczenie potępiające obrażanie uczuć religijnych.

W 2022 roku Narsinghanand został aresztowany za nawoływanie do zniszczenia muzułmańskich madras i Muzułmańskiego Uniwersytetu Aligarh. W odpowiedzi na pytanie dotyczące niezarejestrowanych szkół koranicznych w Indiach Narsinghanand odpowiedział, że „madrasas nie powinny w ogóle istnieć. Powinny zostać wysadzone w powietrze za pomocą prochu strzelniczego lub powinniśmy praktykować politykę Chin i wysyłać mieszkańców madras do obozów detencji”²⁰⁸.

W lutym tego roku w Jantar Mantar odbyło się inne wydarzenie zorganizowane przez jego zwolenników. Uczestnicy zgromadzenia oskarżyli indyjski Sąd Najwyższy o faworyzowanie muzułmanów i ponownie złożyli przysięgę, że uczynią Indie narodem hinduskim. Ze sceny regularnie padały obraźliwe uwagi pod adresem mniejszości i wezwania do przemocy wobec nich²⁰⁹.

²⁰⁵ *Amidst the Nupur Sharma controversy, Saudi Islamic scholar confirms it as '100% true' when asked a similar question about the Prophet's marriage*, OpIndia, 19 VI 2022, <<https://www.opindia.com/2022/06/islamic-scholar-assim-alhakeem-nupur-sharma-prophet-muhammad/>>.

²⁰⁶ U. Sharma, *How Hindu Right press defended Nupur Sharma's controversial Prophet remarks*, The Print, 9 VI 2022, [dostęp: 18 VIII 2023]: <<https://theprint.in/read-right/how-hindu-right-press-defended-nupur-sharmas-controversial-prophet-remarks/989023/>>.

²⁰⁷ H. Ellis-Petersen, *Prophet Muhammad remarks embroil India in row with Gulf states*, The Guardian, 6 VI 2022, [dostęp: 18 VIII 2023]: <<https://www.theguardian.com/world/2022/jun/06/prophet-muhammad-remarks-embroil-india-in-row-with-gulf-states>>.

²⁰⁸ Yati Narsinghanand booked for call to blow up madrasas, Aligarh Muslim University, India Today, 19 IX 2022, <<https://www.indiatoday.in/india/story/yati-narsinghanand-booked-blow-up-madrasas-aligarh-muslim-university-2001864-2022-09-19>>.

²⁰⁹ V. Kumar, *Violent Anti-Minority Speeches in Delhi, But Police Takes Action on Twitter Account, Not Speakers*, The Wire, 8 II 2023, [dostęp: 23 VIII 2023]: <<https://thewire.in/communalism/violent-anti-minority-speeches-in-delhi-but-police-takes-action-on-twitter-account-not-speakers>>.

2.2 Teoria spiskowa i plotka jako narzędzie polityki

Trudność w zdefiniowaniu pojęcia teoria spiskowa wynika z faktu, iż termin ten oscyluje ona na granicy faktu i fikcji, nauki i pseudonauki. Teorie spiskowe często opierają się na faktach, wydarzeniach historycznych lub prawdziwych historiach, których narracje są wyolbrzymiane, modyfikowane lub całkowicie przeinaczane w zależności od potrzeb. To przede wszystkim historie oparte na fikcji lub mieszance faktów i fikcji, które tworzą błędne koło wewnętrznie spójnych wyjaśnień i analogii²¹⁰. Teorie spiskowe nie muszą być najbardziej wiarygodnym opisem wydarzeń. Według Komisji Europejskiej takie teorie można zdefiniować jako „przekonanie, że pewne wydarzenia lub sytuacje są potajemnie manipulowane za kulisami przez potężne siły o negatywnych zamiarach²¹¹”. Benjamin Lee zwraca uwagę, że teorie spiskowe dostarczają „jasnych i jednoznacznych narracji, strukturyzując świat na grupy wewnętrzne i zewnętrzne, wzmacniając poczucie wyjątkowości wynikające z dostępu do wiedzy poufnej i ogólnie zwiększając atrakcyjność narracji ekstremistycznych²¹²”.

Na potrzeby niniejszej dysertacji autorka korzysta z definicji spisku zaproponowanej przez Briana L. Keeleya oraz Charlesa Pigdena jako tajnej intrygi²¹³, której celem jest uzurpacja władzy politycznej lub gospodarczej, zatajenie istotnych tajemnic lub kontrola instytucji²¹⁴. Teorie spiskowe zaś to próby wyjaśnienia ostatecznych przyczyn istotnych wydarzeń i okoliczności społeczno-politycznych za pomocą twierdzeń o tajnych spiskach²¹⁵. Teorie spiskowe definiowane są jako przekonania, że jakaś grupa ludzi zmałwia się w tajemnicy, aby

²¹⁰ F. Farinelli, *Conspiracy theories and right-wing extremism – Insights and recommendations for P/CVE, Radicalisation Awareness Network*, 2021, s. 5, [dostęp: 10 VIII 2023]: <https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2021-04/ran_conspiracy_theories_and_right-wing_2021_en.pdf>.

²¹¹ European Commission, *What are conspiracy theories? Why do they flourish?*, 2020, [dostęp: 29 IX 2022]: <https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/fighting-disinformation/identifying-conspiracy-theories_en#what-are-conspiracy-theories-why-do-they-flourish>.

²¹² B. Lee, *Radicalisation and conspiracy theories*, *Radicalisation and conspiracy theories*, [w:] M. Butter, P. Knight (red.), Routledge handbook of conspiracy theories, 2020, s. 344.

²¹³ B. L. Keeley, *Of conspiracy theories*, *Journal of Philosophy*, nr 96, 1999, s. 109–126, [dostęp: 9 VIII 2023]: <<https://doi.org/10.2139/ssrn.1084585>>; C. Pigden, *C. Popper revisited, or what is wrong with conspiracy theories?*, *Philosophy of the Social Sciences*, nr 25, 1995, s. 3–34, [dostęp: 9 VIII 2023]: <<https://doi.org/10.1177/004839319502500101>>.

²¹⁴ K. M. Douglas, J. E. Uscinski, R. M. Sutton, A. Cichocka, T. Nefes, C. Siang Ang, F. Deravi, *Understanding conspiracy theories*, *Adv. Political Psychol.*, nr 40, 2019, s. 3–35, [dostęp: 9 VIII 2023]: <<https://doi.org/10.1111/pops.12568>>.

²¹⁵ J. Byford, *Conspiracy theories: A critical introduction*, Basingstoke, United Kingdom: Palgrave MacMillan 2011.

osiągnąć złowrogi cel²¹⁶. Towarzyszyły ludzkości od zawsze bez względu na czasy, przynależność kulturową czy położenie geograficzne²¹⁷. Naukowcy sugerują, że może istnieć coś takiego jak tendencja do „myślenia spiskowego”²¹⁸. Pomysł ten w dużej mierze wynika z faktu istnienia wysokiego prawdopodobieństwa, że ludzie, którzy są już wyznawcami określonych teorii spiskowych, uwierzą też w inne²¹⁹.

Prawicowe teorie spiskowe często odnoszą się do specyficznej interpretacji historii i wydarzeń społeczno-politycznych²²⁰. Chociaż często uważa się, że współczesne teorie spiskowe dotyczą głównie rządów i grup wpływu, jako cel mogą one de facto obrać każdą grupę postrzeganą jako potężną, niebezpieczną lub złośliwą, np. mniejszości seksualne, etniczne czy religijne. Może to wskazywać na podstawową tendencję niektórych osób do preferowania wyjaśnień spiskowych z powodu uprzedzeń wobec nie lubianych grup²²¹. Przekonania spiskowe mogą zatem wzmacniać dychotomię „my” kontra „oni”²²² i tworzyć poczucie bezpośredniego zagrożenia, które wymaga natychmiastowego działania. Teorie spiskowe oferują swoim zwolennikom poczucie misji i wyższej sprawy, nierzadko sięgając po argumenty moralno-religijne²²³.

Zdaniem Quassima Cassama ekstremizm sprzyja tworzeniu i popularyzowaniu teorii spiskowych²²⁴. Z raportu Komisji Europejskiej pt. *Teorie spiskowe i prawicowy ekstremizm - spostrzeżenia i zalecenia dla P/CVE* wynika, że do grupy najbardziej na nie narażonych

²¹⁶ K. M. Douglas, et al., *op. cit.*

²¹⁷ C. R. Sunstein, A. Vermeule, *Conspiracy theories: causes and cures*, J. Political Philos. 17, 2009, s. 202–227, [dostęp: 9 VIII]: <<https://doi.org/10.1111/j.1467-9760.2008.00325.x>>.

²¹⁸ R. Imhoff, M. Bruder, *Speaking (un-) truth to power: Conspiracy mentality as a generalised political attitude*, European Journal of Personality, 28(1), s. 25–43, [dostęp: 9 VIII 2023]: <<https://doi.org/10.1002/per.1930>>.

²¹⁹ T. Goertzel, *Belief in conspiracy theories*, Political Psychology, 15(4), s. 731–742, [dostęp: 10 VIII 2023]: <<https://doi.org/10.2307/3791630>>.

²²⁰ A. Winter, *My Enemies Must Be Friends: The American Extreme-Right, Conspiracy Theory, Islam, and the Middle East*, s. 1 [w:] M. Butter & Reinkowski, M. (red.), *Conspiracy theories in the United States and the Middle East*, De Gruyter 2014.

²²¹ M. J. Wood, K. M. Douglas, R. M. Sutton, *Dead and alive: Beliefs in contradictory conspiracy theories*, Social Psychological and Personality Science, 3(6), 2012, s. 767–773, [dostęp: 10 VIII 2023]: <<https://doi.org/10.1177/1948550611434786>>; R. Imhoff, P. Lamberty, *How paranoid are conspiracy believers? Toward a more fine-grained understanding of the connect and disconnect between paranoia and belief in conspiracy theories*, European Journal of Social Psychology, 48, 2018, s. 909–926, [dostęp: 10 VIII 2023]: <<https://doi.org/10.1002/ejsp.2494>>.

²²² K. M. Douglas, et al., *op. cit.*

²²³ P. N. Jackson, *Conspiracy Theories and Neo-Nazism in the Cultic Milieu*, Leiden 2018, s. 462 [w:] A. Dyrendal, Robertson, D., & Asprem, E. (Eds.), *The handbook of conspiracy theories and contemporary religion*, Brill Handbooks on Contemporary Religion.

²²⁴ Q. Cassam, *Conspiracy theories*, Polity Press, 2019, s. 50.

zaliczają się osoby o skrajnie prawicowych poglądach²²⁵. Zarówno w Europie, jak i w pozostałych częściach świata prawicowy ekstremizm wywołuje społeczne podziały i akty przemocy²²⁶. Istnieje wiele dowodów na to, że teorie spiskowe w dyskursach prawicowych grup ekstremistycznych mogą prowadzić do nienawiści i mieć niszczyielskie skutki.

Badania naukowe wskazują, że fałszywe wiadomości takie jak teorie spiskowe i plotki rozprzestrzeniają się w Internecie²²⁷, a szczególnie w mediach społecznościowych w znacznie szybszym tempie. Docierają w ten sposób do większej liczby odbiorców, często zniekształcając poglądy użytkowników, którzy je otrzymują²²⁸. Media społecznościowe i Internet sprzyjają wzrostowi populizmu oraz ekstremistycznych i ksenofobicznych idei w Stanach Zjednoczonych, Rosji²²⁹, a także w Indiach.

Zrozumienie mechaniki teorii spiskowych i dezinformacji politycznej oraz ich powiązań z kształtowaniem opinii publicznej jest istotnym wyzwaniem dla współczesnych demokracji²³⁰ takich jak Republika Indii. Politolog Paul Brass jako jeden z pierwszych udokumentował rolę plotek w „zinstytucjonalizowanych strukturach zamieszek” stojących za przemocą hindusko-muzułmańską w Indiach. W przeciwieństwie do tezy Samuela Huntingtona o „zderzeniu cywilizacji”, Brass ujawnił konkretne przyczyny i aparat przemocy, zarówno w warstwie logistycznej (zbuntowani rekruci przewożeni autobusami do enklaw zamieszkałych przez mniejszości), jak i językowej (np. konfliktogenne pogłoski o społecznościach mniejszościowych²³¹). Ci którzy rozpowszechniają i okresowo aktywują narrację np. miłosnego dżihadu, to według Brassa „strażnicy ognia”, którzy „utrzymują go na łatwopalnym poziomie,

²²⁵ F. Farinelli, *Conspiracy theories and right-wing extremism – Insights and recommendations for P/CVE, Radicalisation Awareness Network*, 2021, [dostęp: 10 VIII 2023]: <https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2021-04/ran_conspiracy_theories_and_right-wing_2021_en.pdf>.

²²⁶ Europol, *European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2020*, European Union Agency for Law Enforcement Cooperation, s. 77, [dostęp: 10 VIII 2023]: <<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2020>>.

²²⁷ R. Imhoff, F. Zimmer, O. Klein, J. H. António, M. Babinska, A. Bangerter, M. Bilewicz, N. Blanuša, K. Bovan, R. Bužarovska, A. Cichocka, S. Delouvée, K. M. Douglas, A. Dyrendal, T. Etienne, B. Gjoneska, S. Graf, E. Gualda, G. Hirschberger, et. al, *Conspiracy mentality and political orientation across 26 countries*, *Nature Human Behaviour*, 6(3), 2022, s. 392-393, [dostęp: 9 VIII 2023]: <<https://doi.org/10.1038/s41562-021-01258-7>>

²²⁸ S. Vosoughi, D. Roy, S. Aral, *The spread of true and false news online*, *Science* 359 (6380), 2018, s. 1146–1151.

²²⁹ L. Bursztyn, G. Egorov, R. Enikolopov, M. Petrova, *Social Media and Xenophobia: Evidence from Russia. Technical Report*, National Bureau of Economic Research, 2019; K. Müller, C. Schwarz, *from hashtag to hate crime: Twitter and anti-minority sentiment*, SSRN 3149103, 2020; K. Müller, C. Schwarz, *Fanning the flames of hate: Social media and hate crime*, *Journal of the European Economic Association*, 2021, t. 19, nr 4, s. 2131–2167.

²³⁰ A. De Angelis, C. E. Farhart, E. Merkley, D. A. Stecula (red.), *Political Misinformation in the Digital Age During a Pandemic: Partisanship, Propaganda, and Democratic Decision-Making*, Lausanne: Frontiers Media SA 2022, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://deangelisa.github.io/publication/2022-politicalMisinformation>>.

²³¹ P. Brass, *Theft of an Idol: Text and Context in the Representation of Collective Violence*, NJ: Princeton University Press, 1997, s. 15–16, 284–286.

czasem podsycając, a czasem pozwalając, aby się tlił”²³². Chociaż Brass podkreślał kluczową rolę plotek i sieci osób utrzymujących społeczne napięcia i mobilizujących do przemocy, jego praca nie uwzględnia rozpowszechniania plotek za pomocą Internetu i smartfonów.

2.3 Wykorzystanie terminu „dżihad” w indyjskich teoriach spiskowych

Korzeni terminu „dżihad”²³³ (arab. جهاد *jihād*) należy szukać w języku arabskim i islamie. Wzmianki o nim zawiera zarówno Koran²³⁴, jak i późniejsze hadisy, choć nie jest to termin o konotacjach wyłącznie religijnych. Termin „dżihad” jest rzeczownikiem odsłownym pochodzącym od źródłosłowu ġ-h-d, który odnosi się do „podejmowanie wysiłku”, „dokładania starań” dla osiągnięcia jakiegoś celu. Dżihad jest często tłumaczony jako dżihad na drodze Boga (*jihād fi sabīl Allāh*), aby odróżnić ten termin od jego przedmuzułmańskiego użycia i zapewnić, że wysiłek, o którym mowa prowadzony jest zgodnie z boskim przykazaniem²³⁵. Choć dokładne jego znaczenie zależy od kontekstu, dżihad, szczególnie w sferze religijnej i etycznej, odnosi się przede wszystkim do ludzkiej walki o czynienie i propagowanie tego, co słuszne i zapobieganie temu, co złe. Istnieją dwa główne wymiary dżihadu, *ṣabr* (cierpliwość, wytrwałość, hart ducha) i *qitāl* (walka zbrojna, także defensywna), przemianowane odpowiednio na *jihād an-naḥs* (wewnętrzna, duchowa walka z niższym ja) i *jihād as-sayf* (fizyczna walka mieczem). Zostały również odpowiednio nazwane *al-jihād al-akbar* (większy dżihad) i *al-jihād al-aṣḡar* (mniejszy dżihad)²³⁶. Często był on błędnie tłumaczony na Zachodzie jako „święta wojna”²³⁷. Wybitny polski arabista Janusz Danecki twierdzi, że dżihad to do dziś jedno z najbardziej zagmatwanych pojęć w kulturze europejskiej²³⁸.

²³² *Ibidem*, s. 16.

²³³ Ze względu na niejednorodny zapis tego słowa w języku hindi (जेहाद / जिहाद) w indyjskich źródłach anglojęzycznych oprócz popularnej transkrypcji *jihād* stosuje się także *jehād*.

²³⁴ *Koran*, tłum. J. Bielawski, Warszawa 1986, PIW.

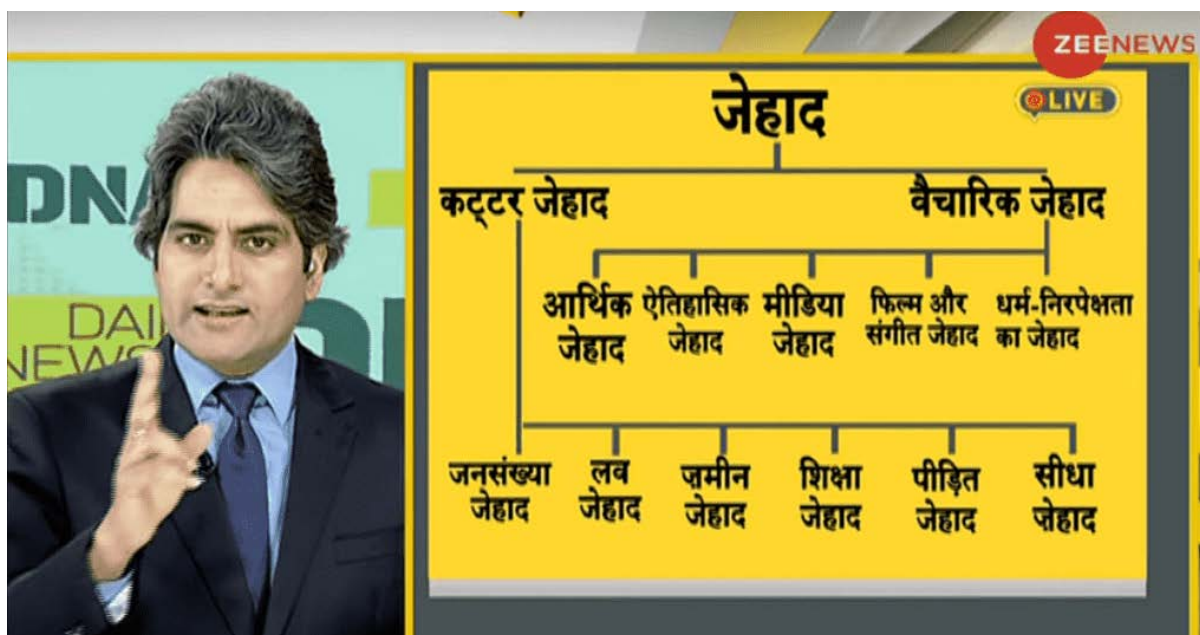
²³⁵ R. Rabil, *Contextualizing Jihad and Takfir in the Sunni Conceptual Framework*, 31 VIII 2018, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/contextualizing-jihad-and-takfir-sunni-conceptual-framework>>.

²³⁶ Hasło جهاد, *Aratools Arabic-English dictionary*, [dostęp: 11 III 2023]: <www.aratools.com>; Hasło جهاد, *Modern Arabic-English Dictionary al-Mawrid*, R. Baalbaki (red.), Bejrut 2009; Hasło *Jihad* w encyklopedii Britannica, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://www.britannica.com/topic/jihad>>; J. L. Esposito (red.) *Jihad*, The Oxford Dictionary of Islam, Oxford University Press 2014, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780195125580.001.0001/acref-9780195125580-e-1199?rskey=GeEBwW&result=1181>>.

²³⁷ M. Sadowski, *Dżihad – święta wojna w islamie*, [dostęp: 11 III 2023]: <https://www.abw.gov.pl/download/1/1201/Dzihad_swietaj_wojna_w_islamie.pdf>.

²³⁸ J. Danecki, *Podstawowe wiadomości o islamie*, Warszawa 2002, s. 251.

We współczesnych Indiach termin ten został wyzuty z pierwotnego znaczenia i zaprzęgnięty do walki politycznej oraz towarzyszących jej teorii spiskowych. Prawie każda niepochlebna wiadomość dotycząca muzułmanów opisywana jest przez prawicową stronę sceny polityczno-medialnej przez pryzmat dżihadu. Indyjskie media chętnie wykorzystują ten termin nadając mu szereg pejoratywnych znaczeń. W prawicowych programach informacyjnych pojawiają się różne odmiany rzekomego dżihadu: korona dżihad, dżihad ziemski (*zamīn*²³⁹), miłosnego, ekonomicznego (*arthik*), populacyjnego, dżihadu wody, a nawet dżihadu w indyjskiej służbie cywilnej (*UPSC jihād*²⁴⁰). 11 marca 2020 roku czołowa telewizja indyjska Zee News wyemitowała program zatytułowany „Test DNA na islamizację ziemi w stanie Dżammu” (*Jammu mẽ zamīn ke ‘islāmīkaraṇ’ kā DNA ṭesṭ*). Podczas programu wyświetlono następujący diagram:

Ilustracja nr 1: *Diagram dżihadu* zaprezentowany przez Sudhira Chaudhary’ego, ZeeNews, 11 III 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=R83Z_E6EM-0>.

²³⁹ „Zaczyna się od jednego domu i powoli cały obszar będzie zdominowany przez muzułmanów. Nie możemy do tego dopuścić”. W grudniu 2017 roku w Merath muzułmańska rodzina oskarżona o tzw. dżihad ziemski została zmuszona do opuszczenia swojego domu po masowych protestach hinduistów. „Jak możemy dzielić nasze sąsiedztwo z muzułmaninem?” – zapytał protestujący mieszkaniec. - Źródło: The Quint, *Interactive: How Anti-Muslim Hate in UP Has Grown Exponentially Since 2017*, [dostęp: 7 IV 2023]: <<https://www.thequint.com/quintlab/acts-of-anti-muslim-hate-in-uttar-pradesh-interactive/2017.html>>.

²⁴⁰ *Controversy erupts after Sudarshan News publishes a snippet of its upcoming report on Muslims clearing UPSC exams: All you need to know*, 27 VIII 2020, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://www.opindia.com/2020/08/sudarshan-news-muslims-upsc-exam-report-outrage-controversy-twitter/>>.

Zgodnie z nim „twardy dżihad” obejmuje dżihad populacyjny, miłosny, ziemski i edukacyjny, podczas gdy „miękki dżihad” obejmuje dżihad ekonomiczny, historyczny, medialny, dżihad filmów i pieśni oraz dżihad świecki²⁴¹. W ten sposób termin dżihad został wyzuty ze swojego pierwotnego znaczenia i „użyty jako broń” przeciwko mniejszości. Wykorzystano go do wykreowania narracji „my kontra oni”, w której „oni” to źli muzułmanie²⁴².

Ilustracja nr 2: Program telewizyjny „35 kawałków w miłosnym dżihadzie, 80 kawałków w biznesowym dżihadzie” (*lav jihād mẽ 35 tukṛe, vyāpār jihād mẽ 80 tukṛe*), Surdarshan News, YouTube, 22 XI 2022, [dostęp: 28 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=RIFGuRTygfww>>.

W listopadzie 2022 roku hindijęzyczny kanał telewizyjny *Sudarshan News* zaproponował nową formę dżihadu oskarżając indyjskich muzułmanów o prowadzenie biznesowego dżihadu (*vyāpār jihād*). Telewizja wyemitowała program zatytułowany „35 kawałków w miłosnym dżihadzie, 80 kawałków w biznesowym dżihadzie” (*lav jihād mẽ 35 tukṛe, vyāpār jihād mẽ 80 tukṛe*) nawiązujący do brutalnego zabójstwa i poćwiartowania ciał Shraddhy Walka w 2022 roku oraz Vikasa Giri w 2021 roku. Podczas emisji programu jego prowadzący Mukesh Kumar stawiał następujące pytania: „czy za przyjaźń lub miłość do Abdula (muzułmanina - przyp. aut.) trzeba zapłacić życiem oraz „Czy uważasz, że zaprzyjaźnienie się z muzułmaninem oznacza oddanie życia?”. Następnie przytoczył historię hindusko-muzułmańskiej przyjaźni dwóch mężczyzn Vikasa Giri i Yunusa Ansariego, która przerodziła się w braterstwo i partnerstwo biznesowe. Opisując postępowanie muzułmanina prezenter Sudarshan News użył określenia

²⁴¹ *Diagram of Jihad*, ZeeNews, 11 III 2020, [dostęp: 11 III 2023]: <https://www.youtube.com/watch?v=R83Z_E6EM-0>.

²⁴² Z. Bakhsh, *When India's right wing comes for interfaith marriage*, 9 I 2023, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://www.codastory.com/rewriting-history/india-interfaith-marriage-love-jihad-conspiracy/>>.

„program dżihadu Yunusa Ansariego”, sugerując, że mężczyzna dokonał morderstwa, aby przejąć interesy przyjaciela. Na koniec Kumar ostrzega widzów przed kolejną formą dżihadu: „Ważne jest, aby zapoznać z historią biznesowego dżihadu i wyciągnąć wnioski²⁴³”.

Rozdział III. Teorie spiskowe w Indiach. Studium przypadku

Populizm żerujący na strachu, ureligijnienie polityki i niskie standardy mediów oraz debaty publicznej często prowadzą do upowszechnienia się w społeczeństwie teorii spiskowych, których ofiarami padają najczęściej mniejszości. Autorka pracy analizuje trzy wybrane teorie spiskowe z dżihadem w nazwie i sprawdza, jaką rolę w ich rozpowszechnianiu odegrały środowiska hindusko-prawicowe, indyjscy politycy i media.

3.1. Dżihad populacyjny

Wprowadzenie

Niniejsza część poświęcona jest analizie i weryfikacji jednej z popularniejszych teorii spiskowych dotyczących mniejszości muzułmańskiej w Indiach, tj. dżihadowi populacyjnemu. Odwołuje się on do wysokiego wskaźnika urodzeń²⁴⁴ w tej grupie religijnej, co ma prowadzić do tzw. „nierównowagi populacji”²⁴⁵. W niniejszym podrozdziale autorka zadała pytanie, na czym polega teoria dżihadu populacyjnego, kto ją propaguje oraz czy wskaźniki reprodukcji indyjskich muzułmanów radykalnie różnią się od pozostałych grup religijnych w Indiach. Czy prawdopodobny jest scenariusz o rychłej przewadze liczebnej muzułmanów w stosunku do pozostałych grup religijnych zamieszkujących Indie? Czy uprawnione jest popularne w Indiach określenie „tykająca bomba populacyjna”²⁴⁶ w stosunku do mniejszości muzułmańskiej?

²⁴³ *lav jihād mẽ 35 tukṛe, vyāpār jihād mẽ 80 tukṛe*, Surdarshan News, YouTube, 22 XI 2022, [dostęp: 28 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=RIFGuRTygfW>>.

²⁴⁴ Współczynnik dzietności (Total Fertility Rate - TFR) to przeciętna liczba dzieci, które urodziłaby kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15-49 lat), przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną wśród kobiet w badanym roku. W latach 2019-21 TFR w Indiach wynosił 1,6 w obszarach miejskich, 2,1 w obszarach wiejskich i 2,0 ogółem – National Family Health Survey (NFHS-5) 2019-21, Mumbai 2021, <http://rchiips.org/nfhs/NFHS-5_FCTS/Indie.pdf>.

²⁴⁵ Zwrot często używany przez obóz hindutwy do opisu sytuacji demograficznej w Indiach.

²⁴⁶ Określenie często używane przez respondentów podczas badań terenowych przeprowadzonych przez autorkę w 2018 roku, np. przez 28-letniego nauczyciela podczas wywiadu na temat indyjskich muzułmanów i ich przyrostu naturalnego w Indiach. Określenia „time bomb”, „ticking time bomb”, „population bomb” czy

Chociaż wielu indyjskich polityków i aktywistów uważa, że rosnąca „islamizacja” kraju jest faktem, statystyki rzadko potwierdzają hipotezy o gwałtownym i nieprzerwanie rosnącym współczynniku dzietności wśród indyjskich muzułmanów. W swojej analizie autorka powołuje się przede wszystkim na źródła takie jak spis ludności z 2011 roku²⁴⁷, National Family Health Survey (NFHS-3, NFHS-4, NFHS-5)²⁴⁸, raporty Pew Research Center, np. *The Future of World Religions: Prognozy wzrostu populacji, 2010-2050*²⁴⁹. Autorka dokonuje także przeglądu mediów takich jak indyjskie popularne e-gazety²⁵⁰, kanały telewizyjne (*Republic TV, Times Now, India Today, Wion i CNN-News18*) ze szczególnym uwzględnieniem hindijęzycznych kanałów telewizyjnych takich jak *Zee News, India TV, Aaj Tak, ABP News, Republic Bharat, Sudershan News, News Nation i News24 (India)*. W nieco mniejszym stopniu autorka analizuje dyskurs dotyczący dżihadu populacyjnego w mediach społecznościowych. Niniejsza analiza koncentruje się na najistotniejszych aspektach narracji o dżihadzie populacyjnym oraz ich rezonansie w wybranych mediach indyjskich. Inspiracją dla podjęcia tematu była opublikowana w 2021 roku książka Shahabuddina Y. Quraishiego pt. *The Population Myth, Family Planning and Politics in India*²⁵¹.

3.1.1 Definicja dżihadu populacyjnego

Teoria dżihadu populacyjnego głosi, że rzekomy niekontrolowany przyrost ludności muzułmańskiej w Indiach jest w istocie celowym zabiegiem stanowiącym potężne zagrożenie dla Indii i ich oryginalnie hinduskiego charakteru²⁵². Zgodnie z narracją nieprzychylnego muzułmanom obozu powołującego się na ideologię hindutwy, muzułmanie próbują przekształcić Indie w kraj muzułmański, celowo utrzymując wysoki wskaźnik przyrostu

„population explosion” pojawiały się regularnie w prawicowym nurcie debaty publicznej na temat trendów demograficznych wśród indyjskich muzułmanów.

²⁴⁷ *Census of India [Ministry of Home Affairs, Government of India]*, C-1 Population By Religious Community, 2011, dostęp: 10.03.2022, <<http://www.censusindia.gov.in/2011census/C-01/DDW00C-01%20MDDS.XLS>>.

²⁴⁸ *Indian National Family Health Survey*, International Institute for Population Sciences, [dostęp: 11 IV 2022]: <<http://rchiips.org/nfhs/>>.

²⁴⁹ *The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050*, Pew Research Center, 2015, [dostęp: 11 III 2022]: <https://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/11/2015/03/PF_15.04.02_ProjectionsFullReport.pdf>.

²⁵⁰ Przegląd mediów drukowanych obejmował takie media, jak *The Hindu, The Times of India, The Quartz, The Wire, Organiser, Voice of the Nation, Mumbai Mirror, TFRpost, OpIndia, Svarajya* i inne.

²⁵¹ S. Y. Quraishi, *The Population Myth, Family Planning and Politics in India*, 2021, [dostęp: 12 IV 2022]: <<https://thepopulationmyth.com>>.

²⁵² Ś. Saksenā, *Bījēpi netā ke kāryakram mẽ muslim virodhī nāre lagāne vāle cehre*, NewsLaundry, 9 VIII 2021, [dostęp: 3 II 2023]: <<https://hindi.newsLaundry.com/2021/08/09/anti-muslim-slogans-in-bjp-program-ashwini-upadhyay-jantar-mantar>>.

naturalnego. Popularne oskarżenia formułowane względem tej grupy religijnej często koncentrują się na jej demografii i systematycznym działaniu mającym na celu zastąpienie „rdzennej” populacji hindusów. Politycy i media indyjskie często używają brutalnej retoryki, aby przedstawić muzułmańską prokreację jako broń wymierzoną w hinduskie społeczeństwo. Wysoki wskaźnik dzietności bowiem ma nieuchronnie prowadzić hinduską większość do roli mniejszości. Dzieci, macierzyństwo i planowanie rodziny stały się narzędziem rywalizacji i dominacji. Koncepcja dżihadu populacyjnego (w Europie znanego również pod nazwą „baby jihad”, czyli dżihad dziecięcy²⁵³) uprzedmiotawia kobiety i sprowadza muzułmanki do roli łon i maszyn produkujących dzieci²⁵⁴. Te obawy są spotęgowane przez malejący przyrost naturalny wśród hinduskiej części społeczeństwa. Również migracje postrzegane są jako rodzaj broni demograficznej wycelowanej w hinduską większość. Debata ta opiera się w dużej mierze na mitach, stereotypach, dowodach anegdotycznych i [komunalistycznej](#) dychotomii dzielącej społeczeństwo na linii „my i oni”.

Mit dżihadu populacyjnego opiera się na czterech twierdzeniach:

- islam sprzeciwia się planowaniu rodziny i kontroli urodzeń, a posiadanie dużej liczby potomstwa stanowi wręcz religijny obowiązek;

Od wczesnych lat siedemdziesiątych w społeczeństwie istniało głęboko zakorzenione przekonanie, że indyjscy muzułmanie sprzeciwiają się planowaniu rodziny²⁵⁵ i nie stosują się właściwie do zalecanego przez rząd modelu rodziny²⁵⁶.

- muzułmanie indyjscy tworzą związki poligyniczne (islam zezwala na posiadanie czterech żon), co prowadzi do tworzenia wielodzietnych rodzin²⁵⁷;
- liczba indyjskich muzułmanów rośnie w zawrotnym tempie, podczas gdy liczba hinduistów stale maleje;
- muzułmanie indyjscy dążą do demograficznej i politycznej dominacji w Indiach.

²⁵³ M. Hodson, „Baby Jihad”: *Analyzing White Nationalist Fears of Changing Western Demographics*, *Islamophobia Studies Journal*, t. 7, nr 1, 2022.

²⁵⁴ Nawiązanie do cytatu prezydenta Algierii Houariego Boumedeinne wypowiedziane przed Zgromadzeniem ONZ w 1974 „the wombs of our women will give us victory” - <<https://twitter.com/michaelkeyes/status/846088028145750016>>.

²⁵⁵ P. Jeffery, R. Jeffery, *Confronting saffron demography: Religion, fertility and women's status in India*, New Delhi 2006.

²⁵⁶ *Small Family Norms; 7(20)/2008-E.III(A), Revision in the rates of Family Planning Allowance for adoption of small family norms*, [dostęp: 10 IV 2022]: <<https://www.doe.gov.in/order-circular-archives/Small%20Family%20Norms>>.

²⁵⁷ M. A. Muqtedar Khan, R. B. Lutful, *Emerging Hindu Rashtra and Its Impact on Indian Muslims*, *Religions* 2021, 12, 693, [dostęp: 10 IV 2022]: <<https://doi.org/10.3390/rel12090693>>.

Przeanalizowawszy wiele teorii spiskowych opartych na demografii autorka niniejszej dysertacji identyfikuje cztery aspekty wspólne dla większości z nich. Po pierwsze, posiadają sugestywną linię fabularną i są skoncentrowane na konkretnej grupie. Po drugie, są oderwane od danych demograficznych lub korzystają z nich w sposób wybiórczy i tendencyjny. Po trzecie, skupiają się na zagrożeniu, jakie niosą ze sobą zmiany demograficzne. Po czwarte posiadają także wymiar genderowy, który wiąże te obawy z utratą kobiet lub kontroli nad nimi, zaburzeniem tradycyjnego porządku społecznego, a nawet ze zmianą norm płciowych.

3.1.2 Demografia w polityce

Demografia odgrywa ważną rolę w interakcjach między polityką a przestrzenią²⁵⁸. Populacyjne marzenia i fobie nie ograniczają się do jednej partii politycznej czy ideologii. Demograficzne dziedzictwo maltuzjańskie²⁵⁹ „wzmacnia patriarchalną i kapitalistyczną logikę”, twierdząc, że zmiany demograficzne nieuchronnie doprowadzą do katastrofy²⁶⁰. Logika ta inspirowała prawicowe ruchy na całym świecie, które widzą zagrożenie dla swojej hegemonicznej pozycji na przykład w migracji²⁶¹. Inspiracją dla wielu fobii związanych ze wzrostem populacji w drugiej połowie XX wieku była książka Paula Ehrlicha pt. *Population Bomb* opublikowana w 1968 roku. Ehrlich prognozował na jej kartach głód na całym świecie spowodowany przeludnieniem i zalecał podjęcie natychmiastowych działań na rzecz ograniczenia wzrostu populacji. Książka spopularyzowała ideę eksplozji populacji i przyczyniła się do rozpowszechnienia poglądu, że naszej planecie grozi nieuchronna zagłada. Obawy dotyczące przeludnienia doprowadziły do upowszechnienia się idei „Zero Population Growth”²⁶², którego mantra dotycząca dzietności brzmiała „zatrzymaj się na dwójce”. Chociaż prognozy Ehrlicha okazały się w znacznej mierze błędne, obawy związane z przeludnieniem

²⁵⁸ P. Robbins, S. Smith, *Baby Bust: Towards Political Demography*, Progress in Human Geography, 2017, t. 41, nr 2, s. 199–219.

²⁵⁹ M. Rao, *An Imagined Reality: Malthusianism, Neo-Malthusianism and Population Myth*, Economic and Political Weekly, t. 29, nr 5, 29 I 1994, [dostęp: 10 IV 2022]: <<https://www.jstor.org/stable/4400725>>.

²⁶⁰ P. Robbins, S. Smith, *op. cit.*, s. 201.

²⁶¹ B. Gökarıksel, C. Neubert, S. Smith, *Demographic Fever Dreams: Fragile Masculinity and Population Politics in the Rise of the Global*, Signs: Journal of Women in Culture and Society, 2019, s. 565, [dostęp: 12 IV 2022] <https://www.researchgate.net/publication/331447011_Demographic_Fever_Dreams_Fragile_Masculinity_and_Population_Politics_in_the_Rise_of_the_Global_Right>.

²⁶² Hasło *Zero Population Growth* w *Encyclopedia.com*, 23 V 2018, [dostęp: 8 VIII 2023]: <<https://www.encyclopedia.com/earth-and-environment/ecology-and-environmentalism/environmental-studies/zero-population-growth>>.

pozostają aktualne do dziś. Historia „bomby populacyjnej” rzuca światło na niebezpieczeństwa związane z rozpowszechnianiem apokaliptycznych wizji przyszłości, które mogą w każdej chwili zostać zaprężone do walki politycznej²⁶³.

W literaturze przedmiotu część badaczy nazwała strach przed gwałtownym wzrostem populacji „gorączką demograficzną”²⁶⁴. Inni określili go mianem „demograficznego nacjonalizmu”²⁶⁵ lub „strachem przed wielkim zastąpieniem”²⁶⁶. Obawy te wzrosły na przestrzeni XX wieku, przede wszystkim w latach 80. i 90. XX wieku²⁶⁷. W obliczu narastającego niepokoju związanego z przesunięciami demograficznymi i ryzykiem „zastąpienia”, aktorzy polityczni i ich zwolennicy angażowali się w tworzenie mitów i teorii spiskowych. Ten rodzaj retoryki był szeroko wykorzystywany przez globalne ruchy prawicowe, cynicznie wykorzystujące strach przed spadkiem demograficznym własnej grupy²⁶⁸. Apokaliptyczne wizje i strach o demograficzną przyszłość dominującej grupy nierzadko prowadzi jej członków do wniosku, iż aby zapobiec zbliżającej się katastrofie, niezbędna jest aktywna, a nawet brutalna odpowiedź z ich strony. Mechanizm ten ujawnia się choćby w badaniach Stephena Marra²⁶⁹, który analizuje dyskurs wokół tzw. „demograficznej klaustrofobii” w Botswanie. Dyskursy te wzywają zwykle do identyfikacji tych, którzy nie należą do dominującej populacji, dokonując przestrzennego rozróżnienia, które określa, kto jest, a kto nie jest „stąd”²⁷⁰.

Banu Gökarıksel, Christopher Neubert i Sara Smith używają pojęcia „demographic fever dream”, czyli demograficzna gorączka do opisu zjawiska zbiorowej fobii wokół kwestii

²⁶³ K. R. Roane, S. Weiser, *Population Bomb: The Overpopulation Theory That Fell Flat*, 2019, [dostęp: 8 VIII 2023]: <<https://www.retroreport.org/video/the-population-bomb/>>.

²⁶⁴ B. Gökarıksel, C. Neubert, S. Smith, *Demographic fever dreams: Fragile masculinity and population politics in the rise of the global right*, Signs: Journal of Women in Culture and Society, 2019, t. 44, s. 566.

²⁶⁵ A. Melegh, *Unequal exchanges and the radicalization of demographic nationalism in Hungary*, Intersections. East European Journal of Society and Politics, t. 2, s. 87–108, [dostęp: 8 VIII 2023]: <<https://doi.org/10.17356/ieejsp.v2i4.287>>.

²⁶⁶ J. Davey, J. Ebner. *‘The Great Replacement’: The violent consequences of mainstreamed extremism*, Institute for Strategic Dialogue 7, 2019.

²⁶⁷ B. Gökarıksel, C. Neubert, S. Smith, *Demographic Fever Dreams: Fragile Masculinity and Population Politics in the Rise of the Global*, Signs: Journal of Women in Culture and Society, 2019, s. 572, [dostęp: 8 VIII 2023]: <https://www.researchgate.net/publication/331447011_Demographic_Fever_Dreams_Fragile_Masculinity_and_Population_Politics_in_the_Rise_of_the_Global_Right>.

²⁶⁸ A. Malji, S. T. Raza, *The Securitization of Love Jihad*, Religions. Special Issue: “Love Jihad”: Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male, 2021, nr 12, dostęp: 17.02.2023, <<https://doi.org/10.3390/rel12121074>>.

²⁶⁹ S. Marr, *‘They Treat Us like Dogs’: Demographic Claustrophobia and the Zimbabwean Struggle for Space on the Streets of Gaborone, Botswana*, African Historical Review, 2012, t. 44, nr 1, s. 80–108.

²⁷⁰ M. J. Abelson, *‘You Aren’t from Around Here’: Race, Masculinity, and Rural Transgender Men*, Gender, Place, and Culture, t. 23, nr 11, 2016, s. 1542.

demograficznych. Podobnie jak gorączkowe sny, narracje te są często niespójne i opierają się na półprawdach. Zamiast odejść w zapomnienie jak ma to miejsce w przypadku gorączkowych snów, są one celowo „przechowywane” przez prawicowe ruchy populistyczne na całym świecie celem zarządzania strachem²⁷¹ i mobilizacji politycznej. Ten rodzaj „gorączki” powstaje na skutek fobii, że wybrana grupa społeczna może stać się „populacją nadwyżkową”²⁷². Gorączka demograficzna ma za zadanie straszyć, prowokować i agitować. Biologiczne przetrwanie staje się stawką w bitwie politycznej, w której słabnąca dominacja demograficzna jest odczytywana jako „symptom upadku”²⁷³, a sukces polityczny zależy od wzrostu demograficznego i skrupulatnej inżynierii populacji gwarantującej dominację. Usprawiedliwia to szereg działań politycznych celem utrzymania bezpieczeństwa za wszelką cenę, a także utrzymania dotychczasowego status quo. Koncepcja gorączki demograficznej łączy w sobie także elementy takie jak seksualność, reprodukcja, nierzadko postrzegane jako ukryta broń. Wyobrażenie to koncentruje się na postaci migranta lub zdradzieckiego obywatela. Najczęściej rolę tę odgrywają mężczyźni, postrzegani jako nieucywilizowani i agresywni seksualnie wrogowie²⁷⁴. W kontekście współczesnych Indii jest to mężczyzna, zagorzały muzułmanin, bohater licznych teorii spiskowych.

²⁷¹ B. Gökarıksel, C. Neubert, S. Smith, *Demographic Fever Dreams: Fragile Masculinity and Population Politics in the Rise of the Global*, Signs: Journal of Women in Culture and Society, 2019, s. 562, <https://www.researchgate.net/publication/331447011_Demographic_Fever_Dreams_Fragile_Masculinity_and_Population_Politics_in_the_Rise_of_the_Global_Right>.

²⁷² M. McIntyre, H. J. Nast, *Bio (Necro)Polis: Marx, Surplus Populations, and the Spatial Dialectics of Reproduction and 'Race'*, Antipode, 2011, t. 43, nr 5, s. 1468.

²⁷³ L. Białasiewicz, *'The Death of the West': Samuel Huntington, Oriana Fallaci, and a New 'Moral' Geopolitics of Births and Bodies*, Geopolitics, 2006, t. 11, nr 4, s. 705.

²⁷⁴ B. Gökarıksel, C. Neubert, S. Smith, *Demographic Fever Dreams: Fragile Masculinity and Population Politics in the Rise of the Global*, Signs: Journal of Women in Culture and Society, 2019, s. 566, [dostęp: 8 VIII 2023]: <https://www.researchgate.net/publication/331447011_Demographic_Fever_Dreams_Fragile_Masculinity_and_Population_Politics_in_the_Rise_of_the_Global_Right>.

3.1.3 Kwestia muzułmańska

Problematyzacja muzułmanów w Indiach, podobnie jak w Europie, koncentruje się na dwóch kluczowych procesach demograficznych determinujących wielkość i skład populacji, tj. na dzietności i migracji. Narracja obejmująca „fale” lub „napływ” migrantów oraz ich rzekomo wysoki wskaźnik dzietności zyskały ogromną popularność w środowiskach prawicowo-populistycznych w całej Europie. Tego rodzaju retoryka napędza strach przed „zastąpieniem” i wzmacnia nastroje islamofobiczne²⁷⁵. Zwolennicy tych teorii podobnie jak Mark Steyn w swoich „strategiach, które islam stosuje przeciwko umiერajęcemu Zachodowi” powołują się na demografię i konwersję²⁷⁶ jako strategie mające doprowadzić do przejęcia przez muzułmanów kontroli w państwie. Zgodnie z tą narracją muzułmanie zastąpią „rdzennych” białych chrześcijan w Ameryce czy Europie. Co więcej, taka przyszłość jest często przedstawiana jako wynik celowej i agresywnej strategii muzułmanów, stąd określenia takie jak „wojna demograficzna” czy „dżihad demograficzny”²⁷⁷. Wczesne formy takiego podejścia można odnaleźć w artykule Samuela Huntingtona pt. *Zderzenie cywilizacji* opublikowanego w 1993 roku w *Foreign Affairs* oraz w jego późniejszej książce *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego* z 1996 roku, które szybko stały się paradygmatem dla entuzjastów dyskursu o wojnie demograficznej. Huntington argumentował, że „islam eksploduje demograficznie”, co niesie za sobą „destabilizujące konsekwencje dla krajów muzułmańskich i ich sąsiadów”²⁷⁸. Ta eksplozja demograficzna, zdaniem Huntingtona, była szczególnie widoczna w grupie wiekowej od 15 do 24 lat, która „dostarcza rekrutów dla fundamentalizmu, terroryzmu, rebelii i migracji”²⁷⁹. Główna teza jego eseju brzmiała następująco: diametralnie różne wartości kulturowe doprowadzą w końcu do globalnego konfliktu cywilizacyjnego, a islam stanowi poważne zagrożenie dla Zachodu. Od tego czasu światowa polityka była często przedstawiana

²⁷⁵ Na potrzeby niniejszej dysertacji autorka posługuje się definicją islamofobii Erika Bleicha jako „masowych negatywnych postaw lub emocji skierowanych przeciwko islamowi lub muzułmanom” (E. Bleich, *What Is Islamophobia and How Much Is There? Theorising and Measuring an Emerging Comparative Concept*, *The American Behavioural Scientist* (Beverly Hills) 55, 2011, s. 1581-1600).

²⁷⁶ M. Steyn, *America Alone: The End of the World as we Know it*, Washington, DC 2008: Regnery Publishing, s. 138.

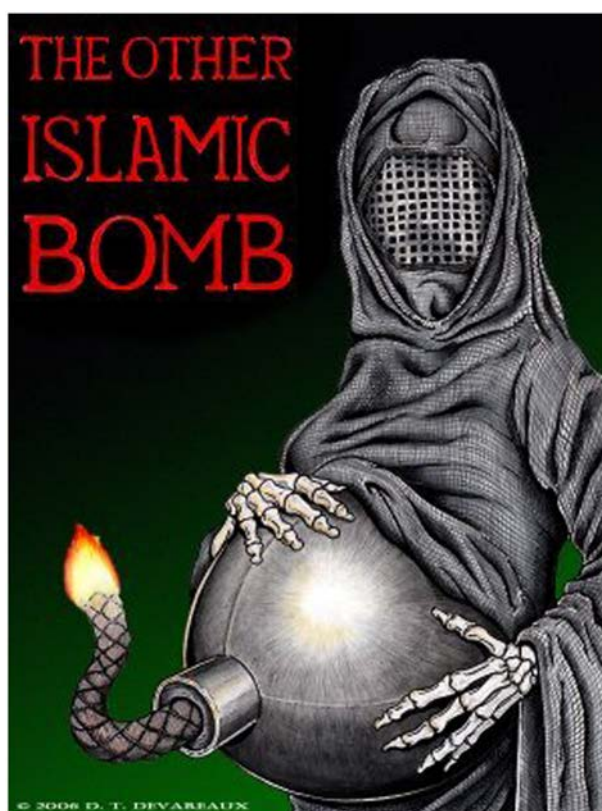
²⁷⁷ S. Bracke, L. M. Hernández-Aguilar, *They love death as we love life: The “Muslim Question” and the biopolitics of replacement*, *The British Journal of Sociology*, t. 71, nr 4, 2020, s. 680-701, [dostęp: 23 VIII 2022]: <<https://doi.org/10.1111/1468-4446.12742>>.

²⁷⁸ E. W. Said, *The Clash of Ignorance*, *The Nation*, 22 X 2001, [dostęp: 23 VIII 2022]: <<https://www.thenation.com/article/archive/clash-ignorance/>>.

²⁷⁹ S. P. Huntington, *Wojna cywilizacji?*, [w:] Res Publica Nowa, nr 2(65), luty 1994, s. 103.

w mediach jako wojenna konfrontacja między Zachodem a islamem²⁸⁰. Na początku XXI wieku, w następstwie tzw. wojny z terroryzmem rozpoczętej przez Stany Zjednoczone po 11 września 2001 roku, fobie demograficzne związane ze wzrostem znaczenia islamu nabrały tempa w całej Europie.

W przestrzeni publicznej istnieje wiele przykładów przedstawiania islamu i muzułmanów w negatywnym świetle. Na pierwszy plan wysuwają się te odnoszące się do fundamentalizmu religijnego, wysokiego wskaźnika dzietności i terroryzmu (patrz ilustracja nr 3).

Ilustracja nr 3: Plakat zatytułowany *Kolejna muzułmańska bomba* (*The Other Islamic Bomb*), 2006, [w:] S. Bracke, M. L. H. Aguilar, *“They love death as we love life”: The “Muslim Question” and the biopolitics of replacement*, 2020, <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1468-4446.12742>>.

²⁸⁰ Raporty EU Disinfo Lab z 2020 r. ujawniły, że niektórzy z największych dystrybutorów islamofobicznych mediów na Zachodzie wyłonili się z hinduskich imigranckich elit. - G. Machado et al., *Indian Chronicles: Deep Dive into a 15-Year Operation Targeting the EU and UN to Serve Indian Interests*, EU Disinfo Lab, 2020, [dostęp: 23 VIII 2022]: <<https://www.disinfo.eu/publications/indian-chronicles-deep-dive-into-a-15-year-operation-targeting-the-eu-and-un-to-serve-indian-interests/>>.

Na podstawie zebranych danych najwięcej uwagi poświęcono wzrostowi islamofobii w Europie i Ameryce Północnej²⁸¹. Warto jednak zauważyć, że islamofobia nie ogranicza się do Zachodu. W rzeczywistości antymuzułmańskie teorie spiskowe rozwijają się poza Ameryką Północną i Europą w podobnym, a nawet większym stopniu. Od 2011 roku społeczeństwa, w których większość stanowią buddyści, doświadczyły istotnego wzrostu islamofobii. Przykładem masowej przemocy wymierzonej w mniejszości muzułmańskie jest Mjanma²⁸² oraz inne kraje Azji Południowej i Południowo-Wschodniej takie jak Sri Lanka, w których religią dominującą jest buddyzm²⁸³.

Populizm żerujący na strachu, ureligijnienie polityki i niskie standardy mediów publicznych prowadzą do upowszechnienia teorii spiskowych. Ich ofiarą padają najczęściej mniejszości. Terminy „muzułmanie” i „islam” coraz częściej funkcjonują w debacie publicznej na granicy kontrowersji, wzbudzając w odbiorcach silne emocje takie jak strach, nieufność czy nienawiść. Przejawem tak prowadzonej narracji zarówno na gruncie indyjskim, jak i europejskim jest „kwestia muzułmańska” (tzw. the Muslim question²⁸⁴). Nie tylko wskazuje ona na „obcość” muzułmanów wobec pierwotnego charakteru danej wspólnoty²⁸⁵, ale także podkreśla palącą potrzebę ich integracji i asymilacji z resztą społeczeństwa. Wedle tej narracji rosnące wpływy, a nawet sama obecność islamu opisywane są nierzadko jako wymagające interwencji zagrożenie. Budowanie tożsamości na podstawie odrębności i uprzedzeń względem „obcego” to odwieczny model funkcjonowania zamkniętych grup etnicznych, religijnych czy rasowych. Obawy dotyczące „skażenia” i „podboju” można odnaleźć w znakomitej większości z nich. Co więcej, uprzedzenia i fobie od wieków służą jako skuteczne narzędzie polityki tożsamościowej i znalazłszy się w niepowołanych rękach, mogą prowadzić do sterowanego spadku zaufania, pogorszenia relacji społecznych, a nawet niebezpiecznych aktów wzajemnego

²⁸¹ C. Allen, *Reconfiguring Islamophobia: A Radical Rethinking of a Contested Concept*, Cham: Springer International Publishing, London 2020; Khaled A. Beydoun, *American Islamophobia: Understanding the Roots and Rise of Fear*, Berkeley 2018; K. A. Beydoun, *Exporting Islamophobia in the Global "War on Terror"*, NYU Law Review Online Feature, 2020, s. 81; L. Erik Berntzen, *The Anti-Islamic Movement: Far Right and Liberal?*, Florence: European University Institute 2018, [dostęp: 12 IV 2022]: <<http://hdl.handle.net/1814/51864>>.

²⁸² N. Nyi Kyaw, *Islamophobia in Buddhist Myanmar*, New Delhi 2016; N. Nyi Kyaw, *The Excuse of (Il)legality in Discriminating and Persecuting Religious Minorities: Anti-Mosque Legal Violence in Myanmar*, Asian Journal of Law and Society, t. 8, 2021, s. 108–131.

²⁸³ I. Frydenlund, M. K. Jerryson, *Buddhist-Muslim Relations in a Theravada World*, Singapore 2020.

²⁸⁴ Pod pojęciem „kwestii muzułmańskiej” (the Muslim question) kryje się mnóstwo debat, dyskursów, praktyk, przepisów i różnych form przemocy i dyskryminacji, koncentrujących się na problematyzowaniu obecności, egzystencji, przynależności i praktyk muzułmanów w Indiach; See: H. Suroor, *Unmasking Indian Secularism: Why We Need A New Hindu-Muslim Deal*, New Delhi 2022.

²⁸⁵ S. Bracke, L. M. Hernández-Aguilar, *Thinking Europe's "Muslim Question": On Trojan Horses and the Problematization of Muslims*, Critical Research on Religion, 25 X 2021, [dostęp: 23 VIII 2022]: <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/20503032211044430>>.

zwalczania. Obecnie dyskurs wokół „kwestii muzułmańskiej” pada na podatny grunt polityki indyjskiej, która wydaje się doskonale odzwierciedlać światowe tendencje. Wśród badaczy panuje zgoda, że dyskurs indyjskiej prawicy jest naznaczony islamofobią, a także wyraźnym pragnieniem zbudowania hinduistycznego państwa większościowego²⁸⁶. Przykładem indyjskiej ideologii, która na swych sztandarach niesie patriotyczne hasła powrotu do korzeni i zagrożenia ze strony rosnących w siłę mniejszości jest [hindutwa](#).

3.1.4 Hindutwa a dżihad populacyjny w Indiach

Ideologia hindutwy jest nierozzerwalnie związana z obawami o liczebność indyjskich muzułmanów. Dyskurs ten można prześledzić sięgając do początku XX wieku po podziale Bengalu, uchwaleniu ustawy o przejęciu ziemi w Pendżabie z 1900 roku oraz po 1909 roku, kiedy ustawa o radach wprowadziła oddzielne okręgi wyborcze dla muzułmanów²⁸⁷. Historyk Prabhu Bapu w swojej flagowej książce *Hindu Mahasabha in Colonial North India, 1915-1930* przytacza interesujący wątek „polityki hinduistycznej”²⁸⁸. Jej źródłem był jego zdaniem przeprowadzony w latach 1872-1901 roku spis ludności państwa kolonialnego, który miał ogromne znaczenie dla narodzin ruchu Hindu Sabha w Pendżabie. Jednym z wyrazów tego niepokoju jest książka *Hindu Sangathan: Saviour of the Dying Race*²⁸⁹, w którym przywódca Arya Samaj Swami Shraddhananda kreśli problem demograficznego niżu zagrażającego przetrwaniu hindusów w następujący sposób: „podczas gdy mahometanie mnożą się, liczba hindusów okresowo maleje”²⁹⁰. Shraddhananda zaczerpnął tę teorię znaną także jako „census mentality” ze słynnego eseju Upendry N. Mukerjiego *A Dying Race* opublikowanego w 1909 roku w gazecie Bengalee, który dał początek współczesnej narracji o populacyjnym dżihadzie. W swym esejie ostrzegał przed trwającą zmianą demograficzną, między innymi dlatego, że hinduiści o niskim statusie społecznym dokonują masowych konwersji na chrześcijaństwo i islam. Zauważył również, że muzułmańscy mężczyźni żenią się z hinduskimi wdowami, co

²⁸⁶ A. Chatterji, T. Blom Hanse, C. Jaffrelot, *Majoritarian State: How Hindu Nationalism Is Changing India*, New York 2019.

²⁸⁷ A. Faizur Rahman, *The Population Myth' Review: Not a Demographic Battle*, The Hindu, 25 IV 2021, [dostęp: 1 V 2022]: <<https://www.thehindu.com/books/books-reviews/the-population-myth-review-not-a-demographic-battle/article34390864.ece>>.

²⁸⁸ P. Bapu, *Hindu Mahasabha in Colonial North India 1915-1930: Constructing Nation and History*, Hoboken: Taylor and Francis 2012, [dostęp: 1 V 2022]: <<http://public.ebookcentral.proquest.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=1101363>>.

²⁸⁹ S. Shraddhananda, *Hindu Sangathan: Saviour of the Dying Race*, New Delhi 1926.

²⁹⁰ L. Catherine, *Islam voor Ongelovigen*, Epo 1997, s. 216.

stanowi tabu w hinduizmie. W publikacji padają ostrzeżenia przed sprowadzeniem ludności hinduskiej do roli mniejszości, o ile hinduiści nie zaczną się jednoczyć²⁹¹. Na poparcie swojej tezy o rychłym zniknięciu hinduistów bengalskich Mukerji przywołał przykład rdzennych społeczności Maorysów w Nowej Zelandii, Aborygenów w Australii czy Indian na Haiti:

My także jesteśmy ginącą rasą. Każdy spis ujawnia ten sam fakt. Jest nas proporcjonalnie coraz mniej. Nie ma faktycznego spadku; ale tempo wzrostu w porównaniu z muzułmanami jest niezwykle niskie²⁹².

Według Shwety Desai Mukerji czynił ze swych opinii i przemyśleń rzekome fakty naukowe, aby podsycić strach hinduskiej większości przed utratą dominacji i stopniowym wyginięciem. Mukerji zdobył uznanie przywódców hindutwy, którzy przytaczali fragmenty jego eseju w publicznych przemówieniach i broszurach. Idee w nim zawarte stały się siłą napędową politycznej mobilizacji hinduistów i wyznaczyły kierunek przyszłej prohinduskiej polityki tożsamościowej. Na początku XX wieku hinduskie grupy nacjonalistyczne, takie jak Hindu Mahasabha i RSS znalazły się pod wpływem jego koncepcji „o ginącej rasie hinduskiej”. Fobia, jakoby muzułmanie wykorzystywali demografię do umocnienia islamu i osłabienia hinduizmu jest stałym tematem w pismach teoretyków hindutwy od co najmniej 1909 roku aż do dzisiaj.

Koncepcja „zderzenia kulturowego” między hinduistami a muzułmanami jest w Indiach stale wykorzystywana przez ugrupowania prawicowo-konserwatywne. Choć po uzyskaniu niepodległości przez Indie hindutwa nie była ideologią głównego nurtu, sytuacja zmieniła się po zwycięstwie BJP w 2014 r. Przywódcy największej demokracji świata²⁹³ zaczęli coraz częściej odwoływać się do mitologii i religii hinduistycznej²⁹⁴. Wpisuje się to w ogólną koncepcję hinduskiej Rasztry²⁹⁵, kraju, w którym zasady, przepisy i postępowanie prawne opierają się na zasadach hinduizmu.

²⁹¹ U. N. Mukerji, *A Dying Race*, Bhaskar Mukerjee 1929.

²⁹² *Ibidem*.

²⁹³ Podczas swojego przemówienia na 76. sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku 25 września 2021 r. premier Narendra Modi ukuł nowy przydomek Indii tj. „matka wszystkich demokracji” - S. Haidar, *India is the mother of all democracies, says Modi at U.N. General Assembly*, The Hindu, 25 IX 2021, [dostęp: 23 VIII 2022]: <<https://www.thehindu.com/news/national/prime-minister-narendra-modi-addresses-the-76th-session-of-united-nations-general-assembly-in-new-york/article36668955.ece>>.

²⁹⁴ A. Chatterji, T. Blom Hanse, C. Jaffrelot, *Majoritarian State: How Hindu Nationalism Is Changing India*, New York 2019.

²⁹⁵ E. Leidig, *Hindutva as a variant of right-wing extremism*, Patterns of Prejudice, t. 54, 2020, s. 215–237, [dostęp: 10 IV 2022]: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0031322X.2020.1759861>>.

Rzekome zagrożenie demograficzne stwarzane przez muzułmanów wiąże się z popularnymi stereotypami dotyczącymi muzułmańskiej hiperseksualności lub tzw. „muzułmańskiej płodności”²⁹⁶. Podsyca to teorie spiskowe, takie jak dżihad populacyjny i dżihad miłości²⁹⁷. W tym kontekście skrajnie prawicowe grupy hinduskie często opisują muzułmańskich mężczyzn jako dzikich i barbarzyńskich, a ich seksualność przedstawiana jest jako narzędzie wojny demograficznej mającej na celu doprowadzenie do urzeczywistnienia „islamizacji” Indii²⁹⁸. W XX wieku twierdzenia hinduskich nacjonalistów koncentrowały się między innymi na muzułmańskim ekspansjonizmie poprzez najazdy, przymusowe nawracanie oraz uprowadzanie hinduskich kobiet. Charakteryzowały muzułmańskich mężczyzn jako wojujących, drapieżnych seksualnie i zagrażających integralności Indii²⁹⁹. Dyskurs ten dzisiaj przedstawia również indyjskich muzułmanów jako zdrajców działających na rzecz Pakistanu, których wysiłki na rzecz zwiększenia swojej populacji obejmują siłowe konwersje religijne na islam³⁰⁰. Celem prawicy hinduistycznej jest zdobycie i utrzymanie władzy politycznej poprzez stworzenie kategorii „innych/obcych” i reprezentowanie tych, którzy uważają się za „prawdziwych hindusów”³⁰¹.

W debacie na temat dżihadu populacyjnego warto pochylić się nad terminem „szafranowa demografia” ukutym przez Patricię i Rogera Jeffery. Opisuje on mity i kłamstwa związane z wykorzystaniem demografii przez organizacje prawicowe w Indiach³⁰². W polityce indyjskiej kolor szafranu jest symbolem hindutwy. Koncepcję szafranowej demografii rozwija także Mohan Rao zrównując ją z polityką żerowania na strachu przy wykorzystaniu muzułmańskiego wskaźnika dzietności, rzekomo niekontrolowanego rozmnażania i „śmierci narodu hinduskiego”³⁰³.

²⁹⁶ *The Islamic future for Great Britain...it's closer than you think (aut. nieznany)*, Bare Naked Islam, 2013, [dostęp: 3 III 2022]: <<https://barenakedislam.com/2013/06/25/the-islamic-future-for-great-britain-its-closer-than-you-think/>>.

²⁹⁷ Więcej informacji na temat teorii miłosnego dżihadu, jego genezy oraz współczesnej roli w polityce BJP w podrozdziale 3.2 Dżihad miłosny.

²⁹⁸ I. Frydenlund, E. Leidig, *Introduction: "Love Jihad": Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male*, s. 201, dostęp: 1.05.2022, <<https://doi.org/10.3390/rel13030201>>.

²⁹⁹ A. Basu, *Women and religious nationalism in India*, *Bulletin of Concerned Asian Scholars*, 25(4), 1993; G. Pandey, *Hindus and others: the militant Hindu construction*, *Economic and Political Weekly*, 26 (52), 1991, s. 2997-3009.

³⁰⁰ A. M. Basu, *The Demographics of Hindu Fundamentalism* [in:] K. Basu, S. Subrahmanyam (eds.), *Unravelling the Nation: Sectarian Conflict and India's Secular Identity*, Penguin, New Delhi 1996, s. 129-156.

³⁰¹ P. Jeffery, R. Jeffery, *A Population Out of Control? Myths About Muslim Fertility in Contemporary India*, *World Development*, t. 30, nr 10, 2002, s. 1805-1822.

³⁰² P. Jeffery, R. Jeffery, *Confronting saffron demography: Religion, fertility and women's status in India*, New Delhi 2006.

³⁰³ Rao przytacza historię, jak w 2001 rok Komisarz Spisu Powszechnego popełnił błąd ogłaszając wyniki spisu powszechnego, nie dodając, że nie należy porównywać ich z poprzednim spisem z 1991 roku, ponieważ nie

3.1.5 Analiza dyskursu politycznego dotyczącego dżihadu populacyjnego

Ruch hindutwy niosący na swoich sztandarach antymuzułmańskie hasła jest ściśle związany z obozem indyjskiej prawicy, BJP i środowiskiem premiera Narendry Modiego. Premier Modi podczas swojej pielgrzymki *Gujarāt Gaurav Yātrā* w 2002 roku wygłosił przemówienie, podczas którego kpił z członków społeczności muzułmańskiej, którzy znaleźli się w obozach i tymczasowych mieszkaniach, ponieważ państwo nie zdołało uchronić ich życia, zdrowia i mienia. Dopytywał ironicznie: „Co powinniśmy zrobić? Uruchomić dla nich obozy pomocy? Czy chcemy otworzyć ośrodki produkujące dzieci?” Hasło „my dwoje, nasza dwójka” (*ham do hamāre do*) oznacza rodzinę mającą dwoje dzieci. Premier Modi podczas swojego przemówienia zmodyfikował powyższy slogan: „nas pięcioro, nasze dwadzieścia pięć” (*ham pāc, hamāre paccīs*³⁰⁴) i zaapelował: „musimy dać nauczkę tym, którzy rozmnażają się w ten sposób”³⁰⁵, odnosząc je do mniejszości muzułmańskiej w Indiach.

Na temat demografii indyjskich muzułmanów zabrał także głos były przewodniczący VHP, Ashok Singhal. W 2004 roku Singhal stwierdził, że hinduiści powinni zrezygnować z polityki planowania rodziny, aby uniknąć zmniejszenia swojej populacji. W swoim przemówieniu ostrzegł, że populacja mniejszości, zwłaszcza muzułmanów, rośnie w „tak szybkim tempie”³⁰⁶, że w ciągu 50 lat będzie stanowić od 25 do 30 procent całkowitej populacji. Dodał, że byłoby „samobójstwem” dla hinduistów, gdyby nie zwiększyli swojej populacji³⁰⁷. Singhal na przestrzeni swojej wieloletniej działalności w organizacji VHP regularnie wzywał hinduistów do posiadania liczego potomstwa³⁰⁸. W 2005 roku przyjęto nawet rezolucję

uwzględniał on Kaszmiru, stanu w większości zamieszkanego przez muzułmanów. Prawica hinduistyczna natychmiast wywołała wrzawę na temat przewagi liczebnej „ich” nad „nami”. Stało się tak pomimo wyjaśnień komisarza oraz danych jasno mówiących o tym, że tempo wzrostu spada szybciej wśród muzułmanów niż wśród hinduistów. Przykład ten unaocznia manipulacje danych demograficznych dokonywane przez hinduską prawicę - M. Rao, *Love Jihad and Demographic Fears*, Indian Journal of Gender Studies, Sage Publications 2011, t. 18, nr 3, s. 427-428.

³⁰⁴ Jesteśmy dwoje, mamy dwoje (dzieci przyp. red.). Ich jest piątka, mają dwadzieścia pięć.

³⁰⁵ D. Bunsha, *The Modi Road Show*, Frontline, 2002, [dostęp: 27 VII 2023]: <<https://www.frontline.in/static/html/fl1921/stories/20021025006900900.htm>>; *Should We Run Relief Camps? Open Child Producing Centres?*, Outlook, 3 II 2022, [dostęp: 27 VII 2023]: <<https://www.outlookindia.com/website/story/should-we-run-relief-camps-open-child-producing-centres/217398>>.

³⁰⁶ M. Rao, *Love Jihad and Demographic Fears*, Indian Journal of Gender Studies, Sage Publications 2011, t. 18, nr 3, s. 429.

³⁰⁷ *Murderous identities and population paranoia*, Himal Southasian, 1 IX 2008, [dostęp: 24 VIII 2023]: <<https://www.himalmag.com/murderous-identities-and-population-paranoia/>>.

³⁰⁸ *Hindus should produce at least five children: Ashok Singhal*, Aaj Tak, 12 II 2014, [dostęp: 24 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=65jqThK-ZFg>>.

wzywając hinduistów do podążania za idealną polityką planowania rodziny ustaloną przez rodziców boga Kryszny w imię „konstruktywnego zwiększania populacji hinduistów”³⁰⁹. Kryszna był wedle wierzeń hinduistycznych ósmym dzieckiem swoich rodziców³¹⁰.

W kwietniu 2015 roku wiceprzewodnicząca All India Hindu Mahasabha, Sadhvi Deva Thakur stwierdziła, że chrześcijanie i muzułmanie powinni zostać poddani przymusowej sterylizacji, aby ograniczyć ich rosnącą populację w Indiach:

*Populacja muzułmanów i chrześcijan rośnie z dnia na dzień. Aby to powstrzymać, władze Indii będą musiały wprowadzić stan wyjątkowy, a muzułmanie i chrześcijanie będą musieli zostać poddani sterylizacji, aby nie mogli zwiększyć swojej liczby*³¹¹.

Zachęcała również hinduistów do posiadania większej liczby dzieci i zwiększania populacji, aby poszerzać swoje wpływy³¹².

Yogi Adityanath w sierpniu 2015 r. przemawiając do zgromadzonych w aśramie Yog Sadhna Yashvir w wiosce Baghra, ostrzegał przed „stosunkowo wysokim wskaźnikiem dzietności wśród muzułmanów” oraz przed „niebezpieczną nierównowagą demograficzną”. Przypisał wzrost populacji „specjalnym prawom” i przywilejom, które rzekomo przyznano indyjskim muzułmanom³¹³. W 2022 roku w związku ze Światowym Dniem Ludności Adityanath ponownie wyraził swoje zaniepokojenie rosnącą populacją Indii odwołując się do „znaczących różnic pomiędzy tempem przyrostu naturalnego niektórych grup religijnych”, jak również do ich konsekwencji w postaci „chaosu i anarchii”³¹⁴ w państwie. W październiku 2017 roku w Merath Nagendra Pratap Tomar, szef [Hindu Yuva Vahini](#) w zachodnim Uttar Pradeś, powiedział podczas konferencji:

³⁰⁹ VHP asks Hindus to abandon two child norm, The Statesman, 16 II 2005 [za:] M. Rao, *Love Jihad and Demographic Fears*, Indian Journal of Gender Studies, Sage Publications 2011, t. 18, nr 3, s. 429.

³¹⁰ P. Monaghan, *Encyclopedia of Goddesses and Heroines*, Canada 2014, s. 91-97.

³¹¹ *Muslims, Christians should be forcibly sterilised: Sadhvi Deva Thakur*, News 24, YouTube, 12 IV 2015, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=SoXpIuliglk>>.

³¹² *Muslims, Christians should be forcibly sterilised, says Hindu Mahasabha leader*, Deccan Chronicle, 12 IV 2015, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.deccanchronicle.com/150412/nation-current-affairs/article/muslims-christians-should-be-forcibly-sterilised-says-hindu>>.

³¹³ *Yogi Adityanath warns of demographic 'imbalance', cites Census data*, Economic Times, 31 VIII 2015, [dostęp: 8 IV 2023]: <<https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/yogi-adityanath-warns-of-demographic-imbalance-cites-census-data/articleshow/48742852.cms?from=mdr>>.

³¹⁴ *As UN Flags Rising Indian Population, Why CM Yogi Warned 'Demographic Imbalance'?* | NewsHour Agenda, Times Now, 11 VII 2022, [dostęp: 8 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=tqUsP1WSQXE>>

*jeśli populacja muzułmanów będzie nadal rosła w tym samym tempie, Indie staną się krajem muzułmańskim do 2027 roku. To spiszek społeczności muzułmańskiej. Chcą mieć całkowitą kontrolę nad Indiami (...) muzułmanie rodzą dzieci nie dlatego, że chcą je mieć, ale dlatego, że chcą zająć cały kraj*³¹⁵.

W czerwcu 2021 r. Himanta B. Sarma, polityk BHP i premier stanu Asam wywołał kontrowersje głosząc publicznie, że muzułmanie powinni trzymać się „polityki planowania rodziny”, aby zwalczać ubóstwo i inne problemy społeczne państwa³¹⁶.

W 2002 roku skarbnik VHP Chinubhai Patel napisał w swoim liście otwartym:

*Daj zdradzieckim muzułmanom zasmakować patriotyzmu, bojkotując ich społecznie i ekonomicznie... Pokoju nie można osiągnąć błagając: [karor](#) zjednoczonych i potężnych hinduistów będzie w stanie ustanowić pokój i bezpieczeństwo w kraju*³¹⁷.

W 2004 r. ostrzegł również przed 36-procentowym przyspieszeniem tempa wzrostu muzułmanów pomiędzy spisem ludności z 2001 r. oraz 2011 roku. Stwierdził, że „spiskują oni, aby przekształcić Indie w kraj muzułmański”. W 2019 r. Surendra Singh, polityk BJP w Uttar Pradeś, ostrzegł, że hinduiści będą zagrożeni w ciągu najbliższych 50 lat, chyba że w kraju zostaną uchwalone przepisy dotyczące kontroli populacji.

W 2006 roku polityk BJP, Subramanian Swamy, opublikował książkę zatytułowaną *Hindus Under Siege: The Way Out*, w której napisał:

My hindusi jesteśmy dziś oblężeni i nawet o tym nie wiemy! To jest naprawdę niepokojące. Społeczeństwo hinduskie może zostać dziś rozczłonkowane bez większych protestów, ponieważ zostaliśmy uśpieni w samozadowoleniu lub straciliśmy zdolność

³¹⁵ Press Trust of India, *India will become Islamic nation by 2027 if Muslim population continues to grow: Hindu Yuva Vahini*, 30 X2017, [dostęp: 8 IV 2023]: <<https://www.hindustantimes.com/india-news/india-will-become-islamic-nation-by-2027-if-muslim-population-continues-to-grow-hindu-yuva-vahini/story-MTYAHTPLbRh1hEnRCspq3L.html>>; *Hindu Yuva Vahini: If Muslim population continues growing India will become Islamic nation by 2027*, IndiaTV, [dostęp: 14 IV 2022]: <<https://www.youtube.com/watch?v=c2dsEeOD64>>.

³¹⁶ *The Muslim community needs to work on population control, educate women: What Assam CM Himanta Biswa Sarma said*, OpIndia, 2021, [dostęp: 1 VIII 2023]: <<https://www.opindia.com/2021/06/muslims-work-on-population-control-educate-women-assam-cm-himanta-biswa-sarma/amp/>>.

³¹⁷ *Crime Against Humanity, Volume I: An inquiry into the carnage in Gujarat, List of Incidents and Evidence By Concerned Citizens Tribunal - Gujarat 2002 Incidents of Post-Godhra Violence, Annexure 11, Hate Writing*, [dostęp: 10 IV 2022]: <<https://www.outlookindia.com/website/story/hate-writing/218025>>.

wspólnego myślenia jako hindusi (...) Na przykład ostatnio mieliśmy prawie katastrofę w Ajodhji: wyszkoleni przez Pakistan zagraniczni terroryści wślizgnęli się do Indii i udali się do Ajodhji. Ich próbę udaremnili odważni [kar sevaks](#). Ale czy reprezentujący 870 milionów hinduistów rząd w Indiach zareagował w odpowiedni sposób – to znaczy, czy zemścił się, aby powstrzymać takie ataki w przyszłości?³¹⁸

Według Swamiego i jego zwolenników, jednym z głównych zagrożeń dla hinduistów było zagrożenie demograficzne - zagrożenie, które stwarzają także chrześcijanie ze względu na ich aktywny prozelityzm. Głosił, że „hindusi stoją w obliczu straszliwej katastrofy. Szybki wzrost populacji islamu i nielegalna migracja w połączeniu z chrześcijańskimi działaniami misjonarskimi” zagraża oryginalnemu charakterowi Indii³¹⁹. Postrzegał północno-wschodnie Indie jako szczególnie krytyczny obszar ze względu na silną obecność chrześcijan, imigrację z Bangladeszu, a także wysoki wskaźnik urodzeń muzułmanów, który, jak twierdził, „uczyniłby muzułmanów większością w czternastu dystryktach Asamu do 2031 roku”³²⁰. W swoim przemówieniu przywołał także Kaszmir, stan zamieszkiwany przez większość muzułmańską: „widzimy, co będzie oznaczać większość muzułmańska dla hinduistów, gdy przyjrzymy się sytuacji w Kaszmirze”³²¹.

Szef RSS Mohan Bhagwat podkreślił potrzebę przyjęcia krajowej polityki kontroli populacji i ogólnokrajowego Narodowego Rejestru Obywateli (NRC): „Powinna istnieć polityka kontroli populacji. Ta polityka powinna mieć zastosowanie do wszystkich grup (...) nierównowaga populacji staje się problemem”³²². W swoim corocznym przemówieniu Bhagwat wyraził zaniepokojenie „nierównowagą populacji” i przyszłością Indii, których populacja ma osiągnąć 1,7 miliarda w 2050 roku. Jego wystąpienie podkreślało rosnące obawy dotyczące rzekomego tempa wzrostu populacji chrześcijan i muzułmanów w niektórych częściach kraju³²³. Premier stanu Asam podkreślał potrzebę „ochrony tożsamości” Indii i

³¹⁸ C. Jaffrelot, *Modi's India: Hindu Nationalism and the Rise of Ethnic Democracy*, Princeton 2021, s. 78.

³¹⁹ S. Subramanian, *Hindus under Siege: The Way Out*, New Delhi: Har-Anand, 2006, s. 37.

³²⁰ To stwierdzenie jest sprzeczne z piątym raportem National Family Health Survey (NFHS-5) opublikowanym przez Ministerstwo Zdrowia w grudniu 2020 r., *vide*: R. Nagarajan, *Assam Muslims have recorded sharpest fall in fertility since 2006-06: Govt data*, The Times of India, 2021, <<https://timesofindia.indiatimes.com/india/assam-muslims-have-recorded-sharpest-fall-in-fertility-since-2005-06-govt-data/articleshow/83450140.cms>>.

³²¹ S. Subramanian, *Hindus under Siege: The Way Out*, New Delhi: Har-Anand, 2006, s. 36.

³²² A. Oka, *Dussehra rally: RSS Chief Mohan Bhagwat Calls For Population Control Policy, Reiterates Demand For NRC*, 15.10.2021, dostęp: 14.04.2022, <<https://www.republicworld.com/india-news/general-news/rss-chief-mohan-bhagwat-calls-for-population-control-policy-reiterates-demand-for-nrc.html>>.

³²³ *Ibidem*.

powstrzymania zmian demograficznych spowodowanych migracją muzułmanów z Bangladeszu³²⁴. Inny prominentny prawicowy działacz i duchowny Swami Prabodhanand Giri w grudniu 2021 r. zaapelował o zbrojną reakcję społeczeństwa przeciwko muzułmanom i przyłączenie się do tzw. ruchu oczyszczenia: „Podobnie jak w Birnie, nasza policja, nasi politycy, nasza armia i każdy hinduista powinien chwycić za broń i przeprowadzić ruch oczyszczenia (*Safāi Abhiyān*). Nie ma innej opcji³²⁵”. Inny przywódca duchowy Yati Narasinghanand Saraswati, kapłan świątyni Dasna Devi w Gazijabadzie, wezwał hindusów do posiadania co najmniej pięciorga dzieci, w przeciwnym razie naród hinduski wkrótce wyginie³²⁶.

Były rzecznik BJP Ashwini Upadhyay w 2021 roku został zatrzymany przez policję z powodu nienawistnych treści wygłaszanych podczas spotkania organizacji prawicowych w Jantar Mantar³²⁷. Organizatorzy programu publicznie postulowali kontrolę populacji muzułmanów i kontrolę konwersji religijnych na islam. Reportaż Newslaundry³²⁸ z obrad uchwycił niektóre slogany, np. ten wygłoszony przez 26-letniego Uttama Upadhyaya: „ścinaj muzułmanów i wykrzykuj imię Ram”³²⁹. Uttam postuluje także „bojkot ekonomiczny muzułmanów”, który „musi zostać przeprowadzony, aby uratować kraj”³³⁰. Tylko wtedy będziemy w stanie ich „złamać”³³¹. Inny uczestnik demonstracji, Sushil Tiwari, należący do organizacji nacjonalistycznej Hindu Army, wielokrotnie nazywał indyjskich muzułmanów „radykałami, którzy (...) pragną zwiększyć swoją populację”³³². Zdaniem Tiwariego „[muzułmanie] zamierzają zawierać 10 małżeństw i płodzić 50 dzieci. Osiemnaście lat później,

³²⁴ K. Deka, *Miyas are a threat to Assam's culture and identity: BJP's Himanta Biswa Sarma*, India Today Insight, 4 IV 2021, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.indiatoday.in/india-today-insight/story/miyas-are-a-threat-to-assam-s-culture-and-identity-bjp-s-himanta-biswa-sarma-1787104-2021-04-04>>.

³²⁵ S. Shukla, D. Ghosh, *Hate Speech-Givers In Haridwar Tell NDTV "Neither Regrets Nor Fear"*, NDTV, 23 XII 2021, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.ndtv.com/india-news/viral-hate-speech-videos-haridwar-meet-spark-outrage-2667081>>.

³²⁶ Yati Narsinghanand Saraswati: *Who is the arrested Hindu priest?*, BBC, 20 I 2022, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-59952851>>.

³²⁷ *Communal sloganeering at Jantar Mantar: BJP's Ashwini Upadhyay among 6 arrested by Delhi Police*, India Today, 10 VIII 2021, [dostęp: 14 II 2023]: <<https://www.indiatoday.in/india/story/jantar-mantar-communal-sloganeering-delhi-police-detain-bjp-leader-ashwini-upadhyay-1838933-2021-08-10>>.

³²⁸ *BJP netā ke kāryakram mẽ Muslim virodhī nāre lagāne vāle cehre l Ground Report*, YouTube, [dostęp: 13 II 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=2hpAhedTfDg>>.

³²⁹ *Jay Śrī Rām. Mulle kāṭe jāemge, Rām Rām cillāemge.*

³³⁰ *Is deś ko bacāne ke lie musalmānō kā ārthik bahiṣkāṛ karanā hogā. .*

³³¹ *Unke sāmān kharīdnā band kar do. Tabhī ham ko toḍ pāemge.*

³³² *BJP netā ke kāryakram mẽ Muslim virodhī nāre lagāne vāle cehre*, Newslaundry, 9 VIII 2021, [dostęp: 3 II 2023]: <<https://hindi.newslaundry.com/2021/08/09/anti-muslim-slogans-in-bjp-program-ashwini-upadhyay-jantar-mantar>>.

te przekształca się w głosy i doprowadzą do ogłoszenia w Indiach *Ġazvā-e-Hind*³³³. Polityk postulował także odebranie praw wyborczych tym muzułmanom, którzy posiadają więcej dzieci³³⁴. Zdaniem Uttama, Sushila i innych uczestników protestu dżihad populacyjny jest poważnym zagrożeniem dla ich ojczyzny i może być zatrzymany tylko poprzez kontrolę populacji indyjskich muzułmanów³³⁵. W 2021 roku Tiwari oskarżył muzułmanów o powodowanie inflacji w kraju, twierdząc, że ich populacja wzrosła z pięciu do siedemdziesięciu pięciu milionów w ciągu ostatnich siedemdziesięciu lat³³⁶. W 2022 roku Tiwari po raz kolejny ostrzegał przed islamizacją Indii przywołując przykłady Pakistanu i Afganistanu. Hindu Army pod jego wodzą wezwała Narendrę Modiego do wprowadzenia ustawy o kontroli populacji, aby powstrzymać rosnącą populację muzułmanów³³⁷. Pod koniec 2022 roku Tiwari oskarżył muzułmanów o spiskowanie w celu uczynienia hinduistów impotentami (*napunsak*) poprzez zatrucie produktów mlecznych³³⁸, co również kwalifikuje się jako część teorii spiskowej o dżihadzie populacyjnym, którego celem jest zwiększenie populacji muzułmanów przy jednoczesnym zmniejszeniu populacji hinduistów.

Podczas tegorocznych uroczystości Maharashtra Formation Day wielu prawicowych aktywistów i duchownych głosiło narrację dżihadu populacyjnego, która zakłada, że społeczność hinduistyczna jest w ciągłym niebezpieczeństwie ze strony mniejszości muzułmańskiej w Indiach. Muni Nilesh Chandra Maharaj stwierdził, iż tylko dzięki Nathuramowi Godse (zabójcy Mahatmy Gandhiego - przyp. aut.) „Indie są nadal zdominowane przez hinduistów”. Dodał również, że aby ocalić społeczność, trzeba przekształcić się w „fundamentalistycznego hinduistę”³³⁹. Krytykował muzułmanów za nieprzestrzeganie zaleceń

³³³ *Ghazwa-e-Hind* to dosłownie inwazja Indii. Odwołuje się do proroctwa pochodzącego z hadisów, które mówi o muzułmańskim podboju subkontynentu indyjskiego. W przeszłości było wykorzystywane przez grupy islamistyczne działające na terenie Indii, np. *Al-Qā'ida*. Źródło: *DNA: Explained -- gazvā-e Hind kyā hai? | What is Ghazwa-e-Hind? | Sudhir Chaudhary | Analysis*, [dostęp: 16 II 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=ISnv1ssaOqQ>>.

³³⁴ *Kaṭṭarpanthī apnī jansamkhyā barhānā cāhte haī. Unkā maksad hai das śādiyāṅ karke pacās bacce karē. 18 sāl bād vo voṭō mē kanvarī ho jāē aur bhārat ko 'Gazvā-e Hind' ghoṣit kar dē.*

³³⁵ Ś. Saksenā, *Bījepī netā ke kāryakram mē muslim virodhī nāre lagāne vāle cehre*, op. cit.

³³⁶ *Hindū ārmī cīph bole- jo 70 varṣ pahle 5 karor the āj 45 karor haī, barhatī mahāgāī ke lie ek khās varḡ jimmedār*, Breaking Tube, 3 VII 2021, [dostęp: 8 VIII 2023]: <<https://breakingtube.com/hindu-army-chief-sushil-tiwari-says-a-certain-group-responsible-for-population-explosion/>>.

³³⁷ *Sushil Tiwari ne hindū mahā paṁcāyat mē pahūckar hinduō ke lie bol dī barī bāt* | Headlines India, 3 VIII 2022, [dostęp: 8 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=-9325FIgJbw>>.

³³⁸ MYogiAdityanath #Boycott #HinduArmy, Facebook, 11 XII 2022, [dostęp: 8 VIII 2023]: <<https://www.facebook.com/watch/?v=668094198264840>>.

³³⁹ *'Godse ne Gandhi ko goli nahi thoki hoti toh..': Hindutva leaders in Maha*, The Siasat Daily, 1 V 2023, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.siasat.com/godse-ne-gandhi-ko-goli-nahi-thoki-hoti-toh-hindutva-leaders-in-maha-2579991/>>.

ograniczenia potomstwa i opowiedział się za ogólnindyjskim prawem kontroli populacji, aby powstrzymać wzrost populacji muzułmanów³⁴⁰.

Powyższe kazusy ilustrują, w jaki sposób „drapieżne tożsamości” wykorzystują „lęk przed małymi liczbami”, który pochodzi ze złudzenia demograficznego, a także z „lęku przed niekompletnością”. Ofiarami tego lęku padają mniejszości wykluczone z „narodu etnicznego”. Niektórzy członkowie populacji większościowych ulegają „strachowi przed małą liczbą”, w tym „obawom demograficznym”, co może inspirować ich do prześladowania lub nawet atakowania mniejszości³⁴¹.

Tego rodzaju retoryka polityczna może służyć różnym celom. Po pierwsze, tworzy atmosferę strachu i zagrożenia, co przyczynia się do wzmocnienia władzy centralnej i większego poparcia dla rządzącej partii. Po drugie, stanowi tzw. „zasłonę dymną” dla problemów ekonomicznych państwa, kierując uwagę społeczeństwa na kwestie demograficzne i podziały religijno-etniczne. Ponadto, uprzywilejowanie społeczności większościowych prowadzi do wykluczenia i marginalizacji mniejszości z przestrzeni społeczno-politycznej państwa.

3.1.6 Kontrola populacji w świetle prawa

Polityka planowania rodziny jest od dawna obecna w indyjskiej polityce³⁴². W ostatnim czasie wśród polityków nasiliły się apele o uchwalenie prawa ograniczającego przyrost naturalny w Indiach, a popularność zyskała teza, że Indie mogą stać się *viśva guru*, czyli światowym liderem, dopiero po wprowadzeniu w życie ustawy o kontroli populacji³⁴³. W 2019 r. w parlamencie debatowano nad projektem ustawy, proponującej wprowadzenie limitu dwojga dzieci na parę. Ustawa zawierała również zachęty ekonomiczne takie jak ulgi podatkowe, pożyczki mieszkaniowe, lepsze perspektywy pracy, bezpłatną opiekę zdrowotną i

³⁴⁰ Skali Hindu Samaj organised a hate event where Bharatanand Saraswati delivered hate speech against Muslims, Hindutva Watch na platformie X (dawniej Twitter), 15 VII 2023, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://twitter.com/HindutvaWatchIn/status/1657968732075900928?t=19lXpcEi66eFnyJHjHaDvg&s=19>>.

³⁴¹ Polityczna rola tych dwóch emocji, strachu i gniewu, została ostatnio szczegółowo zbadana: zob. A. Appadurai, *Fear of Small Numbers: An Essay on the Geography of Anger*, Durham 2006.

³⁴² R. Ledbetter, *Thirty Years of Family Planning in India*, Asian Survey, t. 24, nr 7, 1984, s. 736–758, [dostęp: 8 VIII 2023]: <<https://doi.org/10.2307/2644186>>.

³⁴³ Z. Hussain, *Explained: 'Vishwa Guru' Formula What is India's Population Control Bill*, India Times, 25 VII 2022, [dostęp: 8 VIII 2023]: <<https://www.indiatimes.com/explainers/news/vishwa-guru-formula-what-is-indias-population-control-bill-575592.html>>

dodatki edukacyjne. Został on jednak odrzucony³⁴⁴. W 2021 roku Stanowa Komisja Prawa Uttar Pradeś opublikowała kolejny projekt ustawy mającej na celu kontrolę populacji³⁴⁵. Zawierał on przepisy ograniczające dostęp do programów rządowych osobom, które posiadają więcej niż dwoje dzieci. Zgodnie z projektem ustawy rodziny z więcej niż dwójką dzieci nie kwalifikują się do rządowego zatrudnienia ani dofinansowań na różne usługi i towary. Ustawa przewidywała dodatkowe zachęty dla tych, którzy mają lub będą mieli tylko jedno dziecko. Ponadto ma na celu zmianę artykułu 47 poprzez dodanie artykułu 47A do konstytucji Indii dotyczącego tworzenia małych rodzin, oferując ekonomiczne zachęty dla obywateli, którzy przestrzegają limitu dwójki dzieci³⁴⁶. Projekt postuluje, aby państwo pozbawiło takich zachęt i przywilejów osoby, które nie dostosują się do ograniczeń. Projekt ustawy wzbudził wiele wątpliwości³⁴⁷ i ostatecznie został odrzucony. Indie nie posiadają ogólnokrajowego prawa regulującego kontrolę populacji, ale poszczególne stany zapowiadają rychłe wprowadzenie przepisów ograniczających dostęp do części usług społecznych i programów socjalnych za posiadanie więcej niż dwójki dzieci³⁴⁸.

3.1.7 Dżihad populacyjny a koncepcja sekurytyzacji

Kwestie religii, polityki i bezpieczeństwa są wzajemnie powiązane. Przeplatanie się religii i polityki w kontekście Indii jest nierozzerwalnie związane z procesami budowania narodu i sposobami rządzenia. Teoria dżihadu populacyjnego jest elementem szerszej polityki opartej na podziałach, rywalizacji i fobiach. Wywołuje atmosferę zagrożenia i strachu przed utratą kontroli nad państwem oraz rychłą zmianą charakteru Indii i ich islamizację. W obliczu rzekomo nadciągającego zagrożenia ze strony mniejszości muzułmańskiej, rzeczywistość indyjską coraz częściej można opisywać przez pryzmat koncepcji sekurytyzacji, która polega

³⁴⁴ A. Adil, *India does not need population law: Experts*, 11 VII 2022, [dostęp: 8 VIII 2023]: <<https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/india-does-not-need-population-law-experts/2634573>>.

³⁴⁵ *The Uttar Pradesh Population (Control, Stabilization and Welfare) Bill, 2021*, [dostęp: 8 VIII 2023]: <https://www.livelaw.in/pdf_upload/up-population-control-bill-draft-396420.pdf>

³⁴⁶ G. Bhalla, *UP Proposes Incentives For Parents Following 'Two-child' Policy: Here Are All The Details*, 10 VII 2021, <<https://www.indiatimes.com/explainers/up-proposes-incentives-for-parents-following-two-child-policy-here-are-all-the-details-544664.html>>.

³⁴⁷ C. M. Mishra, S. Paul, *Population control bill of Uttar Pradesh (two-child norm): An answer to population explosion or birth of a new social problem?*, J Family Med Prim Care, 2022, s. 4123-4126, [dostęp: 8 VIII 2023]: <https://journals.lww.com/jfmpc/Fulltext/2022/08000/Population_control_bill_of_Uttar_Pradesh.3.aspx>.

³⁴⁸ *From Bihar to Rajasthan, where do other states stand on UP-like population control bill*, The Economic Times, 15 VII 2021, [dostęp: 8 VIII 2023]: <<https://economictimes.indiatimes.com/news/india/from-bihar-to-rajasthan-where-do-other-states-stand-on-up-like-population-control-bill/population-control/slideshow/84436618.cms>>.

na przekształcaniu nietradycyjnych i niemilitarnych kwestii w poważne zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa³⁴⁹. Uzasadnia zastosowanie wyjątkowych środków na użytek polityki wewnętrznej w imię zapewnienia bezpieczeństwa ogółu. Jak twierdzą Christian Kaunert i Ori Wertman, wszystkie kwestie bezpieczeństwa mają potencjał do sekurytyzacji³⁵⁰. W ten sposób nawet kwestie niezwiązane bezpośrednio ze sferą bezpieczeństwa na przykład migracje³⁵¹ czy wzrost populacji mniejszości w danym kraju mogą być postrzegane jako zagrożenia o charakterze egzystencjalnym dla danej wspólnoty. Zagrożenie egzystencjalne to swego rodzaju kryptonim szczególnie poważnego i dotkliwego zagrożenia, które zagraża podstawom istniejącego porządku, a zatem wymaga i uzasadnia podjęcie nadzwyczajnych środków³⁵². Biorąc pod uwagę, że kwestie wojskowe, polityczne, społeczne, gospodarcze i środowiskowe mają potencjał do sekurytyzacji, głównym celem rządzących staje się stworzenie systemu czy środowiska, w których stosowanie nadzwyczajnych środków jest w pełni legitymizowane i uzasadnione przez zagrożenie dla państwa lub narodu.

3.1.8 Analiza dyskursu medialnego dotyczącego dżihadu populacyjnego

Ruch hindutwy ma długą historię demonizowania muzułmanów poprzez dezinformację rozpowszechnianą poprzez prawicowe media oraz media społecznościowe, otwierając przy tym stare rany religijne³⁵³. Antymuzułmańska retoryka w debacie medialnej nabrała rozpędu przed wyborami stanowymi w Uttar Pradeś w 2021 roku. Do łask wrócił wówczas popularny niegdyś slogan „jesteśmy w niebezpieczeństwie” (*ham khatre mẽ hai*) sugerujący, że większości hinduskiej grozi demograficzna katastrofa³⁵⁴.

³⁴⁹ Y. Levy, *The people's army enemizing the people: The Covid-19 case of Israel*, *European Journal of International Security*, 7(1), 2021, s. 104-123.

³⁵⁰ C. Kaunert, O. Wertman, *The securitization of hybrid warfare through practices within the Iran-Israel conflict: Israel's practices to securitize Hezbollah's proxy war*, *Security and Defence Quarterly*, 31(4), 2020, s. 99-114.

³⁵¹ S. Leonard, C. Kaunert, *Refugees, security, and the European Union*. London: Routledge 2019.

³⁵² O. Wertman, C. Kaunert, *The Audience in Securitization Theory*, *The Institute for National Security Studies*, 2022, [dostęp: 8 VII 2023]: <https://www.inss.org.il/strategic_assessment/the-audience-in-securitization-theory/>.

³⁵³ *Factbox - India's long Ayodhya Dispute as Temple Construction Starts*, Reuters, 2020, [dostęp: 23 VIII 2022]: <<https://www.reuters.com/article/india-religion-temple-facts-idINKCN2510RK>>; B. Sharma, A. Khan, *Hindu Vigilantes Work with Police To Enforce "Love Jihad" Law In North India*, *The Intercept*, VII 2021, [dostęp: 10 IV 2022]: <<https://theintercept.com/2021/07/03/love-jihad-law-india/>>.

³⁵⁴ S. Meghnad, *Bloodlust TV: How Zee News used pictures of Muslims to spread rumours on population growth in India*, *Newslaundry*, 28 I 2021, [dostęp: 10 IV 2022]: <<https://www.newslaundry.com/2021/06/28/bloodlust-tv-how-zee-news-used-pictures-of-muslims-to-spread-rumours-on-population-growth-in-india>>.

Wątek niekontrolowanego wzrostu populacji muzułmanów w Indiach i jego implikacji w postaci zagrożenia większości hinduskiej poruszały regularnie w ostatnich latach indyjskie media prawicowe. Na przykład portal Struggle for Hindu Existence cytuje działaczy VHP, wyrażających obawy w obliczu „poważnego zagrożenia terroryzmem dżihadystów, a sytuacja może stać się jeszcze bardziej niebezpieczna, chyba że Organizacja Narodów Zjednoczonych opracuje politykę wyrównania populacji”. Redaktor strony internetowej Struggle for Hindu Existence, Upananda Brahmachari podkreślił, że „muzułmanie muszą przestrzegać przepisów konstytucyjnych (...) i polityki ludnościowej, a nie praw szariatu, które pozwalają im na wielokrotne małżeństwa i rodzenie dzieci w maksymalnej liczbie”³⁵⁵.

Temat tzw. dżihadu populacyjnego i pokrewnych mu teorii jest od lat regularnie poruszany przez opiniotwórczy prawicowy magazyn the Organiser (przykłady artykułów z ostatnich 9 lat: *The population bomb*, *Census politics with Muslim numbers*, *Canards can't hide Muslim population explosion*, *Agenda Census – demography and unity*, *Fighting Population Jihad: Rising Muslim Population is causing demographic imbalance, spells trouble for Bharat*, *Out of Proportion!*, *Plan or Perish*, *Problem of plenty*³⁵⁶). W jednym z nich jest na przykład mowa o „doktrynie islamu, która opiera się na całkowitej islamizacji świata, na którym nie powinien pozostać ani jeden nie-muzułmanin”. Autor artykułu powiela tezę teorii o dżihadzie populacyjnym mówiąc, że „zwiększanie populacji jest jedną z form dżihadu”. Konkluduje swój wywód słowami: „podczas gdy cały świat ogranicza wielkość rodziny, tylko muzułmanie rosną w zaskakującym tempie (...), aby ostatecznie narzucić prawo szariatu i zaprowadzić rządy muzułmańskie w kraju”³⁵⁷. Według autora artykułu *Why growing population of Muslims in*

³⁵⁵ P. Roy, *VHP calls for equal population policy to check Jihad and demographic imbalance*, 4 III 2017, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://hinduexistence.org/2017/03/04/vhp-calls-for-equal-population-policy-to-check-jihad-and-demographic-imbalance/>>.

³⁵⁶ *Agenda Census – demography and unity*, The Organiser, 10 X 2004, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://organiser.org/2004/10/10/26180/general/r239a4dee/>>; *Census politics with Muslim numbers*, The Organiser, 19 IX 2004, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://organiser.org/2004/09/19/28131/general/r00c5cba4/>>; *The Population Bomb*, The Organiser, 19 IX 2004, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://organiser.org/2004/09/19/28118/general/r3d007915/>>; *Analysis/Demographic Imbalance: The Dangerous Scenario*, The Organiser, 8 VIII 2016, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://organiser.org/2016/08/08/69142/general/r1bd43df3/>>; *Out of Proportion!*, The Organiser, 16 VII 2019, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://organiser.org/2019/07/16/124349/bharat/out-of-proportion/>>; *Plan or Perish*, The Organiser, 16 VII 2019, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://organiser.org/2019/07/16/124345/bharat/plan-or-perish/>>; *Problem of Plenty*, The Organiser, 7 VII 2021, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://organiser.org/2021/07/07/138412/bharat/problem-of-plenty/>>; G. Goswami, *Fighting Population Jihad: Rising Muslim Population is causing demographic imbalance, spells trouble for Bharat*, The Organiser, 1 X 2021, [dostęp: 10 III 2022]: <<https://www.organiser.org/fighting-population-jihad-rising-muslim-population-is-causing-demographic-imbalance-spells-trouble-for-bharat-4999.html>>.

³⁵⁷ G. Goswami, *Fighting Population Jihad: Rising Muslim Population is causing demographic imbalance, spells trouble for Bharat*, The Organiser, 1 IX 2021, [dostęp: 20 VIII 2023]:

India should be a matter of concern opublikowanego na łamach the Organiser, istnieje coś takiego jak „Muslim mindset”, który sprawia, że „prawie dwóch na pięciu muzułmanów jest już zradyzalizowanych”. Autor artykułu nazywający siebie badaczem specjalizującym się w zwalczaniu terroryzmu informuje także, że „w ciągu ostatnich kilku dekad nienawiść muzułmanów do hinduistów niepokojąco wzrosła”. Choudhury nie ma wątpliwości, że rosnąca populacja muzułmanów w Indiach budzi uzasadnione obawy, ponieważ „duża część z nich może związać się z *Al-Qā'idq*, Państwem Islamskim i innymi organizacjami dżihadystycznymi (...), co wkrótce będzie problemem nas wszystkich”³⁵⁸. W innym artykule autor na zasadzie przeciwstawienia buduje obraz hinduistów jako ludzi „tolerancyjnych, dobrotliwych, o życzliwej naturze” oraz muzułmanów jako zagrażających światu i żądnych dominacji fundamentalistów³⁵⁹. Części artykułów towarzyszyły zdjęcia ukazujące duże grupy muzułmanów modlących się przed Wielkim Meczetem w Delhi (*Jāmā Masjid*)³⁶⁰ lub tłumnie zgromadzonych na ulicach. Pozostałe grupy religijne żyjące w Indiach nie zostały w żaden sposób uwzględnione w tym przekazie.

Poniżej autorka przytacza kilka przykładów antymuzułmańskich przedstawień wzrostu populacji indyjskich muzułmanów przez wybrane indyjskie stacje telewizyjne i media społecznościowe³⁶¹:

<<https://organiser.org/2021/09/01/20636/opinion/fighting-population-jihad-rising-muslim-population-is-causing-demographic-imbalance-spells-trouble-for-bharat/>>.

³⁵⁸ S. U. S. Choudhury, *Why growing population of Muslims in India should be a matter of concern?*, The Organiser, 14 II 2023, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://organiser.org/2023/02/14/108035/opinion/why-growing-population-of-muslims-in-india-should-be-a-matter-of-concern/>>.

³⁵⁹ *Out of Proportion!*, The Organiser, 16 VII 2019, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://organiser.org/2019/07/16/124349/bharat/out-of-proportion/>>.

³⁶⁰ *Ibidem*.

³⁶¹ S. Meghnad, *Bloodlust TV: How Zee News used pictures of Muslims to spread rumours on population growth in India*, Newslaundry, 28 I 2021, [dostęp: 10 IV 2022]: <<https://www.newslaundry.com/2021/06/28/bloodlust-tv-how-zee-news-used-pictures-of-muslims-to-spread-rumours-on-population-growth-in-india>>.

Ilustracja nr 4: Fragment programu telewizyjnego w stacji ZeeNews, Czy natura jest pretekstem do zwiększania populacji muzułmanów? (*Kudrat bahānā hai, muslim ābādī barhānā hai?*), ZeeNews, 27 VI 2021, <<https://www.newslaundry.com/2021/06/28/bloodlust-tv-how-zee-news-used-pictures-of-muslims-to-spread-rumours-on-population-growth-in-india>>.

Program zatytułowany „Czy natura jest pretekstem do zwiększania populacji muzułmanów?” (*Kudrat bahānā hai, muslim ābādī barhānā hai*) został wyemitowany 27 czerwca 2021 roku. W programie skupiono się na tym, jak rząd Uttar Pradeś rozważa wprowadzenie prawa dotyczącego kontroli populacji. W programie debaty na ten temat podkreślono wypowiedź posła Samajwadi Party Shafiqura Rahmana, który powiedział, że dzieci są częścią naturalnego systemu (*Nizām-e-kudrat*) i nikt nie ma prawa w to ingerować. Gospodarz programu wielokrotnie pytał, dlaczego populacja jest kwestią religijną, podczas gdy w tym samym czasie na ekranie wyświetlano slogany takie jak „Czy natura jest pretekstem do zwiększania populacji muzułmanów?” (*Kudrat bahānā hai, muslim ābādī barhānā hai?*) oraz „Naturalny system czy katastrofa Indii?” (*Nizām-e-kudrat yā Hindustān par āfat?*). W programie kilkakrotnie wyświetlono obrazy zatłoczonych obszarów zamieszkałych przez muzułmanów. Z zaprezentowanych w programie treści wynikało także, że za problemem analfabetyzmu w Indiach stoi tylko jedna konkretna społeczność mniejszościowa.

Program odwołuje się do antymuzułmańskich teorii spiskowych i odwraca uwagę od prawdziwych powodów stojących za wysokim wskaźnikiem urodzeń. Przyczynia się do utrwalania mitów dotyczących populacji muzułmańskiej.

Organizacje między innymi Citizens for Justice and Peace (CJP) zgłosiły skargę na Zee News oskarżając telewizję o emisję niezweryfikowanego i wprowadzającego w błąd

programu³⁶². Po rozpatrzeniu skargi News Broadcasting and Digital Standards Authority (NBDSA) nakazał ZeeNews usunięcie programu³⁶³.

Ilustracja nr 5: Fragment programu telewizyjnego w stacji ZeeNews, Naturalny system czy katastrofa dla Indii? (*Nizām-e-kudrat yā Hindustāan par āfat?*), Zee News, 27 VI 2021 r., <<https://www.newslaundry.com/2021/06/28/bloodlust-tv-how-zee-news-used-pictures-of-muslims-to-spread-rumours-on-population-growth-in-india>>.

ZeeNews, indyjski kanał informacyjny w języku hindi, którego właścicielem jest Subhash Chandra, popierany przez BJP członek wyższej izby indyjskiego parlamentu³⁶⁴, zasugerował, że muzułmanie chcą się rozmnażać, by „cofnąć kraj” (ilustracje nr 4 i 5). Według Raju Rajagopala *godī* media wraz z tzw. uniwersytetem WhatsApp³⁶⁵ są wielką machiną propagandową, umożliwiającą mowę nienawiści i podżeganie do przemocy na skalę, jakiej

³⁶² CJP writes to Zee News over their Population Politics show, 5 VII 2021, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://cjp.org.in/cjp-writes-to-zee-news-over-their-population-politics-show/>>.

³⁶³ S. Upadhyay, "There Was An Agenda To The Debate": NBDSA Orders 'Zee News' To Take Down Its Video On Muslim Population, 14 VI 2022, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://www.livelaw.in/news-updates/there-was-an-agenda-to-the-debate-nbdsa-orders-zee-news-to-take-down-its-video-on-muslim-population-201587>>.

³⁶⁴ A. Mohan, Subhash Chandra bets on BJP support for Rajya Sabha entry, 1 VI 2016, [dostęp: 19 VIII 2023]: <https://www.business-standard.com/article/politics/subhash-chandra-bets-on-bjp-support-for-rajya-sabha-entry-116053101457_1.html>.

³⁶⁵ Pejoratywny termin odnoszący się do fałszywych wiadomości i dezinformacji rozpowszechnianych w Indiach za pośrednictwem aplikacji WhatsApp. Zob: S. Iyer, *The Great Indian WhatsApp University*, 24 XI 2019, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://cyberblogindia.in/the-great-indian-whatsapp-university/>>.

Indie nigdy wcześniej nie widziały³⁶⁶. Na przykład w maju 2021 r. hinduska nacjonalistyczna grupa Hindu Ekta³⁶⁷ opublikowała post, że do 2040 r. „inwazja na Indie” zostanie zakończona, a populacja hinduistów w Indiach zostanie zredukowana do zaledwie 11,2 proc. (ilustracja nr 8). Ponadto ostrzegła, że „jeśli hinduiści nie zjednoczą się teraz, zostaną zniszczeni!”

Ilustracja nr 6: Nagłówek w programie telewizyjnym ZeeNews, RSS martwi się nierównowagą populacji (*RSS kī jānsankhyā asantulan par cintā*), *Taal Thok Ke Live: hindū gussā VS musalamān gussā!* | Aditi Tyagi | TTK Live | Hindu Vs Muslim, Zee News, 20 XI 2022, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=aSoBz60OcEA>>.

W październiku 2022 roku telewizja ZeeNews wyemitowała cykliczny program *Taal Thok Ke Live* zatytułowany „Gniew hindusa i gniew muzułmanina” (*hindū gussā VS musalamān gussā!*), w którym pojawiły się następujące nagłówki: „RSS martwi się nierównowagą populacji” (*RSS kī jānsankhyā asantulan par cintā*), „do prowokacyjnej pracy w imię religii!” (*dharm ke nām par bharkaun kām par*), „niepokojąca eksplozja demograficzna-RSS” (*jānsankhyā visphot cintājanak-RSS*) oraz „liczba hindusów spada-RSS” (*hinduo ki sankhya ghat rahi hai-RSS*). Choć nagłówki nie sugerowały wprost, o jaką mniejszość religijną chodzi, wraz z nimi pojawił się na ekranie wizerunek kobiety odzianej w hidżab (prawdopodobnie muzułmanki) w towarzystwie czterech mężczyzn, spośród których jeden nosił koszulkę z napisem „break rule”³⁶⁸. Jest to bezpośrednie nawiązanie do teorii spiskowej dżihadu populacyjnego obciążającej indyjskich muzułmanów odpowiedzialnością za „nierównowagę populacji”³⁶⁹ w kraju i łączącej zjawisko niekontrolowanego przyrostu naturalnego z islamem.

³⁶⁶ R. Rajagopal, *How Fake News Breathes New Life into a Long-Debunked Myth About Muslim Population Growth*, 1 III 2022, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://www.hindusforhumanrights.org/en/blog/how-fake-news-breathes-new-life-into-a-long-debunked-myth-about-muslim-population-growth>>.

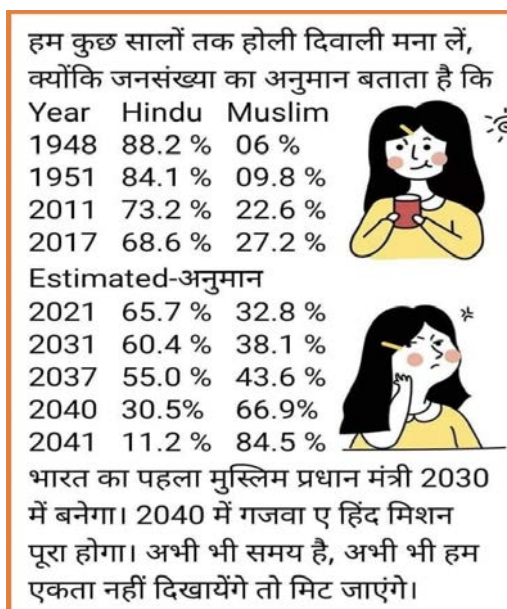
³⁶⁷ Hindu Ekta na Facebooku, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://www.facebook.com/हिंदुओ-टूटना-बटना-बंद-करो-हिंदुत्व-है-तो-दुनिया-है-पेज-को-लाइक-करो-108888470444512/>>.

³⁶⁸ *Taal Thok Ke Live: hindū gussā VS musalamān gussā!* | Aditi Tyagi | TTK Live | Hindu Vs Muslim, Zee News, 20 XI 2022, [dostęp: 19 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=aSoBz60OcEA>>.

³⁶⁹ P. Roy, *VHP calls for equal population policy to check Jihad and demographic imbalance*, 4 III 2017, [dostęp: 13 IV 2022]: <<https://hinduexistence.org/2017/03/04/vhp-calls-for-equal-population-policy-to-check-jihad-and-demographic-imbalance/>>.

Ilustracja nr 7: Fragment programu telewizyjnego *Taal Thok Ke Live : hindū gussā VS musalamān gussā!* | Aditi Tyagi | TTK Live | Hindu Vs Muslim, ZeeNews, 20 XI 2022, [dostęp: 19 VIII 2023]:
<https://www.youtube.com/watch?v=aSoBz60OcEA>.

Ilustracja nr 8: Post na Facebooku dotyczący tzw. dżihadu populacyjnego, 18 V 2021, [dostęp: 26 VIII 2021]:
<https://www.facebook.com/हिंदुओ-टूटना-बटना-बंद-करो-हिंदुत्व-है-तो-दुनिया-है-पेज-को-लाइक-करो-108888470444512/photos/509072233759465>.

Na podstawie przeglądu indyjskich mediów autorka doszła do wniosku, że kanały takie jak *ZeeNews*, *Aaj Tak* i *Network18* regularnie używały słowa dżihad w debacie na temat populacji i przyrostu naturalnego indyjskich muzułmanów. Celem takiej retoryki było negatywne przedstawienie indyjskich muzułmanów i wywołanie strachu w odbiorcy. Podczas analizy mediów indyjskich autorka znalazła także liczne przykłady islamofobicznych teorii spiskowych odwołujących się pośrednio lub bezpośrednio do teorii dżihadu populacyjnego. Ta tendencyjna forma prowadzenia debaty na temat populacji w Indiach ma negatywny wpływ na postrzeganie mniejszości muzułmańskiej przez hinduską większość i prowadzi to do dalszego podsycania nienawiści wspólnotowej w Indiach.

3.1.9 Próba weryfikacji

Indie mają długą historię wiarygodnych danych demograficznych³⁷⁰, co pozwala nam zweryfikować, czy powszechne przekonania na temat wzrostu populacji są poparte danymi i w pełni uzasadnione³⁷¹. Podczas gdy populacja Indii wzrosła ponad 5-krotnie w ciągu ostatnich 110 lat, z 238 milionów w 1901 roku do 1 211 milionów w 2011 roku, większość wzrostu (87 proc.) nastąpiła w erze post-niepodległościowej (1951-2011). Najwyższy wzrost liczby ludności wyniósł 24,8 proc. w latach 1961-71, po czym tempo wzrostu zaczęło spadać, osiągając 17,7 proc. w latach 2001-2011³⁷².

Faktem jest, iż w latach 60. XX w., w obliczu eksplozji demograficznej w Indiach, największy przyrost ludności odnotowano właśnie wśród społeczności muzułmanów (z 47 mln w 1961 r. do 138 mln w 2001 r.). Średni wzrost populacji wyniósł wówczas 134 proc. dla całego społeczeństwa, dla muzułmanów zaś 194 proc. W stosunku do innych grup religijnych, ich udział w społeczeństwie zwiększył się z 10,7 proc. w 1961 roku do 13,4 proc. w 2001 roku³⁷³,

³⁷⁰ Współczesny spis powszechny w Indiach można prześledzić wstecz do 1872 roku, kiedy to był on przeprowadzany w różnych momentach w różnych częściach kraju. Według amerykańskiego demografa Kinsleya Davisa, był to pomyślny początek spisu ludności w Indiach. Był on oparty na technice liczenia głów i nie był synchroniczny. Od 1881 r. przeprowadzano pełne i synchroniczne spisy dziesięcioletnie.

³⁷¹ Kwestia różnic w dzietności ze względu na religię jest badana przez demografów od dłuższego czasu. Niektóre z ostatnich prac można znaleźć w Morgan et al. (2002), a prace dotyczące Indii w ostatnim wydaniu *Tygodnika Gospodarczego i Politycznego*, XL (5), 2005.

³⁷² A. Mehdi, *What the data tells us: Are Muslims responsible for India's 'population explosion'? Not quite*, *The Times of India*, 26 VIII 2019, [dostęp: 10 IV 2022]: <<https://timesofindia.indiatimes.com/blogs/toi-edit-page/what-the-data-tells-us-are-muslims-responsible-for-indias-population-explosion-not-quite/>>.

³⁷³ Prime Minister's High Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, XI 2006, s. 28-29, [dostęp: 20 VII 2018]: <<http://iamc.com/reports/2006/pmhlc.muslims.pdf>>.

co nierzadko wykorzystywane jest przez hinduskich nacjonalistów do szerzenia propagandy o muzułmanach „zalewających” Indie czy „muzułmańskiej bombie demograficznej”.

W 2011 roku hinduiści i muzułmanie stanowili razem około 94% populacji Indii³⁷⁴. Według ostatnich szacunków Pew Research Center z 2015 roku muzułmanie stanowią 15,5 proc. populacji Indii (ponad 213 mln obywateli)³⁷⁵, co czyni Indie trzecim – po Indonezji i Pakistanie – największym skupiskiem muzułmanów na świecie. Według raportu *The Story of India's Population*³⁷⁶, opublikowanego w 2014 roku, Indie były świadkiem stałego spadku tempa wzrostu liczby ludności w ciągu ostatnich czterech dekad (1971-2011). Najnowsze wyniki badania NFHS-5 potwierdziły ten trend. S. Y. Quraishi przytacza dane, z których wynika, iż w 2016 roku przybliżony wskaźnik dzietności wśród indyjskich muzułmanów wyniósł 2,4 przy średniej krajowej 2,5³⁷⁷. W ostatnich latach całkowity współczynnik dzietności w Indiach po raz pierwszy spadł poniżej poziomu zastępowalności pokoleń (2,2 w latach 2015-16 do 2,0 w latach 2019-2021)³⁷⁸.

W kwietniu tego roku Indie prawdopodobnie wyprzedziły Chiny i stały się najludniejszym krajem świata³⁷⁹. Warto zauważyć, że w tak ogromnej populacji, jaką są Indie, nawet malejące tempo wzrostu nadal oznacza ogromny wzrost całkowitej liczby ludności. Według danych World Population Review populacja Indii w 2023 roku osiągnęła wartość około 1,429 miliarda i stale rośnie³⁸⁰. Według Poonam Muttreja, dyrektorki wykonawczej Population Foundation of India „mimo że Indie odnotowują niższe stopy wzrostu, a ich całkowity współczynnik dzietności spada, populacja Indii wciąż rośnie.

³⁷⁴ Office of the Registrar General & Census Commissioner, India, *C-1 Population By Religious Community*, Census of India 2011, Ministry of Home Affairs, Government of India, New Delhi 2015, [dostęp: 20 VII 2018]: <<http://www.censusindia.gov.in/2011census/c-01.html>>.

³⁷⁵ *Pew Research Center's Religion & Public Life Project*, 2 IV 2015, [dostęp: 10 IV 2022]: <<https://www.pewresearch.org/religion/2015/04/02/religious-projection-table>>.

³⁷⁶ *The Story of India's Population*, National Institute for Health and Family Welfare, 2014, [dostęp: 10 IV 2022]: <[http://www.nihfw.org/Doc/Policy_unit/The_%20Story_%20of%20our_%20Population-%20Fertility_%20trends%20and%20levels_%20of_%20achievement%20\(2013\).pdf](http://www.nihfw.org/Doc/Policy_unit/The_%20Story_%20of%20our_%20Population-%20Fertility_%20trends%20and%20levels_%20of_%20achievement%20(2013).pdf)>.

³⁷⁷ 2016 World Population Data [za:] S. Y. Quraishi, *The Polygamy Myth*, [dostęp: 14 VIII 2019]: <<https://indianexpress.com/article/opinion/columns/the-polygamy-myth-pakistan-muslims-family-planning-4737608>>.

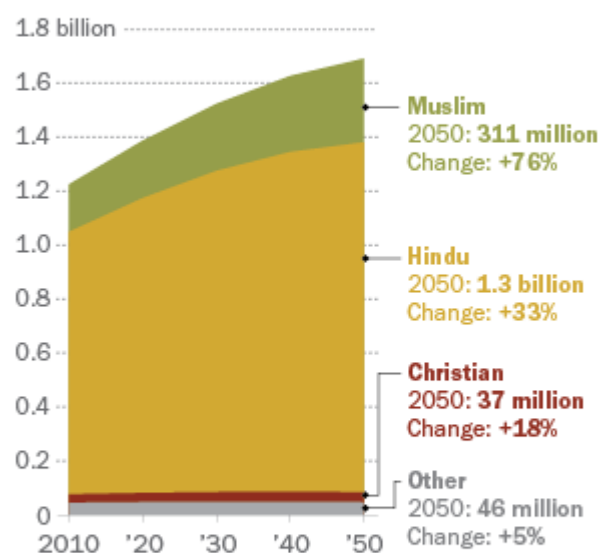
³⁷⁸ *National Family Health Survey (NFHS-5) 2019-21*, New Delhi 2021, [dostęp: 10 IV 2022]: <http://rchiips.org/nfhs/NFHS-5_FCTS/India.pdf>.

³⁷⁹ *India poised to become world's most populous nation*, UN News, 24 IV 2023, [dostęp: 1 VIII 2023]: <<https://news.un.org/en/story/2023/04/1135967#:~:text=By%20the%20end%20of%20April,of%201.4%20billion%20in%202022>>.

³⁸⁰ *India Population 2023 (Live)*, [dostęp: 8 VIII 2023]: <<https://worldpopulationreview.com/countries/india-population>>.

Population Growth of the World's Largest Religions in India

Population projections, 2010-2050

Note: "Other" includes Buddhists, Sikhs, Jains, Jews, adherents of folk religions and those with no religious affiliation.

Source: The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050.

PEW RESEARCH CENTER

Wykres nr 9: *Wzrost populacji największych religii świata w Indiach*, Pew Research Center, 2015, <<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/04/21/by-2050-india-to-have-worlds-largest-populations-of-hindus-and-muslims/>>.

Zgodnie z przewidywaniami przepaść demograficzna między muzułmanami a hinduistami utrzyma się. Według Pew Research Center, do 2050 roku populacja hinduistów w Indiach wyniesie ponad 1,3 miliarda, a populacja muzułmanów około 311 milionów. Oznacza to, że w 2050 roku w Indiach będzie o miliard więcej hinduistów niż muzułmanów (wykres nr 9)³⁸¹. Inne prognozy sugerują, że populacja hinduistów i muzułmanów ustabilizuje się w Indiach za około 70 lat³⁸².

³⁸¹ C. Hackett, By 2050, India to have World's Largest Populations of Hindus and Muslims, Pew Research Centre, 2015, [dostęp: 14 VIII 2022]: <<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/04/21/by-2050-india-to-have-worlds-largest-populations-of-hindus-and-muslims/#:~:text=In%202010%2C%2094%25%20of%20the,of%20Muslims%20in%20the%20world>>.

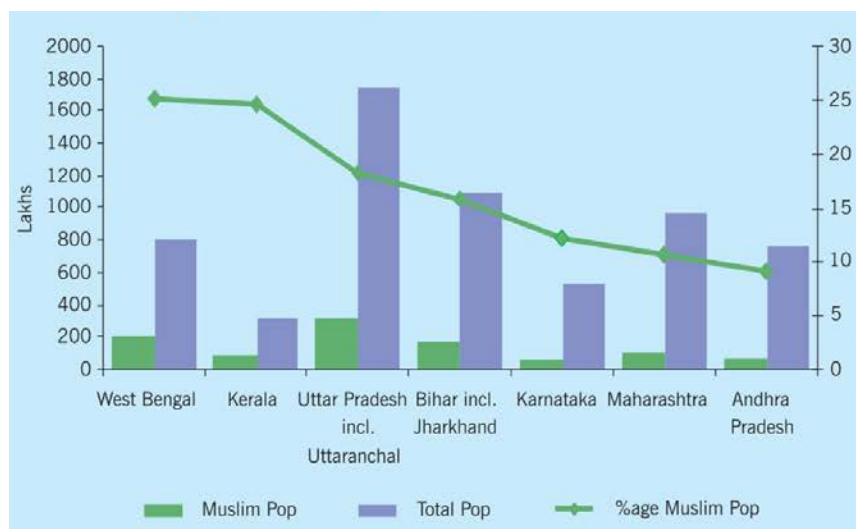
³⁸² S. Y. Quraishi, *The Population Myth: Islam, Family Planning and Politics in India*, New Delhi: HarperCollins 2019, [w:] F. Z. Rahman, *State Restrictions on the Ahmadiyya Sect in Indonesia and Pakistan: Islam Or Political Survival?*, Australian Journal of Political Science, t. 49, s. 90, [dostęp: 14 VIII 2022]: <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10361146.2014.934656>>.

W ciągu ostatnich dekad populacje wszystkich głównych grup religijnych w Indiach doświadczyły znacznego wzrostu. Twierdzenie, że rosnąca populacja muzułmanów jest prawdziwym zagrożeniem, zyskało na wiarygodności, gdy wybiórcza lektura spisu powszechnego z 2011 roku wykazała, że wzrost wśród muzułmanów był wyższy niż średnia. Dane z lat 1991-2001 wykazały jednak drastyczną zmianę trendów demograficznych. Podczas gdy muzułmanie mają wyższą stopę wzrostu, spadek wzrostu populacji muzułmańskiej był wyższy niż w przypadku hinduistów. Ten ostatni spadł z 19,92 proc. do 16,76 proc. w latach 1991-2011³⁸³. W tym samym okresie wskaźnik wzrostu muzułmanów spadł z 29,52 proc. do 24,6 proc. W rezultacie względna stopa wzrostu muzułmanów jest rzeczywiście wyższa, ale stopa wzrostu indyjskich muzułmanów spada również szybciej niż w przypadku wszystkich społeczności wyznaniowych w Indiach, a na pewno szybciej niż w przypadku hinduistów.

Zdezagregowane dane demograficzne dostarczają zatem znacznie bardziej złożony obraz. Ze względu na głębokie zróżnicowanie społeczno-kulturowe Indii, a także rozległy obszar geograficzny, jaki zajmuje to państwo, poszczególne stany i regiony Indii znajdują się na zgoła różnych etapach rozwoju demograficznego. W związku z tym nie można przeoczyć tendencji demograficznych związanych z przestrzennym rozmieszczeniem ludności muzułmańskiej w poszczególnych stanach lub regionach. Muzułmanie indyjscy nie są bowiem monolitem, a ich dynamika demograficzna bardzo często różni w zależności od miejsca zamieszkania.

³⁸³ *Religion Data Census, 2011*, Office of the Registrar General & Census Commissioner, Ministry of Home Affairs, Government of India, New Delhi 2015, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://www.census2011.co.in/religion.php>>.

Miejsce zamieszkania

Wykres nr 10: *Populacja muzułmanów w wybranych stanach - 2001 r.*, [w:] *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, Prime Minister's High Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, New Delhi 2006, <https://www.minorityaffairs.gov.in/sites/default/files/sachar_comm.pdf>.

Na dowód powyższej tezy autorka zamieszcza wykres nr 10 przedstawiający różnicę w populacji muzułmanów w stanach południowych i północno-środkowych. Wynika z niego, że regionalna populacja muzułmanów indyjskich jest nierównomierna: w 1981 roku 36 proc. z nich mieszkało w Biharze i Uttar Pradeś, które stanowiły tylko 27 proc. całkowitej populacji Indii. Te północne stany mają wyższe wskaźniki dzietności i śmiertelności niż reszta kraju. W 1978 roku szacowany wskaźnik dzietności na obszarach wiejskich Uttar Pradeś wynosił 6,39 w przypadku muzułmanów i 5,82 w przypadku hinduistów, podczas gdy w Tamilnadu wynosił odpowiednio 3,64 i 3,43. W tym samym czasie te same wskaźniki na obszarach zurbanizowanych wynosiły 3,88 i 3,21 w Uttar Pradeś oraz 3,24 i 2,67 w Tamilnadu³⁸⁴. Oznacza to, że hinduskie wskaźniki dzietności na obszarach wiejskich północnych Indiach są często wyższe niż wskaźniki muzułmańskie w środkowych, wschodnich i południowych Indiach. W 2001 roku spośród 138 milionów muzułmanów w Indiach, 31 milionów (22 proc.) mieszkało w Uttar Pradeś, będącym najludniejszym stanem Indii³⁸⁵. Około 10 milionów

³⁸⁴ *Religion Data Census, 2011*, Office of the Registrar General & Census Commissioner, Ministry of Home Affairs, Government of India, New Delhi 2015, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://www.census2011.co.in/religion.php>>.

³⁸⁵ 16,5% całkowitej populacji Indii według spisu powszechnego z 2011 roku.

muzułmanów zamieszkiwało także Bengal Zachodni, Bihar i Maharasztrę. Większość populacji muzułmańskiej w Indiach znajdowała się w tych czterech stanach. Radżastan, Gudżarat, Madhja Pradeś, Dżharkhand i Tamilnadu. Według raportu *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India* opublikowanego w 2006 roku, niektóre stany osiągnęły bardzo niski poziom dzietności wśród muzułmanów, ze współczynnikiem dzietności bliskim 2,1 lub zbliżonym do poziomu zastępowalności, podczas gdy w stanach północno-środkowych współczynnik ten oscylował wokół 4. W stanach, w których występował niski przyrost naturalny, współczynnik dzietności społeczności muzułmańskiej również utrzymywał się na niskim, choć wyższym niż średnia poziomie. Warto zauważyć, że w południowych Indiach współczynnik dzietności społeczności muzułmańskiej był niższy aniżeli średnia w stanach północno-środkowych. Na przykład według z NFHS-2 współczynnik dzietności dla muzułmanów w Kerali, Tamil Nadu, Andhra Pradeś i Karnatace, a także w Dżammu i Kaszmirze mieścił się w przedziale od 2,5 do 2,8, podczas gdy dla ogółu populacji w stanie Uttar Pradeś i Radżastanie wynosił odpowiednio 4,0 i 3,8³⁸⁶.

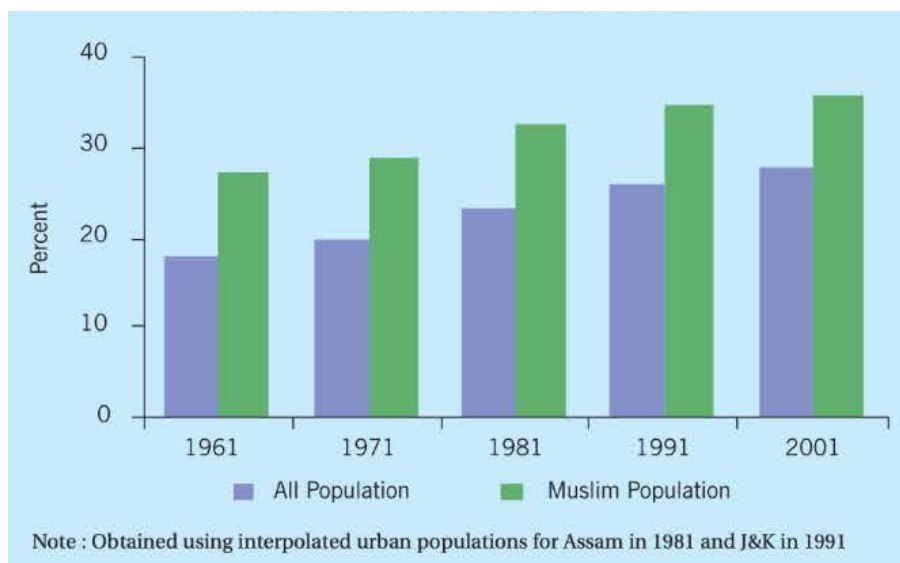
Podczas gdy wzrost populacji utrzymywał się przez cały 40-letni okres (1961-2001), stopa wzrostu indyjskich muzułmanów spadła w większości stanów w latach 1991-2001. Jest to zgodne z ogólnym trendem tempa wzrostu populacji indyjskiej, które również spadło. Wzrost populacji muzułmańskiej był dość niski, znacznie poniżej wcześniejszych poziomów w Tamilnadu, Kerali i Andhra Pradeś. Co więcej, Narodowe Badanie Zdrowia Rodziny (NFHS-5) dowodzi, że w latach 2019-21 muzułmańska społeczność Asamu odnotowała największy w historii spadek dzietności od 2005-06 roku³⁸⁷. Jej wskaźnik osiągnął wartość 2,4, co znacznie przewyższa współczynnik dzietności wśród hinduistów asamskich (1,6). Niemniej muzułmanie odnotowali spadek o 1,3 z 3,7 w 2005-06 do 2,4 w 2019-20, podczas gdy hinduiści odnotowali spadek o 0,4 w tym samym okresie³⁸⁸.

³⁸⁶ *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, Prime Minister's High Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, New Delhi 2006, [dostęp: 20 VIII 2023]: <https://www.minorityaffairs.gov.in/sites/default/files/sachar_comm.pdf>.

³⁸⁷ R. Nagarajan, *Assam Muslims have recorded sharpest fall in fertility since 2006-06: Govt data*, The Times of India, 2021, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://timesofindia.indiatimes.com/india/assam-muslims-have-recorded-sharpest-fall-in-fertility-since-2005-06-govt-data/articleshow/83450140.cms>>.

³⁸⁸ *National Family Health Survey (NFHS-5) 2019-2021. Assam*, Mumbai 2021, s. 7, <<http://rchiips.org/nfhs/NFHS-5Reports/Assam.pdf>>.

Poziom urbanizacji

Wykres nr 11: *Trend urbanizacji. Cała populacja i populacja muzułmańska, Indie 1961-2001*, [w:] *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, Prime Minister's High Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, New Delhi 2006, <https://www.minorityaffairs.gov.in/sites/default/files/sachar_comm.pdf>.

Ludność Indii to głównie ludność wiejska. Z wykresu nr 11 wynika, że w 2001 roku tylko 27,8 proc. Indusów mieszkało na obszarach miejskich, w miastach i miasteczkach różnej wielkości³⁸⁹. Także muzułmanie indyjscy zamieszkiwali przeważnie obszary wiejskie, ale poziom urbanizacji wśród nich był nieco wyższy niż w całej populacji. W 1961 roku, podczas gdy ogólnie tylko 18,0 proc. populacji mieszkało na obszarach miejskich, 27,1 proc. ludności muzułmańskiej mieszkało w miastach (wykres nr 11). W 2001 roku 35,7 proc. populacji muzułmańskiej mieszkało w miastach w porównaniu do 27,8 proc. całej populacji Indii³⁹⁰.

Badania wskazują również na znaczny wpływ zmiennych takich jak poziom alfabetyzmu matki, wiek zawarcia małżeństwa i całkowite wydatki gospodarstwa domowego. Nie ulega wątpliwości, że ich wpływ na demografię jest zdecydowanie większy niż klucz religijny. W północnych Indiach muzułmanie są bardziej zurbanizowani niż hinduiści (w stanach Uttar Pradeś i Bihar 29 proc. muzułmanów i 15 proc. hinduistów mieszka w miastach).

³⁸⁹ *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, Prime Minister's High Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, New Delhi 2006, [dostęp: 20 VIII 2023]: <https://www.minorityaffairs.gov.in/sites/default/files/sachar_comm.pdf>.

³⁹⁰ *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, Prime Minister's High Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, New Delhi 2006, <https://www.minorityaffairs.gov.in/sites/default/files/sachar_comm.pdf>.

Jednak muzułmanie w miastach nieproporcjonalnie częściej mieszkają w biedniejszych dzielnicach o niższym poziomie publicznej infrastruktury zdrowotnej, a także mają statystycznie gorzej płatną pracę niż ich hinduscy sąsiedzi. Ponad połowa muzułmanów w miastach ma dochody poniżej granicy ubóstwa, w porównaniu do 35 proc. hinduistów w miastach. W 1978 roku 79 proc. wiejskich muzułmańskich gospodarstw domowych posiadało mniej niż jeden hektar, w porównaniu do 68 proc. wiejskich gospodarstw hinduskich³⁹¹. Z danych jednoznacznie wynika, że w badanym okresie muzułmanie byli zdecydowanie biedniejsi i gorzej wykształceni niż hinduiści, a ich status był zróżnicowany w zależności od miejsca zamieszkania³⁹².

Islam a dzietność

S. Y. Quraishi na łamach książki *The Polygamy myth* zachęca do obalania mitów narosłych wokół społeczności muzułmańskiej w Indiach. Przekonuje, że to nie islam jest czynnikiem wzmagającym zjawisko wielodzietności, lecz jest ono wynikiem zupełnie innych zmiennych. Swoją argumentację opiera na licznych cytatach z Koranu i sunny dotyczących planowania rodziny, stojących w sprzeczności z powszechnymi przekonaniem. W swojej książce dostarcza dowodów na to, że nauki Proroka mogą w rzeczywistości zachęcić muzułmanów do praktykowania świadomego planowania rodziny³⁹³.

Podobnie, jeśli chodzi o poligamię praktyka w społeczności muzułmańskiej spadła z 5,7 proc. w 1961 roku do 2,55 proc. w 2006 roku, podczas gdy wśród hindusów - z 5,8 proc. w 1961 roku do 1,77 proc. w 2006 roku. Według spisu powszechnego Indii z 1961 roku³⁹⁴ to właśnie wśród ludności plemiennej [Adiwasich](#) (*Ādivāsī*; „pierwsi mieszkańcy”) wskaźnik poligamii osiągnął około 16 proc.³⁹⁵. Poligamia była również powszechna wśród kast i plemion

³⁹¹ A. Shariff, *Socio-economic and demographic differentials between Hindus and Muslims in India*, *Economic and Political Weekly*, 30, nr 46, 1995, s. 2947-2953; V. Sridhar, *Fiction and fact: the real plight of the minorities*, *Frontline*, 8, nr 15, 1991, s. 99-101.

³⁹² *Levels, trends and differentials in fertility* 1979, Office of the Registrar General India, Ministry of Home Affairs, New Delhi: Vital Statistics Division 1982.

³⁹³ S. Y. Quraishi, *The Polygamy Myth*, *The Indian Express*, 6 VII 2017, [dostęp: 2 V 2022]: <<https://indianexpress.com/article/opinion/columns/the-polygamy-myth-pakistan-muslims-family-planning-4737608/>>.

³⁹⁴ *Census of India*, 1961, t. I, Part II-C(i), Social and Cultural Tables.

³⁹⁵ *Muslims Are the Least Polygamous, Data Proves It, Says Former CEC Quraishi*, *The Siasat Daily*, 2021, [dostęp: 22 VIII 2022]: <<https://www.siasat.com/muslims-are-the-least-polygamous-data-proves-it-says-former-cec-quraishi-2104569/>>.

zarejestrowanych ([SC](#), [ST](#))³⁹⁶, głównie należących do społeczności hinduskiej. Warto zauważyć, że poligamia wśród hindusów została zakazana w 1956 roku, podczas gdy wśród indyjskich muzułmanów jest ona nadal dozwolona. Jednak większość współczesnych muzułmanów postrzega praktykę poligamii jako niestandardową i niezalecaną³⁹⁷. Argument religijny, że islam bezwzględnie nakazuje lub zachęca do poligamii i nieograniczonej reprodukcji nie znajduje potwierdzenia w rzeczywistości. Wątek poligamii pojawia się między innymi w surze czwartej Koranu zatytułowanej *An-Nisā'* (Kobiety):

*A jeśli obawiacie się, że nie będziecie sprawiedliwi w zajmowaniu się sierotami, to poślubiajcie inne niewiasty, z którymi będziecie się zgadzać – dwie lub trzy, lub cztery. A jeśli obawiacie się, że nie zdołacie postępować sprawiedliwie, poślubiajcie tylko jedną lub to, co posiada wasza prawa ręka. Wówczas będzie bardziej prawdopodobnym, iż nie będziecie dopuszczać się niesprawiedliwości*³⁹⁸.

Zacytowany fragment wskazuje na współczucie, którym darzono kobiety ubogie, osierocone i odrzucone przez społeczeństwo. Mężczyzna, napotkawszy taką kobietę miał prawo wziąć ją za żonę jako drugą, trzecią lub czwartą zakładając, iż jest on w stanie zapewnić wszystkim żonom godny byt i traktować sprawiedliwie³⁹⁹. Nie ma jednak w islamie mowy o jednoznacznym zaleceniu, by tworzyć z kobietami związki poligamiczne⁴⁰⁰. Pochwała poligamii absolutnie nie znajduje zatem umocowania w naukach islamu. Co więcej, zjawisko to cieszyło się w przeszłości wysoką popularnością wśród niemalże wszystkich społeczności religijnych na subkontynencie indyjskim i odzwierciedlało ich wysoki status społeczno-ekonomiczny, nie zaś wyznanie:

³⁹⁶ Społeczności, które były historycznie marginalizowane w Indiach i nadal borykają się z uciskiem oraz izolacją społeczną, ekonomiczną i edukacyjną. Artykuł 46 Konstytucji stanowi, że Indie będą promować edukacyjne i ekonomiczne interesy słabszych grup, a mianowicie Scheduled Castes (SC), Scheduled Tribes (ST), a także Other Backward Classes (OBC); więcej informacji można znaleźć w: V. Gopinath, *Who Are the Scheduled Castes, Scheduled Tribes, OBCs and EBCs?*, The Quint, 12 VI 2018, [dostęp: 23 VIII 2022]: <<https://www.thequint.com/explainers/scheduled-caste-scheduled-tribe-obc-ebc-sc-st-prevention-of-atrocities-act-explainer#read-more>>.

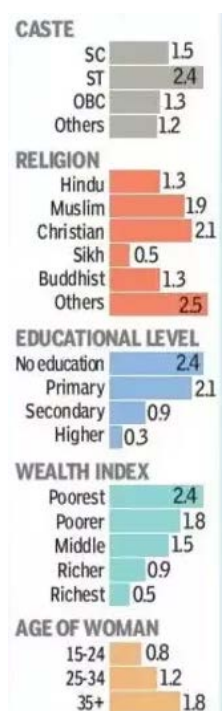
³⁹⁷ M. Majumdar, A. Das Gupta, *Marriage Trends and Their Demographic Implications*, Sankhyā: The Indian Journal of Statistics, Series B (1960-2002), t. 31, nr 3/4, Indian Statistical Institute 1969, s. 493, [dostęp: 22 VIII 2022]: <<https://www.jstor.org/stable/25051700?seq=1>>.

³⁹⁸ *Koran*, tłum. J. Bielawski, Warszawa 1986.

³⁹⁹ S. K. Singh, *Polygamy in India: With Special Reference to the Bulkiest Constitution of the World*, [dostęp: 2 V 2021]: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2018822>.

⁴⁰⁰ B. R. Verma, *Commentaries on Mohammedan Law*, Law Publishers Pvt. Ltd., 2011 s. 79.

Istnieją źródła literackie pochodzące z późnego okresu wedyjskiego potwierdzające istnienie poligamii oraz jej popularność w ówczesnym społeczeństwie. Również w późniejszym czasie posiadanie przez mężczyznę więcej niż jednej żony uchodziło w Indiach za naturalne. Poligamia stanowiła jednak – rzecz jasna – luksus niedostępny dla biedniejszych warstw społecznych⁴⁰¹.

Wykres nr 12: Procent obecnie zamężnych kobiet, które stwierdziły, że ich mąż miał inną żonę/żony, NFHS-5 2019-21 [w:] R. Nagarajan, *Multiple wives most common among tribals: NFHS data*, 28 VII 2022, <<https://timesofindia.indiatimes.com/india/multiple-wives-most-common-among-tribals-nfhs-data/articleshow/93174538.cms>>.

Podczas gdy słuszne jest stwierdzenie, że zgodnie z islamem i muzułmańskim prawem cywilnym w Indiach dozwolone jest posiadanie czterech żon, nieprawdą jest, że indyjscy muzułmanie zwykle decydują się na takie rozwiązanie. Wyniki NFHS-5 2019-21 (wykres nr 12) dowodzą, że poligamia jest obecnie prawie tak samo niepopularna we wszystkich grupach

⁴⁰¹ W. F. Menski, *Hindu Law Beyond Tradition and Modernity*, Oxford 2011, s. 379.

religijnych w Indiach⁴⁰², przy czym najczęściej praktykują ją kobiety powyżej 35 roku życia, osoby niewykształcone i ubogie, a także ludność plemienna ([Scheduled Tribes - ST](#))⁴⁰³.

Table 3: Religious differentials in Polygyny by major states, NFHS-III to NFHS-V

Major states	NFHS-III			NFHS-IV			NFHS-V		
	Hindu	Muslim	Others	Hindu	Muslim	Others	Hindu	Muslim	Others
Haryana	0.2	0.8	0.0	0.4	1.3	0.2	0.3	0.8	0.6
Jammu and Kashmir	0.8	1.6	0.0	0.8	1.4	0.4	0.3	0.5	0.1
Delhi	0.8	2.0	0.0	0.3	1.2	0.0	0.5	1.7	0.0
Punjab	0.8	1.4	0.3	0.4	0.4	0.3	0.4	1.2	0.5
Rajasthan	0.9	1.6	0.0	0.5	0.6	0.6	0.6	0.8	0.9
Uttarakhand	2.2	1.4	0.8	1.2	1.6	0.0	0.7	1.5	0.0
Chhattisgarh	2.0	4.2	2.4	2.3	3.7	1.7	2.0	1.6	1.2
Madhya Pradesh	1.5	1.5	0.0	1.6	1.6	1.2	1.1	1.6	1.4
Uttar Pradesh	0.9	1.4	0.0	0.8	1.2	0.4	0.8	1.1	0.0
Bihar	1.3	1.9	0.0	1.5	2.8	0.0	1.3	2.2	1.8
Jharkhand	2.6	2.6	1.4	1.6	1.7	2.4	2.0	2.4	3.2
Odisha	2.8	9.1	0.0	2.3	4.4	4.0	2.1	3.9	4.2
West Bengal	2.1	3.8	2.0	1.6	2.8	3.6	1.4	2.8	2.3
Assam	2.1	6.9	1.3	1.8	3.6	0.9	1.8	3.6	1.8
Gujarat	1.2	1.9	3.7	0.7	1.1	1.6	0.5	0.7	0.0
Maharashtra	1.7	2.3	3.6	1.1	1.2	1.7	1.3	1.4	1.2
Andhra Pradesh	3.0	2.1	4.2	2.5	1.7	1.6	1.9	1.8	3.1
Karnataka	3.3	4.5	1.9	2.5	2.8	1.9	2.4	2.6	0.4
Kerala	1.0	2.7	0.8	0.6	1.7	0.5	0.5	1.5	0.3
Tamil Nadu	3.9	0.0	1.5	2.4	2.5	1.2	2.0	1.7	0.7
Telangana	-	-	-	3.1	2.2	4.8	3.0	2.1	4.1
India	1.9	2.9	2.9	1.4	2.1	3.2	1.3	1.9	1.6

Tabela nr 13: *Różnice religijne w poliginii według głównych stanów, NFHS-3 do NFHS-5 2019-21* [w:]

H. Sahoo, R. Nagarajan, C. Mandal, *Polygyny in India: Levels and Differentials*, 2022, [dostęp: 23 VIII 2023]:

<https://www.iipsindia.ac.in/sites/default/files/Research_Brief_No21_Polygyny.pdf>.

Tabela nr 13 pokazuje, że podobnie jak wzorce dzietności, trendy poliginii wśród indyjskich muzułmanów znacznie różniły się w zależności od regionu. W latach 2019-2021 poliginia wśród muzułmanów indyjskich była znacznie bardziej rozpowszechniona w regionach wschodnich (Orisa - 3,9, Asam - 3,6, Bengal Zachodni - 2,8), w porównaniu do stanów zachodnich (Gudźarat - 0,7, Radżastan - 0,8) i północnych (Harjana - 0,8, Dżammu i Kaszmir 0,5, Uttar Pradeś 1,1 czy Delhi 1,7), co odzwierciedla trendy terytorialne poliginii wśród hinduistów i innych grup religijnych w Indiach⁴⁰⁴.

⁴⁰² Poligamia utrzymuje się na poziomie 2,1% wśród chrześcijan, 1,9% wśród muzułmanów, 1,3% wśród wyznawców hinduizmu i buddyzmu oraz 2,5% wśród respondentów, którzy wybrali kategorię „inne”.

⁴⁰³ H. Sahoo, R. Nagarajan, C. Mandal, *Polygyny in India: Levels and Differentials*, 2022, [dostęp: 23 VIII 2023]: <https://www.iipsindia.ac.in/sites/default/files/Research_Brief_No21_Polygyny.pdf>.

⁴⁰⁴ International Institute for Population Sciences (IIPS) and Macro International, National Family Health Survey (NFHS-3) 2005-06: India: t. 1, Mumbai 2007, [dostęp: 22 VIII 2022]: <<https://dhsprogram.com/pubs/pdf/frind3/frind3-vol1andvol2.pdf>>.

3.1.10 Czynniki rozrodczości

Stosunkowo wysoką dzietność grup zamieszkujących Indie można wyjaśnić za pomocą różnych czynników. Jednym z nich jest niski wiek zawierania małżeństw. Dane wskazują jednak, że zjawisko to występuje wśród indyjskich muzułmanów poniżej średniej krajowej. Wskaźnik kobiet wychodzących za mąż w wieku rozrodczym był stosunkowo wysoki. Nie bez znaczenia jest tutaj fakt, iż ponowne małżeństwo wdów jest w islamie akceptowane, podczas gdy w hinduizmie stanowi tabu. Jednak dane ze spisu powszechnego z 2001 r. pokazują, że rozkład stanu cywilnego muzułmanek jest podobny do rozkładu w populacji ogólnej w okresie rozrodczym.

Innym istotnym czynnikiem jest dostęp i przyzwolenie na stosowanie środków antykoncepcyjnych. W dzisiejszych Indiach środki antykoncepcyjne są powszechnie akceptowane⁴⁰⁵, a praktyki antykoncepcyjne stały się znacznie bardziej powszechne. Dane dotyczące praktyk antykoncepcyjnych (proc. par w wieku reprodukcyjnym stosujących antykoncepcję) dla muzułmanów i populacji ogólnej z różnych badań, dwóch przeprowadzonych przez Operations Research Group (ORG) w latach 80. XX wieku i dwóch przeprowadzonych przez NFHS w latach 90. XX wieku pokazują, że stosowanie antykoncepcji jest dobrze znane wśród muzułmanów, ale w mniejszym stopniu niż przeciętnie. Zgromadzone dane nie potwierdzają powszechnego przekonania, że muzułmanie i muzułmanki unikali antykoncepcji. Ponad jedna trzecia muzułmańskich par stosowała antykoncepcję⁴⁰⁶. Rosnący wskaźnik stosowania antykoncepcji wśród indyjskich muzułmanów, który wzrósł do 40%, wskazuje na coraz większą gotowość do planowania rodziny. Liczba ta będzie nadal rosła, jeśli usługi w zakresie zdrowia reprodukcyjnego będą dostępne dla muzułmanów w całych Indiach⁴⁰⁷. Stosowanie środków antykoncepcyjnych jest pozytywnie skorelowane z poziomem wykształcenia. Wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia wśród indyjskich muzułmanów, różnica między muzułmanami a hinduistami będzie się zmniejszać⁴⁰⁸. Historycznie rzecz

⁴⁰⁵ *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, Prime Minister's High Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, New Delhi 2006, s. 46, [dostęp: 4 V 2022]: <https://www.minorityaffairs.gov.in/sites/default/files/sachar_comm.pdf>.

⁴⁰⁶ *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, Prime Minister's High Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, New Delhi 2006, [dostęp: 4 V 2022]: <https://www.minorityaffairs.gov.in/sites/default/files/sachar_comm.pdf>.

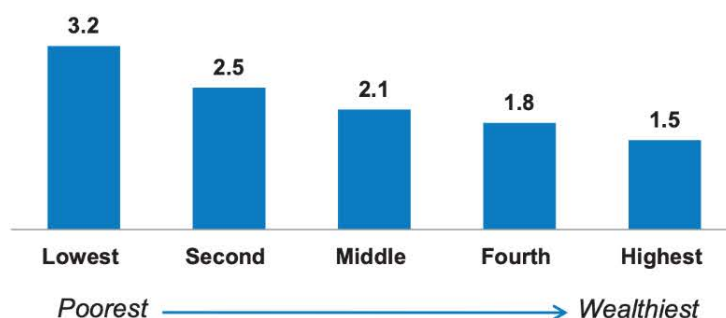
⁴⁰⁷ *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, Prime Minister's High Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, New Delhi 2006, [dostęp: 4 V 2022]: <https://www.minorityaffairs.gov.in/sites/default/files/sachar_comm.pdf>.

⁴⁰⁸ R. H. Chaudhury, *Hindu-Muslim Differential Fertility: How Much Religion And How Much Socio?* Social Action, t. 34 (3), 1984; M. Alagarajan, *An Analysis of Fertility Differentials by Religion in Kerala State: A Test of*

biorąc, muzułmanie mieli niższy wskaźnik wzrostu populacji, gdy byli ekonomicznie bardziej zamożni, a wskaźnik wzrostu wzrastał wraz z pogarszaniem się ich sytuacji społeczno-ekonomicznej⁴⁰⁹.

Muzułmanie wykazują skłonność do posiadania większych rodzin, ale nie dlatego, że istnieje muzułmański spisek mający na celu przejęcie Indii. Badania pokazują, że ma to związek z czynnikami społeczno-ekonomicznymi, zwłaszcza ograniczonym dostępem do edukacji i antykoncepcji. Demografowie stanowczo zaprzeczają, że islam jest kluczowym czynnikiem wysokiego wskaźnika urodzeń. Kategorie „hinduista” i „muzułmanin” nie są wystarczająco jednorodne, aby różnice w dzietności między nimi mogły być na tej linii sensownie analizowane. Demografowie systematycznie wskazują na czynniki społeczno-ekonomiczne takie jak region, miejsce zamieszkania (miasto lub prowincja), zawód, wykształcenie (zwłaszcza matki) i poczucie bezpieczeństwa.

Total fertility rate for the three years before the survey

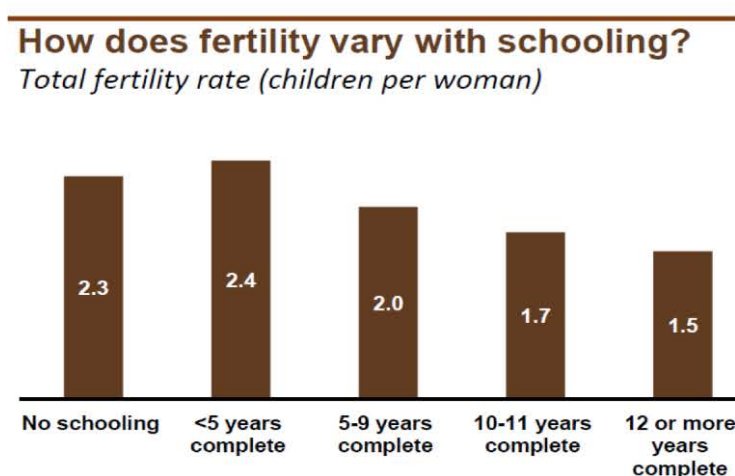
Wykres nr 14: *Dzietność według zamożności gospodarstwa domowego. Całkowity współczynnik dzietności na trzy lata przed badaniem*, National Family Health Survey (NFHS-4) 2015-2016, New Delhi 2017, s. 80, <<https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR339/FR339.pdf>>.

Według raportu NFHS-4 2015-2016 w Indiach liczba dzieci na kobietę spada wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia. Kobiety bez wykształcenia szkolnego rodzą średnio 3,1 dzieci, w porównaniu z 1,7 w przypadku kobiet z 12 lub więcej latami nauki (wykres nr 15). Z wykresu nr 14o wynika, że kobiety w najniższym kwintylu zamożności mają średnio o 1,7

the Interaction Hypothesis, Population Research and Policy Review, t. 22, nr 5/6, 2003, s. 557–574, [dostęp: 4 V 2022]: <<http://www.jstor.org/stable/40230840>>.

⁴⁰⁹ H. Suroor, *Relax Sangh Parivar, there is no evidence of a Muslim population bomb*, [dostęp: 14 IV 2022]: <<https://www.firstpost.com/india/relax-sangh-parivar-there-is-no-evidence-of-a-muslim-population-bomb-2061085.html>>.

dziecka więcej niż kobiety w najwyższym kwintylu zamożności (współczynnik 3,2 porównaniu do 1,5). Odsetek urodzeń czworga lub więcej dzieci również stale spada w wyższych kwintylach zamożności (z 27 proc. urodzeń kobiet z najniższego kwintyla zamożności do 3 proc. urodzeń kobiet z najwyższego kwintyla zamożności). 31 proc. porodów wśród kobiet bez wykształcenia szkolnego było porodami czwartego lub wyższego rzędu w porównaniu z 2% porodów wśród kobiet z 12 lub więcej latami edukacji⁴¹⁰. Również ostatnie badania przeprowadzone w Asamie sugerują, że kobiety bez wykształcenia szkolnego mają średnio o 0,8 dziecka więcej niż kobiety z 12 lub więcej latami edukacji szkolnej (wykres nr 15)⁴¹¹.

Wykres nr 15: *Jak płodność zmienia się w zależności od wykształcenia?*, National Family Health Survey (NFHS-5) 2019-2021: Asam, Bombai 2021, s. 7-8, <<http://rchiips.org/nfhs/NFHS-5Reports/Assam.pdf>>.

Wskaźniki urodzeń są funkcją zarówno poziomu umiejętności czytania i pisania, jak i warunków ekonomicznych. Na przykład społeczność religijna o najwyższych osiągnięciach edukacyjnych i ekonomicznych, wyznawcy dżinizmu⁴¹², ma najniższy wskaźnik przyrostu naturalnego wynoszący 5,4 proc.⁴¹³. Powodem, dla którego muzułmanie mają wyższy wskaźnik przyrostu naturalnego, jest to, że nie tylko pozostają w tyle za społecznością hinduską pod względem warunków edukacyjnych i ekonomicznych, co zostało wyraźnie podkreślone w raporcie, ale cierpią również z powodu słabego dostępu do opieki zdrowotnej i wysokiego

⁴¹⁰ Ministry of Health and Family Welfare of India, International Institute for Population Sciences, *National Family Health Survey (NFHS-4) 2015-2016*, New Delhi 2017, s. 80-81, <<https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR339/FR339.pdf>>.

⁴¹¹ *National Family Health Survey (NFHS-5) 2019-2021. Assam*, Mumbai 2021, s. 7, <<http://rchiips.org/nfhs/NFHS-5Reports/Assam.pdf>>.

⁴¹² *6 facts about Jains in India*, Pew Research Center, August 2021, <<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2021/08/17/6-facts-about-jains-in-india/>>.

⁴¹³ Religion Data Census. 2011, <<https://www.census2011.co.in/religion.php>>.

wskaźnika śmiertelności dzieci⁴¹⁴. Wysoka śmiertelność dzieci i ograniczony dostęp do służby zdrowia często skłania ludzi o niskich dochodach do posiadania większej liczby dzieci. Hinduisci o niższych dochodach wykazują wyższy wskaźnik urodzeń niż muzułmanie o wyższych dochodach. Quraishi podziela powyższe tezy i do kluczowych czynników determinujących dzietność zalicza status ekonomiczny, kapitał społeczno-intelektualny, dostęp do edukacji oraz służby zdrowia. Prawdopodobnie ta jest jego zdaniem uniwersalna i daje się zaobserwować w różnych częściach świata⁴¹⁵.

Jak wynika z powyższej analizy straszenie wskaźnikami populacji muzułmańskiej, które ściśle odzwierciedla obawy białych nacjonalistów przed rosnącą populacją nie-białych⁴¹⁶, nie jest w żaden sposób udokumentowane. Równowaga demograficzna Indii pozostawała w dużej mierze stabilna przez ostatnie siedemdziesiąt lat⁴¹⁷, a wszystkie realistyczne modele wskazują, że hinduiści utrzymają znaczną większość przez nadchodzące dziesięciolecia⁴¹⁸, poważnie podważając jakąkolwiek narrację o zastąpieniu⁴¹⁹.

Dane statystyczne stanowczo obalają pogląd, iż przyrost naturalny mniejszości muzułmańskiej jest znacznie wyższy od przyrostu naturalnego społeczności hinduskiej. Błędne jest także założenie, że tempo wzrostu populacji muzułmańskiej stale rośnie. Zgodnie z wynikami spisu powszechnego z 2011 roku⁴²⁰ wskaźnik dzietności uległ znacznemu obniżeniu. Zasadniczy wniosek płynący z powyższej analizy jest następujący. Przyrost naturalny muzułmanów wciąż jest wyższy niż przyrost hindusów, jednak różnica pomiędzy nimi zmniejsza się w szybkim tempie. Z prognoz wynika, iż obie grupy osiągną wkrótce ten sam

⁴¹⁴ *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, Prime Minister's High Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, New Delhi 2006, [dostęp: 22 VIII 2022]: <https://www.minorityaffairs.gov.in/sites/default/files/sachar_comm.pdf>.

⁴¹⁵ S. Y. Quraishi, *The Polygamy Myth*, [dostęp: 14 VIII 2019]: <<https://indianexpress.com/article/opinion/columns/the-polygamy-myth-pakistan-muslims-family-planning-4737608>>.

⁴¹⁶ J. Wilson, A. Flanagan, *The Racist 'great Replacement' Conspiracy Theory Explained*, 17 V 2022, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://www.splcenter.org/hatewatch/2022/05/17/racist-great-replacement-conspiracy-theory-explained>>.

⁴¹⁷ *Pew study: Little change in India's religious make-up in 70 years*, 21 IX 2021, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-58595040>>.

⁴¹⁸ J. Dwivedi, *Fact Check: No, Muslims will not surpass Hindu population in India anytime soon*, 22 X 2020, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://www.indiatoday.in/fact-check/story/fact-check-viral-post-muslim-population-india-1733926-2020-10-21>>.

⁴¹⁹ P. Somayajula, *From Buffalo to India, the Right's Demographic Paranoia Fuels Deadly Violence*, 6 I 2022, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://jacobin.com/2022/06/far-right-modi-india-us-great-replacement>>.

⁴²⁰ *Religion Data Census, 2011*, Office of the Registrar General & Census Commissioner, Ministry of Home Affairs, Government of India, New Delhi 2015, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://www.census2011.co.in/religion.php>>.

wskaźnik przyrostu naturalnego. Jest to wynik zyskującego z Indiach trendu ograniczania potomstwa oraz świadomego planowania rodziny, które obejmuje również społeczność muzułmańską.

Różnica we współczynniku dzietności poszczególnych grup w Indiach powinna być postrzegana jako przejściowa. Dane jednoznacznie wskazują, że wraz z upływem czasu, współczynnik dzietności spadnie we wszystkich dużych społecznościach. W ten sposób zmniejszy się luka między poszczególnymi społecznościami i ostatecznie wszystkie osiągną niski współczynnik dzietności, tak jak miało to miejsce w większości krajów rozwiniętych⁴²¹. Aby przewidzieć wielkość mniejszości muzułmańskiej w Indiach w nadchodzących latach, należy przyrzeć się jej trendom statystycznym w kontekście wahań ogólnych wskaźników populacji. Zgodnie z wcześniejszymi szacunkami, wskaźnik przyrostu naturalnego wśród muzułmanów powinien spaść do okolic poziomu zastępowalności pokoleń (2,1) dziesięć lat później w porównaniu z innymi grupami religijnymi w Indiach. Demografowie przekonują również, że udział populacji muzułmańskiej w Indiach nieco wzrośnie, do nieco poniżej 19% (320 milionów muzułmanów w całkowitej populacji 1,7 miliarda), a następnie ustabilizuje się na tym poziomie. Do końca XXI wieku populacja muzułmanów w Indiach prawdopodobnie wzrośnie, ale będzie stanowić niewiele ponad 20% całkowitej populacji kraju⁴²². Przyszłe wskaźniki wzrostu populacji będą nadal zależeć od czynników społeczno-ekonomicznych i politycznych, a proces ten zostanie przyspieszony wraz z rozprzestrzenianiem się masowej edukacji, zwłaszcza wśród kobiet i dziewcząt oraz trwałym zmniejszeniem ubóstwa we wszystkich grupach ludności w Indiach.

Zgodnie z prognozą profesora Rama Puniyani z Indian Institute of Technology w Mumbaju:

Przyrost naturalny wśród muzułmanów będzie wciąż mały aż zrówna się z przyrostem populacji hindusów (...) wzrost populacji hinduskiej w latach 2001-2011 wyniósł 133 mln (sic!), co jest wartością zbliżoną do całkowitej liczby muzułmanów w 2001 roku. Straszak w postaci wzbierającej fali muzułmanów, mających rzekomo zdominować społeczeństwo

⁴²¹ *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, Prime Minister's High Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, New Delhi 2006, s. 45, <https://www.minorityaffairs.gov.in/sites/default/files/sachar_comm.pdf>.

⁴²² *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, Prime Minister's High Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, New Delhi 2006, s. 46, <https://www.minorityaffairs.gov.in/sites/default/files/sachar_comm.pdf>.

*indyjskie, obecny na ustach wielu polityków, w kampaniach i mediach społecznościowych mija się z prawdą. Nie istnieją żadne dane statystyczne na poparcie tej tezy*⁴²³.

3.1.11 Badania terenowe

Celem badań terenowych było określenie, jakie wyobrażenia i stereotypy dominują wśród społeczności hinduskiej na temat indyjskich muzułmanów i jak obie społeczności postrzegają się wzajemnie.

Niniejsze badanie było realizowane w ciągu dwóch miesięcy na początku 2018 roku podczas stażu studyjno-badawczego we wsi Kokamthan w indyjskim stanie Maharashtra i było kontynuacją badań rozpoczętych w 2017 roku we wsiach Kokamthan, Kopergaon i Szirdi. Wzięło w nim udział ponad 60 respondentów. Były to osoby obu płci, w wieku od 18 do 64 lat, z którymi wywiady prowadzone były w ich domach lub miejscach pracy podczas kilku sesji. Badani wybierani byli przy pomocy techniki kuli śnieżnej (snowball effect), gdzie to sami ankietowani typują kolejnych potencjalnych respondentów. W badaniu zastosowano metody jakościowe takie jak obserwacje, wywiady oraz kwestionariusze. Kwestionariusze oraz wywiady prowadzone były w języku angielskim i hindi. Zdecydowana większość badanych wypełniała ankietę pisemnie, zaś starszym respondentów pytania były odczytywane w formie wywiadu, a autorka została upoważniona do pisemnego wypełnienia karty odpowiedzi w imieniu badanych. Pozostali czytali oraz wypełniali kwestionariusz samodzielnie. Pytania zostały skonstruowane w sposób umożliwiający poznanie rozmaitych wyobrażeń i stereotypów dotyczących mniejszości muzułmańskiej w Indiach. W centrum mojej uwagi znalazły się doświadczenia hindusko-muzułmańskie, stereotypy i skojarzenia oraz stan wiedzy na temat mniejszości muzułmańskiej panujący wśród hinduskich mieszkańców wsi. Badani pytani byli o liczbę muzułmanów zarówno w całych Indiach, jak i w poszczególnych miejscach zamieszkania (wieś Kokamthan, Kopergaon i Szirdi), skojarzenia z islamem, znajomość religii i tradycji muzułmańskich oraz tradycyjne zawody wykonywane przez indyjskich muzułmanów. Respondenci hinduscy przytaczali swe codzienne doświadczenia z ludnością muzułmańską, muzułmanie zaś opisywali jak współcześnie zarysowują się relacje hindusko-muzułmańskie w okolicy miejsca ich zamieszkania. Główne pytanie odnosiło się do tego, czy zauważają trudne

⁴²³ R. Puniyani, *Communalising Population Growth: Understanding Demographic Data*, 2 III 2017, [dostęp: 20 VI 2018]: <<https://countercurrents.org/2017/03/02/communalising-population-growth-understanding-demographic-data/>>.

do pogodzenia cechy i zwyczaje odróżniające od siebie obie badane społeczności. Na zakończenie ankiety hinduscy respondenci pytani byli o swój pogląd dotyczący rodzin mieszanych i potencjalną akceptację muzułmańskiego członka rodziny.

Przeprowadzone badania wskazują, iż wprowadzie różnice pomiędzy obiema społecznościami są znaczące, a obie grupy konsekwentnie dążą do zachowania odrębności, to na poziomie indyjskiej wsi można mówić dziś o dążeniu do pokojowego współistnienia. Zdecydowana większość respondentów odrzuciła zasadność konfliktu. Przykładem może być 40-letni Rahul, który stwierdził, iż Indie powinny stanowić i stanowią dom dla wielu wyznań i żadne z nich nie powinno mieć prawa do supremacji. Co więcej, konflikty te mają współcześnie tło polityczne i są celowo nakręcane przez polityków, co nie służy ani społeczności hinduskiej, ani muzułmańskiej. Jest to de facto ze szkodą dla wszystkich. 100% badanych potrafiła wskazać przynajmniej kilku przyjaciół rodziny, kolegów z pracy lub zatrudnionych w swojej firmie pracowników wywodzących się ze społeczności muzułmańskiej. Ponad 80% badanych nie wyobraża sobie jednak muzułmanina w roli członka rodziny. 32-letnia lekarka Gauri nie wyobraża sobie, że taki mezalians w hinduskiej rodzinie mógłby zostać zaakceptowany. „Nie mam nic przeciwko muzułmanom jako takim (...), mimo że pochodzę z rodziny braminów, nasz dom był zawsze otwarty dla innych religii i kast. Mój przyjaciel Azar był mile widziany o każdej porze dnia (...) a moja rodzina traktowała go niemalże jak członka rodziny. Po szkole często chodziliśmy do świątyni hinduistycznej. Azar razem z nami brał udział w pudży. Ani on, ani jego rodzice nie mieli nic przeciwko naszej międzyreligijnej przyjaźni”. Choć Gauri wspomina te lata bardzo pozytywnie, z upływem lat te różnice zaczęły jej doskwierać. „Dopiero gdy dorośliśmy zaczęłam dostrzegać znaczące różnice między nami. Nasze nawyki żywieniowe i higieniczne były zupełnie inne. Przebywając ze sobą dość często, zauważyłam, iż zaczęła przeszkadzać mi jego niewegetariańska dieta”. Inny respondent, który wolałby pozostać anonimowy potwierdza to stanowisko: „hinduiści i muzułmanie potrafią żyć razem, ale żaden hindus nie zaakceptowałby w pełni muzułmanina jako członka rodziny. Rytualnie czysta dieta i zakaz spożycia wołowiny są dla społeczności hinduskiej kluczowe i nie pozostawiają miejsca na jakiegokolwiek wątpliwości”. Ze zgromadzonego przez autorkę materiału badawczego wynika również, iż obie społeczności dość dobrze rozpoznają wzajemne zwyczaje, tradycje, a także posiadają podstawową wiedzę na temat wzajemnych religii i zasad je regulujących. 100% badanych bez trudu wymienia *namāz* (w świecie arabskim znana jako *ṣalāt*) czyli obowiązkowa modlitwa z twarzą zwróconą w stronę Mekki, *kalma* (*shahāda*), czyli wyznanie wiary, *roza*, czyli post w miesiącu *ramadān* oraz *hajj*, czyli obowiązkowa pielgrzymka do Mekki. Jeśli

chodzi o liczbę mniejszości muzułmańskiej w Indiach oraz poszczególnych miejscach zamieszkania respondentów, odpowiedzi sugerują, iż wskaźnik ten jest zgodnie z wyobrażeniem hinduskiej części społeczeństwa stanowczo zawyżony. Powołując się na wyniki badania z 2018 roku $\frac{3}{4}$ badanych jest przekonana, że liczba muzułmanów w ich Indiach jest znacznie wyższa niż w rzeczywistości. Zgodnie z ich szacunkami procent muzułmanów w społeczeństwie był od 10 do 30 punktów procentowych wyższy niż rzeczywisty wskaźnik (14,2% zgodnie ze spisem ludności 2011 roku). Ponad połowa badanych stwierdziła też, że przyrost naturalny ludności muzułmańskiej w Indiach jest niebezpieczny dla przyszłości tego kraju. 62-letni dyrektor szkoły nazwał ten przyrost galopującym, zaś 28-letni nauczyciel geografii stwierdził, że „mniejszość muzułmańska w Indiach powiększa się w zastraszającym tempie”. Podejrzewa on, iż „niebawem, choćby 2030 roku muzułmanie staną się większością”. Inny badany z kolei wskazuje, iż społeczność muzułmańska nie przestrzega zasad planowania rodziny i odrzuca ideę jednodzietności.

Pierwszą zasadniczą konkluzją z powyższego badania jest względna akceptacja obu społeczności przy zachowaniu pełnej odrębności. Znaczące różnice między społecznościami, które sami respondenci opisują jako kluczowe dla funkcjonowania ich kultury, objawiają się w przestrzeni diety i higieny. Najczęściej powtarzający się stereotyp muzułmanina obecny w percepcji hinduskiej to z jednej strony ciężko pracujący, uczciwy, lojalny, z drugiej zaś wyznający wartości skrajnie konserwatywne pochodzący z wielodzietnej rodziny muzułmanin o niskim poziomie wykształcenia. Najistotniejszą częścią badania w kontekście teorii spiskowych, będących przedmiotem niniejszej dysertacji był pogląd dotyczący liczebności indyjskich muzułmanów, ich stosunku do rodzin mieszanych czy potencjalnego muzułmańskiego członka rodziny oraz recepcja antymuzułmańskich teorii spiskowych w badanej przez autorkę społeczności. Kością niezgody pomiędzy społecznościami pozostaje zawyżony wyobrażony przyrost naturalny społeczności muzułmańskiej, o którym respondenci słyszeli w mediach, a także z ust polityków. Wzbudził on niepokój u ponad połowy badanych. Uwagę autorki zwróciły także powtarzające się tezy o zagrożeniu demograficznym ze strony muzułmanów, co wskazuje na względną popularność populacyjnych teorii spiskowych wśród badanej społeczności. Należy pamiętać, że wnioski z badań terenowych przeprowadzonych w trzech indyjskich wioskach nie są reprezentatywne dla całego społeczeństwa indyjskiego, jest to bowiem jedynie niewielka jego próbka. Choć generalizacja nie jest w tym miejscu

uprawniona, to badania te stanowią cenny wkład w studia nad wzajemną percepcją społeczności hinduskiej i muzułmańskiej we współczesnych Indiach⁴²⁴.

3.2 Dżihad miłosny

Wprowadzenie

Co roku 14 lutego w Walentynki ulicami wielu stanów indyjskich maszerują uzbrojeni członkowie [Bajrang Dal](#), potępiający obcy kulturze hinduskiej dzień miłości⁴²⁵. Przypominają oni hinduskiej części społeczeństwa o czyhającym na ich córki i siostry zagrożeniu ze strony muzułmańskich mężczyzn wykorzystujących motyw Walentynek do uwodzenia hinduskich kobiet. Marsz ten przybiera rozmaite formy - od parady osiołków ubranych w ślubne girlandy z kwiatów do piętrzących się stosów pluszowych misiów do poduszek w kształcie serc spalanych publicznie⁴²⁶.

W niniejszym rozdziale autorka analizuje tzw. miłosny dżihad, czyli teorię głoszącą spisek muzułmańskich mężczyzn, stawiający sobie za cel konwersje jak największej liczby kobiet na islam za pomocą środków takich jak uwodzenie, udawanie, oszustwo, porwanie czy małżeństwo⁴²⁷. Ma to być część szerszego spisku demograficznego, który ma na celu zdominowanie Indii i uczynienie ich krajem muzułmańskim poprzez „kradzież kobiet”, wzrost populacji muzułmanów i stopniowe „zastąpienie” hinduskiej większości. Celem autorki jest zbadanie genezy miłosnego dżihadu, zidentyfikowanie podmiotów popularyzujących tą teorię we współczesnych Indiach oraz analiza dyskursu polityczno-medialnego na jej temat.

⁴²⁴ Wyniki tego badania zostały już wcześniej opublikowane na łamach czasopisma *Studia Orientalne* w 2018 roku - N. Zajączkowska, *Między konfliktem a współistnieniem. Stosunki hindusko-muzułmańskie na wybranych obszarach wiejskich w północno-zachodnich Indiach*, *Studia Orientalne*, 2018, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://czasopisma.marszalek.com.pl/10-15804/studia-orientalne/4060-so2018103>>.

⁴²⁵ P. Mody, *The Intimate State: Love-marriage and the Law in Delhi*, New Delhi 2008, s. 104.

⁴²⁶ M. Choksi, *The Newlyweds: Young People Fighting for Love in the New India*, London 2022, dostęp: 1.10.2022, <https://books.google.pl/books?id=vWdsEAAQBAJ&pg=PT42&lpg=PT42&dq=adityanath+aap+ki+adalat+love+jihad&source=bl&ots=4Tt0KTMl_o&sig=ACfU3U26j4ISv2xTxczYQr5PYd5D3iwbIQ&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwi2v9z72776AhVqxosKHcWFBTQQ6AF6BAGDEAM#v=onepage&q=adityanath%20aap%20ki%20adalat%20love%20jihad&f=false>.

⁴²⁷ C. Gupta, *Hindu Women, Muslim Men: Love Jihad and Conversions* 2009, *Economic & Political Weekly*, t. 44, nr 51, s. 13.

3.2.1 Historia koncepcji „miłosnego dżihadu”

Początki koncepcji miłosnego dżihadu sięgają lat 20. XX wieku. Pogłoski dotyczące porwań hinduskich kobiet powodowały wówczas nieufność między społecznościami, mowę nienawiści, a nawet zamieszki⁴²⁸. Istnieje wiele podobieństw pomiędzy ówczesnymi plotkami antymuzułmańskimi a współczesną teorią miłosnego dżihadu.

Miłosnemu dżihadowi niejednokrotnie przypisywano jednak jeszcze dawniejsze korzenie. W 2016 roku Chetna Sharma, prawniczka i lokalna przewodnicząca (*vibhag sanyojak*) Durga Vahini, żeńskiego skrzydła organizacji [VHP](#) udzieliła wywiadu prawnicowemu magazynowi Hindu Post, w którym wypowiedziała się na temat zamierzchłej historii miłosnego dżihadu⁴²⁹. Powołując się na domniemane XVI-wieczne małżeństwo radżpuckiej księżniczki Dżodhy z muzułmańskim cesarzem Akbarem przekonywała, że miłosny dżihad „nie jest nowy” i sięga znacznie dalej niż do lat 20. XX wieku.

Nie wymyśliła tego społeczność hinduistyczna. Przywieźli to tutaj Mogołowie⁴³⁰. Tradycja Radżputów - dżauhar⁴³¹, kiedy setki kobiet poddawały się aktowi samospalenia, aby nie trafić w ręce muzułmanów, została zapoczątkowana właśnie po to, by temu [dżihadowi] zapobiec⁴³².

⁴²⁸ Na przykład w czerwcu 1924 roku w mieście Kanpur oraz w Mathurze w marcu 1928 roku, gdzie według ówczesnych doniesień pewna hinduska uciekła ze swoim muzułmańskim partnerem. W marcu 1924 roku kobieta należąca do [dżati](#) garbarzy (*camār*) uciekła z muzułmaninem opuszczając swojego męża w Benaresie - C. Gupta, *Intimate Desires: Dalit Women and Religious Conversions in Colonial India*, The Journal of Asian Studies, 73(3), 14 VII 2014, s. 661-687, [dostęp: 11 III 2023]: <doi:10.1017/S0021911814000400>.

⁴²⁹ G. Aggarwal, 'Love Jihad Is Not A Simple Crime, Targets Our Daughters Specifically' – Advocate Chetna Sharma, 8 XII 2016, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://hindupost.in/society-culture/love-jihad-not-simple-crime-targets-daughters-specifically-advocate-chetna-sharma/>>.

⁴³⁰ Mogołowie zwani Wielkimi Mogołami mający turecko-mongolskie korzenie stworzyli w XVI wieku w północnych Indiach państwo, które istniało aż do XIX wieku. Jego założycielem był Babur, władca wywodzący się ze środkowoazjatyckiej dynastii Timurydów. - W. Hansen, *Pawi Tron: Dramat Indii Wielkich Mogołów*, 1980; J. F. Richards, *The Mughal Empire*, Cambridge University Press 1995, s. 2-8.

⁴³¹ *Jauhar* to hinduska praktyka samospalenia kobiet na subkontynencie indyjskim w celu uniknięcia pojmania, zniewolenia i gwałtu przez armię najeźdźcy w obliczu pewnej porażki podczas wojny. Niektóre raporty nt. dżauhar wspominają o kobietach dokonujących samospalenia wraz z dziećmi. Praktyka ta jest historycznie udokumentowana w północno-zachodnich regionach Indii, a najsłynniejsze z nich miały miejsce podczas wojen Radżputów w Radżastanie z armiami muzułmańskimi. Źródło: Hasło *jauhar*, Encyklopedia Britannica, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://www.britannica.com/topic/jauhar>>.

⁴³² R. Venkataramakrishnan, *A Brief History of Love Jihad, From Jodhaa Akbar to The Meerut Gang-Rape*, 15 VIII 2014, [dostęp: 11 III 2023]: <https://scroll.in/article/674314/A-brief-history-of-love-jihad%2C-from-Jodhaa-Akbar-to-the-?utm_content=bufferaaf37&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer&fbclid=IwAR2JBck9gaCRoe9YNHd3vEnxBg2YgTDa0fOaPB2WFR__J0laqxzLQ-oj65g#MeerutGangrape>.

Historyczne korzenie miłosnego dżihadu opisywał także prawicowy tygodnik The Organiser:

*Od Muḥammada Ibn al-Qāsima do Maḥmūda z Ghazni, od Khiljī do Akbara, od Aurangzeba do Ādila Shāha z Bidżapuru, historia potępia muzułmańskich władców jako najbardziej nikczemne dusze, które popełniły upiorne zbrodnie przeciwko hinduskom i niemuzułmankom*⁴³³.

Co ciekawe, znani hinduscy pisarze z przełomu XIX i XX wieku⁴³⁴, np. Bharatendu Harishchandra, Pratap Narain Misra i Radha Charan Goswami często przedstawiali średniowieczne rządy muzułmanów jako kronikę gwałtów i uprowadzeń hinduskich kobiet. Z publikacji Goswamiego wprost wynika, że wszyscy muzułmanie, którzy dzierżyli władzę polityczną w Indiach byli na ogół wrogami⁴³⁵. Pierwsze pokolenie popularnych powieściopisarzy w języku hindi, np. Devakinandan Khatri⁴³⁶, Kishorilal Goswami⁴³⁷ i Gangaprasad Gupta, które zaczęło tworzyć w latach 90. XIX wieku prezentowało podobne uprzedzenia. Khatri często przedstawiał muzułmanów w niekorzystnym świetle jako bojowników, złoczyńców i wrogów hindusów. W niektórych środowiskach Khatri uchodzi nawet za jednego z twórców antymuzułmańskiej retoryki, a jego stanowisko określa się jako

⁴³³ S. Desai, *The 'Love Jihad' Conspiracy Theory*, 21 XII 2020, [dostęp: 1 XI 2022]: <<https://newlinesmag.com/reportage/the-love-jihad-conspiracy-theory/>>.

⁴³⁴ Intelktualiści tacy jak Harishchandra, Khatri czy Goswami, świadomi wyzwań współczesności, np. politycznego wzrostu społeczności muzułmańskiej, szukali różnych strategii obronnych. Jedną z linii frontu tej „walki” o tożsamość znajdowała się na polu językowym. Źródło: T. Dubyanskaya, *Tyrants, Villains, Belles and Saints: Stereotyped Portraits of Muslim Characters in Early Hindi Novels*, Cracow Indological Studies, t. XV, 2013, s. 271, [dostęp: 31 III 2023]: <<https://journals.akademicka.pl/cis/article/view/1555/1914>>.

⁴³⁵ K. Gosvāmī, *Lavaṅglatā vā ādarśbālā*. Bṛndāban: Śrī Sudārśan Press, 1915, s. 18.

⁴³⁶ T. Dubyanskaya, *Tyrants, Villains, Belles and Saints: Stereotyped Portraits of Muslim Characters in Early Hindi Novels*, op.cit., s. 276, [dostęp: 31 III 2023]: <<https://journals.akademicka.pl/cis/article/view/1555/1914>>.

⁴³⁷ T. Dubyanskaya wspomina, że Goswami ostro skrytykował muzułmańskich władców Indii. Jak pisze Dubyanskaya „głównym antagonistą wielu jego powieści jest muzułmański władca lub przedstawiciel władzy – książę, *navāb*, wódz wojskowy lub dworzanin. Zazwyczaj są przedstawiani jako sprytni, ale źli ludzie; kochają wygodę, jedzenie i wino. Ich słabością jest zżerająca ich żądza kobiet: tracą głowę, gdy natkną się na młodą piękność, osobiście lub na zdjęciu, i od razu próbują wprowadzić ją do swojego haremu, korzystając z usług szpiegów i rozbójników. Nie trzeba dodawać, że wiele z ich ofiar to córki hinduskich arystokratów (...)”, Źródło: T. Dubyanskaya, *Tyrants, Villains, Belles and Saints: Stereotyped Portraits of Muslim Characters in Early Hindi Novels*, op.cit., s. 265, 280.

islamofobiczne⁴³⁸. Za dominujące cechy muzułmanów uważano wówczas lubieżność, żądze seksualne, próżność i fanatyzm religijny⁴³⁹.

Zgodnie z kolonialnymi opisami, które przytacza Thomas B. Macaulay wyróżniały ich „wrogość, rozpusta i zepsucie⁴⁴⁰”. Te kolonialne stereotypy były powielane przez hinduskich nacjonalistów, którzy chętnie używali ich do celów politycznych⁴⁴¹. Stereotypy rozpustnych muzułmanów uległy istotnemu wzmocnieniu w latach 20. XX wieku. Tego rodzaju przedstawienie muzułmanów w kulturze i polityce stało się w Indiach niemalże normą. W XXI wieku kolonialne stereotypy muzułmańskich władców Indii w roli „orientalnych” despotów są nadal aktualne, np. w kinematografii⁴⁴².

3.2.2 „Miłosny dżihad” w Indiach Brytyjskich

Chociaż w okresie Indii Brytyjskich administratorzy kolonialni nie używali terminu miłosny dżihad, Gauri Viswanathan przekonuje, że Brytyjczycy odegrali pewną rolę w rozpowszechnianiu pokrewnych narracji⁴⁴³. W spisie powszechnym w Bengalu z 1901 roku w sekcji dotyczącej „przyczyn konwersji na mahometanizm” odnotowano następujące wątki: „została zwabiona przez muzułmanina, który następnie nawrócił ją i poślubił” lub „zakochała się w swoim muzułmańskim kochanku, który nawrócił ją na swoją wiarę”. W tabeli⁴⁴⁴ uwzględniono również mężczyzn nawracających się z powodu kochanek, ludzi nawracających się „w łożu boleści” lub „z powodu trudnej sytuacji”, a nawet po dołączeniu do tzw. „bandy magów [*sic!*]”. Z tabeli wynika, że tylko kilku respondentów nawróciło się „z własnej woli”, z powodu wiary lub z merytorycznego „przekonania o wyższości islamu”⁴⁴⁵. Szczególnie

⁴³⁸ A. Dudney, *Keeping the Magic Alive. How Devakīnandan Khatri's Chandrakāntā, the First Hindi Bestseller, Navigates Western Modernity and the Fantastical*, 2007, s. 17-18, [dostęp: 31 III 2023]: <http://www.columbia.edu/itc/mealac/pritchett/00urduhindilinks/txt_dudney_chandrakanta.pdf>.

⁴³⁹ Takie stereotypy mają szersze korzenie historyczne; zob: V. Dalmia, *The Nationalization of Hindu Traditions*, Oxford University Press, Delhi 1997; S. Chandra, *The Oppressive Present*, Routledge, New Delhi 2014; M. Mukherjee, *Realism and Reality: the Novel and Society in India*, Delhi 1985.

⁴⁴⁰ *Macaulay's essay on Lord Clive*, V. D. Scudder (red.), Boston, New York 1889, s. 53-54.

⁴⁴¹ B. Roy, *Visual Grandeur, Imagined Glory: Identity Politics and Hindu Nationalism in Bajirao Mastani and Padmaavat*, *Journal of Religion & Film*, Frankfurt 2018, s. 22, [dostęp: 20 XI 2022]: <<https://digitalcommons.unomaha.edu/jrf/vol22/iss3/9>>.

⁴⁴² Negatywny stereotyp muzułmańskiego władcy doskonale ilustruje film parahistoryczny *Padmaavat* z 2018 roku.

⁴⁴³ G. Viswanathan, *Outside the Fold: Conversion, Modernity, and Belief*, NJ: Princeton University Press, 1998, s. 163-169.

⁴⁴⁴ Tabela dotycząca przyczyn konwersji na islam znajduje się w aneksie załączonym na końcu pracy. - *Raport dotyczący przyczyn konwersji na islam*, spis ludności 1901: Bengal, aneks II, t. 6, Kolkata 1902.

⁴⁴⁵ *Ibidem*.

interesujący w tym dokumencie wydaje się sposób, w jaki różnorodne powody nawrócenia komplikują późniejszą standaryzację nawrócenia jako indywidualnej decyzji o zmianie religii. Tabela ilustruje również tendencję do bagatelizowania sprawczości nawróconych kobiet, która do dziś pozostaje aktualna. W kilku wpisach jest mowa o tym, że „kochanek nawrócił ją”, czyniąc kobiety raczej przedmiotem konwersji niż podmiotem mogącym o sobie decydować. Przebłyśki kobiecej sprawczości pojawiają się w podsumowaniach autorów spisu ludności rzadko. Tylko w jednym przypadku rachmistrz odnotował, że kobieta „przyjęła islam z własnej woli”. W dwóch innych przypadkach to mężowie zostali nawróceni przez ich muzułmańskie żony⁴⁴⁶.

3.2.3 „Miłosny dżihad” w latach 20. XX wieku

Choć użycie terminu miłosny dżihad jest stosunkowo nowe, to koncepcja zewnętrznego zagrożenia czyhającego na hinduskie kobiety jest w dyskursie indyjskim obecna od dekad⁴⁴⁷. Jeśli przyjrzeć się przejawom współczesnego zjawiska miłosnego dżihadu, uderza jego podobieństwo do tzw. „porwań” i „konwersji”⁴⁴⁸ odnotowanych w latach 20. XX wieku w północnych Indiach. Doszło wówczas do bezprecedensowych starć między hinduistami a muzułmanami⁴⁴⁹. Według brytyjskich kronikarzy w stanie Uttar Pradeś w latach 20. XX wieku odnotowano większą liczbę zamieszek [komunalistycznych](#) niż w jakimkolwiek innym stanie w Indiach⁴⁵⁰. Nastąpił wzrost kampanii propagandowych i apeli ze strony fundamentalistycznych organizacji hinduistycznych przeciwko o ochronę hindusek przed uprowadzeniem i konwersją na islam. Nawrócenia religijne na subkontynencie indyjskim nie były nowością. Miały miejsce od późnej epoki kolonialnej, jednak zaczęły wzbudzać społeczny niepokój społeczny niepokój dopiero około lat 20. XX wieku i później w okresie uzyskiwania przez Indie niepodległości w 1947 roku, kiedy to małżeństwa międzyreligijne były powszechnie nazywane

⁴⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁴⁷ C. Gupta, *Sexuality, Obscenity, Community: Women, Muslims, and the Hindu Public in Colonial India*, Hyderabad 2001, s. 223–229.

⁴⁴⁸ „Abductions and conversions of Hindu women by Muslims (...)” Źródło: C. Gupta, *Hindu Women, Muslim Men: Love Jihad and Conversions*, Economic and Political Weekly, t. 44, nr 51, 2009, s. 13.

⁴⁴⁹ G. R. Thursby, *Hindu-Muslim Relations in British India: A Study of Controversy, Conflict and Communal Movements in Northern India 1923-1928*, Leiden 1975, s. 6 [w:] P. Kanungo, *RSS's Tryst with Politics: From Hedgewar to Sudarshan*, Delhi 2002, s. 35.

⁴⁵⁰ 4/1927, Home Political, National Archives of India.

„uprowadzeniami”⁴⁵¹. Związane z nimi teorie spiskowe były bardziej popularne na obszarach zróżnicowanych religijnie i występowały w kampaniach zarówno przeciwko społecznościom muzułmańskim, jak i chrześcijańskim. Wzbudzały demograficzne obawy o przyszłą strukturę religijną i władzę polityczną w nowo powstającym państwie. Fobie związane z konwersją kobiet były również katalizatorem przemocy.

Opowieści o „uprowadzeniach” kobiet w latach 20. i XXI-wieczną teorię tzw. miłosnego dżihadu wiele łączy. W obu kampaniach chętnie powoływano się na korelację związków międzywyznaniowych ze wzrostem liczby muzułmanów w Indiach. W latach 20. nie tylko lokalne gazety zaczęły coraz chętniej opisywać historie rzekomo uprowadzonych kobiet, ale także sądy nierzadko brały udział w uwiarygodnieniu uprowadzeń i konwersji na islam⁴⁵². Arya Samaj skutecznie wykorzystywała wątek konwersji religijnych na łamach ówczesnej prasy. Przedstawiano wówczas obraz gwałtownie zmieniających się statystyk i rosnącej liczby muzułmańskich i chrześcijańskich neofitów wśród społeczności niedotykalnych⁴⁵³. Twierdzono, że każdego tygodnia 2000 osób nawracało się na chrześcijaństwo, co daje 104 000 nawróconych w ciągu roku. Jeśli chodzi o islam to co roku konwersji dokonywało podobno 200 000 niedotykalnych⁴⁵⁴. Przypomina to współczesne broszury publikowane przez [ABVP](#), informujące, ile dziewcząt nawróciło się na islam. Jedną z broszur rozpowszechnianych przez [Hindu Janajagruti Samiti \(HJS\)](#) (*Hindū Janajāgrti Samiti*, pol. Komitet Przebudzenia Hindusów) w Karnatace podawała na przykład, że liczba ta wynosiła 30 000 w skali roku⁴⁵⁵. Dnia 28 maja 1923 roku popularny tygodnik Pratap wydawany w języku hindi ostrzegał przed muzułmanami uwodzającymi kobiety w Fajzabadzie w Uttar Pradeś⁴⁵⁶. W czerwcu 1924 r. w mieście Merath w zachodniej części stanu Uttar Pradeś pojawiły się liczne pogłoski dotyczące nasilających się porwań i siłowych nawróceń na islam. W ulotkach i wystąpieniach publicznych pravicowych aktywistów można było wówczas przeczytać i usłyszeć o „wabieniu hindusek” i

⁴⁵¹ C. Banerjee, *Ram Sene coined 'love jihad', but first 'case' goes back a century*, India News Times of India, [dostęp: 25 IX 2022]: <<https://timesofindia.indiatimes.com/india/ram-sene-coined-love-jihad-but-first-case-goes-back-a-century/articleshow/78744013.cms>>.

⁴⁵² C. Gupta, *Hindu Women, Muslim Men: Love Jihad and Conversions*, Economic and Political Weekly, t. 44, nr 51, 2009, s. 15.

⁴⁵³ Chandrikaprasad, *Hinduon Ke Sath Vishwasghat [Treachery with The Hindus]*, Awadh 1917: Hindu Dharm Rakshak, s. 14; B. Parmanand, *Hindu Jati Ka Rahasya [Secret of Hindu Community]*, Lucknow 1928, s. 19.

⁴⁵⁴ B. Jha, *Hinduon Jago [Hindus Awake]*, Agra 1925: Maithil Prabha, s. 4.

⁴⁵⁵ A. A. Mahaprashasta, *Sensational grist*, 13 XI 2013, [dostęp: 30 III 2023]: <<https://frontline.thehindu.com/cover-story/sensational-grist/article5338432.ece>>.

⁴⁵⁶ C. Gupta, *Hindu Women, Muslim Men: Love...*, *op. cit.*, 15.

„gwałceniu ich czystych ciał”⁴⁵⁷ przez muzułmanów. Innym przykładem antymuzułmańskich retoryki lat 20. XX wieku był apel prominentnego członka Arya Samaj w Uttar Pradeś, Kedara Natha o bojkot wszystkich muzułmanów⁴⁵⁸. „Powody grabieży hinduskich kobiet” (*Hindū striyō kī lūt ke kāraṇ*) to tytuł jednej z broszur [Arya Samaj](#) z początku XX wieku, pokazujących, jak ratować hinduskie kobiety. Autor artykułu redakcyjnego z 1924 roku ostrzega:

Mijają dni, a my nie zauważamy porwań hinduskich kobiet i dzieci nie tylko przez muzułmańskich bandytów⁴⁵⁹, ale także przez mężczyzn o wyższej pozycji społecznej, którzy są przypuszczalnie bardzo wysoko postawieni (...) największym złem jest jednak to, że hindusów nie bardzo obchodzi ten dokonywany w biały dzień rabunek ich narodowych zasobów [kobiety są tu zredukowane do zasobów narodowych - przyp. aut.].

Rozpowszechnianie takich treści poprzez liczne broszury, demonstracje, przemówienia polityków oraz plotki i codzienne rozmowy prowadzi do wniosku, że temat ten był uważany za istotny problem społeczno-polityczny tamtych czasów.

W swoim artykule *Hindu Women, Muslim Men: Love Jihad and Conversions* Charu Gupta wymienia szereg przykładów islamofobii i narracji przypominających tzw. miłosny dżihad. Jednym z nich jest bezpodstawne oskarżenie zastępcy poborcy z Kanpuru Razy Alego o uwiedzenie hinduski celem nawrócenia jej na islam w 1924 roku, które zapoczątkowało zjadliwą kampanię medialną przeciwko niemu. W tym samym roku opublikowano broszurę zatytułowaną *Nasz katastrofalny upadek (Hamāra Bhīṣaṇ Hās)*, informującą o dramatycznym spadku znaczenia hinduistów z powodu licznych konwersji na islam⁴⁶⁰. Uważano, że „hinduski dołączające do domów dżawanów (*javān*) i płodzące dzieci gavbhakszaków (*gāvḥakṣak*, pol. zjadaczy krów - przyp. aut.)”, zwiększają w ten sposób odsetek muzułmanów w Indiach. W 1925 roku nacjonalistyczna organizacja Hindu Mahasabha zorganizowała w Benaresie nabór do ochotniczego korpusu hindusów⁴⁶¹, by położyć kres związkom hindusek z muzułmanami.

⁴⁵⁷ *Ibidem*, s. 14; C. Gupta, *Hindu women, Muslim men: Cleavages in shared spaces of everyday life, United Provinces, c. 1890-1930*, *The Indian Economic & Social History Review*, t. 37, nr 2, 2000, s. 121-149, <<https://doi.org/10.1177/001946460003700201>>.

⁴⁵⁸ C. Gupta, *Hindu women, Muslim men: Cleavages...*, *op. cit.*, s. 147-149.

⁴⁵⁹ *Badma 'āś* i *gunḍā* to terminy pochodzące z języka urdu (1) oraz hindi (2) oznaczające złoczyńcę, płatnego gangstera, wynajmowanego do zastraszania lub okaleczania innych.

⁴⁶⁰ M. Dwivedi, *Humara Bhishan Haas [Our Cataclysmic Decline]*, Kanpur 1924, s. 1-35.

⁴⁶¹ Więcej o militaryzacji działań Hindu Mahasabha w latach 20. XX wieku w: B. K. Jha, *Militarizing the Community: Hindu Mahasabha's Initiative (1915-1940)*, *Studies in History*, t. 29, nr 1, 2013, s. 119-146, [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://doi.org/10.1177/0257643013496691>>.

C. Gupta pisze, że „byli oni szczególnie aktywni na dworcach kolejowych”. W Allahabadzie i Dżaunpurze zaś „do hinduskich mężczyzn kierowano różne zawiadomienia i apele, prosząc ich o pilnowanie swoich kobiet i zapobieganie ich kontaktów z muzułmanami”⁴⁶². Podobne działania podejmowała Dharam Rakshini Sabha w Badaun w 1926 roku. Organizacja zajmowała się „dystrybucją plakatów zalecającym hinduistom powstrzymanie się od kontaktów towarzyskich z muzułmanami”⁴⁶³. Dnia 13 kwietnia 1927 roku miasto Muzaffarnagar obiegła pogłoska, że pewna hinduska została „przymusowo nawrócona na islam”. W toku śledztwa okazało się, że dziewczyna wcale nie zmieniła wiary i była muzułmanką od urodzenia⁴⁶⁴.

W 1927 roku V. D. Savarkar (więcej o Savarkarze w [1.5 Hindutwa w służbie indyjskiej polityki tożsamościowej](#)) opublikował sztukę *Sangeet Uhshraap*, w której muzułmanie wystąpili w roli agresorów islamizujących Indie poprzez grabież i uwiedzenie hinduskich kobiet⁴⁶⁵. W 1928 roku popularność zyskał wiersz zatytułowany *Występki muzułmanów* (*Musalmānō ki Harkatē*). Poruszał on temat muzułmanów knujących przeciwko hinduistom, by zwiększyć swoją populację w Indiach. Zgodnie z treścią wiersza wędrują oni ze swymi wózkami po miastach i wioskach, porywając kobiety, które następnie zmuszają do noszenia zasłony (*pardā*) i przejścia na islam⁴⁶⁶. W latach 20. XX wieku [dalitom](#) podobnie jak kobietom odbierano sprawczość i prawo do decydowania o swojej religii, a także zarzucano im nieuczciwość intencji. Powoływanie się na podobne argumenty delegitymizujące konwersje religijne trwa do dziś⁴⁶⁷. Innym przykładem rzucania bezpodstawnych oskarżeń w stronę indyjskich muzułmanów było zawiadomienie o porwaniu kobiet przez muzułmanów w Kanpurze w 1939 roku. Śledztwo, w ramach którego doszło do przeszukania lokalnego biura Ligi Muzułmańskiej, nie potwierdziło jednak stawianych im zarzutów⁴⁶⁸. Z badań C. Gupty wynika, że „wabienie hinduskich kobiet przez seksualnie niezaspokojonych muzułmańskich mężczyzn miało także unaoczniać ich brak charakteru oraz naruszenie kobiecej czystości i cnoty”. Badaczka dodaje, że „w latach 20. XX wieku wielu hinduistów zaczęło postrzegać porwania i konwersje hinduskich kobiet jako proceder charakterystyczny dla muzułmanów”.

⁴⁶² C. Gupta, *Hindu Women, Muslim Men: Love Jihad...*, op. cit., s. 14.

⁴⁶³ *Ibidem*, s. 147–149.

⁴⁶⁴ C. Gupta, *Hindu Women, Muslim Men: Love Jihad...*, op. cit., s. 15.

⁴⁶⁵ V. D. Savarkar, *Sangeet Uhshrap*, Savarkar Samagra, t. 4, s. 19–146 [w:] J. Sharma, *Hindutva. Exploring the Idea of Hindu Nationalism*, Delhi 2003, s. 137–139.

⁴⁶⁶ C. Gupta, *Hindu Women, Muslim Men: Love Jihad...*, op. cit., s. 14.

⁴⁶⁷ L. D. Jenkins, *Religious Freedom and Mass Conversion in India*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2019, s. 39, <<https://doi.org/10.9783/9780812296006-007>>.

⁴⁶⁸ C. Gupta, *Hindu Women, Muslim Men: Love Jihad...*, op. cit., s. 15.

Obie kampanie, zarówno ta w latach 20. XX wieku, jak i XXI-wieczna teoria miłosnego dżihadu przedstawiają muzułmanina jako uniwersalne zagrożenie nie tylko dla kobiet, ale dla całej społeczności hinduskiej. Ich podstawą są najczęściej plotki i pogłoski dotyczące kobiet, które rzekomo padły ofiarą muzułmańskich oprawców. Kampanie te czerpią z zakorzenionych w społeczeństwie indyjskim stereotypów i opierają się na motywach „wspólnego wroga” i „obcego”⁴⁶⁹. Niezależnie od tego, czy jest to rok 1920, czy 2022, antymuzułmańskie teorie spiskowe padają na podatny grunt, a ich popularność nie maleje.

3.2.4 „Miłosny dżihad” a hindutwa

Spisku o miłosnym dżihadzie jako części bardziej ogólnego poglądu można doszukać się także w początkach hinduskiej myśli nacjonalistycznej. M. S. Golwalkar (o którym autorka pisze szerzej w rozdziale I. *Polityka tożsamościowa w Indiach*), w swoich publikacjach z lat 30. i 40. pisał o sile muzułmanów, graniu przez nich ofiary oraz „podboju” lokalnej ludności hinduskiej, posługując się przy tym obrazami takimi jak „gwałt na ojczyźnie”⁴⁷⁰. Sposób, w jaki muzułmanie byli wówczas ukazywani nie jest nowy i przypomina technikę demonizowania społeczności innych niż hinduskie w starożytnych tekstach sanskryckich⁴⁷¹. Z badań K. Iwanka nad korzeniami miłosnego dżihadu wynika, że hinduiści odwoływali się do przedkolonialnych obrazów „innego”, nierzadko porównując muzułmanów do demonów lub cudzoziemców⁴⁷². Muzułmanów, podobnie jak Rakszasów (*rākṣasa*⁴⁷³) przedstawiano jako „ludzi żyjących jak zwierzęta, nieakceptujących zaawansowanych rozwiązań stosowanych wówczas przez wyznawców hinduizmu. Jednocześnie atakowali oni cywilizowane społeczności oraz kradli ich córki”. Wątek ten pojawia się także u Golwalkara, który twierdził, że muzułmanie wykazywali „demoniczne skłonności, ujawniające się często u ludzi nieucywilizowanych, reprezentujących

⁴⁶⁹ *Ibidem*, s. 14.

⁴⁷⁰ T. B. Hansen, *The Saffron Wave: Democracy and Hindu Nationalism in India*, Princeton 1999, s. 112.

⁴⁷¹ B. Chattopadhyaya, *Representing the Other? Sanskrit Sources and the Muslims (Eighth to Fourteenth Century)*, New Delhi 1998.

⁴⁷² K. Iwanek, „Love Jihad” and the Stereotypes of Muslims in Hindu Nationalism, *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences*, 2016, t. 7, nr 3.

⁴⁷³ W mitologii indyjskiej: demon-ludojad, tytan, rodzaj złośliwego, złego ducha, olbrzymia, szkodnika, złośliwy potwór-olbrzym grasujący po zapadnięciu zmierzchu i żywiący się surowym mięsem, także ludzkim. W hinduizmie symbolizuje naturę mroczną (*tamas*), czyli taką w której przeważa nienawiść, naturę złą, która zadaje innym niezgodne z dharma (religią) rany, cierpienia i krzywdy. Źródło: L. Frédéric, *Słownik cywilizacji indyjskiej*, t. 2, Katowice 1998, s. 166.

prymitywną kulturę⁴⁷⁴. Powyższe teorie zyskały aprobatę i rozgłos nie tylko wśród hinduskich nacjonalistów. W niektórych przypadkach były w obiegu w takiej czy innej formie, jeszcze zanim hinduski nacjonalizm zdążył uformować się jako ruch polityczny. Nie ulega jednak wątpliwości, że „zrównanie muzułmanów z Rakszasami⁴⁷⁵ stało się ważnym elementem hinduskiego dyskursu nacjonalistycznego⁴⁷⁶. Nie tylko Golwalkar chętnie posługiwał się tym porównaniem. Zarówno on, jak i K. B. Hedgewar⁴⁷⁷ zasłynęli także z opisu muzułmanów jako „syczących jawańskich węży⁴⁷⁸. Hedgewar głosił, iż każdy naród przechodzi przez okres chwały i degeneracji. Przez okres degeneracji rozumiał pojawienie się w Indiach islamu (odwoływał się do niszczenia starożytnych miejsc kultu, morderstw, gwałtów, porwań kobiet oraz grabieży)⁴⁷⁹. Nastąpiła wówczas jego zdaniem utrata tożsamości i pamięci kulturowej, a lokalni władcy skapitulowali, oddając muzułmańskim władcom swoje żony i bogactwa⁴⁸⁰. Pisał o nich tak: „muzułmanie (...) są teraz zdemoralizowani i pokonani. Dlatego musimy uczynić ich częścią nas samych. Ale czy mamy jeszcze zdolność do przetrwania takiego procesu asymilacji czy nie?⁴⁸¹”

⁴⁷⁴ J. Sharma, *Digesting the 'Other': Hindu Nationalism and the Muslims in India*, V. Lal (red.), *Political Hinduism. The Religious Imagination in Public Spheres*, New Delhi 2009, s. 154.

⁴⁷⁵ S. Pollock, *Rāksasas and Others*, *Indologica Taurinensia* 13, 1985, s. 263-281; Według J. D. Mayne'a rakszasa to także „małżeństwo przez zabranie siłą panny z jej domu, podczas gdy ona płacze i wzywa pomocy, po tym jak jej krewni i przyjaciele zostali zabici w bitwie lub zranieni, a ich domy rozbite”. Źródło: J. D. Mayne, *A Treatise on Hindu Law and Usage*, Madras/London 1878, s. 66; Małżeństwo rakszasa było również utożsamiane z demonem Rawaną (*Rāvan*), który uprowadził Sitę w eposie Ramajana (*Rāmāyana*) oraz z muzułmańskim wrogiem hinduskiego nacjonalizmu. Źródło: L. Sebastian, *Women, Violence, Sovereignty: "Rakshasa" Marriage by Capture in Modern Indian Political Thought*, *Modern Intellectual History*, Cambridge 2022, nr 19, s. 757–759, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/294BE31A36548DB69E13BD9FF9C31815/S1479244321000391a.pdf/women-violence-sovereignty-rakshasa-marriage-by-capture-in-modern-indian-political-thought.pdf>>.

⁴⁷⁶ J. Sharma, *op. cit.*, s. 167.

⁴⁷⁷ Oboje pełnili funkcję pierwszych przewodniczących (*sarsaṅghcālak*) RSS. Źródło: *Saṅgh ke sarsaṅghcālak – RSS Sarsaṅghcālak List with Time Period*, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://rssworldwide.com/rss-sarsaṅghcālak-list/>>.

⁴⁷⁸ C. P. Bhashikar, *Keshav: Sangh Nirmata*, Suruchi Sahitya Prakashan, New Delhi 1979, s. 41, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://indianhistorycollective.com/history-school-textbooks-the-rss/>>; Starożytne źródła indyjskie uważały javanów za barbarzyńców z północnego zachodu. Od początku ery chrześcijańskiej słowo to było często używane luźno w odniesieniu do każdego cudzoziemca, później często dotyczyło to muzułmańskich najeźdźców Indii. Źródło: Hasło *yavana*, Encyklopedia Britannica, [dostęp: 12 III 2023]: <<https://www.britannica.com/topic/Yavana>>.

⁴⁷⁹ Podobnie sprawę muzułmańskich rządów w Indiach widział Savarkar. - V. D. Savarkar, *Sangeet Uhshrap*, Savarkar Samagra, t. 4, s. 19-146 [w:] J. Sharma, *Hindutva. Exploring the Idea of Hindu Nationalism*, Delhi 2003, s. 137-139.

⁴⁸⁰ M. S. Golwalkar, *Sri Gururji Samagra*, t. 10, s. 167–168 [za:] J. Sharma, *Digesting the 'Other': Hindu Nationalism and the Muslims in India*, V. Lal (red.), *Political Hinduism. The Religious Imagination in Public Spheres*, New Delhi 2009, s. 167.

⁴⁸¹ *Ibidem*, s. 150.

Co ciekawe, jedzenie i trawienie to motywy często używane przez Golwalkara w odniesieniu do mniejszości muzułmańskiej, np. „połknęli” część „naszego ciała”⁴⁸². Kiedy Golwalkar wspomina o problemach ze „strawieniem muzułmanina”, ma na myśli problematyczny i „obcy” status muzułmanów w niepodległych Indiach. Zdaniem Jyotirmaya Sharmy „idea, że muzułmanie byli *asurami* (demonami⁴⁸³ - przyp. aut.), *daitjami* (*daitya*, ktoś o nieludzkiej, demonicznej, nikczemnej naturze⁴⁸⁴ - przyp. aut.) i rakszasami nie została porzucona (...) szukano wszelkich sposobów na ich pozbycie [muzułmanów przyp. aut.]”⁴⁸⁵.

Były członek RSS Ram L. Dhooria potwierdza, że nazywanie muzułmanów barbarzyńcami (*mleccha*⁴⁸⁶) było w szeregach RSS popularne⁴⁸⁷. Pierwotnie termin ten oznaczał ludzi obcego pochodzenia o niezrozumiałej mowie, obcych zwyczajach i kulturze⁴⁸⁸. Jak twierdzi J. Sharma, „w pierwszych dekadach XIX wieku przywódcy i ideolodzy hindutwy kontynuowali tradycję nazywania muzułmanów mleccami, podkreślając w ten sposób ich obce pochodzenie. Do tego dochodził obraz dekadentckiego (...) fanatycznego i agresywnego obrońcy wiary, który najechał Indie”⁴⁸⁹. Peter van der Veer również zwraca uwagę na popularność tematu muzułmańskiej żądzy w dyskusjach hinduskich nacjonalistów w późnej epoce kolonialnej⁴⁹⁰.

Jak pisze K. Iwanek, podczas gdy wczesne kampanie antymuzułmańskie skupiały się wyłącznie na porwaniach i uprowadzeniach kobiet, w późniejszych tekstach hinduskich nacjonalistów pojawia się motyw uwodzenia hinduskich kobiet i manipulacji, które wieńczy

⁴⁸² Przemówienie Golwalkara w Sindi w 1954 roku. Źródło: M. S. Golwalkar, *Sri Guruji Samagra*, t. 2, Nagpur: Dr. Hedgewar Smarak Samiti, 2005, s. 130-131 [za:] J. Sharma, *Digesting the 'Other': Hindu Nationalism and the Muslims in India*, V. Lal (red.), *Political Hinduism. The Religious Imagination in Public Spheres*, New Delhi 2009, s. 151.

⁴⁸³ Hasło असुर (*asur*) w ShabdKosh English Hindi Dictionary, [dostęp: 18 III 2023]: <<https://www.shabdKosh.com/dictionary/english-hindi/Asura/Asura-meaning-in-hindi>>.

⁴⁸⁴ Hasło दैत्य (*daity*) w słowniku Hindi2dictionary [dostęp: 18 III 2023]: <<https://www.hindi2dictionary.com/दैत्य-meaning-hindi.html>>.

⁴⁸⁵ J. Sharma, *op. cit.*, s. 168.

⁴⁸⁶ Sharma tłumaczy to pojęcie jako ‘brud ludzkości’. Źródło: J. Sharma, *Digesting the 'Other': Hindu Nationalism and the Muslims in India* [w:] V. Lal (red.), *Political Hinduism. The Religious Imagination in Public Spheres*, New Delhi 2009, s. 156.

⁴⁸⁷ R. L. Dhooria, *I was a Swayamsevak (An inside view of the RSS)*, New Delhi: Samprayikta Virodhi Committee [za:] K. Iwanek., *"Love Jihad" and the Stereotypes of Muslims in Hindu Nationalism*, *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences*, 2016, t. 7, nr 3, s. 359.

⁴⁸⁸ Podobnie jak starożytni Grecy używali terminu *barbaros* pierwotnie w stosunku do niezrozumiałej mowy cudzoziemców, a następnie do ich nieznanego zachowania. Jako *mleccha* każdy cudzoziemiec pozostawał w Indiach wykluczony z systemu warnowo-kastowego, a kontakt z nim był odbierany w kulturze hinduskiej jako rytualnie zanieczyszczający. Źródło: Hasło *mlechcha*, Encyklopedia Britannica, [dostęp: 18 III 2023]: <<https://www.britannica.com/topic/mlechchha>>.

⁴⁸⁹ J. Sharma, *op. cit.*, s. 157.

⁴⁹⁰ P. van der Veer, *Imperial Encounters: Religion and Modernity in India and Britain*, Princeton University Press, 2001, s. 102.

konwersja na islam⁴⁹¹ (współczesny motyw tzw. miłosnego dżihadu). Dalej przytacza on wypowiedź Savarkara na temat muzułmanów, którzy przez setki lat „kusili” i „usidlali” hinduskie kobiety⁴⁹². Savarkar podobnie jak inni myśliciele z nurtu hindutwy, skupił się na wizerunku muzułmanów jako gwałcicieli i porywaczy w czasach konfliktu. Tezę tą potwierdza P. van der Veer: „opowieści o porwaniach hinduskich kobiet podczas zamieszek należały do standardowego repertuaru hinduskiego nacjonalizmu”⁴⁹³.

3.2.5 „Miłosny dżihad” w XXI wieku

Choć spiszek ten znany jest od pokoleń, źródła nie są zgodne co do dokładnego pochodzenia terminu miłosny dżihad. Iselin Frydenlund sugeruje, że neologizm ten powstał w Indiach około 2002 roku⁴⁹⁴. Jednak dopiero postępowanie sądowe z 2009 roku rozpowszechniło ten termin zarówno na poziomie stanowym, jak i ogólnokrajowym⁴⁹⁵. Większość źródeł wskazuje na to, że pomimo powszechnego przekonania⁴⁹⁶, że narracja miłosnego dżihadu rozpoczęła się w stanie Uttar Pradeś lub gdzieś w północnych Indiach, został on tak naprawdę ukuty w 2007 roku w prasie wydawanej w języku malajalam⁴⁹⁷ w południowym stanie Kerala⁴⁹⁸, a następnie zyskał szczególną popularność w Karnatace i Gudżaracie.

⁴⁹¹ K. Iwanek., *"Love Jihad" and the Stereotypes of Muslims in Hindu Nationalism*, Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences, 2016, t. 7, nr 3, s. 360.

⁴⁹² V. D. Savarkar, *Six Glorious Epochs of Indian History*, 1971, s. 151-152. [za:] K. Iwanek., *"Love Jihad" and the Stereotypes of Muslims in Hindu Nationalism*, Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences, 2016, t. 7, nr 3, s. 360.

⁴⁹³ P. van der Veer, *Imperial Encounters: Religion and Modernity in India and Britain*, Princeton University Press, 2001, s. 102.

⁴⁹⁴ I. Frydenlund, *Protecting Buddhist Women from Muslim Men: "Love Jihad" and the Rise of Islamophobia in Myanmar*, Religions 2021, t. 12, nr 1082, s. 4, [dostęp: 2 IV 2023]: <<https://doi.org/10.3390/rel12121082>>.

⁴⁹⁵ K. Frøystad, *Sound Biting Conspiracy: From India with "LoveJihad"*, 2021, Religions 12, s. 1064, [dostęp: 2 IV 2023]: <<https://doi.org/10.3390/rel12121064>>.

⁴⁹⁶ To tam tzw. miłosny dżihad cieszy się największą popularnością w mediach i jest ścigany przez prawo stanowe - Lista artykułów dotyczących zjawiska miłosnego dżihadu w Uttar Pradeś, The Quint, [dostęp: 27 VIII 2023]: <<https://www.thequint.com/topic/uttar-pradesh-love-jihad>>.

⁴⁹⁷ Miłosny dżihad w języku malajalam to ലവ് ജിഹാദ് (*lav jihād*).

⁴⁹⁸ A. Aga, K. Shaji, C. Choudhury, *'Love Jihad': Made In Kerala, Exported Nationwide*, 30.03.2021, [dostęp: 31.10.2022, <<https://article-14.com/post/love-jihad-made-in-kerala-exported-nationwide>>].

ഇന്റലിജൻസ് ബ്യൂറോ മുന്നറിയിപ്പു നൽകിയത് എട്ടു മാസം മുമ്പ് പ്രണയക്കുരുക്കുമായി 'റോമിയോ ജിഹാദുകൾ'

നടന്നത് സൂപ്പർ

കൊച്ചി പ്രണയക്കുരുക്കായി പ്രസ്താവിക്കപ്പെട്ട ഒരു വാർത്തയാണ് 'റോമിയോ ജിഹാദുകൾ' എന്ന പേരിൽ പ്രസിദ്ധീകരിച്ചത്. ഇത് പ്രസിദ്ധീകരിച്ചത് 2009 ജൂലൈ 19 നാണ്. ഈ വാർത്തയിൽ പറയുന്നത്, ഇന്റലിജൻസ് ബ്യൂറോ മുന്നറിയിപ്പു നൽകിയത് എട്ടു മാസം മുമ്പ് എന്നാണ്. ഈ വാർത്തയിൽ പറയുന്നത്, ഇന്റലിജൻസ് ബ്യൂറോ മുന്നറിയിപ്പു നൽകിയത് എട്ടു മാസം മുമ്പ് എന്നാണ്.

നടന്നത് കേരളം

കേരളത്തിൽ നടന്നത് പ്രസിദ്ധീകരിച്ചത് 2009 ജൂലൈ 19 നാണ്. ഈ വാർത്തയിൽ പറയുന്നത്, ഇന്റലിജൻസ് ബ്യൂറോ മുന്നറിയിപ്പു നൽകിയത് എട്ടു മാസം മുമ്പ് എന്നാണ്. ഈ വാർത്തയിൽ പറയുന്നത്, ഇന്റലിജൻസ് ബ്യൂറോ മുന്നറിയിപ്പു നൽകിയത് എട്ടു മാസം മുമ്പ് എന്നാണ്.

പ്രണയക്കുരുക്കായി 'റോമിയോ ജിഹാദുകൾ' എന്ന പേരിൽ പ്രസിദ്ധീകരിച്ചത് 2009 ജൂലൈ 19 നാണ്. ഈ വാർത്തയിൽ പറയുന്നത്, ഇന്റലിജൻസ് ബ്യൂറോ മുന്നറിയിപ്പു നൽകിയത് എട്ടു മാസം മുമ്പ് എന്നാണ്. ഈ വാർത്തയിൽ പറയുന്നത്, ഇന്റലിജൻസ് ബ്യൂറോ മുന്നറിയിപ്പു നൽകിയത് എട്ടു മാസം മുമ്പ് എന്നാണ്.

ഇന്റലിജൻസ് ബ്യൂറോ മുന്നറിയിപ്പു നൽകിയത് എട്ടു മാസം മുമ്പ് എന്നാണ്. ഈ വാർത്തയിൽ പറയുന്നത്, ഇന്റലിജൻസ് ബ്യൂറോ മുന്നറിയിപ്പു നൽകിയത് എട്ടു മാസം മുമ്പ് എന്നാണ്. ഈ വാർത്തയിൽ പറയുന്നത്, ഇന്റലിജൻസ് ബ്യൂറോ മുന്നറിയിപ്പു നൽകിയത് എട്ടു മാസം മുമ്പ് എന്നാണ്.

റോമിയോ ജിഹാദുകൾ എന്ന പേരിൽ പ്രസിദ്ധീകരിച്ചത് 2009 ജൂലൈ 19 നാണ്. ഈ വാർത്തയിൽ പറയുന്നത്, ഇന്റലിജൻസ് ബ്യൂറോ മുന്നറിയിപ്പു നൽകിയത് എട്ടു മാസം മുമ്പ് എന്നാണ്. ഈ വാർത്തയിൽ പറയുന്നത്, ഇന്റലിജൻസ് ബ്യൂറോ മുന്നറിയിപ്പു നൽകിയത് എട്ടു മാസം മുമ്പ് എന്നാണ്.

Ilustracja nr 16: Fragment artykułu *Romeo Jihadis prowl with love traps* autorstwa V. Sunila opublikowany na łamach Kerala Kaumudi 5 X 2009 roku, [dostęp: 25 IX 2022]: <<https://article-14.com/post/love-jihad-made-in-kerala-exported-nationwide>>.

Termin miłosny džihad zyskał jeszcze większą popularność po publikacji artykułu *Romeo Jihadis prowl with love traps* w dzienniku Kerala Kaumudi w 2009 roku (patrz ilustracja nr 16). Wedle ówczesnych doniesień medialnych dwie kobiety zostały uprowadzone, nawrócone na islam i zmuszone do małżeństwa z muzułmańskimi mężczyznami⁴⁹⁹. Inne źródła donoszą, że organizacja [Hindu Janajagruti Samiti](https://www.hindujagruti.org) znacznie przyczyniła się do popularyzacji tego terminu za sprawą swoich komunikatów prasowych w 2009 roku⁵⁰⁰. Porównywała wówczas młodzież muzułmańską do „wilków seksualnych” lub „wilków w owczej skórze”⁵⁰¹ i na łamach swojej strony internetowej wystosowała petycję wzywającą rząd indyjski do podjęcia inicjatywy na rzecz przeciwdziałania miłosnemu džihadowi⁵⁰². Według [HJS](https://www.hindujagruti.org) ponad 30 000 kobiet w Karnatace zostało siłą nawróconych na islam⁵⁰³.

⁴⁹⁹ M. Rao, *Love Jihad and demographic fears*, Indian Journal of Gender Studies, 2011, t. 18, s. 425-430, [dostęp: 27 II 2023]: <<https://doi.org/10.1177/097152151101800307>>.
⁵⁰⁰ K. N. Jinesh, *Modus Operandi of the Jihadis Romeos and Women Jihadis*, 26 IX 2009, [dostęp: 2 IV 2023]: <<https://www.hindujagruti.org/news/7926.html>>.
⁵⁰¹ A. Ashirwad Mahaprashasta, *The History of 'Love Jihad': How Sangh Parivar Spread a Dangerous, Imaginary Idea*, 20 XI 2020, [dostęp: 2 IV 2023]: <<https://thewire.in/communalism/love-jihad-anti-muslim-history-sangh-parivar>>.
⁵⁰² *Love Jihad – Wolf in sheep's clothing*, [dostęp: 2 IV 2023]: <<https://www.hindujagruti.org/love-jihad>>.
⁵⁰³ V. A. Sayeed, *Love and hate*, The Hindu, 20 XI 2022, [dostęp: 25 IX 2022]: <<https://frontline.thehindu.com/the-nation/article30185770.ece>>.

Popularność narracji na temat miłosnego dżihadu w Kerali nie była efektem działań lokalnych partii politycznych⁵⁰⁴, ale wynikała z systematycznego zaangażowania prawicowych mediów indyjskich w nagłaśnianie tej teorii. W tym okresie teoria miłosnego dżihadu była szeroko komentowana przez dwie lokalne gazety: Malayala Manorama, jedną z najczęściej rozpowszechnianych gazet na indyjskojęzycznych platformach medialnych oraz Kerała Kaumudi, wpływowy dziennik wydawany w języku malajalam. Malayala Manorama wycofała się z kampanii miłosnego dżihadu w 2012 roku z powodu protestów ze strony mniejszości muzułmańskiej i świeckich środowisk politycznych w Kerali, podczas gdy Kaumudi jest nadal zaangażowana w kampanię szerzenia teorii miłosnego dżihadu⁵⁰⁵.

Poniżej autorka przytacza wybrane przykłady tzw. miłosnego dżihadu w XXI-wiecznych Indiach, które zyskały dużą popularność zarówno w indyjskich mediach lokalnych, jak i ogólnokrajowych. W czerwcu 2009 roku w Barimarze w stanie Karnataka zaginęła 22-letnia Anitha⁵⁰⁶. W świetle tego incydentu pojawiły się plotki, że Anitha padła ofiarą miłosnego dżihadu, ponieważ kilkakrotnie widziano ją w towarzystwie muzułmanów w drodze do miasta⁵⁰⁷. Aktywiści należący do [Sangh Parivar](#) doszli do wniosku, że jej zaginięcie związane jest z konwersją na islam wymuszoną przez zawodowego „dżihadystę” wspieranego przez Pakistan⁵⁰⁸. 21 października 2009 roku aresztowano seryjnego mordercę Mohana Kumara, który przyznał się do otrucia Anithy, w wyniku czego poniosła ona śmierć⁵⁰⁹.

W 2009 roku w Kerali Shahan Sha został oskarżony o uprowadzenie kobiety o imieniu Methula. Rodzice studentki z Kerali złożyli zawiadomienie o przestępstwie popełnionym przez dwóch muzułmańskich mężczyzn, oskarżając ich o „wabienie dwóch studentek na

⁵⁰⁴ Scena polityczna Kerali jest w dużej mierze zdominowana przez dwie siły polityczne: Indyjski Kongres Narodowy oraz Komunistyczną Partię Indii (Marksistowską). BJP nie posiada znaczącej obecności w polityce wyborczej Kerali. Jednak RSS i powiązane z nią organizacje mają znaczny wpływ społeczny w tym stanie. - A. Kunnummal, *The Kerala Story: Secular Yet Nationalistic and Islamophobic*, 14 VIII 2023, [dostęp: 27 VIII 2023]: <<https://berkeleycenter.georgetown.edu/responses/the-kerala-story-secular-yet-nationalistic-and-islamophobic>>.

⁵⁰⁵ A. Kunnummal, *The Kerala Story: Secular Yet Nationalistic and Islamophobic*, 14 VIII 2023, [dostęp: 27 VIII 2023]: <<https://berkeleycenter.georgetown.edu/responses/the-kerala-story-secular-yet-nationalistic-and-islamophobic>>.

⁵⁰⁶ Dakshina Kannada Police, *Daily Crime Incidents for October 31, 2009*, [dostęp: 3 IV 2023]: <www.spdk.blogspot.com/2009/10/>.

⁵⁰⁷ N. Soorinje, *K'taka Anti-Love Jihad Squads Meant to Help Saffron Security Firms*, 8.01.2018, [dostęp: 3.04.2023], <<https://www.thequint.com/news/india/karnataka-anti-love-jihad-squads#read-more>>.

⁵⁰⁸ C. Gupta, *Hindu Women, Muslim Men: Love Jihad and Conversions*, „Economic and Political Weekly”, t. 44, nr 51, 2009, s. 15.

⁵⁰⁹ V. Verma, *Mohan Kumar to Cyanide Mohan: From mild-mannered school teacher to dreaded serial killer*, 29.06.2020, <<https://indianexpress.com/article/india/mohan-kumar-to-cyanide-mohan-from-mild-mannered-school-teacher-to-dreaded-serial-killer-6479831/>>.

uniwersytecie w Pathanamthitta, a następnie siłowe nawrócenie⁵¹⁰ na islam”⁵¹¹. Z akt sądowych wynika, że: „związek między hinduską a Shahanem Sha rozpoczął się w wyniku rozmowy telefonicznej. Rozwinęła się wówczas między nimi intymna znajomość. Shahan Sha wypowiadał się krytycznie na temat hinduizmu i jego dogmatów i tradycji”. Oskarżonemu wielokrotnie zarzucano nietolerancję religijną i brak poszanowania hinduizmu. Język raportu i nadmierne stosowanie strony biernej przy opisie wydarzeń sugeruje odebranie sprawczości bohaterce wydarzeń i uczynienie z niej wyłącznie ofiary: „hinduska dziewczyna została zabrana do domu Shahana Sha”, „dziewczeta zostały zmuszone do podpisania dokumentów”⁵¹², „Shahan Sha nieustannie zmuszał kobietę do przejścia na islam. Była głęboko zdeorientowana. Zarzuca się, że Shahan Sha powiedział kobiecie, że jeśli nie przejdzie natychmiast na islam, ich związek dobiegnie końca. W końcu zgodziła się”⁵¹³. Z zeznań złożonych przez studentki wynika jednak, że nie zastosowano wobec nich żadnych środków przymusu, a podjęte przez nie decyzje miały charakter autonomiczny.

Keralski sędzia odmówił oskarżonemu zwolnienia za kaucją. W treści swojej decyzji odwołał się wprost do teorii miłosnego dżihadu. Sędzia wspominał także o prawie antykonwersyjnym obowiązującym w niektórych stanach indyjskich i poprosił obywateli i rząd stanowy, aby ci „rozważyli, czy takie prawo nie powinno zostać uchwalone w Kerali”⁵¹⁴. Sąd Najwyższy w Kerali ostatecznie umorzył śledztwo w grudniu 2009 roku⁵¹⁵, zaś w listopadzie Sąd Najwyższy w Karnatace oddalił podobną sprawę wniesioną przez C. Selvaraja, ojca Silji Raj po tym jak nie znaleziono dowodów w sprawie tzw. miłosnego dżihadu⁵¹⁶. 23-letnia Silja zeznała przed sądem, że zmieniła wiarę i weszła w związek małżeński z muzułmaninem z

⁵¹⁰ „Przymusowe nawrócenie na islam” jest wedle prawa muzułmańskiego niemożliwe.

⁵¹¹ *HC Tells Centre, State to Probe “Love Jihad”*, New Indian Express, 15 V 2012, [dostęp: 16 XI 2022]: <<https://www.newindianexpress.com/states/kerala/2009/oct/01/hc-tells-centre-state-to-probe-love-jihad-92609.html>>.

⁵¹² *Shahan Sha, A. and Anr. vs. State of Kerala*, 9 XII 2009, s. 6, [dostęp: 16 XI 2022]: <<https://indiankanoon.org/doc/576406/>>.

⁵¹³ *Shahan Sha, A. and Anr. v. State of Kerala. Bail Application. Nos. 5288 and 5289 (2009)*, n.d., 9 XII 2006, s. 3, [dostęp: 16 XI 2022]: <<https://indiankanoon.org/doc/576406/>>.

⁵¹⁴ *Ibidem*.

⁵¹⁵ D. Sebastian, *‘Love Jihad’: Kerala High Court Stays Police Investigation*, DNA (Daily News and Analysis), 18.12.2009 r., [dostęp: 16 XI 2022]: <<https://www.dnaindia.com/india/report-love-jihad-kerala-high-court-stays-police-investigation-1324828>>. W przeciwnieństwie do sędziego Sankarana, sędzia M Shashidharan Nambiar powiedział, że „śledztwo nie może dotyczyć żadnej konkretnej społeczności. Małżeństwa międzyreligijne są powszechne w naszym społeczeństwie i nie mogą być postrzegane jako przestępstwo”.

⁵¹⁶ L. Verma, *Who Loves Love Jihad*, Indian Express, 7 IX 2014, [dostęp: 16 XI 2022]: <<https://indianexpress.com/article/india/india-others/who-loves-love-jihad/>>.

Kannur w stanie Kerala dobrowolnie⁵¹⁷. Sąd Najwyższy powołał Specjalny Zespół Śledczy do zbadania, czy istnieje „większy spisek związany z miłosnym dżihadem” i zalecił konwertytce pozostanie z rodzicami do czasu zakończenia śledztwa. Raport złożony 13 listopada 2009 roku ujawnił, że zespół śledczy wysłany do stanu Karnataka nie znalazł w nawróceniu Silji i jej małżeństwie z Aksharem żadnych dowodów na istnienie miłosnego dżihadu. Końcowy raport złożony 31 grudnia 2009 roku przez Dyrektora Generalnego stanu Karnataka, D. V. Guruprasada ujawnił, że „zbadano 21 890 przypadków dziewcząt zaginionych w latach 2005-2009 i stwierdzono, że tylko 229 z nich poślubiło mężczyzn innego wyznania, a konwersja miała miejsce tylko w 63 z tych 229 przypadków. Z tych 229 międzywyznaniowych małżeństw 149 hindusek poślubiło muzułmańskich mężczyzn, 38 muzułmanek i 20 chrześcijanek poślubiło hinduskich mężczyzn, 10 hindusek poślubiło chrześcijańskich mężczyzn, 11 chrześcijanek poślubiło muzułmańskich mężczyzn, a jedna muzułmanka poślubiła chrześcijanina”⁵¹⁸. Raport wykluczył istnienie zorganizowanego ruchu wymuszonych konwersji na islam. Sąd Najwyższy Karnataki przyjął ten raport po wysłuchaniu rzecznika rządu 6 listopada 2013 roku, który potwierdził, że domniemane zjawisko miłosnego dżihadu w Karnatace nie istnieje⁵¹⁹.

Pomimo umorzenia tego i wielu innych śledztw, wieść o miłosnym dżihadzie w dalszym ciągu wzbudzała emocje i cieszyła się dużym zainteresowaniem opinii publicznej, co doskonale odzwierciedlały artykuły publikowane w lokalnej prasie z tamtego okresu. Termin miłosny dżihad stał się powszechnym narzędziem do opisu małżeństw muzułmańskich mężczyzn z kobietami innego wyznania, zwłaszcza tymi, które nie uzyskały zgody rodziców na zawarcie związku z muzułmaninem.

W związku z tzw. miłosnym dżihadem politycy partii rządzącej publicznie oskarżali muzułmanów o działalność wywrotową na rzecz Pakistanu. W 2009 roku premier stanu Kerala PK Krishnadas należący do BJP zorganizował konferencję prasową, na której ogłosił, że „za ruchem tym stoi pakistańska agencja wywiadowcza Inter-Services Intelligence, a zespół śledczy powinien odkryć wszystkie aspekty tego ruchu”⁵²⁰. Z biegiem czasu pogłoska o

⁵¹⁷ T. A. Johnson, *8 years before NIA, Karnataka CID probed 'love jihad', found no specific instance*, 22 VIII 2017, [dostęp: 2 IV 2023]: <<https://indianexpress.com/article/india/8-years-before-nia-karnataka-cid-probed-love-jihad-found-no-specific-instance-4807667/>>.

⁵¹⁸ C. U. Singh, *Busting the Myth Behind 'Love Jihad' Laws Made By Eleven States*, 7 I 2023, [dostęp: 3 IV 2023]: <<https://www.livelaw.in/columns/busting-the-myth-behind-love-jihad-laws-made-by-eleven-states-column-by-cu-singh-senior-advocate-218349>>.

⁵¹⁹ *Ibidem*.

⁵²⁰ *BJP Wants Probe into 'Love Jihad'*, The Hindu, 9 X 2009.

miłosnym dżihadzie wywołała widmo masowych nawróceń przeprowadzanych przez tysiące młodych, wyszkolonych przez pakistańską agencję wywiadu mężczyzn wyposażonych w motocykle, telefony komórkowe i modne ubrania⁵²¹. Wszystko to celem uwiedzenia hinduskich (i chrześcijańskich) kobiet oraz spłodzenia muzułmańskiego potomstwa. Wprawdzie sędziowie, policja, aktywiści i dziennikarze wielokrotnie badali i obalali tę teorię, straszenie miłosnym dżihadem regularnie powraca w różnych regionach Indii po chwilowym okresie uśpienia⁵²².

W styczniu 2020 roku Rekha Sharma, przewodnicząca Narodowej Komisji ds. Kobiet (NCW) ostrzegła rząd Kerali, że przymusowe konwersje na islam są jak „tykająca bomba zegarowa”⁵²³, która wybuchnie, jeśli rząd Kerali nie podejmie przeciwko niej stosownych działań. Sharma deklarowała, że „przeprowadziła szczegółowe dochodzenie w sprawie przymusowego nawracania i miłosnego dżihadu oraz opuszczania kraju przez kobiety”. Jak twierdziła, „poślubienie osoby z innej religii nie jest problemem, ale siłowe nawracanie już tak. To właśnie ma miejsce w Kerali”⁵²⁴. W 2022 roku NCW odmówiła wydania kopii raportu z dochodzenia przeprowadzonego przez Rekhę Sharmę w 2017 roku w związku z tzw. „miłosnym dżihadem”⁵²⁵. Dane rządowe z 2020 roku również nie potwierdzają tezy o rosnącym zagrożeniu miłosnym dżihadem. Wynika z nich, że to hinduizm był głównym beneficjentem konwersji religijnych w Kerali. Około 237 osób (47%) spośród wszystkich zarejestrowanych konwertytów w 2020 roku przeszło na hinduizm, 144 na islam, a 119 osób przyjęło chrześcijaństwo⁵²⁶.

Podsumowując, badane przez indyjskie organy ścigania przypadki tzw. miłosnego dżihadu w Kerali i Karnatace okazały się nie mającą pokrycia w rzeczywistości plotką. Nie znaleziono dowodów na istnienie muzułmańskiego spisku, za to doszło do nadinterpretacji

⁵²¹ *Love Jihad – Anil Dhir & Syed Wazid Ali*, Bharata Bharati, 19 X 2011, [dostęp: 12 XII 2022]: <<https://bharatabharati.in/2011/10/29/love-jihad-anil-dhir-syed-wazid-ali/>>.

⁵²² L. D. Jenkins, *Religious Freedom and Mass Conversion in India*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2019, s. 181, <<https://doi.org/10.9783/9780812296006-007>>.

⁵²³ *NCW Chief Warns Kerala Of 'love Jihad' Cases; Calls It A 'ticking Bomb Waiting To Explode'*, 27 I 2020, [dostęp: 27 II 2023]: <<https://www.republicworld.com/india-news/politics/ncw>>.

⁵²⁴ *NCW chairperson urges Kerala government to act against 'love jihad'*, 27.01.2020, dostęp: 27.02.2023, <<https://www.newindianexpress.com/states/kerala/2020/jan/27/ncw-chairperson-urges-kerala-government-to-act-against-love-jihad-2095109.html>>.

⁵²⁵ S. Upadhyay, *CIC Upholds NCW's Decision To Deny Access To Report Of Inquiry Conducted By Its Chairperson In 2017 Over 'Love Jihad'*, Live Law, 16 VIII 2022, [dostęp: 27 VIII 2023]: <<https://www.livelaw.in/rti/cic-upholds-ncw-decision-deny-access-report-inquiry-conducted-chairperson-2017-over-love-jihad-206657?infinite-scroll=1>>.

⁵²⁶ MS Vidyannandan, *At 47%, Hinduism biggest gainer in religious conversion in Kerala*, The New Indian Express, 2 IV 2021, [dostęp: 30 III 2023]: <<https://www.newindianexpress.com/states/kerala/2021/apr/02/at-47-hinduism-biggest-gainer-in-religious-conversion-in-kerala-2284660.html>>.

wydarzeń tak, aby pasowały do przyjętej tezy. Mimo że indyjskie sądy oddaliły zarzuty, dyskurs wokół teorii spiskowej miłosnego dżihadu nie zniknął. Plotka nie potrzebuje bowiem faktów, aby zapewnić sobie przetrwanie. Popularności nadaje jej wielokrotnie powtarzana narracja, która w oczach odbiorcy staje się prawdą. Powyższe przykłady reprezentują szersze zjawisko braku akceptacji dla związków międzywyznaniowych oraz związaną z nimi reinterpretację wydarzeń za sprawą plotek i pomówień. Mimo braku dowodów na istnienie spisku miłosnego dżihadu w Kerali⁵²⁷, nie udało się wyeliminować go z indyjskiej debaty publicznej.

3.2.6 Analiza przykładów dyskursu medialnego wokół „dżihadu miłości” w Indiach

Trzy miesiące po wygranych przez BJP wyborach powszechnych okładki prawicowych magazynów Panchjanya (*pāñcadžanj*)⁵²⁸ i The Organiser, wydawanych przez powiązaną z BJP organizację RSS, zaczęły masowo ostrzegać swoich czytelników przed miłosnym dżihadem. Na okładce anglojęzycznego The Organiser znalazło się następujące pytanie: „Miłosny dżihad: rzeczywistość czy retoryka?” Okładka hindijęzycznego magazynu Panchjanya przedstawiała z kolei karykaturę noszącego kufijję⁵²⁹ muzułmanina w okularach przeciwsłonecznych z sercami, z brodą o tym samym kształcie. Na okładce widniał napis: „Ślepa miłość czy handel” (*pyār andhā yā dhandhā*).

⁵²⁷ ‘No case of love jihad in Kerala’: Centre tells Parliament, Hindustan Times, 4 II 2020, [dostęp: 28 VIII 2023]: <<https://www.hindustantimes.com/india-news/no-case-of-love-jihad-in-kerala-centre-tells-parliament/story-dQHAMLCBvkBcgoQJbtxF1L.html>>; M. Alavi, *With No Credible Evidence, "Love Jihad" Cases In Kanpur Crumble*, 28 XI 2021, [dostęp: 2 IV 2023]: <<https://www.ndtv.com/india-news/with-no-credible-evidence-love-jihad-cases-in-kanpur-crumble-2321766>>; I. Ara, *Exclusive: UP Police Report Contradicts Adityanath Claim of 'Rise in Love Jihad'*, [dostęp: 2 IV 2023]: <<https://thewire.in/communalism/up-police-report-adityanath-love-jihad-cases>>.

⁵²⁸ Panchjanya to indyjski tygodnik wydawany przez RSS w języku hindi. Został uruchomiony przez Deendayala Upadhyayę w 1948 roku w Lakhnau.

⁵²⁹ Tradycyjne arabskie nakrycie głowy.

Ilustracja nr 17: Okładki Panchjanya i The Organiser, 7 IX 2014, <<https://www.india.com/news/india/re-propagation-of-love-jihad-navratri-round-the-corner-fringe-urge-hindus-to-exclude-muslims-from-garba-598919/>>.

W Uttar Pradeś podjęto próby uczynienia miłosnego dżihadu ważnym wyznacznikiem tożsamości hinduskiej. Na przykład lokalny polityk BJP Sangeet Singh Som podczas zebrania Wielkiego Zgromadzenia (*Mahā Pañcāyat*) w 2014 roku zaprotestował przeciwko miłosnemu dżihadowi w okręgu wyborczym Sardhana w dystrykcie Merath⁵³⁰. Powołując się na męski obowiązek i honor, skierowano liczne apele do „hinduskich braci”, wzywając ich do ochrony swoich „hinduskich sióstr”. Kobieta jest uważana za ostoję honoru hinduskiego mężczyzny, a strzeżenie jej cnoty traktowane jest jako obowiązek mężczyzny i wyznacznik jego męskości.

⁵³⁰ L. Verma, *BJP MLA call for 'love jihad' mahapanchayat*, The Indian Express, 8 IX 2014, s. 1-2.

हिन्दु भाईयों से अपील

जागो हिन्दू जागो, लव जिहाद से सावधान!

मुस्लिम लड़के हिन्दू नाम रखकर हाथ में कलावा बांधकर व टीका लगाकर हिन्दू लड़कियों को प्रेम के जाल में फँसाते हैं, उनका धर्म परिवर्तन कराकर शादी करके बच्चे पैदा करते हैं एवं शारीरिक व मानसिक शोषण करके उन्हें छोड़ देते हैं।

उदाहरण के तौर पर बॉलीवुड अभिनेता सैफ अली खान व आमिर खान ने हिन्दू लड़कियों से शादी कर बच्चे पैदा कर उन्हें छोड़ दिया।

अपने धर्म व अपनी बहन - बेटियों की रक्षा के लिए सतर्क रहें।

यदि आपको अपने आस पास कुछ ऐसा लगे तो हमारी हेल्प लाईन से सम्पर्क करें

Mob. 08802487767, E-mail : antilovejihaad@yahoo.co.in

आप हमें Facebook पर भी Join कर सकते हैं

निवेदक:- Anti Love Jihaad Front

Ilustracja nr 18: Broszura przestrzegająca przed miłosnym džihadem opublikowana przez Anti Love Jihaad Front, <<https://www.youthkiawaaz.com/2014/09/%20politics-love-jihad-damaging-secular-fabric-country/>>.

Często powtarzającym się motywem plotek wokół miłosnego džihadu był nienaganny wizerunek muzułmanów oraz ich dwulicowość. Przystojni i dobrze ubrani młodzi mężczyźni mieli uciekać się do podstępów, udając hinduistów. Powyższa broszura informowała o „ukrywających się pod hinduskimi imionami muzułmanach, którzy wiązali świętą nitkę na dłoni i nakładali na czoło *kumkum*⁵³¹”. Muzułmańscy mężczyźni mieli łapać hinduskie kobiety „w sieci miłosnego džihadu, nawracać je, żenić się z nimi, płodzić potomstwo, wykorzystywać je fizycznie i psychicznie, a następnie porzucać”. Anjali Mody analizuje retorykę hinduskich organizacji nacjonalistycznych wokół tzw. džihadu miłości i przytacza następujące jej fragmenty „czerwone nitki na nadgarstkach [muzułmanów - przyp. aut]⁵³²” oraz

⁵³¹ Czerwony proszek używany podczas rytuałów i ceremonii hinduistycznych, np. pudży czy święta Holi.

⁵³² *Kautuka* to czerwona, pleciona bransoletka ze sznurka, pełniąca funkcję amuletu ochronnego, tradycyjnie noszona przez wyznawców hinduizmu na prawej (mężczyźni i niezamężne kobiety) lub na lewej ręce (zamężne

„niejednoznacznie brzmiące nazwiska muzułmanów, którzy kręcili się po szkołach i koledżach dla dziewcząt”⁵³³. Wątek nieujawniania swojej prawdziwej tożsamości i różnych technik podszywania się pod hindusów został również wykorzystany w filmie z 2022 roku pt. *The Conversion* w reżyserii Vinoda Tiwari⁵³⁴.

W Uttar Pradeś odbywają się skierowane do kobiet cyklicznie spotkania instruktazowe i szkolenia, jak bronić się przed zagrożeniem. Jednym z zaleceń było, aby „nie nosić zielonych ubrań”, „unikać muzułmańskich krawców i fryzjerów” i „nie odwiedzać grobów muzułmańskich świętych”. Szkoły, uczelnie, teatry, sklepy z telefonami komórkowymi czy internet zostały zidentyfikowane przez skrajne organizacje hinduskie jako miejsca potencjalnie niebezpieczne, w których hinduskie dziewczęta mogą stać się łatwym łupem⁵³⁵.

Według magazynu „Bhārat: Dār-ul-Harb yā dār-ul-Islām” (pol. Indie: dom wojny czy dom pokoju⁵³⁶) promowanego przez aktywistów związanych z BJP i RSS w zachodniej części Uttar Pradeś po zamieszkach w Muzaffarnagar⁵³⁷, liczba przypadków dziewcząt padających ofiarą miłosnego dżihadu w zachodniej części stanu Uttar Pradeś w latach 2008-2011 wyniosła 1611. W 2014 roku w Merath pojawiła się walcząca z „zagrożeniem miłosnego dżihadu organizacja” o nazwie Meerut Bachao Manch (*Mīrat Bacāo Mañc*, Forum Ratunek dla Merathu). Ówczesne plakaty wzywały hinduskich mężczyzn do „ochrony swoich córek i siostr, ponieważ mogą one paść ofiarą miłosnego dżihadu”⁵³⁸.

kobiety). W większości przypadków noszenie czerwonego sznurka symbolizuje przynależność do hinduizmu, a także odgrywa istotną rolę podczas rytuałów religijnych.

⁵³³ A. Mody, *‘Love Jihad’: The Sangh Parivar’s Sexual Politics by Another Name*, Caravan, 29 VIII 2014, [dostęp: 24 IX 2022]: <<http://www.caravanmagazine.in/vantage/love-jihad-sangh-parivar-sexual-politics-another-name>>.

⁵³⁴ *‘The Conversion’ to hit cinemas on 6th May 2022*, 2 V 2022, [dostęp: 30 III 2023]: <<https://organiser.org/2022/05/02/79039/bharat/the-conversion-to-hit-cinemas-on-6th-may-2022/>>.

⁵³⁵ *Key Findings of the Voice of Justice Report*, The Organiser, 7 IX 2014.

⁵³⁶ *Dār al-islām* oznacza terytorium, na którym muzułmanie mogą swobodnie praktykować swoją religię, choć często oznacza to wdrożenie prawa islamskiego, podczas gdy *dār al-ḥarb* reprezentuje ziemie rządzone przez niewierzących.

⁵³⁷ W 2013 roku politycy ostrzegający przed miłosnym dżihadem przyczynili się do wybuchu napięć i śmiertelnych zamieszek w mieście Muzaffarnagar w północnych Indiach. W wyniku zamieszek życie straciły 62 osoby i wysiedlono ponad 50 000 muzułmanów. Dżatowie i muzułmanie, którzy od lat 70. XX wieku tworzyli jedną społeczność rolniczą pod przywództwem byłego premiera Charana Singha, stali się zaprzysięgłymi wrogami - Źródło: A. Sethi, *‘Love jihad’ in India and one man’s quest to prevent it*, 29 I 2015, [dostęp: 30 III 2023]: <<https://www.theguardian.com/world/2015/jan/29/love-jihad-india-one-man-quest-prevent-it>>.

⁵³⁸ L. Verma, *Citing ‘love jihad.’ Sangh groups in UP unite to fight*, The Indian Express, 31 VIII 2014, s. 1-2.

हिन्दुओं सावधान!

लव जिहाद

प्रेम छल-कपट निकाह धर्मान्तरण प्रताड़ना

अपनी बहन, बेटियों को "लव-जिहाद" के बारे में जानकारी देकर जागरूक करें और उन्हें "लव-जिहाद" का शिकार होने से बचाएं।

लव जिहाद के विरुद्ध विशाल धरना प्रदर्शन में सहभागी हो।

लव—जिहाद के विरुद्ध राष्ट्रवादी शिवसेना व यूनाइटेड हिन्दु फ्रंट का विशाल धरना प्रदर्शन

दिनांक: 23 सितंबर 2014
समय: 10:00 बजे प्रातः
स्थान - जंतर-मंतर, नई दिल्ली

सम्पर्क सूत्र:-
Ph: 011 - 22325555/6666 Mob: 9899798000

Ilustracja nr 19: Broszura „Hindusi, strzeżcie się miłosnego dżihadu - Miłość-oszustwo-małżeństwo-konwersja-ból” z 2014 roku, <<https://jaibhagwangoyal.weebly.com/blog/love-jihad-protest-united-hindu-front-rashtrawadi-shivsena>>.

Uświadom swoje siostry i córki, czym jest „miłosny dżihad” i uratuj je! Dołącz do wielkiej demonstracji przeciwko miłosnemu dżihadowi. Shiv Sena i United Hindu Front organizują ogromną demonstrację przeciwko miłosnemu dżihadowi.

Data: 23 września 2014

Czas: 10.00

Miejsce: Jantar Mantar, Nowe Delhi

#LoveJihad #LoveJihaad

Cant able to digest this news about Shradhha the way
how horrifically mu/rdered by Aftab

Parents k baat maani hoti tho aaj Shraddha zinda hoti
But she believed in " Mera Abdul aisa nahi hai "

Ilustracja nr 20: Mem dotyczący miłosnego dżihadu [w:] A. Usmani, *'Love jihad', 'business jihad', and the Abduls adored and hated by Hindu supremacists*, 23 XI 2022, <<https://www.newslaundry.com/2022/11/23/love-jihad-business-jihad-and-the-abduls-adored-and-hated-by-hindu-supremacists>>.

Określenie „Abdul” wkroczyło do głównego nurtu mediów społecznościowych w 2022 roku po opublikowaniu wiadomości o makabrycznym morderstwie 26-letniej Shraddhy Walkar, w którym oskarżonym był jej muzułmański partner Aftab Ameen Poonawalla. Powyższy [mem](#) „Mój Abdul taki nie jest” (*merā Abdul aisā nahī hai*) sugeruje, że wszyscy Abdulowie, czyli muzułmanie mogą być potencjalnymi zabójcami (ilustracja nr 20). Ci z kolei, którzy nie podzielają tego przekonania są naiwnymi hinduskimi dziewczętami⁵³⁹.

Na dyskusję wokół sloganu „Mój Abdul taki nie jest” zareagowała redaktorka naczelna prawnicowego magazynu OpIndia, Nupur J Sharma. W listopadzie 2022 roku napisała na

⁵³⁹ A. Usmani, *'Love jihad', 'business jihad', and the Abduls adored and hated by Hindu supremacists*, 23 XI 2022, <<https://www.newslaundry.com/2022/11/23/love-jihad-business-jihad-and-the-abduls-adored-and-hated-by-hindu-supremacists>>.

platformie X (dawniej *Twitter*): „Twój Abdul jest taki sam” (*āpkā Abdul bhī vaisā hī hai*). Jej tweet zebrał prawie 30 000 polubień i blisko 7000 retweetów⁵⁴⁰.

Narracja „Abdul” przeniknęła również do indyjskiej telewizji głównego nurtu. Stacja *ZeeNews* opublikowała reportaż poruszający wątek tzw. miłosnego dżihadu, w którym przytacza historię 20-letniej hinduski, która padła ofiarą mężczyzny ukrywającego swoją muzułmańską tożsamość. Zgodnie z narracją stacji mężczyzna zmusił ją do przejścia na islam, w wyniku czego kobieta popełniła samobójstwo. Tytuł raportu brzmiał „Ta sprawa to największa lekcja dla tych, którzy mówią Mój Abdul taki nie jest!” (*„merā Abdul vaisā nahī hai” vālō ke lie sabse barā sabak hai ye case*). Podczas reportażu zaprezentowano też inne antymuzułmańskie slogany, np. „Jej Abdul również okazał się taki sam” (*uskā Abdul bhī vaisā hī niklā*)⁵⁴¹.

Motywy miłosnego dżihadu wykorzystywany jest także w indyjskim przemyśle filmowym. W listopadzie 2022 roku do sieci trafił zwiastun filmu *The Kerala Story*⁵⁴² w reżyserii Sudipto Sena, który natychmiast wywołał liczne kontrowersje. Twórcy filmu przekonują, że jest on oparty na faktach i ma za zadanie ujawnić prawdę o miłosnym dżihadzie i radykalizacji kobiet w Kerali.

⁵⁴⁰ Wpis *āpkā Abdul bhi waisa hi hai*, Konto Nupur J Sharmy na platformie X (dawniej *Twitter*), 14 XI 2022, [dostęp: 29 VIII 2023]: <<https://web.archive.org/web/20221117121348/https://twitter.com/UnSubtleDesi/status/1592135929845911553>>.

⁵⁴¹ #dn : *mera Abdul vaisa nahin hai vālon ke lie sabase bada sabak hai ye kes !*, konto Zee News na platformie X (dawniej *Twitter*), 9 VI 2023, [dostęp: 28 VIII 2023]: <https://twitter.com/ZeeNews/status/1667211268116353025?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwtterm%5E1667211268116353025%7Ctwgr%5E3f9d536cbf5bf0eb6b5dc852ffa2f3caa5cfcbb0%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.altnews.in%2Fmera-abdul-aisa-nahi-hai-how-the-abdul-trope-has-been-mainstreamed-to-demonise-muslim-men%2F>.

⁵⁴² *The Kerala Story Announcement Teaser* | Vipul Amrutlal Shah | Sudipto Sen | Aashin A Shah, Sunshine Pictures, YouTube, 22 III 2022, [dostęp: 27 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=o9MBxiTVOfk>>.

Ilustracja nr 21: Plakat promujący film *The Kerala Story* [w:] 5 intriguing posters of Vipul Shah's 'The Kerala Story' show radicalization and loss of identity in women, Mid Day, 25 IV 2023, <<https://www.mid-day.com/entertainment/bollywood-news/photo/5-intriguing-posters-of-vipul-shahs-the-kerala-story-show-radicalization-and-loss-of-identity-in-women-95384/1>>.

Film spotkał się z dużym zainteresowaniem i aprobatą polityków partii BJP. Yogi Adityanath i pozostali członkowie rządu Uttar Pradeś obejrżeli go na specjalnym pokazie, po którym wyrazili wyrazy sympatii dla jego twórców. Adityanath zapowiedział, że film *the Kerala Story* będzie zwolniony z podatku w UP. Wzbudziło to liczne wątpliwości natury etycznej, ponieważ filmowi regularnie przypisywano szerzenie islamofobii i uwiarygodnianie spisku o miłosnym dżihadzie⁵⁴³. Premier Goa Pramod Sawant z BJP obejrzawszy film nazwał go: „rzeczywistą historią o tym, jak ISIS, organizacja terrorystyczna, jest zaangażowana w konwersję i działalność terrorystyczną na całym świecie (...) w tym w niektórych częściach Indii”. Sawant polecił obejrzenie tego filmu młodym ludziom i ich rodzicom, „aby poznali

⁵⁴³ A. Ali, *Ignore any lofty claims about the Bollywood hit The Kerala Story: this film will only incite hatred against Muslims*, The Guardian, 1 VI 2023, [dostęp: 29 VIII 2023]: <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2023/jun/01/bollywood-hit-kerala-story-islamophobic-bjp>>.

rzeczywistość”. Premier Asamu Himanta B. Sarma z BJP również wyraził aprobatę dla filmu i skrytykował rząd Mamaty Banerjee za zakazanie go w Bengalu Zachodnim, twierdząc, że film nie był skierowany przeciwko żadnej społeczności. Sarma zaapelował do mieszkańców Asamu, aby obejrzeli film ze swoimi rodzinami i żeby pokazali go swoim córkom. Wezwał również rodziców, aby „uważali na dzieci i na to, z kim nawiązują przyjaźnie”. Na wiecu wyborczym w Karnatace premier Narendra Modi także pochwalił film, choć mniej bezpośrednio w stosunku do wyżej wymienionych polityków BJP: „Było wiele dyskusji na temat filmu, który omawia (...) jak uczynić kraj pustym od wewnątrz (...) Historia Kerali ujawniła spisek⁵⁴⁴”.

Promocja filmu przypadła na czas wyborów stanowych w Karnatace i choć wydaje się, że film doskonale wpisuje się w antymuzułmańską retorykę partii rządzącej, jego twórcy dementują, jakoby film ten był elementem kampanii wyborczej lub projektem politycznym finansowanym przez jakąkolwiek partię⁵⁴⁵. Film *The Kerala Story* stał się przedmiotem długotrwałych sporów sądowych i protestów⁵⁴⁶, głównie w Kerali, Bengalu Zachodnim i Tamil Nadu. Premier Kerali Pinarayi Vijayan stanowczo zaprzeczył, jakoby 32 000 kobiet w Kerali padło ofiarą konwersji na islam i stało się członkiniami tzw. Państwa Islamskiego. Jego zdaniem „ta fałszywa historia jest produktem przemysłu kłamstwa [Sangh Parivar](#)”⁵⁴⁷. Dane rządu indyjskiego nie potwierdzają tezy o liczbie zaginionych i zradykalizowanych kobietach z Kerali, które dołączyły do tzw. Państwa Islamskiego. Oficjalne dane mówią o około 100-200 osobach w całych Indiach, które rekrutowały się do szeregów ISIS⁵⁴⁸.

The Kerala Story to kolejna po filmie *The Conversion*⁵⁴⁹ indyjska produkcja rozpowszechniająca teorię o miłosnym dżihadzie.

⁵⁴⁴ *The Kerala Story: BJP CMs show their support by turning up to watch the film*, Indian Express, 13 V 2023, [dostęp: 29 VIII 2023]: <<https://indianexpress.com/article/political-pulse/the-kerala-story-bjp-cms-show-their-support-8606964/>>.

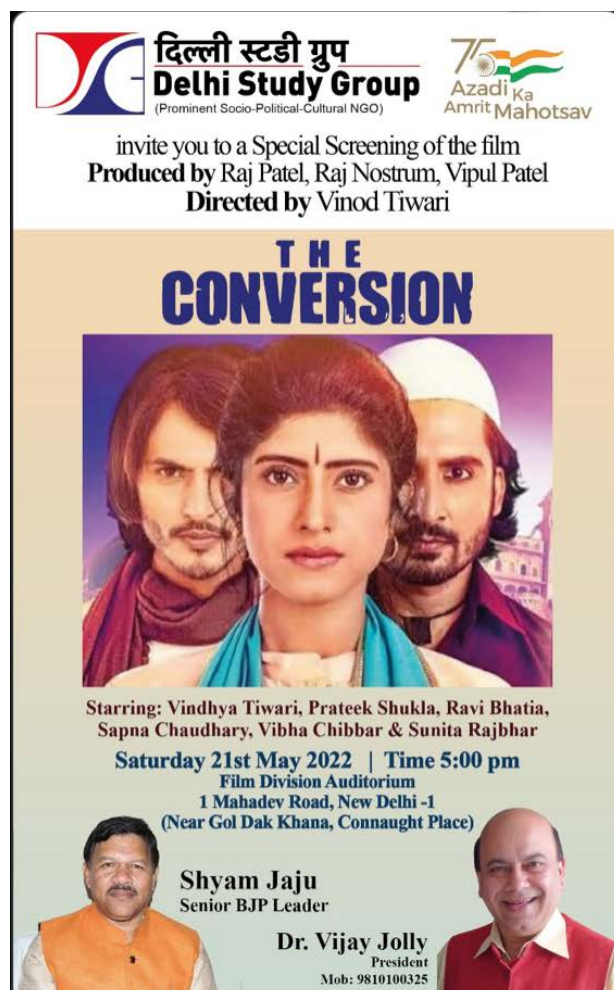
⁵⁴⁵ *Adah Sharma's 'The Kerala Story' Producer Says Won't Respond To Any Political Party After CPI(M) Calls It BJP-Sponsored*, Outlook, 3 V 2023, [dostęp: 28 VIII 2023]: <<https://www.outlookindia.com/art-entertainment/adah-sharma-s-the-kerala-story-producer-says-won-t-respond-to-any-political-party-after-cpi-m-calls-it-bjp-sponsored-news-283164>>.

⁵⁴⁶ *The Kerala Story: NYC and Fraternity Movement hold protest in theatre in Kochi*, Times of India, 5 V 2023, [dostęp: 28 VIII 2023]: <<https://timesofindia.indiatimes.com/india/the-kerala-story-nyc-and-fraternity-movement-hold-protest-in-theatre-in-kochi/articleshow/100020111.cms?from=mdr>>.

⁵⁴⁷ Shibilimol KG, *The Kerala Story is product of Sangh Parivar's lie factory, says CM Pinarayi Vijayan*, 30 IV 2023, [dostęp: 30 III 2023]: <<https://www.indiatoday.in/india/story/the-kerala-story-product-of-sangh-parivar-lie-factory-cm-pinarayi-vijayan-2366568-2023-04-30>>.

⁵⁴⁸ A. Kunnummal, *The Kerala Story: Secular Yet Nationalistic and Islamophobic*, 14 VIII 2023, [dostęp: 27 VIII 2023]: <<https://berkleycenter.georgetown.edu/responses/the-kerala-story-secular-yet-nationalistic-and-islamophobic>>.

⁵⁴⁹ *'The Conversion' to hit cinemas on 6th May 2022*, 2 V 2022, [dostęp: 30 III 2023]: <<https://organiser.org/2022/05/02/79039/bharat/the-conversion-to-hit-cinemas-on-6th-may-2022/>>.

Ilustracja nr 22: Plakat zapraszający na specjalny pokaz filmu *The Conversion* w Nowym Delhi z udziałem działaczy BJP w 2022 roku, *X* (dawniej *Twitter*).

Zdjęcie nr 23: Pokaz filmu *The Conversion* w Nowym Delhi z udziałem działaczy BJP, 21 V 2022, fot. N. Zajączkowska.

Stosunek do małżeństw mieszanych w Indiach można zaobserwować także na przykładzie przemysłu reklamowego. Autorka prezentuje poniżej dwa przykłady popularnych indyjskich reklam i ich recepcji społecznej. Pierwsza z nich to reklama biżuterii Tanishq w której pojawił się wątek małżeństwa międzyreligijnego i narodzin dziecka będącego owocem tego związku⁵⁵⁰. Przedstawia historię hindusko-muzułmańskiego małżeństwa, gdzie muzułmańska teściowa organizuje ceremonię *god bharāt*⁵⁵¹ dla swojej hinduskiej synowej. Choć reklama odwoływała się do pozytywnych wartości takich jak inkluzywność i miłość ponad podziałami, wywołała oburzenie ogromnej rzeszy internautów i zarzuty o promowanie miłosego dżihadu. Fala krytyki doprowadziła do wycofania kampanii reklamowej, podobnie jak wielu innych indyjskich reklam uznanych za zbyt kontrowersyjne⁵⁵². W reakcji na skandal poseł opozycyjnego Indyjskiego Kongresu Narodowego Shashi Tharoor postawił hinduskim nacjonalistom następujące pytanie retoryczne: „dlaczego nie bojkotuje się najdłużej istniejącego symbolu jedności hindusko-muzułmańskiej na świecie - Indii, jeśli hindusko-muzułmańskie *ekatvam* (pol. „jedność” - przyp. aut) tak drażni hinduskich fundamentalistów”⁵⁵³.

Z negatywną reakcją internautów spotkała się także kampania reklamowa znanej w Indiach marki detergentów. W jednodominutowej reklamie młoda hinduska chroni swojego muzułmańskiego przyjaciela udającego się na modlitwę do pobliskiego meczetu przed tzw. „bitwą Holi”⁵⁵⁴. Niektórzy internauci poculi się urażeni, że festiwalowi Holi nie nadano „należytej rangi”. Innych oburzała myśl o hinduskiej dziewczynce udzielającej pomocy muzułmańskiemu chłopcu⁵⁵⁵.

⁵⁵⁰ #Tanishq EKATVAM Deleted Controversial Ad Haters Don't Want You To See (with Eng subtitles), 14 X 2020, [dostęp: 11 IV 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=LMOHY4naVYA>>.

⁵⁵¹ *God Bharāt* to indyjska ceremonia przypominająca baby shower, która ma na celu pobłogosławienie przyszłej matki radościami i błogosławieństwami oraz przyjęcie nienarodzonego dziecka do rodziny - „napęniając kolana obfitością”.

⁵⁵² A. Parvin, *Interfaith Marriage in India*, 13 I 2021, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://new.iimun.in/blog/national/interfaith-marriage-in-india/>>.

⁵⁵³ Wpis Shashiego Tharoora na platformie X (dawniej Twitter), 13 X 2020, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://twitter.com/ShashiTharoor/status/1315833504253374464?lang=en>>.

⁵⁵⁴ Drugiego dnia święta (*Dhulandī*) hindusi obrzucają się nawzajem kolorowym proszkiem.

⁵⁵⁵ *Daag acche hai surf excel ad 2019*, [dostęp: 11 IV 2023]: <https://www.youtube.com/watch?v=qwrJ9WubT_M>.

3.2.7 Analiza przykładów dyskursu politycznego wokół „dżihadu miłości” w Indiach

Po wyborach w 2014 roku, w których BJP odniosła sukces rozpoczęła się powszechna kampania „anty-miłosny dżihad” koordynowana przez organizacje hindusko-nacjonalistyczne takie jak [VHP](#), [Bajrang Dal](#) czy Dharm Jagran Manch (*Dharm Jāgraṇ Mañc*; pol. Forum Hinduskiego Przebudzenia). Sekretarz generalny (*sarkāryavāh*) RSS w latach 2009-2021 Suresh Bhayyaji Joshi stwierdził na konferencji prasowej, że hinduskie społeczeństwo przez długi czas było przedmiotem „hańby miłosnego dżihadu” i że rząd Uttar Pradeś powinien powziąć stanowcze kroki, ponieważ „[miłosny dżihad - przyp. aut.] godzi w godność kobiet”⁵⁵⁶. Wszystkie przestrzenie publiczne muszą być zatem patrolowane, a jeśli tak zwani „miłośni dżihadysty” przyjmują hinduskie imiona, by „oszukiwać” kobiety, to automatycznie „wszystkie romanse zyskują status podejrzanych”⁵⁵⁷. Zdaniem Joshi jedynym sposobem udaremnienia miłosnego dżihadu jest wyeliminowanie wszystkich małżeństw mieszanych. Granica między miłosnym dżihadem a hindusko-muzułmańskimi małżeństwami z miłości uległa w ten sposób zatarciu.

Począwszy od 2014 roku temat miłosnego dżihadu i niebezpieczeństw czyhających na hinduskie kobiety ze strony muzułmańskich mężczyzn jest coraz częściej dyskutowany podczas cyklicznych posiedzeń władz stanowych BJP. Na przykład dwudniowe spotkanie władz stanowych tej partii w Wrindawan w sierpniu 2014 roku zostało całkowicie zdominowane przez temat miłosnego dżihadu, choć partia unikała włączenia go do formalnego porządku obrad. Parlamentarzyści nazywali go wówczas „zaplanowanym spiskiem religijnym”⁵⁵⁸. Ówczesny premier stanu Uttar Pradeś i członek izby wyższej parlamentu Indii wybrany z list BJP, Laxmikant Bajpai zapewnił, że „partia będzie protestować przeciwko zorganizowanym działaniom, w których dziewczęta są uwięzione w małżeństwach, a także przeciwko handlowi kobietami”⁵⁵⁹. Podczas posiedzenia Bajpai postawił następujące pytanie: „czy [muzułmanie - przyp. aut.] mają prawo do gwałcenia dziewczynek, ponieważ należą do określonej religii?”⁵⁶⁰

⁵⁵⁶ The Indian Express, 21 October 2014; The Hindu, 21 October 2014.

⁵⁵⁷ S. Desai, *A Jihad Against Love?*, The Times of India, 1 IX 2014.

⁵⁵⁸ M. Rai, *No 'Love Jihad', BJP talks shift to crime against Hindu women*, 25.08.2014, dostęp: 8.01.2023, <https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/no-love-jihad-bjp-talks-shift-to-crime-against-hindu-women/articleshow/40862129.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst>.

⁵⁵⁹ *Ibidem*.

⁵⁶⁰ L. Verma, *BJP puts UP campaign into gear, asks, 'Does religion give them license to rape?*, The Sunday Express, 24.08.2014.

Przytaczał rzekome badania statystyczne, według których 90% wszystkich gwałtów w Indiach zostało popełnionych przez muzułmanów. Rzecznik BJP w Uttar Pradeś, Chandra Mohan potwierdził te obawy i dodał, że „jest to część globalnego dżihadu, którego celem są bezbronne hinduskie dziewczęta”⁵⁶¹.

W tym samym czasie w Uttar Pradeś popularność zyskał należący do RSS aktywista Vijaykant Chauhan.

Poderźnijcie mi gardło, jeśli kłamię, ale przysięgam: wokół nas, w tej chwili są hinduskie kobiety trzymane w niewoli przez muzułmańskich mężów (...) muzułmańscy terroryści wykorzystują świętą ziemię Hindustanu, bogactwo Hindustanu i córki Hindustanu, aby hodować dzieci, które są wysyłane do madras, szkolone w Pakistanie i zamieniane w kolejnych terrorystów, którzy chcą zniszczyć Indie.

Tak Vijaykant Chauhan, zagorzały działacz hindutwy z miasta Saharanpur w Uttar Pradeś tłumaczył swoje poświęcenie w walce z miłosnym dżihadem⁵⁶². W rozmowie z dziennikarzem The Guardian Chauhan stwierdził, że to on jest autorem terminu „miłosny dżihad” i nie ma wątpliwości, że stanowi on dziś „egzystencjalne zagrożenie dla Indii”⁵⁶³ i „niewidzialny terroryzm”⁵⁶⁴. Przekonywał także, że „ponad 20 tysięcy hindusek co roku pada ofiarą uprowadzeń przez muzułmanów, ale ich rodzice są zbyt przerażeni, by komukolwiek o tym powiedzieć”. Chauhan organizuje procesje, uliczne bójki czy nocne patrole. Aby uniemożliwić hindusce poślubienie muzułmańskiego narzeczonego złożył fałszywe zeznania i podawał się w sądzie za jej męża⁵⁶⁵. Inna z „akcji uświadamiających kobiety”, które prowadzi nosi tytuł „Jak rozpoznać miłosnego dżihadystę?”. Instruuje w ten sposób młode kobiety, jak rozpoznać i uniknąć muzułmańskiego zagrożenia⁵⁶⁶. Jeden z plakatów (ilustracja nr 24) promujących kampanię społeczną Vijaykanta Chauhana mówi o „szacunku i ochronie

⁵⁶¹ V. K. George, *BJP, Parivar outfits to intensify campaign against 'love jihad'*, The Hindu, 8.08.2014.

⁵⁶² K. B. Nielsen, A. G. Nilsen, *Love Jihad and the Governance of Gender and Intimacy in Hindu Nationalist Statecraft*, Religions 2021, t. 12, nr 1068, dostęp: 3 IV 2023, <<https://doi.org/10.3390/rel12121068>>.

⁵⁶³ A. Sethi, *'Love jihad' in India and one man's quest to prevent it*, 29 I 2015, [dostęp: 30 III 2023]: <<https://www.theguardian.com/world/2015/jan/29/love-jihad-india-one-man-quest-prevent-it>>.

⁵⁶⁴ *lav jihād ka ekamātr ilāj hai krānti: devabānd mẽ bole-hindūvādee netā vijay kām̐t chauhān, kahā-betiṃ kī raka ke lie āge āē yuvā*, Dainik Bhaskar, XII 2022, [dostęp: 3 IV 2023]: <<https://www.bhaskar.com/local/uttar-pradesh/saharanpur/deoband/news/hinduist-leader-vijay-kant-chauhan-said-in-deoband-said-youth-should-come-forward-to-protect-daughters-130585474.html>>.

⁵⁶⁵ A. Sethi, *Vijaykant Chauhan: 'Love Jihad' crusader with 'Vande Mataram' tattoos*, 11 IX 2014, <<https://www.rediff.com/news/report/do-we-need-people-like-vijaykant-chauhan/20140911.htm>>.

⁵⁶⁶ I. Ara, *A Day in the Life of a 'One-Man Hindutva Army' in Uttar Pradesh*, 7 I 2021, [dostęp: 3 IV 2023]: <<https://thewire.in/communalism/vijaykant-chauhan-uttar-pradesh-hindutva-love-jihad>>.

hinduskich sióstr i córek jako o misji ruchu *Vande Mātaram*”⁵⁶⁷. Kobiety mają być chronione przed podszywającymi się pod hindusów dżihadystami, którzy „czyhają na nie w świątyniach, kafejkach internetowych, szkołach, koledżach czy sklepach z sokami”⁵⁶⁸.

Ilustracja nr 24: Plakat promujący kampanię społeczną *Vande Mātaram*, źródło: I. Ara, A Day in the Life of a ‘One-Man Hindutva Army’ in Uttar Pradesh, 7 I 2021, <<https://thewire.in/communalism/vijaykant-chauhan-uttar-pradesh-hindutva-love-jihad>>.

W Uttar Pradeś wielu polityków i aktywistów wraz z hinduistycznymi przywódcami duchowymi otwarcie deklaruje walkę z miłosnym dżihadem. Na przykład hinduistyczny autorytet religijny Baba Rajakdas twierdził, że ma „doświadczenie” w dziedzinie miłosnego dżihadu⁵⁶⁹ i „wyleczył” z niego już ponad 200 dziewcząt w samym Saharanpurze, a także ponad 500 w sąsiednich Muzaffarnagar i Śamli⁵⁷⁰. Zaciekłą walkę z miłosnym dżihadem deklaruje także organizacja [Hindu Yuva Vahini](#). W Merath w 2017 roku członkowie tej organizacji, wtargnąwszy do prywatnego mieszkania, siłą zaciągnęli kochanków na policję, oskarżając mężczyznę o akt miłosnego dżihadu dokonany na hindusce. Nagendra Singh Tomar, przewodniczący Hindu Yuva Vahini w zachodnim Uttar Pradeś zlecił policji podjęcie

⁵⁶⁷ Nazwa odwołuje się do pieśni *Vande Mātaram* (pol. Chwała ojczyźnie), która została napisana przez Sri Bankim Chandrę Chatterjee i była uważana przez hinduskich nacjonalistów za pieśń narodową.

⁵⁶⁸ *Ibidem*.

⁵⁶⁹ *Efforts to make Hindus, Muslims fight each other in western UP in the name of fake Love Jihad*, Milli Gazette, 30 VIII 2014, [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://www.milligazette.com/news/4-national/10873-efforts-to-make-hindus-muslims-fight-each-other-in-western-up-in-the-name-of-fake-love-jihad/>>.

⁵⁷⁰ V. Venugopal, *The monk who sold a love ‘cure’*, The Sunday Times, 10 VIII 2014.

„surowych działań” w obliczu ujawnionego przez jego organizację „romansu muzułmańskiego chłopca z hinduską dziewczyną”. Singh Tomar podkreśla, że „mężczyzna chciał ją nawrócić na islam” i apeluje o „podjęcie surowych działań przeciwko właścicielom, którzy wynajmują lokale parom bez odpowiedniej weryfikacji”⁵⁷¹. Późniejsze śledztwo policji wykazało, że zarówno dziewczyna, jak i chłopak byli muzułmanami⁵⁷². W 2018 roku przewodniczący HYV przemawiając do tłumu w Muzaffarnagarze nawoływał do przemocy jako odpowiedzi na zjawisko miłosnego dżihadu. Prosząc młodych hindusów, aby byli gotowi do poślubienia muzułmańskich dziewcząt, Tomar powiedział również, że członkowie społeczności powinni być gotowi do walki, jeśli zajdzie taka potrzeba: „ożywcie swoje kije”⁵⁷³. W kwietniu 2022 roku aktywiści HYV zaatakowali parę, która usiłowała zarejestrować swoje małżeństwo w sądzie okręgowym w Moradabadzie. Mężczyzna został zatrzymany pod zarzutem bezprawnej konwersji religijnej⁵⁷⁴ i rzekomego porwania kobiety z Ludhiany⁵⁷⁵. Nie jest to pierwszy przypadek ścigania par i prób udaremnienia małżeństwa w Moradabadzie przez paramilitarne organizacje hindusko nacjonalistyczne⁵⁷⁶.

Zdarza się, że teoria spiskowa miłosnego dżihadu zbiera krwawe żniwo. Niektórzy członkowie skrajnych organizacji posuwają się do mowy nienawiści, deklarując żądzę zemsty i mordu: „moje przesłanie kieruję do psów, tych, którzy kochają dżihad i porywają nasze hinduskie dziewczęta (...) mamy siłę, aby zarżnąć ich jak kozy (...)”⁵⁷⁷. W 2017 roku w Meerut trzech aktywistów należących do organizacji Hindu Yuva Vahini zostało aresztowanych pod zarzutem śmiertelnego pobicia 45-letniego Ghulama Mohammada. Mężczyzna został zamordowany, ponieważ był podejrzany o pomoc swojemu muzułmańskiemu krewnemu w

⁵⁷¹ *Hindu Yuva Vahini Roughs Up Couple, Drags Them Out Of Their Home Over Suspicion Of 'Love Jihad'*, 12 IV 2017, [dostęp: 7 IV 2023]: <https://www.huffpost.com/archive/in/entry/hindu-yuva-vahini-roughs-up-couple-drags-them-out-of-their-home_in_5c10c0c8e4b09dcd67fbc2ce>.

⁵⁷² *Interactive: How Anti-Muslim Hate in UP Has Grown Exponentially Since 2017*, The Quint, [dostęp: 7 IV 2023]: <<https://www.thequint.com/quintlab/acts-of-anti-muslim-hate-in-uttar-pradesh-interactive/2017.html>>.

⁵⁷³ *Apne lāṅhi mẽ jān paidā kījiye*.

⁵⁷⁴ *The Uttar Pradesh Prohibition of Unlawful Conversion of Religion Act, 2021*, [dostęp: 7 IV 2023]: <https://prsindia.org/files/bills_acts/acts_states/uttar-pradesh/2021/Act%20No%203%20of%202021%20UP.pdf>.

⁵⁷⁵ A. Sharma, *FIR filed after Hindu Yuva Vahini forcibly stop inter-faith marriage in Moradabad*, 20 XII 2022, [dostęp: 7 IV 2023]: <<https://indianexpress.com/article/india/fir-filed-after-hindu-yuva-vahini-forcibly-stop-inter-faith-marriage-moradabad-7879070/>>.

⁵⁷⁶ A. Rahman, J. Sinha, *Moradabad 'love jihad': After wife's testimony, man, brother released*, 20 XII 2020, [dostęp: 7 IV 2023]: <<https://indianexpress.com/article/cities/lucknow/moradabad-love-jihad-after-wifes-testimony-man-brother-released-7111857/>>.

⁵⁷⁷ *Love Jihad in India's Uttar Pradesh*, TRT World, [dostęp: 1 X 2022]: <<https://www.youtube.com/watch?v=WXwcUK1-evo>>.

ucieczce z hinduską kobietą⁵⁷⁸. Nie jest to jedyny przypadek morderstwa inspirowanego zemstą na tzw. miłosny dżihad.

W grudniu 2017 roku ponad 100 aktywistów BJP i innych ugrupowań popierających hindutwę zostało aresztowanych pod zarzutem starć z policją i zamieszek w związku z małżeństwem hinduski z muzułmaninem, które według nich było jawnym przypadkiem miłosnego dżihadu⁵⁷⁹.

Nawoływanie do wzięcia sprawy w swoje ręce znajduje zrozumienie wśród członków ekstremistycznych grup paramilitarnych głoszących hindutwę, np. [Bajrang Dal](#). 34-letni Pawan Rastogi jest aktywnym członkiem tej organizacji i zajmuje się szkoleniem wolontariuszy w tropieniu dżihadu miłości w okolicy. Wielokrotnie wypowiadał się publicznie powtarzając hasła RSS na temat supremacji hinduizmu w Indiach i konieczności ochrony hinduskich kobiet przed zagrożeniem czyhającym na nie ze strony muzułmańskich mężczyzn. Twierdzi, że dzięki działaniom lokalnych oddziałów [Bajrang Dal](#), wiele hindusek udało się uratować, zanim padły ofiarą oszustwa i przemocy. Pawan zwraca uwagę na skuteczność i zorganizowany charakter grupy, która posiada siatki swoich wolontariuszy w każdej dzielnicy miasta. Komunikacja między nimi odbywa się w sposób wysoce skoordynowany, a lokalne oddziały błyskawicznie wymieniają się informacjami na temat potencjalnie zaginionych lub porwanych kobiet. Dodaje także, że śledztwa odbywają się we współpracy z lokalną policją⁵⁸⁰.

Rzecznik krajowy [VHP](#) Vinod Bansal w 2022 roku stwierdził, że miłosny dżihad jest „haniebną formą konwersji religijnej i najbardziej niehumanitarną z form dżihadu”. W obliczu publikacji przez VHP listy ponad 400 przypadków miłosnego dżihadu, międzynarodowy sekretarz generalny organizacji Surendra Kumar Jain apelował o „uchwalenie ogólnindyjskiego prawa, zapobiegającego miłosnemu dżihadowi i nielegalnym konwersjom”. Nazwał miłosny dżihad „zagrożeniem dla bezpieczeństwa narodowego”. Jak informuje oficjalna strona internetowa VHP Jain podczas swojego przemówienia ostrzegł mułłę, maulawich i innych przywódców muzułmańskich, aby trzymali w ryzach zarówno „swoje języki, jak i swoją młodzież⁵⁸¹”.

⁵⁷⁸ *Hindutva's 'Love Jihad' Obsession Leads to Murder of Muslim Man in UP*, 3 V 2017, [dostęp: 7 IV 2023]: <<https://thewire.in/politics/hindutvas-love-jihad-obsession-leads-to-murder-of-muslim-man-in-up>>.

⁵⁷⁹ *The Quint, Interactive: How Anti-Muslim Hate in UP Has Grown Exponentially Since 2017*, [dostęp: 7 IV 2023]: <<https://www.thequint.com/quintlab/acts-of-anti-muslim-hate-in-uttar-pradesh-interactive/2017.html>>.

⁵⁸⁰ *Love Jihad in India's Uttar Pradesh*, TRT World, [dostęp: 1X 2022]: <<https://www.youtube.com/watch?v=WXwcUK1-evo>>.

⁵⁸¹ V. Bansal, *Muslim fanatics should control their tongue their youths: Dr Surendra Jain*, 1 XII 2022, [dostęp: 10 IV 2023]: <https://vhp.org/press_release/98/>.

W mieście Bareli w Uttar Pradeś lokalny lider VHP, Ashu Agarwal twierdził, że hinduskie rodziny szukały u niego pomocy w zapobieganiu przypadkom miłosnego dżihadu „dzień w dzień”. Tłumaczył, że „o miłosnym dżihadzie wiedzano w Indiach przez ostatnie 50 lat, ale sprawa została zamieciona pod dywan”. Agarwal oskarżył muzułmańskiego mieszkańca Bareli Syeda Nizama o prowadzenie w tym mieście „międzynarodowego finansowanego syndykatu miłosnego dżihadu”. Rodzina Nizama zaprzecza tym pomówieniom i przekonuje, że był to odwet za związanie się z hinduską. Jak wynika z relacji rodziny Nizam został porwany i pobity przez krewnych kobiety, następnie przekazany policji. Podobno do aktów przemocy doszło także w areszcie aż do momentu, gdy przyznał się do winy, że przyjmował pieniądze z zagranicy, aby gwałcić i nawracać hinduskie kobiety⁵⁸².

Poniżej autorka przedstawia sylwetki działaczy politycznych i hinduistycznych przywódców duchowych, którzy odegrali szczególną rolę w popularyzacji teorii spiskowej miłosnego dżihadu.

Yogi Adityanath

W 2014 roku Yogi Adityanath, prominentny polityk BJP i premier najludniejszego stanu indyjskiego Uttar Pradeś wystąpił w jednym z najpopularniejszych indyjskich programów talk show *Āp ki Adālat* (pol. twój sąd), w którym ostrzegał przed zagrożeniem płynącym ze spisku muzułmanów indyjskich przeciwko hinduistom:

*Nie byłoby problemem, gdyby był to po prostu przypadek miłości pomiędzy dwojgiem ludzi, którzy się na to zgadzają, ale miłość jest tu używana jako narzędzie przymusu, by realizować konkretne cele polityczne. To, co zdarzyło się naszym hinduskim dziewczętom w Ranchi, Meerut czy Harijanie. (...) Nie zgadzamy się na próbę narzucenia Indiom miłosnego dżihadu*⁵⁸³.

W dalszej części odcinka Adityanath zwraca uwagę na wątek ukrywania przez indyjskich muzułmanów swojej tożsamości i używania zmyślonych hinduskich imion w relacjach

⁵⁸² H. Ellis-Petersen, A. Khan, *‘They cut him into pieces’: India’s ‘love jihad’ conspiracy theory turns lethal*, 21 I 2022, [dostęp: 11 IV 2023]: <<https://www.theguardian.com/world/2022/jan/21/they-cut-him-into-pieces-indias-love-jihad-conspiracy-theory-turns-lethal>>

⁵⁸³ *Yogi Adityanath in Aap Ki Adalat (Full Episode)* - India TV, 31 VIII 2014, [dostęp: 1 X 2022]: <<https://www.youtube.com/watch?v=WsdqhzaH7qU>>.

damsko-męskich. Adityanath odniósł się także do wyroku Sądu Najwyższego w Allahabadzie⁵⁸⁴, który stwierdził, że jeśli osoba nawróci się na inną religię wyłącznie w celu zawarcia małżeństwa, konwersja ta zostanie uznana za nieważną⁵⁸⁵.

Podczas wiecu wyborczego BJP w Dżaunpurze 31 października 2020 roku Yogi Adityanath również ostrzegał przed niebezpieczeństwem i zapewniał, że „rząd Indii twardo reaguje na miłosny dżihad (...).” Ostrzegał tych, którzy „ukrywają swoją tożsamość i plamą honor sióstr i córek. Jeśli się nie poprawią, to wkrótce czeka ich „Imię Ramy jest prawdą...” (*Rām nām satya hai* - metonimiczne przywołanie uroczystości kremacyjnych podczas których tradycyjnie śpiewana jest ta pieśń - przyp. aut.)⁵⁸⁶”. Uroczyście obiecywał, że będzie „chronił honoru i godności kobiet przed miłosnym dżihadem za wszelką cenę⁵⁸⁷”.

Pramod Mutalik

Dużą rolę w lansowaniu teorii miłosnego dżihadu odegrał Pramod Mutalik, założyciel i przewodniczący lokalnej skrajnie prawicowej organizacji Śri Ram Sena w Karnatace⁵⁸⁸. Twierdził, że termin ten po raz pierwszy pojawił się w przestrzeni publicznej około 2005 roku, kiedy to nastąpił gwałtowny wzrost aktywności terrorystycznej w Indiach. W 2009 roku opublikował książkę w języku hindi pt. *Miłosny dżihad: Czerwony alarm dla hinduskich dziewcząt*, traktującą o „środkach zapobiegawczych miłosnego dżihadu”.

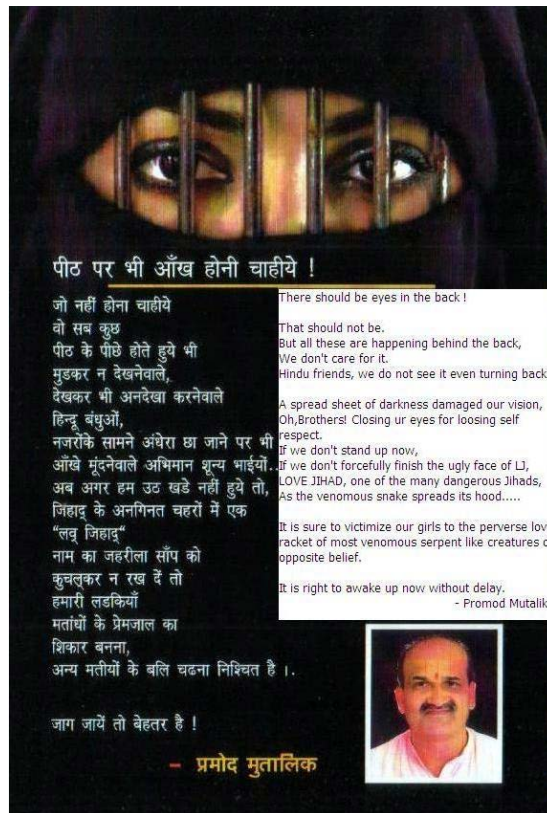
⁵⁸⁴ W 2018 roku nazwa miasta Allahabad została oficjalnie zmieniona przez rząd UP na Prajagradź.

⁵⁸⁵ Sucheta, *Conversion into Islam for the only purpose of marriage is held to be invalid*, 30 XII 2014, [dostęp: 9 IV 2023]: <<https://www.scconline.com/blog/post/2014/12/30/conversion-into-islam-for-the-only-purpose-of-marriage-is-held-to-be-invalid/>>.

⁵⁸⁶ Tekst oryginalny: *sarakār nirṇay le rahī hai ki ham lav jihād ko sakti se rokne kā kārya karēge. Eka prabhāvī kānūn banēge - chadmaveś mē, corī chupe, nām chupā kar, svarūp chupā kar ke jo log bahan, beṭiyō kī izzat ke sātha khilavāda karte haī, unko pahale se merī cetanā, agar ve sudhre nahīm to ‘Rām nām satya hai’ kī yātrā ab nikalne vālī hai*, Dżaunpur 31 X 2020, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=gCludtQLhOQ>>

⁵⁸⁷ *Jaunpur mẽ CM Yogi kā baṛā bayān- Love Jihad ke khilāph banāēge kānūn* | Hindi News | Latest News, dostęp: 11.03.2023, <<https://www.youtube.com/watch?v=gCludtQLhOQ>>.

⁵⁸⁸ K. Frøystad, *Sound Biting Conspiracy: From India with “LoveJihad”*, 2021, Religions, t. 12, nr 1064, s. 5, <<https://doi.org/10.3390/rel12121064>>.

Ilustracja nr 25: Przednia i tylna okładka książki P. Mutalika *Love Jihad: Red Alert for Hindu Girls*, [dostęp: 28 VIII 2023]: <<https://hinduexistence.org/2009/11/29/a-book-on-love-jihad-coming-soon-publisher-sree-rama-sena>>.

Mutalik przestrzegał kobiety w następujący sposób: „bądź ostrożna, jeśli chodzi o noszenie chusty, ponieważ trudno jest rozpoznać dziewczynę, która nosi chustę i siedzi na motocyklu. Ponieważ niektóre przypadki miłosnego dżihadu odbywały się za pomocą telefonów komórkowych, sprawdź połączenia przychodzące. Pamiętaj, że numery mogą być zapisane pod fałszywym nazwiskiem (...) aby uzyskać pomoc nałóż na czoło kumkum”⁵⁸⁹.

Pramod Mutalik na konferencji prasowej w Punie w 2009 roku ogłosił ogólnokrajową kampanię przeciwko „najnowszemu narzędziu złoczyńców do promowania działań antynarodowych” i ogłosił, że według przeprowadzonej przez jego organizację ankiety „hinduskie dziewczęta są oszukiwane przez niektórych muzułmanów zaangażowanych w działania antynarodowe”⁵⁹⁰. Partia Hindu Mahasabha także zadeklarowała potrzebę „poszukiwania hinduskiej asertywności” oraz wyraziła „obawy przed muzułmańską agresją”⁵⁹¹. Przemawiając na publicznym spotkaniu w Bagalkot Mutalik powiedział: „jeśli stracimy jedną hinduskę z powodu miłosnego dżihadu, musimy postarać się o 10 muzułmanek w odwecie (...) Musimy chronić naszą religię przed siłami zewnętrznymi”⁵⁹².

⁵⁸⁹ T. A. Johnson, L. Verma, *Who Loves Love Jihad*, The Indian Express, 7 IX 2014, s. 13.

⁵⁹⁰ Times of India, *Rama Sene to Oppose 'Love Jihad'*, 10 X 2009, [dostęp: 12 XII 2022]: <<https://timesofindia.indiatimes.com/city/pune/rama-sene-to-oppose-love-jihad/articleshow/5107779.cms>>..

⁵⁹¹ Hansen, *Saffron Wave*, s. 76–77.

⁵⁹² B. Upendran, *To check love jihad, Pramod Muthalik shared his 1:10 strategy with Hindu youths*, 20 II 2023, [dostęp: 8 IV 2023]: <<https://hinduexistence.org/2023/02/20/to-check-love-jihad-pramod-muthalik-shared-his-110-strategy-with-hindu-youths/>>.

Yati Narsinghanand

Przywódca organizacji Hindutva Hindu Swabhimana, przewodniczący Akhil Bharatiya Sant Parishad i główny kapłan Devi Mandir w Dasna w Uttar Pradeś wygłosił kilka antymuzułmańskich oświadczeń za pośrednictwem swojego oficjalnego kanału YouTube Narsingh Vani, między innymi nazywając muzułmanów dżihadystami (...) którzy „popołniają miłosny dżihad i zabijają hinduistów do woli”⁵⁹³.

W 2021 roku Narsinghanand wzbudził liczne kontrowersje w związku ze swoimi poniżającymi wypowiedziami na temat kobiet⁵⁹⁴ i mniejszości⁵⁹⁵. Po apelu przewodniczącej Krajowej Komisji ds. Kobiet Rekhy Sharmy o jego aresztowanie⁵⁹⁶ za wygłaszanie „niestosownych, obraźliwych i zawierających groźby komentarzy na temat hinduskich kobiet mających stosunki z osobami innej religii”, sprawa została rozpatrzona i Yati Narsinghanand został postawiony w stan oskarżenia. Trafił do więzienia w związku ze sprawą dotyczącą mowy nienawiści w Haridwarze⁵⁹⁷ i spędził tam około miesiąca. Pośrednio odnosząc się do teorii miłosnego dżihadu Yati powiedział, że:

*hinduskie kobiety powinny być chronione za wszelką cenę (...) Jeśli nie będziecie czujni (...) każda hinduska, w tym nasze córki, zostaną przez nich [muzułmanów - przyp. aut.] zgwałcone i sprzedane jako niewolnice seksualne. To jest ich jedyne motto w życiu*⁵⁹⁸.

⁵⁹³ Yati Narsinghanand Saraswati: *The Loudest Hate Monger Against Muslims?*, Hindutva Watch, 7 III 2020, <<https://hindutvawatch.org/yati-narsinghanand-saraswati-the-loudest-hate-monger-against-muslims/>>.

⁵⁹⁴ Do Internetu trafiło wideo, w którym Yati Narsinghanand obrażał kobiety w polityce, opisując je jako li kochanki swoich męskich odpowiedników. - Yati Narsinghanand Saraswati: *Who is the arrested Hindu priest?*, BBC, 20 I 2022, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-5995285>>.

⁵⁹⁵ Yati Narsinghanand Angry: *Hate Speech के सवाल पर नाराज़ हुए यति नरसिंहानंद...*, BBC News Hindi, 17 I 2022, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=kONJdR6NcCo>>.

⁵⁹⁶ *Charge Sheet Filed Against Yati Narsinghanand in 3 FIRs, UP Police Informs NCW*, The Quint World, 11 I 2022, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.thequint.com/news/hot-news/chargesheet-filed-against-yati-narsinghanand-in-3-firs-up-police-informs-new#read-more#read-more#read-more#read-more>>.

⁵⁹⁷ *Hindutva Leaders Call for Violence Against Minorities At Narsinghanand's 3-Day Hate Conclave*, Hindutva Watch, 22 XII 2021, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://hindutvawatch.org/hindutva-leaders-call-for-violence-against-minorities-at-narsinghanands-3-day-hate-conclave/>>.

⁵⁹⁸ *At Hindu Jagruti Samelan, far-right priest Yati Narsinghanand Saraswati delivered an extremely communal speech targeting Muslims and their religion*, oficjalne konto Hindutva Warch na X (dawniej Twitter), 4 IV 2023, [28 VIII 2023]: <https://twitter.com/HindutvaWatchIn/status/1643289483654184960?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etwetembed%7Ctwterm%5E1643289483654184960%7Ctwgr%5Ed371657b57347480aac1e996295f35ad9290a032%7Ctwcon%5Es1&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.siasat.com%2Fakhand-hindu-rashtra-dream-must-reach-makkah-yati-narsinghanand-2561669%2F>.

W mieście Dasna w Uttar Pradeś powiedział, że jeśli jakakolwiek hinduska zostanie poddana miłosnemu dżihadowi, musimy upewnić się, że cały świat się o tym dowie. To jest nasz cel (...) Policja, rząd, sądownictwo, minister spraw wewnętrznych, premier, a nawet główny minister należą do nas”⁵⁹⁹.

Bharatananda Saraswati Maharaj

W obliczu narastającego zagrożenia tzw. miłosnym dżihadem Bharatanand Saraswati Maharaj wezwał hinduskie kobiety do noszenia broni, aby „chronić się przed muzułmańskimi mężczyznami”:

*Chcę ostrzec moje hinduskie siostry, aby trzymały broń w torebkach dla swojej ochrony. Dla ochrony krów, kobiet, kraju i naszej religii, posiadanie broni w tych celach nie jest przestępstwem*⁶⁰⁰.

Podobny apel dotyczący broni skierowanej przeciwko muzułmanom wystosował w tym roku duchowny Bhakt Hari Singh:

*Zachowaj broń. Zachowaj miecze. Trzymaj pistolety. Wszystkie nasze bóstwa trzymają broń w rękach. Powinieneś trzymać broń w jednej ręce, a święte księgi hinduizmu w drugiej. Zachowaj równowagę między bronią a księgą i idź naprzód. Zabijaj, jeśli jest to konieczne. (...) Ci, którzy odbierają nam córki i synowe - zastrzelcie ich na otwartej przestrzeni, chrześcijan czy muzułmanów*⁶⁰¹.

Powyższe przykłady dowodzą, że retoryka antymuzułmańska jest jak najbardziej obecna we współczesnej polityce Indii. Efektem tej obecności jest postępująca normalizacja mowy nienawiści względem indyjskich muzułmanów w indyjskiej debacie publicznej.

⁵⁹⁹ UP: Yati Narsinghanand Warns Hindus Muslim Will Be PM in 2029, Clarion India, 23 VI 2023, [dostęp: 28 VIII 2023]: <<https://clarionindia.net/up-yati-narsinghanand-warns-hindus-a-muslim-will-be-pm-in-2029/>>.

⁶⁰⁰ ‘Godse ne Gandhi ko goli nahi thoki hoti toh’: Hindutva leaders in Maha, The Siasat Daily, 1 V 2023, [dostęp: 22 VIII 2023]: <<https://www.siasat.com/godse-ne-gandhi-ko-goli-nahi-thoki-hoti-toh-hindutva-leaders-in-maha-2579991/>>.

⁶⁰¹ V. Kumar, Violent Anti-Minority Speeches in Delhi, But Police Takes Action on Twitter Account, Not Speakers, The Wire, 8 II 2023, [dostęp: 23 VIII 2023]: <<https://thewire.in/communalism/violent-anti-minority-speeches-in-delhi-but-police-takes-action-on-twitter-account-not-speakers>>.

3.2.8 Ghar wapsi

*Ghar vāpasi*⁶⁰² czyli powrót do domu wywodzi się z hinduistycznej ideologii nacjonalistycznej, zgodnie z którą wszyscy mieszkańcy Indii to hindusi, a zatem konwersja na hinduizm oznacza „powrót do domu”, czyli do korzeni przodków. W założeniu jest to powrót do swojej „prawdziwej”, niegdyś porzuconej religii. Ghar wapsi jest lansowany jako powrót do „prapoczątków, punktu wyjścia, miejsca narodzin⁶⁰³”. Tworzy ideę pierwotnej tożsamości religijnej, wedle której wszyscy pochodzą od hinduistów. Wedle tej narracji istniała prearyjska tożsamość plemieńców jako pierwotnych mieszkańców Indii, tzw. *Adi Hindu*, czyli „oryginalnych hindusów”⁶⁰⁴. Twierdzili, że nie tylko byli pierwotnymi mieszkańcami, a zatem mieli pierwszeństwo w stosunku do ich ziemi i terytorium, ale także, że istniała hinduistyczna monarchia Adi bez kasty, która została zniszczona przez bramiński hinduizm. [Dalici](#) zostali podbici przez hinduistów z wyższych kast i rozpoczął się okres dyskryminacji i szykanowania. Podpisuje się po tym Pravin Togadia, były międzynarodowy przewodniczący VHP, przekonując, że „w pewnym momencie cały świat był hinduistyczny. Było siedem miliardów hindusów, a teraz jest tylko miliard⁶⁰⁵”. Jednak teoria o „powrocie do domu” była przez historyków wielokrotnie kwestionowana⁶⁰⁶. Podważali ją również wybitni obrońcy praw dalitów w Indiach tacy jak Phule, Periyar czy Ambedkar⁶⁰⁷. W Uttar Pradeś wątpliwości wobec niej zgłaszali między innymi Achutanand, Chandrika Prasad Jigyasu i Swami Bodhanand Mahasatveer⁶⁰⁸. Badając konwersje ludności plemiennej [Adiwasich](#) w stanie Orisa, Biswamoy Pati kwestionuje, czy ludność ta rzeczywiście identyfikowała się z hinduizmem⁶⁰⁹. Komentarze badaczy stawiają poważny znak zapytania pod rzekomo „pierwotną” tożsamością religijną mieszkańców Indii.

Ghar wapsi to w praktyce program antykonwersyjny realizowany przez BJP oraz program rekonwersji prowadzony przez przychylnie partii rządzącej środowiska związane z [RSS](#). Pośród

⁶⁰² Chociaż w transliteracji tego terminu używano wielu różnych pisowni, w niniejszym opracowaniu autorka używa najczęściej używanej w mediach indyjskich pisowni ghar wapsi.

⁶⁰³ C. Gupta, *Allegories of “Love Jihad” and Ghar Vāpasi: Interlocking the Socio-Religious with the Political*, Archiw Orientalni, t. 84, nr 2, New Delhi 2016, s. 302.

⁶⁰⁴ K. Choudhary, *Rereading the ‘Achhut’: The Adi-Hindu Movement in UP*, 10 IV 2021, [dostęp: 5 IV 2023]: <<https://dalithistorymonth.medium.com/rereading-the-achhut-the-adi-hindu-movement-in-up-da2143633882>>.

⁶⁰⁵ VHP presses for anti-conversion law, The Indian Express, 15 XII 2014.

⁶⁰⁶ C. Gupta, *op. cit.*, s. 303.

⁶⁰⁷ A. Rao, *The Caste Question: Dalits and the Politics of Modern India*, Delhi 2009.

⁶⁰⁸ N. Gooptu, *The Politics of the Urban Poor in Early Twentieth Century India*, Cambridge 2001.

⁶⁰⁹ B. Pati, *Identity, Hegemony and Resistance: Towards the Social History of Conversions in Orissa 1800-2000*, Delhi 2003.

organizacji Sangh Parivar istnieją dwie szczególnie zaangażowane w ghar wapsi - założona przez RSS Dharm Jagran oraz [Dharm Jagran Samiti \(DJS\)](#) (*Dharm Jāgraṇ Samiti*; pol. Stowarzyszenie Przebudzenia Dharmy)⁶¹⁰. Ich statutowym celem jest „integracja rodziny, która jest uważana za podstawę stabilności społecznej oraz integracja społeczna konwertytów”. Do ich zadań należy „poradnictwo rodzinne (*kuṭumb prabodhan*), działania na rzecz harmonii społecznej (*sāmājīk samrasta*) poprzez pracę z liderami różnych społeczności w celu zmniejszenia napięć międzykastowych, rozwój wsi (*grām vikās*) i ochrona krów (*gaurakṣā*)”. Anderson i Damle przekonują, że dla RSS działania tych grup mają ogromne znaczenie, ponieważ dotyczą tego, co – według ideologii [hindutwy](#) – jest niezbędne do osiągnięcia jedności społecznej i tego jak ta jedność jest rozumiana⁶¹¹.

Ruchy antykonwersyjne mają w Indiach długą historię i tradycję⁶¹². W sukurs kampanii ghar wapsi przyszły XIX i XX-wieczne koncepcje [śuddhi](#) (oczyszczenie) i [sangathan](#) (organizacja) głoszące prymat i obronę interesów hinduskich⁶¹³. Podczas gdy shuddhi stało się instrumentem mobilizacji hinduskiej społeczności na początku XX wieku⁶¹⁴, pod koniec 2014 roku ghar wapsi zaczęło spełniać tę samą rolę w służbie BJP i stało się orężem walki z miłosnym dżihadem. W promocję i koordynację kampanii rekonwersyjnych zaangażowały się Hindu Mahasabha, [VHP](#) i [Arya Samaj](#), tj. organizacje cieszące się autorytetem wśród konserwatywnych wyznawców hindutwy⁶¹⁵. Choć działacze hindutwy często podkreślają, że konwersje na hinduizm odbywają się szybko i dobrowolnie, z broszury opublikowanej przez VHP wynika, iż skuteczne przeprowadzenie konwersji na hinduizm wiąże się z wysokimi nakładami energetycznymi i finansowymi⁶¹⁶.

Na temat ruchu ghar wapsi często zabierali głos zarówno hinduscy duchowni, jak i głoszący hindutwę aktywiści i politycy indyjscy. W 2014 roku w Agrze Rajeshwar Singh, jeden

⁶¹⁰ A. Upadhyay, *Agar musalamān aur īsāī ghar vāpasī bhī karnā cāhē to hindū taiyār nahī: dharm jāgraṇ samanvay samiti*, 29 VI 2021, <<https://www.tv9hindi.com/state/uttar-pradesh/hindus-are-not-ready-even-if-muslims-and-christians-want-to-return-says-dharm-jagraṇ-samanvay-samiti-714761.html>>; U. Nag, *RSS Body Dharam Jagran Samiti Sets Fixed Rates for Converting Muslims, Christians into Hindus*, 12 XII 2014, <<https://www.ibtimes.co.in/rss-body-dharam-jagraṇ-samiti-sets-fixed-rates-converting-muslims-christians-into-hindus-616924>>.

⁶¹¹ W. Anderson, S. D. Damle, *Messengers of Hindu Nationalism. How the RSS reshaped India*, London 2019, s. 364.

⁶¹² C. Gupta, *Allegories of “Love Jihad” and Ghar Vāpasī: Interlocking the Socio-Religious with the Political*, Archiw Orientalni, t. 84, nr 2, New Delhi 2016, s. 302.

⁶¹³ Zob: C. Gupta, *Sexuality, Obscenity, Community*, s. 223-229.

⁶¹⁴ K. Pralay, *RSS's tryst with politics: from Hedgewar to Sudarshan*, Delhi 2002, s. 35

⁶¹⁵ Y. Rajeshwar, R. C. Amore, *Coming Home (Ghar Wapsi) and Going Away: Politics and the Mass Conversion Controversy in India*, Religions, 2019, t. 10, nr 5, 313, [dostęp: 24 IX 2022]: <https://doi.org/10.3390/rel10050313>.

⁶¹⁶ P. Kaushika, *Wary Aligarh Christians, Muslims seek security*, The Indian Express, 14 XII 2014.

z liderów [RSS](#) i [DJS](#) odpowiedzialny za konwersję chrześcijan i muzułmanów na hinduizm w zachodnim Uttar Pradeś powiedział:

Taka kampania jest potrzebą chwili. Populacja społeczności [muzułmanów] w porównaniu z populacją hinduską rośnie wskutek „miłosnego džihadu”, który jest częsty w zachodniej części UP⁶¹⁷. Naszym celem jest utworzenie Hindu Rasztry do 2021 roku. Muzułmanie i chrześcijanie nie mają prawa tu pozostać. Albo nawrócą się na hinduizm, albo będą zmuszeni do ucieczki⁶¹⁸.

Ilustracja nr 26: Ceremonia ghar wapsi w Agrze, 2014,

<<https://www.dailymail.co.uk/indiahome/indianews/article-2879597/We-free-India-Muslims-Christians-2021-DJS-leader-vows-continue-ghar-wapsi-plans-restore-Hindu-glory.html>>.

Singh twierdził również, że przeprowadził ghar wapsi na dziesiątkach tysięcy ludzi w zachodnich prowincjach tego stanu⁶¹⁹. Prasa donosi, że w rocznicę morderstwa Swamiego

⁶¹⁷ L. Verma, *RSS Wing Launches Rakhi Crusade against “Love Jihad*, The Indian Express, 11.08.2014, [dostęp: 28 IX 2022]: <<https://indianexpress.com/article/cities/lucknow/rss-wing-launches-rakhi-crusade-against-love-jihad/>>.

⁶¹⁸ P. Srivastava, *“We Will Free India of Muslims and Christians by 2021”: DJS Leader Vows to Continue “Ghar Wapsi” Plans and Restore “Hindu Glory”*, Mail Today, 19 XII 2014, [dostęp: 28 IX 2022]: <<http://www.dailymail.co.uk/indiahome/indianews/article-2879597/We-free-India-Muslims-Christians-2021-DJS-leader-vows-continue-ghar-wapsi-plans-restore-Hindu-glory.html>>.

⁶¹⁹ FP Politics, *Bye, Bye Ghar Wapsi? RSS Dumps Rajeshwar Singh after Modi Meet*, Firstpost, 2.01.2015, [dostęp: 28.09.2022], <https://www.firstpost.com/politics/bye-bye-ghar-wapsi-rss-dumps-rajeshwar-singh-after-modi-meet-2026443.html>.

Shraddhananda⁶²⁰, Dharma Jagran Manch dokonała masowych konwersji w co najmniej pięćdziesięciu miejscach w zachodnim Uttar Pradeś⁶²¹. Singh zapytany o postawę rządu Modiego w tej sprawie, odpowiedział, że „jego milczenie oznacza aprobatę” i że „jest to właściwy czas, aby wypełnić naszą misję⁶²²”. Na temat ghar wapsi i ruchu rekonwersji na hinduizm głos zabierali także politycy Indyjskiej Partii Ludowej. Podczas wiecu w 2014 roku do przyłączenia się do ruchu rekonwersji, np. poprzez małżeństwa międzywyznaniowe [przyp. aut. hinduistów z muzułmankami] nawoływał Yogi Adityanath. Ten sam polityk ostrzegał przed miłosnym dżihadem, obiecując odwet:

dlaczego hinduskie dziewczęta wychodzą za mąż za muzułmanów? Powinno to zostać zbadane (...) Zdecydowaliśmy, że nawrócimy 100 dziewcząt ich religii, jeśli nawrócą jedną hinduską dziewczynę⁶²³. Jeśli zaatakują jednego z nas, w zamian zaatakujemy 100 z nich⁶²⁴.

W 2016 roku Togadia donosił także o sukcesach swojej organizacji w związku z akcją ghar wapsi:

W ciągu ostatniego dziesięciolecia ponad 5 [lakhów](#) chrześcijan i 2,5 [lakh](#)a muzułmanów poddało się ghar vāpasī. Średnia liczba konwersji wyniosła około 15 000 rocznie. W zeszłym roku [2015] przekroczyliśmy granicę 40 000. (...) Jeśli hinduiści mają stanowić większość w Indiach i aby uratować naszą religię, musimy zaangażować się w znacznie więcej akcji ghar vāpasī, aby wprowadzić miliony innych do naszej religii.⁶²⁵

⁶²⁰ Przywódca ruchu *śuddhi* na przełomie XIX i XX wieku zamordowany 23 grudnia 1926 roku z rąk muzułmańskiego fanatyka. Źródło: *Explained: Who was Swami Shraddhanand, who fell to bullets in December 1926*, 28 XII 2019, [dostęp: 6 IV 2023]: <<https://indianexpress.com/article/explained/explained-who-was-swami-shraddhanand-who-fell-to-bullets-in-december-1926-6188039/>>.

⁶²¹ V. K. George, *Parivar outfits to intensify campaign against 'love jihad'*, The Hindu, 8 VIII 2014, [dostęp: 6 IV 2023], <<https://www.thehindu.com/news/national/BJP-Parivar-outfits-to-intensify-campaign-against-'love-jihad'/article60515410.ece>>.

⁶²² P. Srivastava, *"We Will Free India of Muslims and Christians by 2021": DJS Leader Vows to Continue "Ghar Wapsi" Plans and Restore "Hindu Glory"*, Mail Today, 19 XII 2014, [dostęp: 28 IX 2022]: <<http://www.dailymail.co.uk/indiahome/indianews/article-2879597/We-free-India-Muslims-Christians-2021-DJS-leader-vows-continue-ghar-wapsi-plans-restore-Hindu-glory.html>>.

⁶²³ ABP LIVE: *We will convert 100 Muslim girls, if they convert one* l Yogi Adityanath, 27 VIII 2014, [dostęp: 4 IV 2023], <<https://www.youtube.com/watch?v=uobtVbU0zSM&t=52s>>.

⁶²⁴ J. Crabtree, *'If They Kill Even One Hindu, We Will Kill 100!'*, Foreign Policy, 30 III 2017, [dostęp: 4 IV 2023]: <<https://foreignpolicy.com/2017/03/30/if-they-kill-even-one-hindu-we-will-kill-100-india-muslims-nationalism-modi/>>

⁶²⁵ *7.5 lakh Muslims, Christians re-converted to Hinduism in last 10 years: Praveen Togadia*, ZeeNews, 08 I 2016, [dostęp: 28 IX 2022], <https://zeenews.india.com/news/india/7-5-lakh-muslims-christians-re-converted-to-hinduism-in-last-10-years-praveen-togadia_1843165.html>.

Przykładów ruchu ghar wapsi w Uttar Pradeś nie brakuje. Portal The Quint prowadzi spis aktów islamofobii, przemocy, polityk wymierzonych w muzułmanów, mowy nienawiści, fałszywych oskarżeń oraz wezwań do bojkotu gospodarczego i społecznego dokonanych przeciwko indyjskim muzułmanom w tym stanie od 2017 roku. Są wśród nich liczne przykłady oskarżeń o miłosny dżihad, agitacji na rzecz ghar wapsi i siłowych rekonwersji. Z raportu wynika, że w styczniu 2017 roku w Kuśinagarze odnotowano liczne przypadki przymusowych konwersji muzułmańskich dziewcząt na hinduizm. Organizacją stojącą za ruchem rekonwersji była [Hindu Yuva Vahini](#). Raport All India Muslim Majlis-e-Mushawarat (AIMMM) ws. wydarzeń w Kuśinagarze informuje o dziesiątkach gwałtów i porwań muzułmańskich dziewcząt w celu przeprowadzenia konwersji religijnej pod hasłem ghar wapasi⁶²⁶. W tym samym roku 19 muzułmanów w Ajodhji nawróciło się na hinduizm podczas ceremonii zorganizowanej w świątyni. Lider RSS Kailash Chand Srivastava powiedział, że „wszystkie rodziny muzułmańskie należą do społeczności Nat i przeszły na islam około dwóch lub trzech dekad temu”. Dodał, że „jest to ich powrót do domu⁶²⁷”. We wrześniu 2017 roku Hindu Jagran Manch zorganizowała ceremonię ghar wapsi (*ghar vāpasī samāroh*⁶²⁸) na życzenie 27-letniej kobiety, która przeszła na islam w 2006 roku⁶²⁹. W grudniu 2017 roku Hindu Jagran Manch ogłosiła kampanię „Uratuj córkę, przyprowadź synową” (*beti bachāo, bahu lāo*), w ramach której 2100 muzułmańskich kobiet miało poślubić hinduskich mężczyzn. Jej zwolennicy nazywali ją odwróconym miłosnym dżihadem⁶³⁰. Ajju Chauhan, szef oddziału HJM w Uttar Pradeś przedstawił kampanię takimi słowami:

Jeśli muzułmańska dziewczyna wyjdzie za mąż w muzułmańskiej rodzinie, będzie musiała urodzić 10 dzieci, które wyrosną, by mówić przeciwko hinduistom. Jeśli wyjdzie za mąż w rodzinie hinduistycznej, dzieci staną się częścią społeczności hinduistycznej⁶³¹.

⁶²⁶ *Interactive: How Anti-Muslim Hate in UP Has Grown Exponentially Since 2017*, The Quint, [dostęp: 7 IV 2023]: <<https://www.thequint.com/quintlab/acts-of-anti-muslim-hate-in-uttar-pradesh-interactive/2017.html>>.

⁶²⁷ *Ibidem*.

⁶²⁸ *Samāroh* oznacza w hindi ceremonię.

⁶²⁹ *Interactive: How Anti-Muslim Hate in UP Has Grown Exponentially Since 2017*, *op. cit.*

⁶³⁰ P. Pande, 2100 मुस्लिम बहू लाने का ऐलान करने वाले नेता ने छोड़ा हिंदू जागरण मंच, 6.12.2017, [dostęp: 8 IV 2023]: <<https://navbharattimes.indiatimes.com/india/ajju-chauhan-left-hindu-jagran-manch/articleshow/61948687.cms>>.

⁶³¹ दैनिक भास्कर हिंदी: ‘बेटी बचाओ, बहू लाओ’ के तहत मुस्लिम लड़कियों से शादी कराएगा ये हिंदू संगठन, Bhaskar Hindi, 1 XII 2017, [dostęp: 8 IV 2023]: <<https://www.bhaskarhindi.com/national/news/hindu-groups-new-campaign-beti-bachao-bahu-lao-to-counter-love-jihad-19644>>.

Chauhan zapewnił także, że jego organizacja dysponuje już około 150 hinduskimi chłopcami, zainteresowanymi udziałem w programie:

*Chcą się pobrać, ale ze strachu nie mogą. Najpierw ożenimy tych hinduskich chłopców z muzułmańskimi dziewczętami, zapewniając im pełne bezpieczeństwo. Następnie zaapelujemy do wszystkich hindusów, chodząc od drzwi do drzwi i przyprowadzimy muzułmańskie dziewczęta jako synowe do ich domów. Robiąc to, wykonujemy świetną robotę dla hinduizmu*⁶³².

Z danych Hindutva Watch wynika, że w Śamli pewien mężczyzna ze społeczności [dalitów](#) przeszedł na islam i ożenił się z muzułmanką. W odpowiedzi na to w 2018 roku liderzy [Bajrang Dal](#) przeprowadzili ceremonię rekonwersji, nazywając ją „odwróconym miłosnym dżihadem”, w którym to hinduscy mężczyźni są wabieni perspektywą pracy lub małżeństwa z muzułmanką⁶³³.

Ruch gwar wapsi oprócz misji szerzenia hinduizmu bardzo często ujawnia także niechęć wobec religii monoteistycznych takich jak islam czy chrześcijaństwo, z którymi konkuruje. Kampania rekonwersji, podobnie jak miłosny dżihad nawołuje między innymi do pomszczenia upokorzeń i „błędów przeszłości (przyp. aut. wynikających z nawrócenia)”. Zwracając się do Kongregacji Ascetów (*Sant Samāgam*) zwołanej przez Dharm Jagran Manch z RSS w Wajśali w Biharze, Yogi Adityanath ukuł slogany takie jak „módlcie się i walczyć”⁶³⁴ oraz „broń wraz z pismami świętymi”⁶³⁵. Przewodniczący VHP Alok Kumar ogłosił, że VHP poprzez Kampanię Ocalenia Dharmy (*Dharma Rakṣā Abhiyān*) nie tylko „obudzi czujność obywateli na siłowe konwersje religijne, ale także uwolni naród od tego szkodnika”⁶³⁶ (miłosnego dżihadu przyp. aut.)”.

Podczas gdy nawrócenie z hinduizmu na chrześcijaństwo lub islam przedstawiane jest przez aktywistów jako niebezpieczeństwo, utrata godności i władzy oraz zwiastun nędzy, ghar wapsi uważa się za powrót na łono hinduizmu i przywrócenie należnej godności jego wyznawcom, głównie mężczyznom. Zdaniem Charu Gupty „antikonwersja połączona z ghar

⁶³² *Ibidem*.

⁶³³ *Acts of anti muslim hate in Uttar pradesh interactive*, Hindutva Watch, 9 III 2022, [dostęp: 6 IV 2023]: <<https://hindutvawatch.org/acts-of-anti-muslim-hate-in-uttar-pradesh-interactive/>>.

⁶³⁴ *mālā ke sāth bhālāi*.

⁶³⁵ S. Singh, *Babri demolition was a show of Hindu unity, don't stop ghar wapsi: Adityanath to Govt*, The Indian Express, 15 XII 2014.

⁶³⁶ U. Bharti, *VHP's Save Dharma Campaign to Stop Love Jihad and Illegal Conversion*, 20.12.2022, [dostęp: 6 IV 2023]: <<https://hinduexistence.org/2022/12/21/vhps-save-dharma-campaign-to-stop-love-jihad-and-illegal-conversion/>>.

wapsi sygnalizuje więc przejście od antynarodowości do nacjonalizmu, od wygnania do domu, od przymusu do dobrowolności, od ludzi do obywateli, od fałszu do prawdy, od konstruktu do oryginału, od nienaturalności do naturalności, od wykluczonych do członków wspólnoty⁶³⁷”.

Wprawdzie media rzadziej donoszą o kontrowersyjnych inicjatywach ruchu ghar wapsi, jest on w dalszym ciągu aktywny, a jego funkcjonariusze nie ustają w wysiłkach na rzecz konwersji nie-hindusów. Przyczyną wyciszenia tego tematu w mediach jest świadoma polityka RSS mająca na celu odwrócenia uwagi opinii publicznej od ghar wapsi i jego niegdyś kontrowersyjnego przywództwa, co przysparzało problemów wizerunkowych BJP i premierowi Modiemu⁶³⁸.

3.2.9 Miłosny džihad a koncepcja sekurytyzacji

Antymuzułmańskie teorie spiskowe są kolejnym wykwitem polityki strachu budowanej od lat przez obóz hindutwy w Indiach⁶³⁹. Jedną z nich jest teoria miłosnego džihadu, która jest coraz częściej podejmowana zarówno w dyskursie akademickim, jak i medialnym. Charu Gupta, Iselin Frydenlund, Eviane Leidig, Krzysztof Iwanek, David J. Strohl, Aastha Tyagi, Atreyee Sen czy Mohan Rao i wielu innych badaczy⁶⁴⁰ zajmowało się konceptualizacją džihadu miłości i badało jego funkcję w służbie hinduskiego nacjonalizmu. Istotnym wątkiem w ich badaniach była dychotomia pomiędzy bezpieczeństwem „naszych”, a zagrożeniem ze strony „innych”, „obcych”. Wiodące teorie spiskowe wokół muzułmanów zazwyczaj rozpatrywane

⁶³⁷ C. Gupta, *Allegories of “Love Jihad” and Ghar Vāpasī: Interlocking the Socio-Religious with the Political*, *Archiv Orientalní*, t. 84, nr 2, New Delhi 2016, s. 302.

⁶³⁸ S. D. Damle, W. K. Andersen, *The RSS: A View to the Inside*, Delhi 2018, s. 174-175.

⁶³⁹ Anand zwraca szczególną uwagę na mit ofiary - historycznej marginalizacji większości hinduskiej przez grupy mniejszościowej, która stanowi realne zagrożenie demograficzne. D. Anand, *Hindu Nationalism in India and the Politics of Fear*, London: Palgrave Macmillan 2011, [dostęp: 26 II 2023]: <https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230339545_3>.

⁶⁴⁰ A. Tyagi, A. Sen, 2020. *Love-Jihad (Muslim sexual seduction) and ched-chad (sexual harassment): Hindu Nationalist Discourses and the Ideal/Deviant Urban Citizen in India*, *Gender, Place & Culture*, t. 27, [dostęp: 26 II 2023]: <<https://doi.org/10.1080/0966369X.2018.1557602>>; D. J. Strohl, *Love jihad in India's moral imaginaries: Religion, kinship, and citizenship in late liberalism*, *Contemporary South Asia*, t. 27, 2019, [dostęp: 17 II 2023]: <<https://doi.org/10.1080/09584935.2018.1528209>>; P. Mankekar, “Love Jihad,” digital affect, and feminist critique, „Feminist Media Studies”, 2021, t. 21, [dostęp: 17 II 2023]: <<https://doi.org/10.1080/14680777.2021.1925728>>; M. Rao, *Love Jihad and demographic fears*, „Indian Journal of Gender Studies”, 2011, t. 18, <<https://doi.org/10.1177/097152151101800307>>; K. Iwanek., *“Love Jihad” and the Stereotypes of Muslims in Hindu Nationalism*, *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences*, 2016, t. 7, nr 3; K. Frøystad, *Sound Biting Conspiracy: From India with “LoveJihad”*, 2021, *Religions* 12, <<https://doi.org/10.3390/rel12121064>>; I. Frydenlund, E. Leidig, *Introduction: “Love Jihad”: Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male*, 2022, *Religions*, t. 13, nr 3, <<https://doi.org/10.3390/rel13030201>>.

były w kontekście politologii religii, antropologii polityki czy feminizmu (pozycja kobiet i ich sprawczość). Innowacyjne spojrzenie na ten problem w kontekście studiów nad bezpieczeństwem proponują Andrea Malji i Syed T. Raza⁶⁴¹. W swoich badaniach koncentrują się na związku antymuzułmańskich teorii spiskowych z bezpieczeństwem narodowym Indii. U podstaw polityki sekurytyzacji indyjskich muzułmanów leży obawa, iż dążą oni do niepokonanej dominacji za pomocą narzędzi takich jak populacyjny i miłosny dżihad⁶⁴². Indyjscy muzułmanie i zagrożenie dżihadystyczne w takiej właśnie, niemilitarnej formie zostają poddani polityzacji i sekurytyzacji, stając się potężnym orężem politycznym. Zdaniem I. Frydenlund oraz E. Leidig polityka ta odzwierciedla hinduską paranoję związaną ze słabnącą pozycją hinduistów wobec rosnącej pozycji muzułmanów⁶⁴³. Taki punkt widzenia podziela J. R. McLane twierdząc, że koncepcja miłosnego dżihadu wpisuje się w lansowaną przez indyjską prawicę historię o zmarginalizowanej większości hinduskiej i zagrażających jej mniejszościach⁶⁴⁴. Sprzyja temu obecny w indyjskiej pamięci zbiorowej stereotyp niebezpiecznego muzułmanina zagrażającego hinduskiej wspólnotie⁶⁴⁵.

Wykreowane zagrożenie ma wymiar zarówno wewnętrzny - reprezentowany przez indyjskich muzułmanów⁶⁴⁶, jak i zewnętrzny - w postaci Pakistanu czy muzułmańskich imigrantów przybywających do Indii⁶⁴⁷. Przykładem umiędzynarodowienia miłosnego dżihadu

⁶⁴¹ A. Malji, S. T. Raza, *The Securitization of Love Jihad*, Religions. Special Issue: "Love Jihad": Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male, 2021, nr 12, [dostęp: 17 II 2023]: <<https://doi.org/10.3390/rel12121074>>.

⁶⁴² Tak „uzbrojona seksualność” została w literaturze określona mianem „reproseksualności”. Zob. M. Warner, *Introduction: Fear of a queer planet*, Social Text, 1991, s. 9; A. Malji, S. T. Raza, *The Securitization of Love Jihad*, „Religions. Special Issue: "Love Jihad": Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male”, 2021, nr 12, s. 2, [dostęp: 17 II 2023]: <<https://doi.org/10.3390/rel12121074>>.

⁶⁴³ I. Frydenlund, E. Leidig, *Introduction*, wydanie specjalne Religions: "Love Jihad": Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male, [dostęp: 17 II 2023]: <https://www.mdpi.com/journal/religions/special_issues/Muslim_LoveJihad_Islamophobia>.

⁶⁴⁴ J. R. McLane, *Hindu Victimhood and India's Muslim Minority* [w:] *The Fundamentalist Mindset: Psychological Perspectives on Religion, Violence, and History*, New York: Oxford Academic 2010, s. 196-215, dostęp: 07.03.2023, <<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195379655.003.0015>>; D. Anand, *Hindu Nationalism in India and the Politics of Fear*, London: Palgrave Macmillan 2011, [dostęp: 17 II 2023]: <https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230339545_3>.

⁶⁴⁵ Podobny mechanizm zadziałał w przypadku „rapefugees” w Europie. Zob. M. Ibrahim, *'Rapefugees Not Welcome' Ideological Articulations of Media Discourses on Migrants and Refugees in Europe: New Racism and Othering – A Critical Discourse Analysis*, 2017, [dostęp: 17 II 2023]: <<https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/msc-dissertations/2016/Dissertation-Monica-Ibrahim.pdf>>.

⁶⁴⁶ A. Malji, S. T. Raza, *The Securitization of Love Jihad*, Religions. Special Issue: "Love Jihad": Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male, 2021, nr 12, s. 4-6, [dostęp: 17 II 2023]: <<https://doi.org/10.3390/rel12121074>>.

⁶⁴⁷ Od samego początku miłosny dżihad był przedstawiany jako spisek cudzoziemców przeciwko Indiom. Głosem takiej tezy był m.in. Arvind Bhardoria, polityk BJP i minister w rządzie stanowym Madhya Pradesh. Popularne indyjskie agencje informacyjne, np. Zee News odpowiedzialnością za miłosny dżihad obarczają Pakistańczyków, działających poprzez indyjskie organizacje muzułmańskie, takie jak Popular Front of India czy Student Islamic Movement of India.

były np. broszury kolportowane na Uniwersytecie Jawaharlala Nehru w Nowym Delhi, ostrzegające przed pakistańskimi organizacjami terrorystycznymi finansującymi miłosny dżihad. Wedle tego przekazu ich celem było uwiedzenie hinduskich kobiet i splodzenie z nimi liczego potomstwa⁶⁴⁸. W ten sposób miłosny dżihad zyskał status zagrożenia nie tylko wewnętrznego, ale także zewnętrznego. W konsekwencji zagrożenie niekonwencjonalne takie jak miłosny dżihad jest celowo konstruowane i prezentowane jako niebezpieczne dla kraju⁶⁴⁹.

Analizowane przypadki na poziomie stanowym pokazują, jak wybrani indyjscy politycy, policjanci czy sędziowie uczestniczyli w kampaniach głoszących narastające zagrożenie ze strony muzułmańskich mężczyzn i postulowali uchwalenie stosownego prawa przeciwdziałającego miłosnemu dżihadowi⁶⁵⁰. Ustawa ta w północnym stanie Uttar Pradeś została wówczas ujęta jako sprawa o wadze państwowej, wymagająca natychmiastowego działania ze strony władz⁶⁵¹.

Efektem i celem sekurytyzacji miłosnego dżihadu w Indiach są m.in. zmiany legislacyjne ograniczające lub kryminalizujące małżeństwa międzywyznaniowe. Stało się tak między innymi w stanie Gudżarat, Madhja Pradeś, Himaćal Pradeś, Uttarakhand, Harijana czy w Karnatace⁶⁵². Politycy kolejnych stanów w Indiach przyłączają się do tej kampanii, deklarując pilną potrzebę uchwalenia lub zaostrzenia prawa antykonwersyjnego⁶⁵³.

Podczas gdy nowe prawo antykonwersyjne obowiązujące w kilku stanach indyjskich można bezpośrednio powiązać z sekurytyzacją miłosnego dżihadu, zaogniające konflikt hindusko-muzułmański prohinduskie decyzje rządu centralnego wraz z islamofobicznymi wypowiedziami czołowych indyjskich polityków świadczą o jednoznacznej tendencji. W imię

⁶⁴⁸ V. Das, *Engaging the life of the other: Love and everyday life*, [w:] *Ordinary Ethics: Anthropology, Language, and Action*, New York 2010, s. 381.

⁶⁴⁹ S. Lahiry, *Conflict, Peace And Security: An International Relations Perspective with Special Reference to India*, Millennial Asia, 2019, t. 10, s. 76–90, dostęp: 26.02.2023, <<https://doi.org/10.1177/0976399619825691>>.

⁶⁵⁰ A. Malji, S. T. Raza, *The Securitization of Love Jihad*, „Religions. Special Issue: “Love Jihad”: Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male”, 2021, nr 12, s. 6, dostęp: 17.02.2023, <<https://doi.org/10.3390/rel12121074>>.

⁶⁵¹ *Less than a month after UP's 'Love Jihad' ordinance, a spate of FIRs*, The Wire, 21.12.2020, dostęp: 8.03.2023, <<https://thewire.in/law/uttar-pradesh-love-jihad-firs>>.

⁶⁵² C. U. Singh, *Busting The Myth Behind 'Love Jihad' Laws Made By Eleven States | Column By CU Singh, Senior Advocate*, 7.01.2023, <<https://www.livelaw.in/columns/busting-the-myth-behind-love-jihad-laws-made-by-eleven-states-column-by-cu-singh-senior-advocate-218349>>.

⁶⁵³ T. Banerjee, *Why Maharashtra wants to join states that have laws against 'Love Jihad'*, 28.12.2022, dostęp: 8.03.2023, <<https://www.indiatoday.in/news-analysis/story/maharashtra-pushing-join-states-law-against-love-jihad-2312610-2022-12-23>>; *BJP's Nitesh Rane meets Maharashtra CM, demands law against 'love jihad', religious conversion*, 29.12.2022, <<https://www.deccanherald.com/national/national-politics/bjps-nitesh-rane-meets-maharashtra-cm-demands-law-against-love-jihad-religious-conversion-1176110.html>>.

zapewnienia bezpieczeństwa kraju i jego granic, w tym bezpieczeństwa kobiet, dochodzi do systemowego wykluczania mniejszości muzułmańskiej w Indiach.

Zdaniem A. Malji i S. T. Razy miłosny džihad i jego sekurytyzacja pociągają za sobą wątek „gier dwupoziomowych”⁶⁵⁴. „W Indiach przywódcy polityczni muszą tworzyć swoją politykę zagraniczną mając na uwadze zarówno społeczność międzynarodową, jak i krajową. Oznacza to, że państwo musi ostrożnie kształtować swoje stanowisko, nie izolując potencjalnych muzułmańskich sojuszników, a jednocześnie zaspokajając oczekiwania elektoratu krajowego (...) brak zdecydowanego stanowiska wobec rzekomego ekstremizmu muzułmańskiego w kraju, w tym miłosnego džihadu, grozi utratą prawicowo-konserwatywnego elektoratu”⁶⁵⁵. Ustawy uznane przez otoczenie międzynarodowe za zbyt antymuzułmańskie mogą wizerunkowo zaszkodzić Indiom, kładąc się cieniem na ich reputacji jako największej demokracji świata. W przeszłości antymuzułmańska polityka tożsamościowa rządu indyjskiego podążająca za oczekiwaniami środowisk hindutwy niejednokrotnie powodowała koszty międzynarodowe, np. krytykę ze strony Malezji czy Turcji⁶⁵⁶. Nie przeszkodziło to jednak w umocnieniu stosunków z innymi partnerami, takimi jak Arabia Saudyjska. Mimo potencjalnych kosztów dyplomatycznych swojej polityki wewnętrznej, Indie wydają się skutecznie balansować, nie ponosząc wielu strat na arenie międzynarodowej.

⁶⁵⁴ W bezpieczeństwie międzynarodowym gry dwupoziomowe to negocjacje między państwami, które muszą zadowolić zarówno graczy międzynarodowych, jak i elektorat krajowy. Więcej na temat gier dwupoziomowych: R. D. Putnam, *Dyplomacja i polityka wewnętrzna: logika gier dwupoziomowych* [w:] H. Schreiber, A. Wojciuk (red.), *Stosunki międzynarodowe. Antologia tekstów źródłowych. Tom 1: Korzenie dyscypliny – do 1989 roku*, Warszawa 2018, s. 484-499, [dostęp: 17 II 2023]: <https://www.researchgate.net/publication/328738330_Dyplomacja_i_polityka_wewnetrzna_logika_gier_dwupoziomowych_RD_Putnam>.

⁶⁵⁵ A. Malji, S. T. Raza, *op. cit.*, s. 9, [dostęp: 17 II 2023]: <<https://doi.org/10.3390/rel12121074>>.

⁶⁵⁶ A. Ali, *Not all Muslim nations love Modi. This is why Iran, Malaysia, Turkey don't*, The Print, 6 III 2020, [dostęp: 17 II 2023]: <<https://theprint.in/opinion/not-all-muslim-nations-love-modi-this-is-why-iran-malaysia-turkey-dont/376591/>>.

3.2.10 Prozelityzm i przyczyny konwersji religijnych w Indiach

Nawrócenia religijne tradycyjnie były i nadal są jednym ze sposobów na odrzucenie hierarchii i zyskanie mobilności społecznej wśród hinduistów, którzy od pokoleń znajdowali się na marginesie systemu warnowo-kastowego⁶⁵⁷. [Dalici](#) a także wdowy czy prostytutki poddawali się konwersjom religijnym w nadziei na awans społeczny i poprawę warunków życia. Dawało to nadzieję na zdobycie wykształcenia i zmianę zawodu, a nawet przekroczenie sztywnych reguł i granic społecznych narzuconych przez tradycję hinduizmu i tym samym przywrócenie godności⁶⁵⁸. Dilip Menon potwierdza powyższą tezę i dodaje, że „atrakcyjność nawrócenia na chrześcijaństwo w kolonialnych Indiach była częściowo spowodowana potrzebą ucieczki od ucisku i nierówności [niskokastowców](#). Ponadto religia pozwalała im wejść do szerszej sfery publicznej jako jednostki⁶⁵⁹. Konwersje religijne zostały również opisane przez historyków, np. Gyanendrę Pandeya, jako sposób na uzyskanie podmiotowości i obywatelstwa. Jego zdaniem oznaczało to także „konwersję na nowoczesność”, wyrażającą się pewną wrażliwością, szczególnym rodzajem ubioru i zachowania oraz określonymi zasadami zaangażowania społecznego i politycznego⁶⁶⁰. Warto w tym miejscu przytoczyć teorię Bhimrao Ramji Ambedkara⁶⁶¹, który łączył zjawisko endogamii ze wzmocnieniem systemu warnowo-kastowego, argumentując, że małżeństwo mieszane jest najskuteczniejszym sposobem na unicestwienie [kasty \(jāti, džati\)](#), obowiązku czystości kastowej i kontroli kobiecej seksualności⁶⁶².

W Indiach od wieków oprócz chrześcijaństwa duże zaangażowanie w działalność misyjną i prozelityzm wśród grup dyskryminowanych wykazywał także islam⁶⁶³. Już w okresie

⁶⁵⁷ C. Gupta, *Intimate Desires: Dalit Women and Religious Conversions in Colonial India*, *The Journal of Asian Studies*, 73(3), 2014, s. 661, <<http://www.jstor.org/stable/43553340>>.

⁶⁵⁸ *Ibidem*, s. 662–687.

⁶⁵⁹ D. Menon, *Religion and Colonial Modernity: Rethinking Belief and Identity*, *Economic and Political Weekly* 37, nr 17, 2002, s. 1662–67.

⁶⁶⁰ G. Pandey, *The Time of the Dalit Conversion*, „*Economic and Political Weekly*”, 6 V 2006, s. 1779–88, [dostęp: 1 XI 2022]: <https://www.jstor.org/stable/4418177?searchText=dalit+religious+conversion+islam&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Ddalit%2Breligious%2Bconversion%2Bislam&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3A9b85c87527e7f38b3cc9d7bbf0101368#metadata_info_tab_contents>, Więcej na ten temat zob. R. Rawat, *Reconsidering Untouchability: Chamars and Dalit History in North India*, Delhi 2012: Permanent Black.

⁶⁶¹ Indyjski polityk, prawnik, twórca Konstytucji Indii i obrońca praw osób dyskryminowanych w ramach systemu warnowo-kastowego. - Źródło: A. Kuczkiewicz-Fraś, *Babasaheb Ambedkar*, *Pomocnik Historyczny „Polityki”* 27 VI 2017, [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://www.polityka.pl/pomocnikhistoryczny/1709424,1,babasaheb-ambedkar.read>>.

⁶⁶² A. Rao, *The Caste Question: Dalits and the Politics of Modern India*, Delhi 2009.

⁶⁶³ Więcej na ten temat: A. M. Mujahid, *Conversion To Islam: Untouchables' Strategy For Protest In India*, Chambersburg 1989; Y. S. Sikand, *Islam, Caste And Dalit-Muslim Relations In India*, Delhi 2004.

średniowiecza osoby społecznie wykluczone i nie mające szans na awans wewnątrz swojej dżati decydowały się na nawrócenie i twórczo reinterpretowały tradycje muzułmańskie. Sprzyjało to tworzeniu się chrześcijańsko-muzułmańsko-hinduskiego synkretyzmu religijnego⁶⁶⁴. Z dokumentów urzędników kolonialnych wynika na przykład, że znaczna część dżati szewców zamieszkujących Uttar Pradeś przeszła na islam⁶⁶⁵ i że wielu miejskich garbarzy (*cammār*) okazało się być muzułmańskimi konwertytami⁶⁶⁶. Organizacje muzułmańskie aktywnie poszukiwały wówczas kandydatów do nawróceń wśród uciskanych społeczności hinduskich. Istnieją źródła świadczące o tym, że w latach 1923 i 1928 w miastach takich jak Saharanpur, Moradabad, Bidźnor, Bulandśahr i Dehradun nastąpiła mobilizacja, aby szerzyć islam w pobliskich wioskach zamieszkiwanych przez społeczności niedotykalnych⁶⁶⁷. Na przykład w 1925 r. muzułmański zamindar (*zamīndār*, właściciel ziemski) w Itawie w stanie Uttar Pradeś oświadczył, że każdy nawrócony na islam otrzyma od niego 500 bighów⁶⁶⁸ (ok. 2,5 tys. metrów kwadratowych) ziemi i będzie mógł liczyć na tzw. *roti-beti ka riśta*⁶⁶⁹ (*roṭī-beṭī kā riśṭā*, dosł. więź chleba i córki - małżeństwo i zestaw zasad, które wyznaczają, co łączy osoby w ramach jednej kasty). Źródła donoszą, że podejmowano także próby zdobycia zaufania [dalitów](#) poprzez udział w ich uroczystościach i ślubach, a także pozwalając im czerpać wodę ze wspólnej studni⁶⁷⁰. Tego rodzaju kampanie budziły oczywistą niechęć i obawy dobrze sytuowanej hinduskiej części społeczeństwa, szczególnie hinduskich organizacji takich jak [Arya Samaj](#) i Akhil Bharatiya Hindu Mahasabha (*Akhil Bharatīy Hindū Mahāsabha*; pol. Ogólnoindyjskie Wielkie Stowarzyszenie Hindusów).

⁶⁶⁴ R. Eaton, *The Rise of Islam and The Bengal Frontier*, Berkeley 1993, s. 113-134.

⁶⁶⁵ J. S. Nesfield, *Brief View of The Caste System In North Western Provinces And Oudh*, Allahabad 1882, s. 22.

⁶⁶⁶ H. G. Walton, *A Monograph on Tanning And Working In Leather In The United Provinces Of Agra And Oudh*, Allahabad 1903, s. 12.

⁶⁶⁷ Police Abstracts of Intelligence Of Up Government (PAI), 1922–40, Lucknow: Criminal Investigation Department Office, 14 IV 1923, s. 241; 19 V 1928, s. 189.

⁶⁶⁸ Jednostka powierzchni powszechnie stosowana w Indiach, Bangladeszu i Nepal. Jej wielkość nie jest ustandaryzowana i różni się od siebie w poszczególnych regionach, w których jest stosowana.

⁶⁶⁹ Abhyudaya, *Etah Zilla Ke 400 Chamar [400 Chamars of Etah District]*, 22 VIII 1926, s. 5.

⁶⁷⁰ S. Sanyasi, *Jati Ke Dinon Ko Mat Tyago Arthat 7 Karor Dinon Ki Raksha [Do Not Abandon the Powerless In Castes Meaning Protection Of 70 Million Power-Less]*, Delhi 1919, s. 65; Chand [MOON], *Paap ki granthiyan [Deeds of sins]*, Special issue on untouchables, 1927.

3.2.11 Endogamia religijna i małżeństwa mieszane w Indiach

W Indiach do dziś możemy mówić o silnych tradycjach endogamii religijnej. Znakomita większość społeczeństwa tworzy związki małżeńskie i kręgi przyjaźni w ramach własnej wspólnoty religijnej. Małżeństwo międzyreligijne, choć w większości legalne, do dziś jest tematem budzącym liczne kontrowersje. Indie nadal są przykładem społeczeństwa tradycyjnego, w którym centralną rolę przy wyborze partnera lub partnerki odgrywa kasta i krewini. Obecnie w społeczeństwie indyjskim można zaobserwować rosnący trend małżeństwa z pominięciem rygoru kasty, ale jest to w dużej mierze zjawisko nowe, przynależne kulturze miejskiej i stanowiące niewielką część wszystkich małżeństw zawieranych w Indiach⁶⁷¹. Z badań Kannana, Kapadiego i Reddiego wynika, że od lat 60. XX wieku siła kasty i religii w zawieraniu małżeństw słabnie bardzo powoli⁶⁷². XXI wiek nie przyniósł drastycznych zmian na tym polu. Z danych z trzeciej rundy National Family Health Survey (2005-06) wynika, że około 2.1% małżeństw w Indiach to małżeństwa międzyreligijne. W Uttar Pradeś wskaźnik ten był niższy od średniej krajowej i wyniósł 1.3%, zaś w Nowym Delhi był równy 2.2%⁶⁷³.

⁶⁷¹ K. Das, K. C. Das, T. K. Roy, P. K. Tripathy, *Dynamics of inter-religious and inter-caste marriages in India*, Population Association of America, Washington DC, USA, s. 1, [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://paa2011.populationassociation.org/papers/111281>>.

⁶⁷² C. T. Kannan, *Inter-caste and inter-community marriages in India*, Allied Publishers Private Limited, Mumbai 1963, s. 37-52; K. M. Kapadi, *Marriage and family in India*, Oxford University Press, Mumbai 1966, s. 22-34; S. S. Reddy, C. Rojanna, *Intercaste Marriages: A Study, Social Welfare*, 1984, t. 31(1), s. 10-12.

⁶⁷³ K. Das, K. C. Das, T. K. Roy, P. K. Tripathy, *op. cit.*, s. 12.

State	Inter-religious marriage		Total
	No	Yes	
India	97.9	2.1	42183
North	97.8	2.2	4469
Delhi	97.8	2.2	634
Haryana	98.1	1.9	591
Himachal Pradesh	98.5	1.5	583
Jammu and Kashmir	99.3	0.7	445
Punjab	92.7	7.3	682
Rajasthan	99.3	0.7	881
Uttaranchal	98.1	1.9	534
Central	98.8	1.2	9354
Chhattisgarh	99.4	0.6	859
Madhya Pradesh	99.2	0.8	1655
Uttar Pradesh	98.7	1.3	6067

Tabela nr 27: Procentowy rozkład małżeństw międzyreligijnych w Indiach i stanach, [w:] K. Das, K. C. Das, T. K. Roy, P. K. Tripathy, *Dynamics of inter-religious and inter-caste marriages in India*, Population Association of America, Washington DC, s. 12, [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://paa2011.populationassociation.org/papers/111281>>. W badaniu wykorzystano dane z trzeciej rundy National Family Health Survey (2005-06) o wielkości próby 43102 par, które zawarły związek małżeński.

Według badaczki Bharti Sharmy, która w 2015 roku prowadziła badania terenowe nad małżeństwami międzyreligijnymi, większość indyjskich rodzin nadal preferuje aranżowane małżeństwa w ramach jednej religii i [dżati](#), a spotkanie w Indiach par mieszanych było dla badaczki wyzwaniem⁶⁷⁴. Zatem małżeństwa międzyreligijne w Indiach wciąż należą do niezwykle rzadkich – dane z 2019 i 2020 roku mówią o 1% hinduistów i 2% indyjskich muzułmanów decydujących się na małżeństwa międzyreligijne (grafika nr 28⁶⁷⁵). Z badań przeprowadzonych przez Pew Research Center wynika także, że obywatele Indii przywiązują dużą wagę do zapobiegania małżeństwom mieszanym w niemal równych proporcjach. Zarówno większość hinduistów, jak i muzułmanów twierdzi, że należy powstrzymywać zarówno kobiety, jak i mężczyzn w ich społeczności od zawierania małżeństw poza wyznawaną przez nich religią – 76% i 80% w przypadku muzułmanów i muzułmanek oraz 65% i 67%

⁶⁷⁴ B. Sharma, *Diversity In Unity Making Interfaith Marriages Work*, Oslo 2017, s. 7-15, 79, [dostęp: 10 IV 2023]: <<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/58382/1/MA-IKOS-DUO-SHARMA.pdf>>.

⁶⁷⁵ N. Sahgal, J. Evans, A. M. Salazar, K. Jo Starr, M. Corichi, *Religious Segregation*, 29 VI 2021, dostęp: 31 X 2022, <<https://www.pewresearch.org/religion/2021/06/29/religious-segregation/>>.

wśród hinduistów i hinduistek (grafika nr 29). Na ogół nie sprzeciwiają się oni obecności członków innych grup religijnych w swoim sąsiedztwie, jednak znaczna część hindusów deklaruje niechęć wobec wyznawców innych religii jako swoich sąsiadów. Tego rodzaju preferencje dotyczące separacji poszczególnych grup religijnych różnią się w zależności od religii i regionu. Podczas gdy przeważająca liczba hinduistów i muzułmanów twierdzi, że wszyscy ich bliscy przyjaciele to wyznawcy ich religii, chrześcijanie i buddyści mają nieco bardziej zróżnicowane kręgi społeczne i przywiązują mniejszą wagę do tropienia i powstrzymywania małżeństw międzyreligijnych. Z badań prowadzonych w latach 2017-2020 wynika, że małżeństwom mieszanym najczęściej sprzeciwiają się mieszkańcy wsi w środkowo-północnych Indiach o niższym poziomie wykształcenia, wyznawcy islamu, hinduizmu, dżinizmu, przywiązujący dużą wagę do religii, w nieznacznie większym stopniu kobiety niż mężczyźni (grafika nr 29⁶⁷⁶).

⁶⁷⁶ *Ibidem.*

Indians almost never marry across religious lines

% of married Indian adults whose spouse shares their religion

All married adults	99%
Hindus	99
Muslims	98
Christians	95
Sikhs	97
Buddhists	97
Jains	NA

Note: NA indicates adequate sample size is not available for analysis.

Source: Survey conducted Nov. 17, 2019-March 23, 2020, among adults in India.

See Methodology for details.

"Religion in India: Tolerance and Segregation"

PEW RESEARCH CENTER

Most Indians say it is very important to stop interreligious marriage

% of Indian adults who say it is **very** important to stop _____ in their community from marrying into another religion

	Men	Women
General population	65%	67%
Hindus	65	67
Muslims	76	80
Christians	35	37
Sikhs	58	59
Buddhists	44	46
Jains	59	66
Men	64	67
Women	66	68
Ages 18-34	62	64
35+	68	70
Less than college	67	69
College graduate	51	54
North	71	74
Central	85	86
East	69	72
West	69	70
South	35	37
Northeast	53	56
Urban	55	57
Rural	70	72
Religion very important	70	72
Religion less important	39	41

Source: Survey conducted Nov. 17, 2019-March 23, 2020, among adults in India. See Methodology for details.

"Religion in India: Tolerance and Segregation"

PEW RESEARCH CENTER

Tabela nr 28: *Odsetek małżeństw jednoreligijnych w Indiach*, Religion in India: Tolerance and Segregation, 17.11.2019-23.03.2020, Pew Research Center, <<https://www.pewresearch.org/religion/2021/06/29/religious-segregation/>>.

Tabela nr 29: *Odsetek dorosłych, którzy uważają powstrzymywanie małżeństw mieszanych w ich społeczności za **bardzo** ważne*, Religion in India: Tolerance and Segregation, 17.11.2019-23.03.2020, Pew Research Center, <<https://www.pewresearch.org/religion/2021/06/29/religious-segregation/>>.

Obecnie małżeństwa międzywyznaniowe w Indiach wywołują szerokie spektrum reakcji – od sprzeciwu, oporu po sceptycyzm i akceptację⁶⁷⁷. Badanie przeprowadzone przez Social Attitudes Research for India (SARI) w 2016 r. w Nowym Delhi i Mumbaju oraz stanach Uttar Pradeś i Radżastan⁶⁷⁸ wykazało, że większość badanych sprzeciwiała się małżeństwom

⁶⁷⁷ S. Verma, N. Sukhramani, *Interfaith Marriages and Negotiated Spaces*, Society and Culture in South Asia, t. 4, nr 1, s. 16–43, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://doi.org/10.1177/2393861717730620>>.

⁶⁷⁸ *Social Attitudes Research, India (SARI) - Documentation*, 18 IX 2017, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://riceinstitute.org/data/sari-dataset-documentation/>>, <<https://github.com/riceinstitute/content/blob/release/data/2016-sari-delhi-uttar-pradesh-randomization.pdf>>.

międzykastowym i międzyreligijnym. Największe uprzedzenia odnotowano w Uttar Pradeś, gdzie około 75% hinduistów i 70% muzułmanów było przeciwnych małżeństwom mieszanym.

Ta zmiana wzorca małżeństw w Indiach jest stosunkowo niedawnym zjawiskiem ze względu na wpływ modernizacji, rozwoju społeczno-gospodarczego i globalizacji indyjskiej gospodarki. Różne czynniki społeczno-ekonomiczne i demograficzne również wpływają na wzorec małżeństw między kastami w Indiach. Istnieje znaczne zróżnicowanie przestrzenne we wzorcu małżeństw między kastami. Wydaje się, że w społeczno-ekonomicznie rozwiniętych stanach, takich jak Pendżab, Harijana, Asam, Maharasztra i Karnataka, jest więcej małżeństw między kastami w porównaniu z zacofanymi społeczno-ekonomicznie stanami północnych Indii, a mianowicie Uttar Pradeś, Madhja Pradeś, Bihar i Rajasthan. Małżeństwa międzywyznaniowe są odrzucane w Indiach z powodu kilku czynników, w tym przede wszystkim z powodu strachu przed złamaniem norm społecznych. Decydujący się na nie często wchodzi w konflikt z obyczajami społeczności, z której pochodzą. Narażają się w ten sposób na ostracyzm ze strony rodziny, która taki mezalians uznaje za plamę na honorze. Bardzo często zakaz zawierania małżeństw mieszanych nakładany przez rodzinę usprawiedliwia się daleko idącymi różnicami kulturowymi i klasowymi. Badania z 2018 roku potwierdzają wpływ rodzin na decyzję o zamążpójściu⁶⁷⁹. Małżeństwo w Indiach niezmiennie uważane jest za kontrakt między dwiema rodzinami, a związki wykraczające poza granice wyznaczone przez społeczność często prowadzą do tragicznych konsekwencji, w skrajnych przypadkach do morderstw honorowych z rąk krewnych⁶⁸⁰. Z badania Social Attitude Research for India (SARI) w 2016 roku przeprowadzonego przez Amita Thorata i Diane Coffey w Delhi i Uttar Pradeś⁶⁸¹, wynika, że chęć powstrzymania innych przed zawieraniem małżeństw międzykastowych lub międzyreligijnych nie należy do rzadkich⁶⁸². Ponad 50% badanych w stanie Uttar Pradeś opowiedziało się za ustawą zabraniającą lub zniechęcającą do zawierania małżeństw

⁶⁷⁹ *What the data tells us about love and marriage in India*, 8 XII 2021, <<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-59530706>>; *Urban Indians still get married the way their grandparents did*, 4 X 2018, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://www.livemint.com/Politics/mnVzCfIEbqvzEu01LTxqLM/Urban-Indians-still-get-married-the-way-their-grandparents-d.html>>.

⁶⁸⁰ T. D'Lima, J. L. Solotaroff, R. P. Pande, *For the Sake of Family and Tradition: Honour Killings in India and Pakistan*, *ANTYAJAA: Indian Journal of Women and Social Change*, t. 5, nr 1, 2020, s. 22–39, [dostęp: 10 IV 2023]: <<https://doi.org/10.1177/2455632719880852>>; N. Kejriwal, *Honour Killing In North India*, [dostęp: 9 IV 2023]: <www.probono-india.in/indian-society/paper/92_honor%20killing%20by%20neelam.pdf>.

⁶⁸¹ Badanie zostało oparte na wywiadach z prawie 3000 dorosłych w wieku 18-65 lat.

⁶⁸² A. Thorat, D. Coffey, *Social Attitude Research for India (SARI)*, 2016 [w:] B. Sharma, *Diversity In Unity Making Interfaith Marriages Work*, 1.06.2017, s. 11, [dostęp: 10 IV 2023]: <<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/58382/1/MA-IKOS-DUO-SHARMA.pdf>>.

mieszanych. Thorat i Coffey wskazują tutaj na istotny czynnik – ryzyko rodzinnego ostracyzmu i utraty zabezpieczenia społecznego:

Oczywiście w społeczeństwie o tak głębokich podziałach, małżeństwa międzykastowe lub międzyreligijne mogą uczynić daną osobę wyrzutkiem społecznym wśród rodziny i sąsiadów. Może ona nawet zostać pozbawiona prawa do dziedziczenia. Nawet jeśli rodziny nie sprzeciwiają się małżeństwom międzyreligijnymi czy międzykastowym co do zasady, istnieje silne przekonanie, że wygodniej jest dzielić życie z osobą społecznie i kulturowo bliską⁶⁸³.

W tradycyjnych społecznościach w dalszym ciągu pokutuje przekonanie, że małżeństwa międzywyznaniowe nie sprawdzają się i są w dłuższej perspektywie obarczone przeszkodami ze względu na odmienną kulturę i praktyki rytualne.

Oprócz rodziny zbuntowane pary mogą obawiać się także brutalnych reakcji bojówek hinduistycznych i muzułmańskich stawiających sobie za cel niedopuszczenie do zawarcia małżeństwa mieszanego w swojej okolicy⁶⁸⁴. Jako przykład może posłużyć gniewna reakcja tłumu na małżeństwo byłej posłanki Asamu, Rumi Nath, która opuściwszy hinduskiego męża, w 2012 roku wyszła za mąż za muzułmanina Jackiego Zakira. Para została wówczas zaatakowana i pobita przez tłum bojówkarzy w mieście Korimgondzo⁶⁸⁵.

⁶⁸³ A. Thorat, D. Coffey, *Social Attitude Research for India (SARI)*, 2016 [w:] B. Sharma, *Diversity In Unity Making Interfaith Marriages Work*, 1 VI 2017, s. 11, [dostęp: 10 IV 2023]: <<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/58382/1/ma-ikos-duo-sharma.pdf>>.

⁶⁸⁴ H. Ellis-Petersen, A. Khan, *'They cut him into pieces': India's 'love jihad' conspiracy theory turns lethal*, 21 I 2022, [dostęp: 10 IV 2023]: <<https://www.theguardian.com/world/2022/jan/21/they-cut-him-into-pieces-indias-love-jihad-conspiracy-theory-turns-lethal>>.

⁶⁸⁵ D. Dasgupta, *Marrying Twice Does Not Disqualify Me from Being A Party Member*, 5 II 2022, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://www.outlookindia.com/magazine/story/marrying-twice-does-not-disqualify-me-from-being-a-party-member/281548>>; *When a former two-time Assam MLA became target of 'love jihad' politics*, 27 XI 2022, [dostęp: 11 III 2023]: <<https://www.tripuraindia.in/update/index/when-a-former-two-time-assam-mla-became-target-of--love-jihad--politics>>.

3.2.12 Podwójne standardy dotyczące związków międzywyznaniowych

Czy przywódcy BJP MJ Akbar, Mukhtar Abbas Naqvi, Shahnawaz Husain czy Sikhandar Baksht są winni miłosnego dżihadu, ponieważ poślubili hinduski? Czy miłosnym dżihadem jest związek córki Subramaniam Swamiego z muzułmaninem?⁶⁸⁶

Organizacje hindusko-nacjonalistyczne zdają się wyznawać w tej sprawie podwójne standardy i twierdzą, że miłosny dżihad działa tylko w jedną stronę, a związki hinduistów i muzułmanek zawierane są w Indiach sporadycznie. Istnieje jednak długa lista sławnych hindusów, którzy weszli w związek małżeński z muzułmankami, np. Sunil Dutt-Nargis, Atul Agnihotri-Alvira Khan czy Krishan Chander-Salma Siddiqui. W 1968 roku prawnik i były burmistrz Mumbaju Nana Chudasama pochodzący ze społeczności gudżarackich Radżputów ożenił się z muzułmanką Munairą Jasdanvalla⁶⁸⁷. Aktor Aditya Pancholi jest mężem Zariny Wahab. Krykiecista Ajit Agarkar, bramin z Maharasztry, jest żonaty z Fatimą Ghadially. Członek Kongresu Sachin Pilot jest żonaty z Sarah Abdullah. Z kolei Nayyara Mirza, finalistka konkursu Miss India w 1967 roku, po ślubie nawróciła się na hinduizm i zmieniła nazwisko na Nalini Patel. Sytuacja, w której to hinduista poślubia muzułmankę jest przez środowisko hindutwy całkowicie akceptowana. Określa się ją wówczas jako „związek z miłości”. Gdy to samo ma miejsce w drugą stronę, tj. gdy indyjski muzułmanin bierze za żonę hinduskę, jest to piętnowane i określane jako „przymus” i „niebezpieczeństwo”. Warto pamiętać, że powyższe zjawisko dotyczy wąskiej grupy społecznej, do której należą indyjscy celebryci i elity władzy, których pozycja społeczna i status ekonomiczny gwarantują większą wolność. Sfera matrymonialna w tym środowisku rządzi się zupełnie innymi prawami i ma niewiele wspólnego z rzeczywistością przeciętnego obywatela Indii.

⁶⁸⁶ S. Ghose, *Ishq, ishq, ishq: Love can build a new social contract*, The Times of India, 7 IX 2014.

⁶⁸⁷ *Choose a person you like and don't be afraid of caste or creed*, 1998, [dostęp: 22 XI 2022]: <<https://www.sabrang.com/cc/comold/august98/nana.htm>>.

3.2.13 Dżihad miłosny w wymiarze genderowym

Patriarchat jest głęboko zakorzeniony w społeczeństwie indyjskim. Małżeństwom międzyreligijnym sprzeciwia się w Indiach większość rodzin hinduskich i muzułmańskich. Teorii spiskowej miłosnego dżihadu przyświeca patriarchalne założenie, że ciało kobiece jest jak terytorium, które można „kolonizować” i należy je przed tą kolonizacją ocalić. Zgodnie z indyjską koncepcją „narodu jako kobiety⁶⁸⁸”, kobiety uosabiają honor narodowy, który może zostać splamiony, jeśli żołnierze wroga dopuszczają się na nich gwałtu⁶⁸⁹. „Ojczyzna jest ciałem kobiety i jako taka jest zawsze zagrożona naruszeniem przez „obcych”, a obrona jej granic i honoru wymaga nieustannej czujności i poświęcenia niezliczonych wojowników-obywateli⁶⁹⁰”. Hinduscy wojownicy bronią nie tylko narodu, ale stoją także na straży honoru hinduskich kobiet, którym grozi zbezczeszczenie przez uniwersalnego wroga, jakim są muzułmanie. V. D. Savarkar opisując naród jako kobietę połączył je z pojęciem honoru i gwałtu. Ostrzegał, że podobny los może czekać muzułmańskie kobiety:

znajdą się w takim samym położeniu w przypadku zwycięstwa hindusów (...) przyszli muzułmańscy zdobywcy nigdy nie ośmielą się pomyśleć o takim molestowaniu hinduskich kobiet... To właśnie samobójcza hinduska idea rycerskości wobec kobiet uratowała muzułmanki. Ich kobiecość stała się ich tarczą⁶⁹¹.

Gwałt został również użyty jako figura retoryczna wzywająca hinduskich wojowników do obrony swojego narodu. Na przykład wątek gwałtów w okresie najazdów muzułmańskich w Indiach lub podczas hindusko-muzułmańskich zamieszek w następstwie podziału Indii Brytyjskich na Pakistan i Indie były wielokrotnie wykorzystywane przez BJP i RSS w ich przemówieniach, aby „wezwać hinduskich wojowników do obrony ojczyzny i swoich kobiet”⁶⁹².

⁶⁸⁸ S. Ramaswamy, *The Goddess and the Nation Mapping Mother India*, 2010, s. 117-237, [dostęp: 10 IV2023]: <<https://www.dukeupress.edu/the-goddess-and-the-nation>>.

⁶⁸⁹ S. Banerjee, *Gender and Nationalism: The Masculinization Of Hinduism And Female Political Participation In India*, Women's Studies International Forum, t. 26, nr. 2, 2003, s. 169, [dostęp: 10 IV2023]: <<https://www.infona.pl/resource/bwmeta1.element.elsevier-33fac876-1b22-3d3a-a006-0b5a1f5f893c>>.

⁶⁹⁰ Peterson, V. Spike, *Gendered nationalism: Reproducing "Us" versus "Them"*, 1998 [w:] L. A. Lorentzen, J. Turpin (red.), *The woman and war reader*, New York 1998, s. 44.

⁶⁹¹ Cytat Savarkara [za:] P. Agarwal, *Surat, Savarkar and Draupadi: Legitimising rape as a political weapon* [w:] T. Sarkar, U. Butalia (red.), *Women and the Hindu right*, New Delhi 1995, s. 51-52.

⁶⁹² A. Basu, *Feminism inverted: The gendered imagery and real women of Hindu nationalism*. [w:] T. Sarkar, Urvashi Butalia (red.), *Women and the Hindu Right*, s. 158-180, New Delhi 1995; U. Butalia, *Muslims and*

Wiara w miłosny dżihad odbiera kobietom sprawczość i prawo do decydowania o sobie. Wątek prawa kobiet do miłości i wolnego wyboru partnera jest w dyskursie hindusko-nacjonalistycznym najczęściej nieobecny. Zwolennicy hindutwy zakładają, iż niemożliwe jest, aby hinduski mogły dobrowolnie stworzyć związek z muzułmaninem, zdecydować się na ucieczkę od rodziny czy nawrócić się na islam. Wedle narracji miłosnego dżihadu każdy romans, miłość, ucieczka i małżeństwo między hinduską a muzułmaninem są interpretowane jako siłowe nawrócenie. Zakłada się również, że sam akt zawarcia małżeństwa i przebywania z muzułmaninem zwiastuje straszne życie i jest dla kobiety nieszczęściem. W imię zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa wprowadza się specjalne środki. Kobiety są dyscyplinowane i kontrolowane. Ograniczane są ich prawa do swobodnego przemieszczania się, ponieważ zgodnie z narracją hindutwy, miejsca publiczne stanowią dla nich zagrożenie⁶⁹³. W konsekwencji kobiety są sprowadzone do roli ubezwłasnowolnionych ofiar pod opieką mężczyzn⁶⁹⁴, a niemal każda miłość, romans i małżeństwo międzyreligijne z muzułmaninem interpretowane jest jako oszustwo i manipulacja, na które kobieta daje się nabrać. Według narracji miłosnego dżihadu kobiety nie podejmują decyzji o zmianie wiary samodzielnie i nie dystansują się od własnej rodziny z własnej woli. W zawiły sposób tłumaczy się kobietom, że małżeństwa międzyreligijne są niepożądane dla dobra ich samych. Zakłada się bowiem, że sam akt małżeństwa i życia u boku muzułmanina automatycznie zwiastuje nieszczęśliwe? życie. Kobiety zatem w dalszym ciągu postrzegane są jako „bezbronne ofiary”, a nie jako „podmioty podejmujące ryzyko”⁶⁹⁵, bohaterki swoich historii i podmioty, świadomie wybierające ucieczkę i konwersję⁶⁹⁶.

W kodeksie tradycyjnej hinduskiej rodziny nie ma zgody, aby kobiety podejmowały decyzję samodzielnie, nie otrzymawszy uprzednio zgody i aprobaty rodziny. Dyskusja o prawach i wolnościach kobiet, np. do wyboru partnera czy wyznania jest w Indiach systematycznie marginalizowana. Rosnąca świadomość i podmiotowość kobiet generuje bowiem poważny lęk społeczności przed łamaniem jej dotychczasowych reguł i utratą władzy. Małżeństwa międzykastowe czy międzywyznaniowe kwestionują autorytet wspólnot

Hindus, men and women: Communal stereotypes and the partition of India [w:] T. Sarkar, U. Butalia (red.), *Women and the Hindu Right*, New Delhi 1995, s. 58-81.

⁶⁹³ C. Gupta, *Hindu Women, Muslim Men: Love Jihad and Conversions*, *Economic and Political Weekly*, t. 44, nr 51, 2009, s. 14.

⁶⁹⁴ C. Gupta, *ibidem*, s. 13-15.

⁶⁹⁵ C. Gupta, *Allegories of "Love Jihad" and Ghar Vāpasī: Interlocking the Socio-Religious with the Political*, *Archiv Orientalní*, t. 84, nr 2, New Delhi 2016, s. 298.

⁶⁹⁶ C. Gupta, *Hindu Women, Muslim Men...*, *op. cit.*, s. 13-15.

rodzinnych i religijnych w decydowaniu o życiu jednostek. Te przypadki stanowią wyłom w dotychczasowym podejściu do idealnego modelu rodziny. Ujawniają też dotychczasowe tematy tabu takie jak seksualność, potrzeby i pragnienia kobiety. Konwersja zatem może być rozpatrywana przez pryzmat radzenia sobie z opresyjnym porządkiem społecznym, kwestionowania, a nawet przekraczania dotychczasowych granic społecznych. Strategia narracyjna miłosnego dżihadu ma zatem dwie zasadnicze funkcje: demonizowanie muzułmańskich mężczyzn i regulowanie seksualności kobiet⁶⁹⁷.

Według politolożki Laury D. Jenkins w kontekście związków międzyreligijnych kobiecie przypisywana jest podatność na manipulację, słabość charakteru i brak wolnej woli. Nieszczerość intencji dotyczy zaś zarówno mężczyzny, jak i kobiety. Nawracający jest bowiem nieszczerzy w swojej miłości, nawrócona zaś nieszczera z punktu widzenia nowo przyjętej wiary. Zgodnie z tym schematem nawrócona kobieta nie może oprzeć się pokusie, porywa ją miłość i pożądanie, a nie szczerze przekonania i racjonalna chęć zmiany wyznania. Brakuje jej także wolnej woli, ponieważ jest konsekwentnie oszukiwana przez swojego kochanka. Biorąc pod uwagę te błędne przesłanki, wolność religijna kobiety nie oznacza wolności do nawrócenia, ale raczej potrzebę jej ochrony przed nawróceniem⁶⁹⁸. Reasumując, spiszek miłosnego dżihadu podsyca zarówno islamofobię, jak i seksizm, znacznie ograniczając wolność kobiet w Indiach.

Konsekwencją tego są zmiany w metodach wychowawczych dziewcząt, nadopiekuńczość rodziców i polityka kontrolowania córek. Przykładowo organizacje głoszące hindutwę wielokrotnie dążyły do wprowadzenia zakazu używania telefonów komórkowych przez dziewczęta, aby uchronić je przed zagrożeniem miłosnym dżihadem. Miało to miejsce choćby w 2014 roku w Agrze, gdzie lokalni aktywiści apelowali, aby zabronić używania telefonów komórkowych, ponieważ stanowią one zagrożenie dla dziewcząt w wieku szkolnym. Sumant Gupta, przewodniczący Akhil Bharitiya Vaishya Ekta Parishad (ABEVP) przekonywał wówczas, że elektroniczne gadżety i internet rujną kariery i życie młodych ludzi. „Prowadzą młode umysły prosto w pułapkę miłosnego dżihadu. Jesteśmy zasmuceni i zaalarmowani przez rosnącą liczbę takich przypadków w naszym stanie⁶⁹⁹”.

Inną konsekwencją promowania atmosfery narastającego zagrożenia jest daleko idąca nieufność i przemoc wobec niektórych grup społecznych w Indiach. Skłania to na przykład

⁶⁹⁷ L. D. Jenkins, *Religious Freedom and Mass Conversion in India*, Philadelphia 2019, s. 208, [dostęp: 22 XI 2022]: <<https://doi.org/10.9783/9780812296006-007>>.

⁶⁹⁸ L. D. Jenkins, *ibidem*, s. 182,

⁶⁹⁹ I. Mishra, *In UP, Community Bans Mobiles for Girls to Fight 'Love Jihad'*, Times of India, 2.09.2014, [dostęp: 22 XI 2022]: <<https://timesofindia.indiatimes.com/india/in-up-community-bans-mobiles-for-girls-to-fight-love-jihad/articleshow/41472311.cms>>.

indyjską policję do podejmowania częstszych śledztw i aresztowań mężczyzn, którzy zawierają związki z kobietami z innej społeczności⁷⁰⁰, uczniów do bicia kolegów z klasy należących do mniejszości, a sąsiadów do pozbycia się muzułmanów ze swojej wioski⁷⁰¹. Wzywa się do ochrony specyficznie rozumianej wolności religijnej hinduskich, chrześcijańskich lub sikhijskich kobiet. W imię tejże ochrony wyznawcy teorii spiskowych zatrzymują kobiety w domu i atakują mężczyzn należących do mniejszości. Jak zauważa antropolożka Saba Mahmood:

*powoływanie się na to prawo [przyp. aut. do wolności religijnej] może działać przeciwko pokojowemu współistnieniu religii i w rzeczywistości zaostrzać konflikty wyznaniowe. To zależy od tego, kto go używa, w jakim kontekście jest używany, czyje interesy są broniące, a czyje tłumione.*⁷⁰²

Kobieta w świetle teorii o dżihadzie miłosnym traktowana jest jako osoba bezwolna, nieposiadająca zdolności krytycznego myślenia, podchodząca do życia materialistycznie, która z uwagi na swoje niedoskonałości winna podporządkować się w pełni swojej rodzinie i otaczającej ją społeczności⁷⁰³.

W północnym stanie Uttar Pradeś organizacje głoszące hindutwę regularnie zabierają głos na tematy obyczajowe takie jak związki międzykastowe czy międzyreligijne⁷⁰⁴. Powstają liczne publikacje i kampanie medialne, mające przeciwdziałać miłosnemu dżihadowi. Organizacje takie jak [RSS](#), [VHP](#), Sri Ram Sena, [ABVP](#) i [DJS](#) organizują spotkania, rozprawdają ulotki, a nawet uczestniczą w postępowaniach sądowych, dowodząc, że miłosny dżihad stanowi realne zagrożenie dla społeczeństwa Indii. Choć prominentni członkowie BJP często zabierają głos na temat miłosnego dżihadu, partia nie umieściła tego terminu wprost w

⁷⁰⁰ S. Rai, *Eighty in jail, 21 absconding under Uttar Pradesh's 'love jihad' law*, 8 VII 2021, [dostęp: 10 IV 2023]: <<https://timesofindia.indiatimes.com/city/meerut/80-in-jail-21-absconding-under-ups-love-jihad-law/articleshow/84213845.cms>>.

⁷⁰¹ *Ibidem*, s. 183.

⁷⁰² Za: *Challenging Assumptions: The Politics of Religious Freedom*, W. F. Sullivan, E. S. Hurd, S. Mahmood, P. G. Danchin (red.), 2015, [dostęp: 18 XI 2022]: <<https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/P/bo19986340.html/>>.

⁷⁰³ Więcej na temat uprzedmiotowienia kobiet w kontekście miłosnego dżihadu: A. Drwal, *Obraz kobiety w dyskusji na temat zjawiska Love Jihad w Indiach*, Kraków 2019.

⁷⁰⁴ Hindu Janajagruti Samiti, *Beware of Valentine's Day – A cultural conversion of Hindus!*, [dostęp: 1 XI 2022]: <<https://www.hindujagruti.org/hindu-issues/western-influence/valentine-day/>>.

żadnym ze swoich oficjalnych programów politycznych⁷⁰⁵. Teoria miłosnego dżihadu zyskuje w Indiach coraz więcej zwolenników. Według sondażu India Today Group-Karvy Insights Mood of the Nation (MOTN) ze stycznia 2021 roku 54 proc. respondentów było przekonanych o prawdziwości tego zagrożenia, z kolei 36 proc. badanych stwierdziło, że nie ma takiego spisku⁷⁰⁶.

Podczas gdy związki międzykastowe były przez hinduistów potępiane, myśl o kobietach, również tych pochodzących z niższych kast, uciekających lub poślubiających muzułmańskich lub chrześcijańskich mężczyzn, a następnie przechodzących na islam lub chrześcijaństwo, okazała się jeszcze bardziej niepokojąca⁷⁰⁷. Zbiegło się to z rozwojem hinduskich grup paramilitarnych w Uttar Pradeś odgrywających rolę swego rodzaju policji obyczajowej. Osiągnęły one apogeum swojej aktywności w latach dwudziestych XX wieku, doprowadzając wówczas do bezprecedensowych starć komunalistycznych między hinduistami i muzułmanami⁷⁰⁸. Swoją „społeczną misję” kontynuują do dzisiaj. Do opisu zjawiska społecznego, w którym indyjscy muzułmanie narażeni są na ciągłe insynuacje, iż stanowią niebezpieczeństwo dla hinduskiej większości⁷⁰⁹ można posłużyć się terminem „ekologia strachu”⁷¹⁰ z zakresu nauk biologicznych zaproponowanym przez Lianę Y. Zanette i Michaela Clinchy. Prowadzi z czasem do rosnącej stygmatyzacji i izolacji społeczności muzułmańskiej, podczas gdy hinduiści z kolei doświadczają czegoś, co zostało określone w socjologii jako „mentalność oblężenia”⁷¹¹.

Analiza materiałów o miłosnym dżihadzie ujawnia znane i uniwersalne mechanizmy sterowania przemocą. Wizja nieobliczalnych mężczyzn pochodzących z innej „obcej” społeczności i zagrażającym „naszym” kobietom jest od wieków eksploatowana nie tylko w Indiach. Uprowadzenia i gwałty dokonywane przez mężczyzn to powracający wątek poprzedzający wybuchy przemocy wewnętrznej i wewnętrzreligijnej, co potwierdzają prace Veeny Das o podziale Indii i Pakistanu, Silvy Meznarica o przygotowaniach do wojny i

⁷⁰⁵ K. Iwanek, „Love Jihad” and the stereotypes of Muslims in Hindu nationalism, s. 362.

⁷⁰⁶ Mood of the Nation poll: 54% see a ‘love jihad’ conspiracy to convert Hindu women to Islam, 22 I 2021, [dostęp: 26 II 2023]: <<https://www.indiatoday.in/mood-of-the-nation/story/majority-of-indians-see-love-jihad-conspiracy-to-convert-hindu-women-to-islam-mood-of-the-nation-poll-1761707-2021-01-22>>.

⁷⁰⁷ C. Gupta, *Intimate Desires: Dalit Women and Religious Conversions in Colonial India*, „The Journal of Asian Studies”, 73(3), 2014, s. 676, <<http://www.jstor.org/stable/43553340>>.

⁷⁰⁸ S. B. Freitag, *Collective Action and Community: Public Arenas and the Emergence of Communalism in North India*, Berkeley 1989, s. 8-9, 230-341.

⁷⁰⁹ H. Roy, *Partitioned Lives*, Delhi 2012, s. 148.

⁷¹⁰ L. Y. Zanette, M. Clinchy, *Ecology of fear*, Current Biology, t. 29, nr 9, 2019, [dostęp: 19 XI 2022]: <<https://doi.org/10.1016/j.cub.2019.02.042>>.

⁷¹¹ M. Sehgal, *Manufacturing a Feminized Siege Mentality: Hindu Nationalist Para-military Camps for Women in India*, Journal of Contemporary Ethnography 36, nr 2, 2007, s. 165–183.

rozpadzie Jugosławii czy Amii Larkin Barnard, opisującej historię linczów na ludności afroamerykańskiej w Stanach Zjednoczonych⁷¹². Opowieści o nawróceniu przez uwiedzenie dotyczą interakcji między mężczyznami należącymi do mniejszości i kobietami należącymi do większości. Nie jest to zjawisko charakterystyczne wyłącznie dla Indii. Również we współczesnym Egipcie napięcia między muzułmanami a koptyjskimi chrześcijanami często koncentrują się na takich pogłoskach – raz agresywnym nawracającym mężczyzną jest kopt, innym razem muzułmanin – w zależności od tego, kto jest autorem danej historii⁷¹³.

Pisarki i badaczki z nurtu feminizmu protestują przeciwko „krucjacie” hinduskich organizacji nacjonalistycznych zwalczających tzw. miłosny dżihad. Ich zdaniem kobietom odbiera się ich podmiotowość, zdolność do samodzielnego myślenia i decydowania o sobie⁷¹⁴. Ochrona hinduskich kobiet przed zwabieniem lub wprowadzeniem w błąd przez muzułmańskich mężczyzn w rzeczywistości oznacza przecież brak prywatności i ciągły nadzór ze strony rodziny, sąsiadów, a nawet hinduskich aktywistów.

Wspólnym mianownikiem dżihadu miłosnego i populacyjnego jest obsesja na punkcie liczebności hinduistów. Gra liczb i konstruowane wokół niej lęki miały kluczowe znaczenie dla kształtowania się polityki hindutwy. Liczby i elektoraty mają również decydujące znaczenie w wyborach. Uważa się, że konwersje na islam wpływają na demografię Indii i powodują nierównowagę między hinduską większością a muzułmańską mniejszością. Jednym z argumentów podawanych przez grupy hinduskie jest to, że konwersje hindusek kobiet na islam są wprost związane ze wzrostem całkowitej liczby muzułmanów w kraju⁷¹⁵. Organizacje prohinduskie w 2014 roku twierdziły, że przymusowe nawracanie hinduskich kobiet w imię miłości było częścią międzynarodowego spisku mającego na celu zwiększenie populacji muzułmańskiej. Teoria „miłosnego dżihadu” świetnie koresponduje zatem z dżihadem

⁷¹² Veena Das zauważa, że nawet dobrowolne związki hindusów i muzułmanów wywoływały społeczny sprzeciw i uruchamiały procedurę ścigania, by „ratować” kobiety (V. Das, *Critical Events*, Delhi: Oxford University Press, 1995, s. 80–81; S. Meznari, *Gender as Ethno-Marker: Rape, War, and Identity Politics in the Former Yugoslavia*, [w:] „Identity Politics and Women: Cultural Assertions and Feminisms in International Perspective”, wyd. V. M. Moghadam, s. 76–97, Boulder: Westview Press, 1994; A. L. Barnard, *The Application of Critical Race Feminism to the Anti-lynching Movement: Black Women's Fight Against Race and Gender Ideology, 1892–1920*, UCLA Women's Law Journal 3, nr 1 (styczeń 1993), s. 1–38.

⁷¹³ S. Mahmood, *Sectarian Conflict and Family Law in Contemporary Egypt*, *American Ethnologist* 31, nr 1, 2012, s. 54–62.

⁷¹⁴ J. Punwani, *Myths and Prejudices about 'Love Jihad'*, „Economic and Political Weekly”, t. 49, nr 42, 2014, s. 12–15; N. Menon, *'The Meerut Girl.' Desperate Hindutvavaadis and their Jihad against Love*, *Kafila*, 14 X 2014, [dostęp: 2 IX 2022]: <http://kafila.org/2014/10/14/the-meerut-girl-desperate-hindutvavaadis-and-their-jihad-against-love/>.

⁷¹⁵ Z poglądem tym polemizuje Mohan Rao: zob. M. Rao, *Love Jihad and Demographic Fears*, *Indian Journal of Gender Studies* 18, nr 3, 2011, s. 425–30.

populacyjnym. Obie teorie spiskowe tworzą bowiem niebezpieczny obraz liczebnego wzrostu liczby indyjskim muzułmanów.

3.3 Korona dżihad

Wprowadzenie

Celem niniejszego rozdziału jest przybliżenie teorii spiskowej tzw. korona dżihadu i analiza roli polityków oraz mediów indyjskich w podsycaniu nienawiści religijnej poprzez powoływanie się na tę teorię i próby uwiarygodnienia jej w początkowej fazie pandemii wirusa SARS-CoV-2 w 2020 roku. Do opisu zjawiska autorka używa następującego aparatu pojęciowego: [dezinformacja](#), [fake news](#), [islamofobia](#) oraz [mowa nienawiści](#). Hipoteza o rosnącym znaczeniu teorii tzw. korona dżihadu oraz udziale polityków i mediów w jej rozprzestrzenianiu została wysnuta na podstawie licznych rozmów przeprowadzonych od marca 2020 roku do czerwca 2022 roku z mieszkańcami północnego stanu Uttar Pradeś oraz Nowego Delhi. Większość rozmówców jednoznacznie obarczyło muzułmanów odpowiedzialnością za pandemię i opowiadało się za prawdziwością teorii o korona dżihadzie. Ten dowód o charakterze w jakimś sensie anegdotycznym wymagał jednak weryfikacji naukowej. Celem autorki jest także wpisanie teorii spiskowej o korona dżihadzie w szerszy kontekst polityki tożsamościowej prowadzonej przez obóz rządzący. Niezbędna zatem jest analiza dyskursu polityczno-medialnego zarówno polityków partii rządzącej, jak i przychylnych jej środowisk. Analiza indyjskiego dyskursu islamofobicznego ostatnich lat pozwala lepiej zrozumieć, dlaczego tzw. korona dżihad w 2020 roku spotkał się z publiczną akceptacją i zyskał tak szerokie grono odbiorców⁷¹⁶.

⁷¹⁶ H. Ahmed, 'Corona Jihad' Examining Anti-Muslim Narratives in India during the Covid-19 Pandemic, [w:] *Living in the Age of Anger. Representing 'Negative Solidarities' in Contemporary Global Culture*, t. 25, nr 2, 2021, s. 46, [dostęp: 11 VI 2023]: <<https://doi.org/10.6093/2035-8504/9792>>.

3.3.1 Teoria tzw. korona dżihadu

Korona dżihad to teoria, która zakłada, że indyjscy muzułmanie są odpowiedzialni za rozprzestrzenianie pandemii wirusa SARS-CoV-2 w swoim kraju. Nazwa pochodzi od anglojęzycznego [hasztagu](#) „Coronajihad”, który upowszechnił się w indyjskich mediach społecznościowych w marcu i kwietniu 2020 roku. Oprócz hasztagu wprost odwołującego się do koncepcji korona dżihadu, popularność medialną zyskały także inne, o zbliżonym wydźwięku, np. „VirusJihad”, „Quranovirus” czy „BanTheBook⁷¹⁷”.

Jak przekonuje Priscilla Wald w swojej książce „Contagious: Cultures, Carriers, and the Outbreak Narrative”:

techniki inności w narracjach epidemiologicznych zrównują chorobę z różnicą kulturową i wyrażają destrukcyjną, transformacyjną siłę grupy. Ich powtarzający się obieg na platformach mediów społecznościowych i zakotwiczenie ich kontekstu poprzez podpisy tekstowe i hashtagi reprezentują obrzydzenie i przedstawiają populację muzułmańską jako zagrożenie biologiczne⁷¹⁸.

Południowoindyjska organizacja Equality Labs w raporcie dotyczącym korona dżihadu analizuje to zjawisko i wpisuje je w trwającą kampanię dehumanizacji indyjskich muzułmanów³⁶. Jak pisze Ratna Kapur:

konstrukcja muzułmanina jako podmiotu, którego należy się obawiać i który stanowi zagrożenie, przed którym należy się bronić, podważa legitymację indyjskiego muzułmanina, który jest coraz częściej postrzegany jako cudzoziemiec i obcy, poza sferą uprawnień i przynależności³⁷.

Obcość i wrogość to zatem stałe elementy wyobrażenia o muzułmanach zamieszkujących Indie. Zdaniem badaczki Heby Ahmed w prawicowym dyskursie medialnym i przemówieniach działaczy partyjnych BJP muzułmanie są coraz częściej określani mianem dżihadystów uciekających się do aktów bioterroryzmu³⁵. Ta właśnie wizja muzułmanina-

⁷¹⁷ Odnosi się do Koranu, świętej księgi islamu.

⁷¹⁸ P. Wald, *Contagious: Cultures, Carriers, and the Outbreak Narrative*, Durham, NC, London 2008, s. 8.

terrorysty dała początek teorii spiskowej powstałej w obliczu pandemii wirusa SARS-CoV-2. Analiza indyjskiego dyskursu islamofobicznego ostatnich lat pozwala lepiej zrozumieć, dlaczego tzw. korona dżihad w 2020 roku spotkał się z publiczną akceptacją i zyskał tak szerokie grono odbiorców³⁸.

3.3.2 Koronawirus w Indiach

COVID-19 został po raz pierwszy zidentyfikowany w grudniu 2019 r. w chińskim mieście Wuhan, gdzie lokalna epidemia szybko przerodziła się w globalny stan zagrożenia zdrowia publicznego⁷¹⁹. W styczniu 2020 r. Światowa Organizacja Zdrowia wydała oświadczenie o nowym wariantcie koronawirusa, który później został nazwany SARS-CoV-2. Następnie w lutym 2020 r. ta sama organizacja nadała chorobie wywołanej przez koronawirusa nazwę COVID-19⁷²⁰. W Indiach pierwsze przypadki zakażeń odnotowano w stanie Kerala pod koniec stycznia 2020 r. Choć początkowo wydawało się, że zostały one opanowane, w marcu i kwietniu 2020 r. liczba zakażeń wirusem osiągnęła rekordowo wysoki poziom⁷²¹. W miarę pogarszania się sytuacji władze centralne i stanowe wprowadziły szereg restrykcji, takich jak odwołanie lotów krajowych i międzynarodowych, zawieszenie kursowania pociągów, stworzenie środków dystansowania społecznego, ograniczenie zgromadzeń publicznych i wprowadzenie obowiązku noszenia masek. Kulminacją tych działań był ogólnokrajowy lockdown obywatelski, który rozpoczął się 25 marca⁷²². Pod koniec października 2020 r. Indie zajęły drugie miejsce na świecie pod względem całkowitej liczby pacjentów zakażonych COVID-19⁷²³.

⁷¹⁹ H. Zhu, L. Wei, P. Niu, *The novel coronavirus outbreak in Wuhan, China*, Glob Health Res Policy, 2020, t. 5, nr 6, [dostęp: 7 VI 2023]: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7050114/>>.

⁷²⁰ Coronavirus press conference 11 II 2020, [dostęp: 7 VI 2023]: <<https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/transcripts/who-audio-emergencies-coronavirus-full-press-conference-11feb2020-final.pdf?>>.

⁷²¹ V. Tamrakar, A. Srivastava, N. Saikia, M. C. Parmar, S. K. Shukla, S. Shabnam, B. Boro, A. Saha, B. Debbarma, *District level correlates of COVID-19 pandemic in India during March-October 2020*, PLoS One, 30 IX 2021, s. 1-3, [dostęp: 19 VI 2023]: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8483309/#pone.0257533.s001>>.

⁷²² PIB Delhi, Ministry of Health and Family Welfare, *Assessment of COVID Prevention*, 18 IX 2020, [dostęp: 7 VI 2023]: <<https://pib.gov.in/PressReleaseIframePage.aspx?PRID=1656184>>.

⁷²³ Worldometers, COVID-19 coronavirus pandemic, 30 VI 2020, [dostęp: 19 VI 2023]: <<https://www.worldometers.info/coronavirus/>>.

W styczniu 2021 r. Indie rozpoczęły program szczepień⁷²⁴, zaś w kwietniu w kraju pojawiła się druga fala pandemii. W jej obliczu po raz kolejny odnotowano rekordowe liczby zakażeń. Maj 2021 r. był miesiącem o najwyższej średniej liczbie zachorowań i zgonów w Indiach⁷²⁵.

Wiele środowisk podnosi, że oficjalne dane dotyczące COVID-19 w Indiach rażąco zaniżają prawdziwą skalę pandemii w tym kraju⁷²⁶. Tezę tę potwierdza Światowa Organizacja Zdrowia, która szacuje liczbę zgonów z powodu COVID-19 w Indiach na 4,7 miliona do końca 2021 r., podczas gdy według danych rządowych liczba ta wynosi 481 000⁷²⁷.

3.3.3 Dezinformacja podczas pandemii

W połowie lutego Światowa Organizacja Zdrowia ogłosiła, że pandemii wirusa SARS-CoV-2 towarzyszy [dezinformacja](#) i tzw. infodemia definiowana przez tę organizację jako „nadmiar informacji utrudniających dostęp do wiarygodnych źródeł i rzetelnych informacji⁷²⁸”. W 2020 roku Cristina Tardaguila, zastępczyni dyrektora International Fact-checking Network (IFCN), nazwała pandemię „największym wyzwaniem, przed jakim kiedykolwiek stanęli weryfikatorzy faktów⁷²⁹”. W obliczu narastającego problemu na świecie powstaje wiele organizacji fact-checkingowych w celu weryfikowania treści i przeciwdziałania rosnącej dezinformacji⁷³⁰. Problem masowej dezinformacji dotyczy także Indii. W reakcji na ten

⁷²⁴ Covid vaccine: India becomes second country to cross two billion Covid jabs, 18 VI 2022, [dostęp: 7 VI 2023]: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-56345591>>.

⁷²⁵ Tracking Coronavirus in India: Latest Map and Case Count, 10 III 2023, [dostęp: 7 VI 2023]: <<https://www.nytimes.com/interactive/2021/world/india-covid-cases.html>>.

⁷²⁶ P. Jha et al., COVID mortality in India: National survey data and health facility deaths, Science 375, 6 I 2022, s. 667-671, [dostęp: 7 VI 2023]: <<https://www.science.org/doi/10.1126/science.abm5154>>.

⁷²⁷ A. Pasricha, Delhi vs. WHO: What Is India's True COVID Death Toll?, 6 V 2022, <<https://www.voanews.com/a/delhi-vs-who-what-is-india-true-covid-death-toll/6560637.html>>.

⁷²⁸ World Health Organization, Novel Coronavirus (2019-nCoV) Situation Report - 13 Data as reported by 2 February 2020, [dostęp: 7 VI 2023]: <<https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200202-sitrep-13-ncov-v3.pdf>>.

⁷²⁹ E. Suarez, How fact-checkers are fighting coronavirus misinformation worldwide, [dostęp: 7 VI 2023]: <<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/news/how-fact-checkers-are-fighting-coronavirus-misinformation-worldwide>>.

⁷³⁰ Coronavirus: Fake news crackdown by UK government, [dostęp: 7 VI 2023]: <<https://www.bbc.com/news/technology-52086284>>.

problem powstały organizacje weryfikujące treści, do których należą Boom Live, Alt News⁷³¹, BOOM⁷³², Factly, India Today Fact Check, Quint WebQoof i News Mobile Fact Checker.

Szalejący poziom dezinformacji dotyczącej nauki, medycyny czy technologii nie jest zjawiskiem nowym i swoim zasięgiem obejmuje cały świat⁷³³. Ofiarą dezinformacji padają także Indie, w których dezinformacja stała się w 2020 roku przedmiotem licznych raportów i badań naukowych. Wsparciem dla nich była indyjska inicjatywa Tattle Civic Technology⁷³⁴, oferująca narzędzia do zbierania i archiwizowania danych takie jak Tattle Khoj⁷³⁵ czy Tattle Kosh⁷³⁶. Wiele raportów dziennikarskich i badań naukowych zostało przeprowadzonych dzięki wsparciu Tattle Civic Technology⁷³⁷. Archiwum Tattle zawiera bowiem wszystkie fake newsy zweryfikowane pozytywnie przez wiodące indyjskie organizacje fact-checkingowe.

3.3.4 Źródła dezinformacji w Indiach

Pandemia wirusa SARS-CoV-2 spowodowała w Indiach falę antymuzułmańskiej [dezinformacji](#), w której ważną rolę odgrywali indyjscy politycy⁷³⁸ oraz media⁷³⁹. Choć nie istnieją wyczerpujące dane na temat współudziału partii politycznych w rozpowszechnianiu dezinformacji i podsycaniu islamofobii podczas pandemii COVID-19, istnieje wiele dowodów

⁷³¹ Jednostką zrzeszającą i kontrolującą organizacje fact-checkingowe na świecie jest Międzynarodowa Sieć Weryfikacji Faktów (IFCN).

⁷³² A. Chowdhury, *Fake News In The Time Of Coronavirus: A BOOM Study* [online], 8 V 2020 [dostęp: 27 II 2021]: <<https://www.boomlive.in/fact-file/fake-news-in-the-time-of-coronavirus-a-boom-study-8008/page-2>>.

⁷³³ Coronavirus: Fake news crackdown by UK government, *op. cit.*

⁷³⁴ Projekt informacyjny z siedzibą w Delhi, którego celem jest weryfikacja informacji dla użytkowników mobilnych; Tattle [online], [dostęp: 20 VI 2023]: <<https://tattle.co.in/report/2020-report/>>.

⁷³⁵ Tattle Khoj to baza artykułów z certyfikowanych przez IFCN witryn. Umożliwia szybkie sprawdzenie, czy obraz pojawił się w artykule weryfikującym fakty. [dostęp: 20 VI 2023]: <<https://services.tattle.co.in/khoj/>>.

⁷³⁶ Tattle Kosh to archiwum treści multimedialnych związanych z dezinformacją w mediach społecznościowych w Indiach. Zawiera ono dane zebrane przez Tattle, a także dane udostępnione przez innych badaczy. [dostęp: 20 VI 2023]: <<http://kosh.tattle.co.in/>>

⁷³⁷ S. Zainab Akbar, A. Panda, D. Kukreti, A. Meena, J. Pal, Misinformation as a Window into Prejudice: COVID-19 and the Information Environment in India, *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, t. 4, nr CSCW3, 2021, [dostęp: 20 VI 2023]: <<https://doi.org/10.1145/3432948>>; S. Zainab Akbar, D. Kukreti, S. Sagarika, J. Pal, Increase in Communal Tone in COVID-19 Fake News in India: Study, *The Quint*, [dostęp: 20 VI 2023]: <<https://www.thequint.com/news/webqoof/increase-in-communal-tone-in-covid-19-fake-news-in-india-study>>; S. Menon, Coronavirus: The human cost of fake news in India, 1 VII 2020, [dostęp: 20 VI 2023]: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-53165436>>.

⁷³⁸ R. Jain, Article14, *Covid-19: How fake news and modi government messaging fuelled india's latest spiral of islamophobia*, Scroll.in, 21 IV 2020, [dostęp: 30 VI]: <<https://scroll.in/article/959806/covid-19-how-fake-news-and-modi-government-messaging-fuelled-indias-latest-spiral-of-islamophobia>>.

⁷³⁹ CounterCurrents Collective, *Fake News Targeting Muslims Exposed by Police, But Still Aired, And That Even By Mainstream Media*, 1 V 2020, CounterCurrents.org, [dostęp: 30 VI]: <<https://countercurrents.org/2020/05/fake-news-targeting-muslims-exposed-by-police-but-still-aired-and-that-even-by-mainstream-media/>>.

na to, że politycy indyjscy pośrednio i bezpośrednio przyczynili się do szerzenia fałszywych informacji. Zdaniem części obserwatorów indyjskiej sceny politycznej, ogromna część dezinformacji jest tworzona i wykorzystywana przez środowiska sympatyzujące lub wprost wywodzące się z środowisk BJP⁷⁴⁰. Dziennikarze The Telegraph zwracają uwagę, że wiele z tych fałszywych twierdzeń służy interesom politycznym tej partii⁷⁴¹. Na podstawie danych zebranych przez autorkę niniejszej rozprawy można zauważyć, że większość polityków zaangażowanych w rozpowszechnianie fałszywych wiadomości to osoby publiczne niskiego szczebla. Niemniej przypadki, w których czołowi politycy, ministrowie lub instytucje rządowe, takie jak Biuro Informacji Prasowej (PIB) rozpowszechniały dezinformacje⁷⁴², nie są wyjątkami. Nie dziwi też fakt, że politycy dążą do kontrolowania i zarządzania dezinformacją, widząc w tym potencjalne korzyści polityczne. Dzięki temu, że mogą nadać danej informacji większą wiarygodność, osoby publiczne są często wykorzystywane lub same świadomie wykorzystują status społeczny do szerzenia dezinformacji. Wynika to z faktu, że stanowią autorytet dla pewnej grupy odbiorców, a także „mogą sprawić, że przekonania, które w innym przypadku byłyby marginalne, przedostają się do głównego nurtu⁷⁴³”. Jak stwierdziły Rebecca Lewis i Alice Marwick w raporcie na temat manipulacji medialnej i dezinformacji w Internecie w 2017 r., „są ludzie, którzy strategicznie rozpowszechniają tak zwane fałszywe wiadomości, aby zarabiać pieniądze. Są to tzw. trolle, szerzące chaos dla zabawy oraz politycy, którzy mają interes w propagowaniu określonego przekazu (...)”⁷⁴⁴. W dzisiejszych czasach powszechnie obserwowani celebryci i politycy w ogromnym stopniu przyczyniają się do dezinformacji⁷⁴⁵. Badania przeprowadzone przez Oxford’s Reuters Institute wykazały, że podczas gdy politycy, celebryci i inne osoby publiczne były odpowiedzialne za tworzenie lub rozpowszechnianie 20%

⁷⁴⁰ H. Ahmed, ‘Corona Jihad’ Examining Anti-Muslim Narratives in India during the Covid-19 Pandemic, [w:] *Living in the Age of Anger. Representing ‘Negative Solidarities’ in Contemporary Global Culture*, t. 25, nr 2, 2021, s. 37-38, [dostęp: 11 VI 2023]: <<https://doi.org/10.6093/2035-8504/9792>>; *Coronavirus and the politics of far-right nationalism in India*, 28 I 2021, [dostęp: 23 VI 2023]:

<<https://www.medact.org/2021/blogs/coronavirus-and-the-politics-of-far-right-nationalism-in-india/>>.

⁷⁴¹ *Two faces: Editorial on BJP govt’s manipulative ways to spread fake news*, “The Telegraph” [online], 20 VI 2022 [dostęp: 22 VI 2023]: <<https://www.telegraphindia.com/opinion/two-faces-editorial-on-bjp-govts-manipulative-ways-to-spread-fake-news/cid/1870851>>

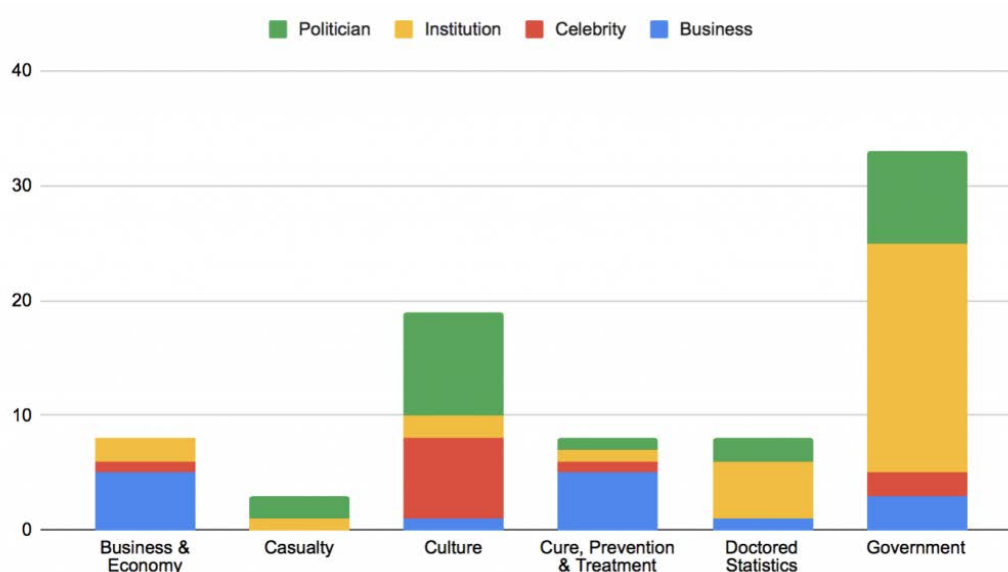
⁷⁴² *India and Misinformation*, Storyful, s. 4 [online], VIII 2018 [dostęp: 29 I 2021]: <<https://storyful.com/wp-content/uploads/2019/12/Storyful-White-Paper-India-August-2018.pdf>>.

⁷⁴³ R. Lewis, *Why influence matters in the spread of misinformation* [online], [dostęp: 29 I 2021]: <<https://points.datasociety.net/why-influence-matters-in-the-spread-of-misinformation-fc99ee69040e>>.

⁷⁴⁴ R. Lewis, A. Marwick, Report: *Media manipulation and disinformation online* [online], 15 V 2017 [dostęp: 29 II 2021]: <<https://datasociety.net/library/media-manipulation-and-disinfo-online/>>.

⁷⁴⁵ J. Waterson, *Influencers among ‘key distributors’ of coronavirus misinformation*, “The Guardian” [online], 8 IV 2020 [dostęp: 27 I 2021]: <<https://www.theguardian.com/media/2020/apr/08/influencers-being-key-distributors-of-coronavirus-fake-news>>.

fałszywych twierdzeń na temat koronawirusa, ich posty stanowiły 69% całkowitego zaangażowania w mediach społecznościowych. Doskonale ilustruje to fakt, że celebryci i politycy z dużą liczbą obserwujących w mediach społecznościowych okazują się być kluczowymi dystrybutorami dezinformacji związanej z koronawirusem⁷⁴⁶. Indie wydają się doskonale wpisywać w ten światowy trend.

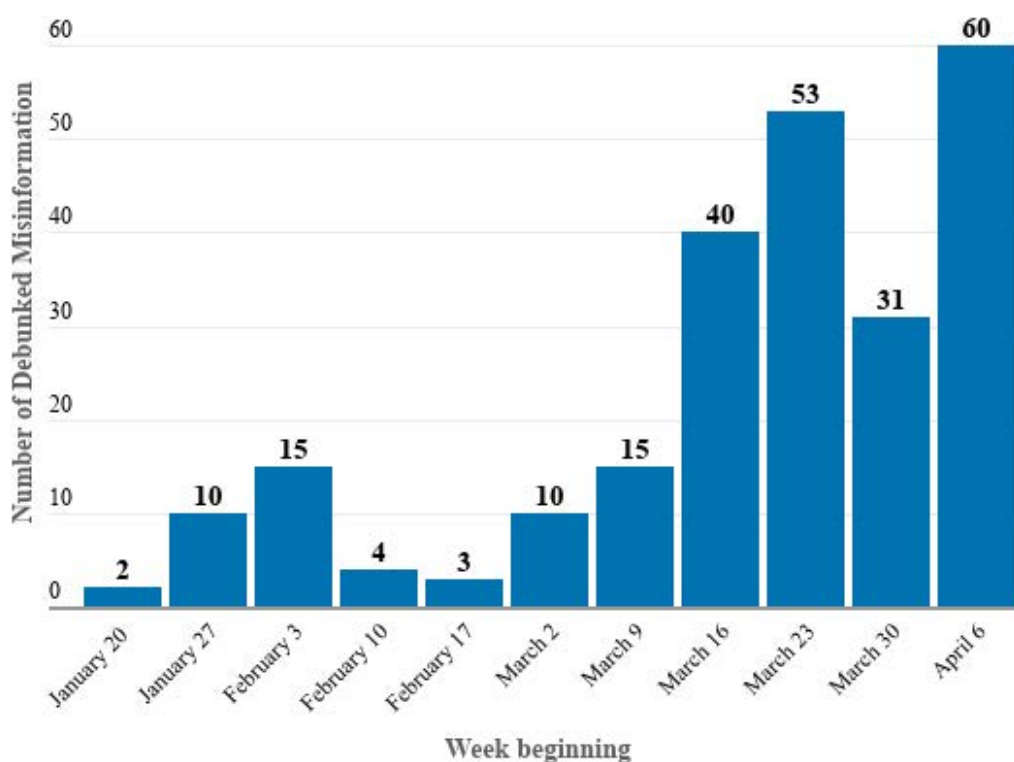

Wykres nr 30: *Różne rodzaje źródeł wykorzystywanych do przekonania czytelnika do dezinformacji (politycy, instytucje, celebryci czy autorytety ze świata biznesu)* [w:] S. Akbar, D. Kukreti, S. Sagarika, J. Pal, *Temporal patterns in COVID-19 related digital misinformation in India* [online], 2020 [dostęp: 27 I 2021]: <<http://joyojeet.people.si.umich.edu/temporal-patterns-in-covid-19-misinformation-in-india/>>.

⁷⁴⁶ J. S. Brennan, F. Simon, P. N. Howard, R. K. Nielsen, *Types, sources, and claims of COVID-19 misinformation*, Reuters Institute for the Study of Journalism, IV 2020, [dostęp: 27 I 2021]: <<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/types-sources-and-claims-covid-19-misinformation>>.

3.3.5 Wzrost dezinformacji w Indiach

Przeprowadzone przez naukowców z Uniwersytetu Michigan badanie opublikowane w kwietniu 2020 roku wykazało wyraźny wzrost zweryfikowanych fake newsów w Indiach. Liczba ta znacznie wzrosła po ogłoszeniu obywatelskiego lockdownu (Janata curfew) przez premiera Narendrę Modiego w dniu 22 marca⁷⁴⁷ oraz wprowadzeniu ogólnokrajowego lockdownu dwa dni później. Według badania liczba przypadków dezinformacji wzrosła z 2 w styczniu 2020 r., do 60 w pierwszym tygodniu kwietnia 2020 r. Badanie wykazało, że od 17 lutego do 30 marca 2020 r. wzrost przypadków dezinformacji miał charakter stały. Po jednorazowym spadku liczby zidentyfikowanych fake newsów wraz z początkiem kwietnia osiągnął ponowny wzrost (wykres nr 31). Choć dezinformacja dotycząca panaceum przeciwko COVID-19 uległa w tym okresie zmniejszeniu, wzrosła ogólna liczba fałszywych twierdzeń dotyczących pandemii⁷⁴⁸.

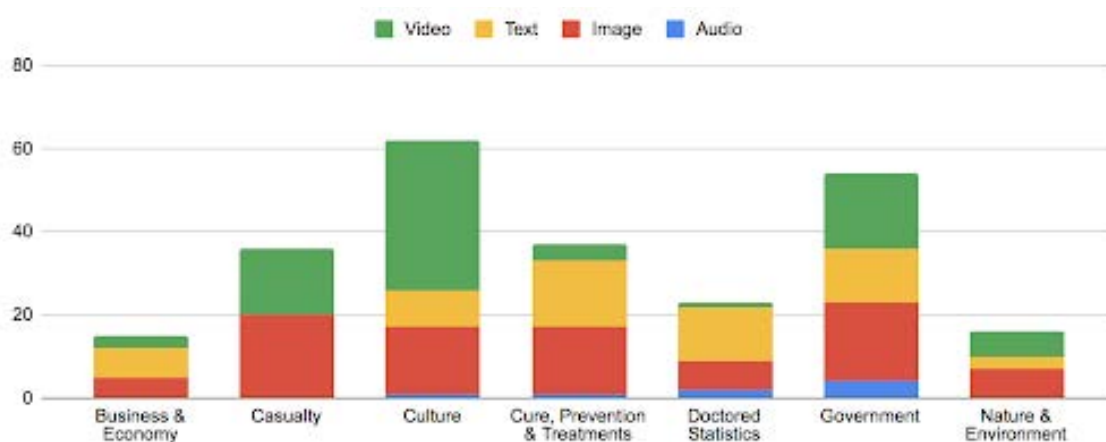
Wykres nr 31: Wzrost przypadków negatywnie zweryfikowanych informacji od stycznia do kwietnia 2020 r., [dostęp: 11 VI 2023]: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8820501/figure/f0005/>>.

⁷⁴⁷ PM Modi urges citizens to exercise 'Janata Curfew' on 22nd March...Find out why!, [dostęp: 27 I 2021]: <<https://www.youtube.com/watch?v=Mn3lnKq6BDg>>.

⁷⁴⁸ S. Akbar, D. Kukreti, S. Sagarika, J. Pal, *Temporal patterns in COVID-19 related digital misinformation in India*, 2020 [dostęp: 27 I 2021]: <<http://joyojeet.people.si.umich.edu/temporal-patterns-in-covid-19-misinformation-in-india/>>.

Zajmująca się cyberbezpieczeństwem i dziennikarstwem cyfrowym firma Voyager Infosec z siedzibą w Nowym Delhi potwierdza powyższą tezę. W tygodniu poprzedzającym 3 kwietnia analiza⁷⁴⁹ obejmująca ponad 30 000 klipów ujawniła masowe kampanie dezinformacyjne i liczne fake newsy.

W badaniu „Temporal patterns in COVID-19 related digital misinformation in India” autorstwa S. Akbara, D. Kukretiego, S. Sagariki i J. Pala dezinformację w mediach społecznościowych podzielono na siedem kategorii⁷⁵⁰.

Wykres nr 32: *Dezinformacja i sposoby jej propagowania*. Zielony kolor oznacza, że do rozpowszechniania dezinformacji wykorzystano materiały wideo. Kolory żółty, czerwony i niebieski oznaczają wykorzystanie odpowiednio tekstu, obrazów i dźwięku, źródło: [dostęp: 11 VI 2023]: <<http://joyojeet.people.si.umich.edu/temporal-patterns-in-covid-19-misinformation-in-india/>>.

Z wykresu nr 32 wynika, że najwięcej przykładów dezinformacji wykryto w kategorii kultura (62) i komunikaty rządowe (54). Do końca marca 2020 r. autorzy badania odnotowali istotny wzrost liczby fake newsów. Trend ten pojawił się wraz z widocznym wzrostem popularności historii łączących indyjskich muzułmanów z pandemią COVID-19⁷⁵¹. Według autorów „dezinformacja szybko się rozprzestrzeniła, a źródła wiadomości mogą zwiększać

⁷⁴⁹ A. Kumar, *Surge in TikTok videos aimed at misleading Indian Muslims over coronavirus precautions*, India Today, 3 IV 2020, [dostęp: 27 I 2021]: <<https://www.indiatoday.in/india/story/surge-in-tiktok-videos-aimed-at-misleading-indian-muslims-over-coronavirus-precautions-1662930-2020-04-03>>.

⁷⁵⁰ Kategorie te były następujące: kultura, lekarstwo, zapobieganie i leczenie, natura i środowisko, wypadek, biznes i gospodarka, rząd i sfałszowane statystyki.

⁷⁵¹ S. Akbar, D. Kukreti, S. Sagarika, J. Pal, *Temporal patterns in COVID-19 related digital misinformation in India* [online], 2020 [dostęp: 27 I 2021]: <<http://joyojeet.people.si.umich.edu/temporal-patterns-in-covid-19-misinformation-in-india/>>.

liczbę odwiedzających poprzez celowe wprowadzanie w błąd (dezinformację) lub nagłówki reklamowe”. Winne rozpowszechniania dezinformacji były zarówno mniejsze regionalne kanały telewizyjne, jak i wiadomości krajowe o bardzo szerokiej grupie odbiorców. Autorzy badania potwierdzają, że „źródła informacyjne głównego nurtu były siłą napędową antymuzułmańskiego szczucia⁷⁵²”. Szczególną rolę w tym okresie odegrały także wybrane środowiska hinduskich nacjonalistów, rozpowszechniając i dodając wiarygodności teorii spiskowej skierowanej przeciwko indyjskim muzułmanom. Poniżej znajdują się przykłady głoszonej przez nich narracji.

3.3.6 Tablighi Jamaat i rozkwit teorii o korona dżihadzie

Ofiarą dezinformacji w okresie pandemii w Indiach padło zgromadzenie religijne *Tablighī Jamā'at*⁷⁵³ (pol. Stowarzyszenie Kaznodziejów) zorganizowane przez *Jamā'at-e-Islāmī* (pol. Stowarzyszenie Muzułmańskie) w meczecie *Markaz Nizām ad-Dīn*⁷⁵⁴ w Nowym Delhi w dniach od 1 do 21 marca. Dane dotyczące dokładnej liczby uczestników nie są znane, ale uważa się, że w konwencji mogło uczestniczyć ponad 9000⁷⁵⁵ misjonarzy i pielgrzymów, spośród których większość pochodziła z Indii, a przynajmniej 960⁷⁵⁶ uczestników było obywatelami innych krajów. Niektórzy zatrzymali się w meczecie Nizamuddin na cały ten okres, inni zaś podróżowali po całym kraju. Od 13 marca rząd stanowy Delhi zaczął wydawać publiczne zawiadomienia, aby unikać imprez masowych i zgromadzeń oraz odwołał wszystkie wydarzenia sportowe⁷⁵⁷. Zakazane zostały również konferencje i seminaria, których liczba uczestników przekracza 200 osób. Następnie w dniu 16 marca zakaz został rozszerzony na wszystkie zgromadzenia powyżej 50 osób, w tym zgromadzenia religijne, społeczne,

⁷⁵² *Ibidem*.

⁷⁵³ W dalszej części rozprawy będę korzystała z nazwy Tablighi Jamaat występującej w indyjskich mediach.

⁷⁵⁴ W dalszej części rozprawy będę korzystała z nazwy Nizamuddin Markaz występującej w indyjskich mediach.

⁷⁵⁵ *Coronavirus: About 9,000 Tablighi Jamaat members, primary contacts quarantined in country, MHA says*, 2 IV 2020, The Times of India, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://timesofindia.indiatimes.com/india/coronavirus-about-9000-tablighi-jamaat-members-primary-contacts-quarantined-in-country-mha-says/articleshow/74948832.cms>>

⁷⁵⁶ *379 Indonesians among foreigners from 40 countries attended Tablighi Jamaat gathering: Sources*, 3 IV 2020, ANI, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://www.aninews.in/news/national/general-news/379-indonesians-among-foreigners-from-40-countries-attended-tablighi-jamaat-gathering-sources20200403152720/>>.

⁷⁵⁷ *Coronavirus threat: Delhi Government bans sports gatherings, including IPL*, 13 III 2020, The Tribune, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://www.tribuneindia.com/news/delhi/coronavirus-threat-delhi-government-bans-sports-gatherings-including-ipl-54903>>.

kulturalne, polityczne, akademickie i sportowe⁷⁵⁸. Wystosowano także bezpośredni apel do Tablighi Jamaat o zaprzestanie zgromadzeń. Organizacja odpowiedziała, że zawiesiła wszystkie zgromadzenia religijne i udało jej się odesłać do domu niektórych uczestników. Zgłosiła jednak trudności z przygotowaniem posiłków dla uczestników, którzy nadal przebywali w meczecie. Ruch pielgrzymów został ograniczony wskutek zamknięcia linii kolejowych. Rząd stanowy Delhi ogłosił tygodniowe zamknięcie stolicy od 23 marca, jeszcze bardziej ograniczając wiernym możliwość podróżowania⁷⁵⁹. 29 marca policja okręgowa i urzędnicy służby zdrowia zaczęli wysyłać niektórych wiernych do szpitali i miejsc kwarantanny po tym, jak dowiedzieli się, że wielu z nich uzyskało pozytywny wynik testu na obecność wirusa. Gdy w marcu rząd indyjski poinformował opinię publiczną, że w Nizamuddin Markaz zostały naruszone przepisy dotyczące kwarantanny, teoria o korona dżihadzie osiągnęła swoje apogeum. 30 marca policja w Delhi otoczyła kordonem cały obszar wokół meczetu Nizamuddin Markaz. Drony zostały również rozmieszczone w celu skanowania ulic w okolicy w poszukiwaniu osób naruszających blokadę⁷⁶⁰. Po ewakuacji członków Tablighi Jamaat przez policję w Delhi, prawicowe media indyjskie rozpoczęły zmasowany atak na całą społeczność muzułmańską. To wtedy miały miejsce pierwsze doniesienia medialne o zgonach, które powiązano z wydarzeniem zorganizowanym przez Tablighi. 31 marca policja w Delhi ogłosiła na swoim oficjalnym profilu na *platformie X (dawniej Twitter)*, że otrzymała zawiadomienie o popełnionym przestępstwie przez maulanę Muhammada Saada Kadhlawiego i innych członków Tablighi Jamaat powołując się na art. 3 ustawy o chorobach epidemicznych z 1897 r.⁷⁶¹, a dwóch polityków z partii rządzącej centralnego rządu Indii napisało na *platformie X (dawniej Twitter)*, że wzrost liczby zachorowań w Indiach był bezpośrednio związany z konwencją w meczecie Nizamuddin Markaz. Dnia 18 kwietnia 2020 roku indyjskie Ministerstwo Zdrowia potwierdziło, że ponad 4000 przypadków⁷⁶² zachorowań miało związek

⁷⁵⁸ COVID-19: No gatherings, protests of over 50 in Delhi till March 31, Deccan Herald, 16 III 2020, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://www.deccanherald.com/national/north-and-central/covid-19-no-gatherings-protests-of-over-50-in-delhi-till-march-31-814230.html>>

⁷⁵⁹ N. Saluja, *Railway stops movement of over 12k passenger train services till March 31st*, The Economic Times, 23 III 2020, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://economictimes.indiatimes.com/industry/transportation/railways/railway-stops-movement-of-over-12k-passenger-train-services-till-march-31st/articleshow/74757461.cms?from=mdr>>.

⁷⁶⁰ *Police cordon off Delhi's Nizamuddin West area as people show Covid-19 symptoms, over 200 kept in isolation*, Times of India, 30 III 2020, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://timesofindia.indiatimes.com/india/police-cordon-off-area-in-nizamuddin-as-people-show-covid-19-symptoms-after-religious-gathering/articleshow/74893821.cms>>.

⁷⁶¹ Oficjalne konto policji Delhi na *platformie X (dawniej Twitter)*, wpis z 31 III 2020 roku, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://twitter.com/DelhiPolice/status/1244983752314564608>>.

⁷⁶² Press Trust of India (PTI), *Coronavirus: Nearly 4,300 cases were linked to Tablighi Jamaat event, says Health Ministry*, The Hindu, 18 IV 2020, [dostęp: 27 I 2023]:

ze zgromadzeniem religijnym muzułmanów w stolicy. Stanowiło to wówczas jedną trzecią wszystkich potwierdzonych przypadków zachorowań w Indiach⁷⁶³. Według Ministerstwa Spraw Wewnętrznych blisko 22 000 członków Tablighi Jamaat i ich kontaktów zostało poddanych kwarantannie⁷⁶⁴. Nieoficjalnie źródła mówią nawet o 40 000 osób⁷⁶⁵. W owym czasie w mediach głównego nurtu można było przeczytać, że zgromadzenie Tablighi Jamaat było największym źródłem infekcji w Nowym Delhi i ponosi odpowiedzialność za dwie trzecie przypadków COVID-19⁷⁶⁶. Ze zgromadzeniem religijnym Tablighi Jamaat powiązano 4291 (29,8%) przypadków z 14 378 wszystkich przypadków w Indiach, w tym w Tamil Nadu (84%) i Telanganie (79%)⁷⁶⁷. Informacje te były najpierw przekazywane przez źródła rządowe, a następnie cytowane przez media, przede wszystkim te sympatyzujące z partią rządzącą. Miało to na celu uczynienie z muzułmanów kozła ofiarnego i odwrócenie uwagi opinii publicznej od kryzysu indyjskiej służby zdrowia w obliczu pandemii.

3.3.7 Weryfikacja

Choć przytaczane dane liczbowe dotyczące zgromadzenia Tablighi Jamaat nie zostały sfalszowane, wyciągane na ich podstawie wnioski były wielokrotnie błędne, zbyt daleko idące i cynicznie wykorzystywane w walce politycznej. Nie ulega wątpliwości, że organizacja Tablighi Jamaat ponosi odpowiedzialność za zgromadzenie tysięcy wiernych pomimo zakazów, a także za opieszałość w zgłaszaniu przypadków. Tablighi Jamaat nie jest jednak organizacją reprezentującą społeczność muzułmanów w Indiach, a jego działania i odpowiedzialność za nie nie powinna być przerzucana na całą społeczność muzułmańską

<<https://www.thehindu.com/news/national/coronavirus-nearly-4300-cases-were-linked-to-tablighi-jamaat-event-says-health-ministry/article31376202.ece>>.

⁷⁶³ N. C. Sharma, *30% COVID-19 cases in India linked to Tablighi Jamaat event: Govt. Livemint*, 18 IV 2020, [dostęp: 10 VI 2023]: <<https://www.livemint.com/news/india/30-covid-19-cases-in-india-linked-to-tablighi-jamaat-event-govt-11587218560611.html>>.

⁷⁶⁴ Close to 22,000 Tablighi Jamaat members, their contacts quarantined in India: MHA, 4 IV 2020, [dostęp: 10 VI 2023]: <<https://indianexpress.com/article/india/close-to-22000-tablighi-jamaat-members-their-contacts-quarantined-in-india-says-mha-6347314/>>

⁷⁶⁵ Tablighi Jamaat Responsible For 30% Total Coronavirus Cases In, 18 IV 2020, [dostęp: 10 VI 2023]: <<https://news.abplive.com/news/india/tablighi-jamaat-responsible-for-30-total-coronavirus-cases-in-india-health-ministry-1201263>>.

⁷⁶⁶ S. Gupta, *New Covid-19 count hints Delhi close to turning a corner on Tablighi Jamaat cases*, Hindustan Times, 15 IV 2020, [dostęp: 27 I 2023]: <<https://www.hindustantimes.com/india-news/new-covid-19-count-hints-delhi-close-to-turning-a-corner-on-tablighi-jamaat-cases/story-US0120IjphEDRiGxwJOa9H.html>>

⁷⁶⁷ Of 14,378 total Covid-19 cases in India, 4,291 linked to Delhi's Markaz event: Health ministry, 18.04.2020, India Today, [dostęp: 27 I 2023]: <<https://www.indiatoday.in/india/story/coronavirus-india-total-cases-linked-tablighi-jamaat-markaz-nizamuddin-event-health-ministry-1668456-2020-04-18>>.

zamieszkującą Indie. Postępowanie Tablighi Jamaat, choć podlegające uprawnionej krytyce, nie jest reprezentatywne dla całej społeczności muzułmańskiej w Indiach⁷⁶⁸. Choć w powyższym przypadku istotnie doszło do błędu zaniedbania, podobne wydarzenia o charakterze niemuzułmańskim, a także administracyjna porażka indyjskiego rządu w walce z pandemią nie zostały w równym stopniu nagłośnione przez media⁷⁶⁹. Co więcej, sposób, w jaki wina Tablighi Jamaat i muzułmanów za zaostrzenie sytuacji pandemicznej, zostały opisane przez indyjskie media głównego nurtu oraz polityków sugerował, iż istnieje bezpośrednia zależność pomiędzy niewłaściwym i zagrażającym bezpieczeństwu publicznemu zachowaniem, a wyznawaną religią.

Ponadto, dziennikarze Shoaib Daniyal i Ritika Jain polemizują z tezą o szczególnym znaczeniu konwencji Tablighi Jamaat w kontekście rozwoju pandemii w Indiach, powołując się na tzw. „błąd próbkowania” (sampling bias⁷⁷⁰). Zdaniem badaczy duża część członków Tablighi okazała się nosicielami wirusa, ponieważ grupa ta została wnikliwie przetestowana, podczas gdy ogólny poziom testów w kierunku SARS-CoV-2 przeprowadzonych na reszcie społeczeństwa był bardzo niski. Uczestnicy zgromadzeń i imprez masowych odbywających się w tym samym czasie nie zostali bowiem poddani niezbędnym testom, kontroli i kwarantannie⁷⁷¹. W tej sytuacji istnieje zatem wysokie ryzyko błędu, biorąc pod uwagę, że dokładność badań jest nierozdzielnie związana z wielkością próby badawczej.

3.3.8 Zarzuty o hipokryzję

W tym miejscu należy zastanowić się, czy uzasadnione jest określanie jednej społeczności religijnej jako stojącej za rozprzestrzenianiem się tej pandemii. W obserwacji autorki wynika, że zarówno media indyjskie, jak i politycy BJP nie były równie krytyczne wobec innych zgromadzeń politycznych i religijnych odbywających się w tym samym okresie,

⁷⁶⁸ Z. Soman, *Yes, Tablighi Jamaat Organisers Were Irresponsible. No, They Do Not Represent All of India's Muslims*, News 18, 3 IV 2020, <<https://www.news18.com/news/opinion/yes-tablighi-jamaat-organisers-were-irresponsible-no-they-do-not-represent-all-of-indias-muslims-2562889.html>>

⁷⁶⁹ P. Sharma, A. Anand, *Indian media coverage of Nizamuddin Markaz event during COVID-19 pandemic*, 21 XI 2020, [dostęp: 10 VI 2023]: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7753644/>>.

⁷⁷⁰ R. Jain, *Covid-19: How fake news and Modi government messaging fuelled India's latest spiral of Islamophobia*, Scroll, 20 IV 2020, [dostęp: 27 I 2023]: <<https://scroll.in/article/959806/covid-19-how-fake-news-and-modi-government-messaging-fuelled-indias-latest-spiral-of-islamophobia>>.

⁷⁷¹ S. Daniyal, *Explained: Sampling bias drove sensationalist reporting around Tablighi coronavirus cases*, Scroll, 7 IV 2020, [dostęp: 27 I 2023]: <<https://scroll.in/article/958392/explained-sampling-bias-drove-sensationalist-reporting-around-tablighi-coronavirus-cases>>.

a zaniechania państwa w kontrolowaniu pandemii nie były w równym stopniu opisywane przez te same media. W obliczu pandemii wirusa istniał wyraźny mechanizm nagłaśniania wydarzeń organizowanych przez indyjskich muzułmanów, mimo że inne społeczności wyznaniowe organizowały podobne zgromadzenia na dużą skalę⁷⁷². „Koronawirus obnaża idiotyzm islamofobii”⁷⁷³ - pisze Mehdi Hassan, dziennikarz Al Jazeera. Podczas ogólnokrajowego lockdownu odbyło się bowiem wiele niemuzułmańskich zgromadzeń. Jak donosi indyjska dziennikarka Laxmi Murthi „24 lutego, półtora miesiąca po wykryciu pierwszego przypadku koronawirusa w kraju, prawie 100 000 osób zebrało się w Ahmedabadzie, aby uczcić wizytę prezydenta USA Donalda Trumpa”. Wkrótce potem tysiące hinduistów publicznie świętowało Mahaśiwaratri (*Mahāśivaratrī*) zorganizowaną przez Sadhguru Jaggiego Vasudeva⁷⁷⁴. Politycy BJP, w tym Yogi Adityanath aktywnie uczestniczyli w dużym zgromadzeniu religijnym, podczas którego nie praktykowano dystansu społecznego⁷⁷⁵. Stało się to po tym, jak premier Narendra Modi nakazał zamknięcie całego kraju i napominał, że zagrożone jest życie i zdrowie wszystkich Indusów. Warto dodać, że obrady parlamentu nie zostały zawieszone, nawet gdy 22 marca premier zarządził godzinę policyjną Janata w całym kraju. Jeszcze 23 marca premier złożył wizytę w stanie Madhya Pradesh, w którym partia BJP obaliła lokalny rząd pod przywództwem swojego największego rywala - Indyjskiego Kongresu Narodowego⁷⁷⁶.

Kontrastuje to również wyraźnie z wydarzeniem Kumbh Mela rok później, w marcu-kwietniu 2021 roku, kiedy to miliony zgromadziły się w Haridwarze, mieście w północnoindyjskim stanie Uttarakhand, na hinduistycznym festiwalu religijnym tuż przed śmiertelnym wzrostem Covid-19 w kraju. Obsługa Kumbh Mela była co najmniej hojna, a przed wydarzeniem premier Indii Narendra Modi poparł wydarzenie w całostronicowej reklamie zapraszającej odwiedzających pomimo ryzyka związanego z dużymi zgromadzeniami. Nawet po Kumbh Mela agencje rządowe i popularna prasa zaprzeczały

⁷⁷² *Defying lockdown, devotees in Bengal assemble at temples on Ram Navami* [online], 2 IV 2020, [dostęp: 15 IV 2021]: <<https://www.thehindu.com/news/cities/kolkata/defying-lockdown-devotees-in-bengal-assemble-at-temples-on-ram-navami/article31237211.ece>>.

⁷⁷³ M. Hasan, *The Coronavirus Is Empowering Islamophobes — but Exposing the Idiocy of Islamophobia* [online], 14 IV 2020 [dostęp: 15 VI 2020]: <<https://theintercept.com/2020/04/14/coronavirus-muslims-islamophobia/>>.

⁷⁷⁴ *COVID-19: Was Tablighi Jamaat event the only mass gathering leading up to the lockdown?* [online], 18 IV 2020 [dostęp: 15 IV 2021]: <<https://sabrangindia.in/article/covid-19-was-tablighi-jamaat-event-only-mass-gathering-leading-lockdown>>.

⁷⁷⁵ A. Jain, *BJP Ignores PM Modi's Social Distancing Advice At Shivraj Singh Chouhan's Oath-Taking* [online], 24 III 2020 [dostęp: 15 VI 2020]: <https://www.huffingtonpost.in/entry/bjp-madhya-pradesh-social-distancing-shivraj-singh-chouhan_in_5e79a7bbc5b62f90bc508234>.

⁷⁷⁶ A. Ashraf, *How Modi's BJP lagged on COVID-19 response in Central India* [online], [dostęp: 15 VI 2020]: <<https://www.trtworld.com/magazine/how-modi-s-bjp-lagged-on-covid-19-response-in-central-india-35617>>.

związany z tym zagrożeniem, a jeden z urzędników powiedział nawet, że „niesprawiedliwe było nazywanie go ‘super-rozprzestrzeniaczem’ Covid”, pomimo dowodów przeciwnych. Sprawa Kumbh Mela jest wyraźnym przykładem reportażu medialnego i obiegu mediów społecznościowych tworzących różne narracje na temat porównywalnych wydarzeń. W przypadku wydarzenia Tablighi Jamaat w 2020 r. ton był zupełnie inny⁷⁷⁷.

Zakia Soman zwraca uwagę na różne reakcję władzy oraz środki użyte w kontekście konwencji w Nizamuddin Markaz i podobnych zgromadzeń odbywających się w tym samym czasie w Uttar Pradeś i Madhja Pradeś. Jako przykład może posłużyć tutaj zgromadzenie 4000 hinduskich i sikhijskich pielgrzymów w Vaishno Devi. Podczas gdy transport pielgrzymów w Haridwarze został zapewniony 1800 osobom, nie objął on uczestników konwencji w Nizamuddin Markaz⁷⁷⁸.

3.3.9 Rola polityków i mediów w rozpowszechnianiu tzw. korona dżihadu

Raport Freedom House potwierdza hipotezę autorki niniejszej pracy, że teoria tzw. korona dżihadu posiada komponent silnie islamofobiczny i jest kontynuacją polityki dyskryminacyjnej BJP⁷⁷⁹. Konwencja Tablighi Jamaat w Nowym Delhi została okrzyknięta przez część działaczy BJP oraz prawicowe media indyjskie „punktem zapalnym⁷⁸⁰” i „fabryką koronawirusa⁷⁸¹”. Były minister ds. mniejszości Mukhtar Abbas Naqvi określił ją jako „zbrodnię talibów, a nie zaniedbanie⁷⁸²”. Wkrótce potem indyjska ministra rolnictwa Shobha

⁷⁷⁷ A. Baishya, *Hate in the Time of the Virus: Covid-19, Fake News, and Islamophobia in India*, Items Insights from the Social Sciences, 28 VII 2022, [dostęp: 11 VI 2023]: <<https://items.ssrg.org/covid-19-and-the-social-sciences/covid-19-fieldnotes/hate-in-the-time-of-the-virus-covid-19-fake-news-and-islamophobia-in-india/>>.

⁷⁷⁸ F. Mustafa, *The Coronavirus Spread and the Criminal Liability of the Tablighi Jamaat*, The Wire, 16 IV 2020, [dostęp: 15 VI 2020]: <<https://thewire.in/communalism/coronavirus-criminal-liability-of-tablighi-jamaat>>.

⁷⁷⁹ A. Slipowitz, *Why We Should Be Worried about India's Response to Coronavirus*, Freedom House, 13 IV 2020, [dostęp: 11 VI 2023]: <<https://freedomhouse.org/article/why-we-should-be-worried-about-indias-response-coronavirus>>.

⁷⁸⁰ M. R. Subramani, *Explained: How Tablighi Jamaat's Delhi congregation became a coronavirus hotspot and contributed to its spread in India*, 1 IV 2020, [dostęp: 10 VI 2023]: <<https://swarajyamag.com/politics/explained-how-tabligh-jamaats-delhi-congregation-became-a-coronavirus-hotspot-and-contributed-to-its-spread-in-india>>; P. Sharma, A. Anand, *Indian media coverage of Nizamuddin Markaz event during COVID-19 pandemic*, 21 XI 2020, [dostęp: 10 VI 2023]: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7753644/>>.

⁷⁸¹ *Tablighi Jamaat is a factory of corona: VHP* [online], IV 2020 [dostęp: 27 I 2021]: <<https://www.siasat.com/tablighi-jamaat-factory-corona-vhp-1868672/>>.

⁷⁸² V. Venugopal, *Tablighi Jamaat is a Talibani crime, not negligence: Mukhtar Abbas Naqvi* [online], 2 IV 2020 [dostęp: 29 V 2020]: <<https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/taablighi-jamaat-is-a-talibani-crime-not-negligence-mukhtar-abbas-naqvi/articleshow/74940835.cms?from=mdr>>.

Karandlaje dodała, iż „można wyczuć za tym wszystkim korona dżihad (...)”⁷⁸³, uznając zgromadzenie religijne za celową próbę rozprzestrzenienia wirusa w całym kraju. Według Kapila Mishry, aktywnego w mediach społecznościowych członka BJP w Nowym Delhi uczestnicy konwencji Tablighi Jamaat w Nowym Delhi „zaczęli pluć na lekarzy i innych pracowników służby zdrowia. Jest jasne, że ich celem jest zarażenie i zabicie jak największej liczby osób (...)”⁷⁸⁴. W stanie Karnataka doszło do rekordowej liczby ataków na muzułmanów po tym, jak były minister ds. rozwoju umiejętności i przedsiębiorczości, Anantkumar Hegde potępił członków Tablighi Jamaat i nazwał ich terrorystami⁷⁸⁵. Politykowi BJP retoryka islamofobiczna nie jest obca. Jak powiedział w 2016 roku, „dopóki na świecie istnieje islam, dopóty będzie istniał terroryzm. Jeśli nie wykorzenimy islamu, nie pozbedziemy się terroryzmu”⁷⁸⁶. Innym przykładem polityka BJP, któremu zarzuca się szerzenie dezinformacji jest Amit Malviya, przez część internautów określany mianem Mr Misinformation⁷⁸⁷. Jest on szefem komórki partii ds. działań w mediach społecznościowych i mówi się, że służy jako jej główny propagandysta⁷⁸⁸. Pod koniec marca Malviya napisał na *platformie X (dawniej Twitter)*: „ciemne podbrzusze Delhi eksploduje! W ciągu ostatnich 3 miesięcy doszło do swoistej muzułmańskiej insurekcji (...) a teraz nielegalne zgromadzenie radykalnego Tablighi Jamaat (...) wymaga naprawy”⁷⁸⁹! Innym przejawem dyskryminacyjnej polityki na szczeblu lokalnym był komunikat z kwietnia 2020 roku wydany przez przewodniczącego rady wiejskiej Ankanahalli na obrzeżach Bangaluru w południowej Karnatace: „Słuchajcie wszyscy! Gram

⁷⁸³ *Tablighi event: Shobha smells 'Corona jihad'*, The Hindu [online], 4 IV 2020 [dostęp: 29 V 2020]: <<https://www.thehindu.com/news/national/karnataka/tablighi-event-shobha-smells-corona-jihad/article31259288.ece>>.

⁷⁸⁴ H. Ellis-Petersen, S. A. Rahman, *Coronavirus conspiracy theories targeting Muslims spread in India* [online], 13 IV 2020 [dostęp: 29 V 2020]: <<https://www.theguardian.com/world/2020/apr/13/coronavirus-conspiracy-theories-targeting-muslims-spread-in-india>>.

⁷⁸⁵ *Now, Hegde gives COVID-19 communal colour*, 9 IV 2020, The Hindu, [dostęp: 27 I 2023]: <<https://www.thehindu.com/news/national/karnataka/now-hegde-gives-covid-19-communal-colour/article31300934.ece>>.

⁷⁸⁶ "Can't End Terror Until We Uproot Islam," Said Minister Anantkumar Hegde. Old Video Surfaces [online], 8 XII 2017 [dostęp: 29 II 2021]: <<https://www.ndtv.com/india-news/union-minister-anantkumar-hegde-cant-wipe-out-terrorism-till-we-uproot-islam-1785351>>.

⁷⁸⁷ *TV Newsance Episode 77: Delhi election and Amit Malviya's fakery*, 9 II 2020, [dostęp: 29 II 2021]: <<https://www.youtube.com/watch?v=WJdCcXQtW4k&t=539s>>; P. Chaudhuri, *Amit Malviya's fake news fountain: 16 pieces of misinformation spread by the BJP IT cell chief*, 10 II 2020, [dostęp: 10 III 2021]: <<https://scroll.in/article/952731/amit-malviyas-fake-news-fountain-16-pieces-of-misinformation-spread-by-the-bjp-it-cell-chief>>.

⁷⁸⁸ *ABP News invents 'research' to praise Modi. BJP's Amit Malviya amplifies the fake news*, 10 IV 2020, <https://www.newslaundry.com/2020/04/10/abp-news-invents-research-to-praise-modi-bjps-amit-malviya-amplifies-the-fake-news>, [dostęp: 29 II 2021].

⁷⁸⁹ Amit Malviya na *platformie X (dawniej Twitter)*, 31 III 2020, [dostęp: 29 II 2021]: <<https://twitter.com/amitmalviya/status/1245083081305776128?s=20>>.

panćajat⁷⁹⁰ wydaje ogłoszenie: żaden sahib [muzułmanin przyp. aut.] nie powinien przybywać do wioski. Nikt nie powinien pracować dla muzułmanów. Jeśli to zrobisz, zapłacisz grzywnę w wysokości od 500 do 1000 rupii”.⁷⁹¹ Doprowadziło to do aresztowania przewodniczącego rady pod zarzutem szerzenia mowy nienawiści. Miasta Telangany, Madhja Pradeś i Karnataki również zostały pokryte plakatami zakazującymi muzułmanom wstępu do niektórych dzielnic, pośrednio lub bezpośrednio powołując się na argument korona dżihadu.

Lokalni liderzy partii rządzącej, np. Suresh Tiwari z Lakhnau legitymizowali bojkot ekonomiczny muzułmanów podczas pandemii: „Mówię wszystkim otwarcie. Nie ma potrzeby kupowania warzyw od miyanów [muzułmanów przyp. aut.]”⁷⁹². Inny polityk BJP Mahendra Bhatt z Badrinathu rekomendował mieszkańcom, aby nie kupowali warzyw od muzułmanów z Nadżibabadu i przestrzegał, aby zastanowili się dwa razy, zanim zaczną korzystać z usług fryzjerów, szewców oraz grup zawodowych, które są tradycyjnie muzułmańskie⁷⁹³. W sieci coraz częściej pojawiały się islamofobiczne wpisy wzywające do natychmiastowego bojkotu sklepów i firm należących do muzułmanów. W stanie Maharasztra za pośrednictwem aplikacji WhatsApp wysyłano wiadomości zalecające izolację od społeczności muzułmańskiej, ponieważ 16 z 17 lokalnych pacjentów z COVID-19 było muzułmanami⁷⁹⁴. Wydawca gazety z Buldhany, Ranjit Rajput powiedział, że dyskryminacja była oczywista: „w mediach społecznościowych krążyły wiadomości, w których proszono ludzi, aby unikali handlu z muzułmanami”⁷⁹⁵. W Uttar Pradeś muzułmańscy uliczni sprzedawcy warzyw i owoców również zostali oskarżeni przez lokalnych polityków o „zarażanie śliną”. Wkrótce potem zaobserwowano niepokojące akty przemocy wobec muzułmanów, na przykład atakowanie muzułmańskich wolontariuszy pod pretekstem zatruwania przez nich wody i żywności⁷⁹⁶.

⁷⁹⁰ Wybieralna rada wiejska w Indiach.

⁷⁹¹ A. Stephanie Mounika, *Video: Karnataka panchayat bans and ostracises Muslims over COVID-19 stigma* [online], 9 IV 2020 [dostęp: 20 III 2021]: <<https://www.thenewsminute.com/article/video-karnataka-panchayat-bans-and-ostracises-muslims-over-covid-19-stigma-122222>>.

⁷⁹² A. Pandey, *"Was I Wrong?" BJP MLA Says Boycott Muslim Vegetable Sellers, Defiant* [online], 28 IV 2020 [dostęp: 20 III 2021]: <<https://www.ndtv.com/india-news/coronavirus-lockdown-on-camera-bjp-mla-suresh-tiwari-says-boycott-muslim-vegetable-vendors-defends-himself-2219589>>.

⁷⁹³ D. Trivedi, *Targeting a community* [online], 8 V 2020 [dostęp: 15 VI 2020]: <<https://frontline.thehindu.com/cover-story/article31374077.ece>>.

⁷⁹⁴ S. Arya, *Muslims face social boycott in Buldhana, business too hit* [online], 20 IV 2020 [dostęp: 20 III 2021]: <<https://timesofindia.indiatimes.com/city/nagpur/muslims-face-social-boycott-in-buldhana-business-too-hit/articleshow/75102273.cms>>.

⁷⁹⁵ M. Afeef, *Does Law Allow Calls to Boycott Muslims During the COVID-19 Lockdown?* [online], 28 V 2020 [dostęp: 20 III 2021]: <<https://thewire.in/communalism/covid-19-lockdown-muslims-boycott-law>>.

⁷⁹⁶ K.V. Aditya Bharadwaj, *Volunteers distributing relief material attacked* [online], 6 IV 2020 [dostęp: 15 IV 2021]: <<https://www.thehindu.com/news/national/karnataka/volunteers-distributing-relief-material-attacked/article31274032.ece>>.

Według raportu The Wire opublikowanego w kwietniu 2020 roku, kolejnym problemem, z którym musieli zmierzyć się niektórzy muzułmańscy pacjenci w trakcie pandemii wirusa SARS-CoV-2 była odmowa pomocy medycznej⁷⁹⁷, np. wymagającej pilnej opieki ciężarnej muzułmance. Zgodnie z zeznaniami męża, lekarze w szpitalu rządowym w Bharatpurze w Radżastanie odmówili pomocy kobiecie w trakcie porodu po tym, jak dowiedzieli się, że jest muzułmanką. Okoliczności te doprowadziły do śmierci dziecka⁷⁹⁸. Konsekwencją teorii spiskowej korona dżihadu mają rozmaity charakter. Przejawiają się zarówno pod postacią przemocy psychicznej, fizycznej, segregacji społecznej, jak i zmian legislacyjnych na niekorzyść mniejszości. Wątek szkód spowodowanych przez ekstremizm internetowy został rozwinięty przez Daniela Karella⁷⁹⁹.

3.3.10 Analiza materiałów medialnych

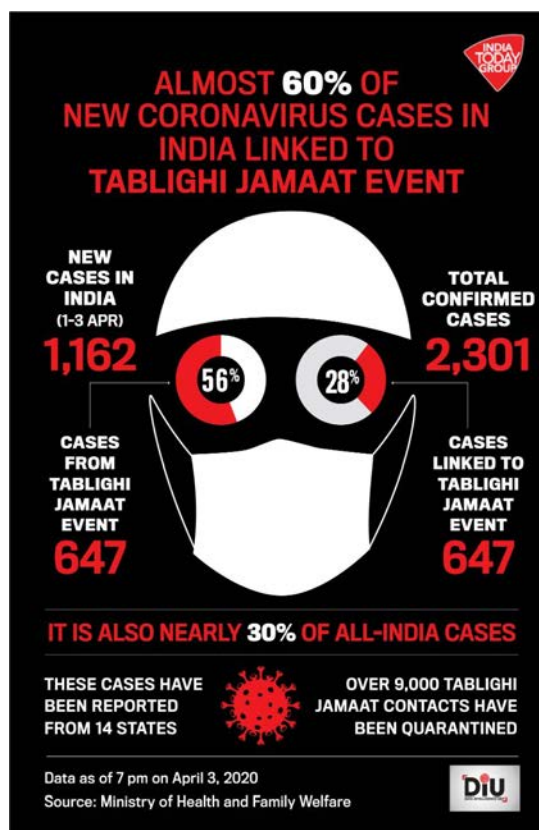
Analiza autorki oraz istniejące bazy danych organizacji weryfikujących fakty takich jak indyjski AltNews⁸⁰⁰ wykazały, że w pierwszym tygodniu kwietnia 2020 r. w następstwie hasztagu „Coronajihad” i zgromadzenia Tablighi Jamaat, niemal wszystkie wiodące media indyjskie pośrednio lub bezpośrednio przyczyniły się do szerzenia dezinformacji i wiązały muzułmanów z wirusem SARS-CoV-2.

⁷⁹⁷ *FIR Against UP Hospital Which Wouldn't Allow Muslim Patients Without COVID-19 Test* [online], 20 IV 2020 [access: 20 III 2021]: <<https://thewire.in/communalism/fir-meerut-hospital-muslim-patients-covid-19>>.

⁷⁹⁸ D. Trivedi, *Targeting a community* [online], 8 V 2020 [dostęp: 15 VI 2020]. <<https://frontline.thehindu.com/cover-story/article31374077.ece>>.

⁷⁹⁹ D. Karell, *Online Extremism and Offline Harm*, Items: Insights from the Social Sciences, 1 VI 2021.

⁸⁰⁰ Wyniki wyszukiwania dla: corona jihad, AltNews, [dostęp: 25 VI 2023]: <<https://www.altnews.in/?s=corona+jihad>>.

Ilustracja nr 33: Infografika promująca tzw. korona dżihad, Profil Rahula Kanwala na platformie X (dawniej Twitter), 4 IV 2020, [dostęp: 11 VI 2023]: <<https://twitter.com/rahulkanwal/status/1246358020461715461>>.

Dziennikarz India Today, Rahul Kanwal udostępnił infografikę przedstawiającą statystyki z wykorzystaniem wizerunku mężczyzny w tradycyjnym muzułmańskim nakryciu głowy zwanym topi.

Pojawiły się doniesienia, że poddani kwarantannie członkowie Tablighi Jamaat żądali biryani⁸⁰¹, niewłaściwie traktowali pielęgniarki, pluli na lekarzy, a nawet defekowali na korytarzach szpitali⁸⁰². Powyższe doniesienia⁸⁰³ o rzekomym niewłaściwym zachowaniu członków Tablighi wobec personelu w miejscach kwarantanny pojawiły się w okręgach

⁸⁰¹ *Bijnor 13 Jamanti People Kept in Quarantine Created Ruckus and Asked For Eggs and Biryani*, 4 IV 2020, Live Hindustan, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://www.livehindustan.com/uttar-pradesh/story-bijnor-13-jamanti-people-kept-in-quarantine-created-ruckus-and-asked-for-eggs-and-biryani-3127536.html>>

⁸⁰² *Coronavirus: Tablighi Jamaat Attendees Defecate in Narela Quarantine Centre's Corridor in Delhi: FIR lodged*, 7 IV 2020, ABP Live, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://news.abplive.com/news/india/coronavirus-tablighi-jamaat-attendees-defecate-in-quarantine-centres-corridor-fir-registered-1191756>>

⁸⁰³ *After Ghaziabad, Tablighi Jamaat members misbehave with Kanpur medical staff, spit everywhere, refuses treatment saying 'no disease like Coronavirus'*, 4 IV 2020, OpIndia, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://www.opindia.com/2020/04/tablighi-jamaat-misbehave-doctors-nurses-kanpur-no-disease-coronavirus/>>.

Bidźnor⁸⁰⁴, Agra, Kanpur, Kuśinagar⁸⁰⁵, Rampur, Allahabad⁸⁰⁶, Gazijabad⁸⁰⁷ czy Saharanpur. Pisał o tym na pierwszych stronach ogólnokrajowy dziennik Amar Ujala 5 kwietnia 2020 roku, a także publikował te informacje w mediach społecznościowych⁸⁰⁸. W artykule prasowym czytamy, że po incydencie w Bidźnorze w stanie Uttar Pradeś miał miejsce kolejny przypadek skandalicznego zachowania członków Tablighi Jamaat, tym razem w mieście w Saharanpur: „Kiedy nie dostali oni niewegetariańskiego jedzenia, wyrzucili jedzenie i wypróżnili się na otwartej przestrzeni”.

⁸⁰⁴ Kanał informacyjny Sudarshan TV napisał na *platformie X (dawniej Twitter)*, że ludzie z Tablighi Jamaat poddani kwarantannie w szpitalu okręgowym zachowywali się niewłaściwie wobec pracowników sanitarnych i znęcali się nad nimi. Policja w Bidźnorze zaprzeczyła jednak tym zarzutom. Źródło: A. A. Jafri, *COVID-19: Series of Fake News Targeting Muslim in UP Exposed by Police*, 7 IV 2020, NewsClick, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://www.newsclick.in/covid-19-series-fake-news-targeting-muslims-exposed-police-district-admin>>.

⁸⁰⁵ Dziennik Amar Ujala opublikował sensacyjny artykuł, w którym twierdził, że 14 podejrzanych o przynależność do Tablighi Jamaat, którzy przybyli z Nizamuddin, zostało aresztowanych w Kuśinagarze. Nadinspektor policji Vinod Kumar Mishra zdemaskował nieprawdziwość zarzutów, informując opinię publiczną, że „aresztowani z Kuśinagarze nie są związani z Tablighi Jamaat. Nie mają żadnych powiązań z Nizamuddin Markaz. Z powodu blokady zostali tu uwięzieni i odbywają kwarantannę”. Źródło: Facebook, [dostęp: 29 VI 2023]: <https://www.facebook.com/plugins/video.php?href=https%3A%2F%2Fwww.facebook.com%2FImranPratapgarhiOfficial%2Fvideos%2F159607831954693%2F&show_text=0&width=560>.

⁸⁰⁶ Wedle doniesień medialnych miał tam miejsce konflikt między dwiema rodzinami, który doprowadził do morderstwa mężczyzny o nazwisku Lotan Nishad. Wiele kanałów telewizyjnych i osób medialnych publikowało w mediach społecznościowych twierdzenia, że sprawcą była osoba związana z Tablighi Jamaat. Alternatywnym wyjaśnieniem sprawy była krytyka muzułmańskiej organizacji za szerzenie pandemii, za którą Lotan został zamordowany. Wkrótce policja wydawała oświadczenie za pośrednictwem mediów społecznościowych, wyjaśniając, że ani ofiara, ani oskarżony nie mieli żadnych powiązań z Tablighi Jamaat. Źródło: A. A. Jafri, *COVID-19: Series of Fake News Targeting Muslim in UP Exposed by Police*, 7 IV 2020, NewsClick, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://www.newsclick.in/covid-19-series-fake-news-targeting-muslims-exposed-police-district-admin>>.

⁸⁰⁷ A. A. Jafri, *COVID-19: Series of Fake News Targeting Muslim in UP Exposed by Police*, 7 IV 2020, NewsClick, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://www.newsclick.in/covid-19-series-fake-news-targeting-muslims-exposed-police-district-admin>>.

⁸⁰⁸ *Police refute Amar Ujala report about Tablighi Jamaat members misbehaving with medical staff*, 5 IV 2020, NewsLaundry, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://www.newslaundry.com/2020/04/05/police-refute-amar-ujala-report-about-tablighi-jamaat-members-misbehaving-with-medical-staff>>.

नॉनवेज न मिलने पर जमातियों ने फेंका खाना

रामपुर मनिहारान (सहारनपुर)। क्वारंटीन बार्ड में जमातियों ने नॉनवेज न मिलने पर खाना फेंक दिया और खुले में ही शौच किया। एसडीएम एसएन शर्मा ने बताया कि जैन इंटर कालेज में बनाए गए क्वारंटीन बार्ड में दूसरे प्रदेशों से आए जमातियों को रखा गया है। संवाद

Ilustracja nr 34: Fragment artykułu w gazecie Amar Ujala, *Police refute Amar Ujala report about Tablighi Jamaat members misbehaving with medical staff*, 5 IV 2020, NewsLaundry, <<https://www.newslaundry.com/2020/04/05/police-refute-amar-ujala-report-about-tablighi-jamaat-members-misbehaving-with-medical-staff>>.

Lokalne media, News 1 India, podchwyciły historię z Saharanpuru i udostępniły ją na platformie X (dawniej Twitter), dodając zmyśloną informację, że członkowie Tablighi Jamaat życzyli sobie birjani z baraniną⁸⁰⁹.

Ilustracja nr 35: Oświadczenie policji w Saharanpurze, oficjalne konto policji w Saharanpurze na platformie X (dawniej Twitter), 5 IV 2020, Twitter, <https://twitter.com/saharanpurpol/status/1246695798206689280/photo/1?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1246695798206689280%7Ctwgr%5EE3da4e6e7e4a64c0d8baeb790a7d2852c275eb49%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.newslaundry.com%2F2020%2F04%2F05%2Fpolice-refute-amar-ujala-report-about-tablighi-jamaat-members-misbehaving-with-medical-staff>.

Policja w Saharanpurze opublikowała tweet z oświadczeniem, że twierdzenia mediów zostały zbadane i okazały się „błędne i nieprawdziwe”. Policja poradziła gazecie większą wnikliwość

⁸⁰⁹ Ibidem.

i trzymanie się faktów. Dzień później, 6 IV 2020 roku serwis informacyjny Zee News opublikował informację, jakoby zarażeni wirusem SARS-CoV-2 członkowie Tablighi Jamaat obrzucili kamieniami karetkę pogotowia i personel medyczny, który przyjechał po nich w mieście Firozabad.

Ilustracja nr 36: Wpis na Twitterze Zee Uttar Pradesh Uttarakhand, [w:] *Firozabad police refute Zee News claim that medical staff escorting Tablighi Jamaat men was pelted with stones*, 6 IV 2020, NewsLaudry, <<https://www.newslaundry.com/2020/04/06/firozabad-police-refute-zee-news-claim-that-medical-staff-escorting-tablighi-jamaat-men-was-pelted-with-stones>>.

Ilustracja nr 37: Post opublikowany na Facebooku, oficjalne konto ZeeNews na Facebooku, 6 IV 2020, <https://www.facebook.com/ZeeNews/posts/3619817971416070?__xts__%5B0%5D=68.ARCgGJcZki8rRzy5TUPAlE6eSYu2hoiW8ZPDvIDvhkTVkuYX8jkcUfp6inJAdnlv7QsRiPeetKGahbbUsJhspHENc7l8iaiFg-R6EQNSFmgkSRYdukJXY16utqGFpMl6Rkzfch5sEpMHWamzapQRjnyPu4_TYMLRaFdKFyjsH7EtKiTMbq48qAnUlzCtrtaIoI87Y815rVKFqdzIfjKVv8H2VT2Yo6bwyBwvXJohAKx0EbDjdmwAOHlcTcCHXHRmzSW70DXUmtJBqBN_BITVFKSegt0CFmLZiG0BuFOOC8Dw2dzsF-oWOd1c553Vsg64m4l9HsZ1cP5oYsKjqEEwJ-ob3g&__tn__=-R>.

Ilustracja nr 38: Wpis na *Twitterze* policji w Firozabadzie [w:] *Firozabad police refute Zee News claim that medical staff escorting Tablighi Jamaat men was pelted with stones*, 6 IV 2020, NewsLaudry, <<https://www.newslaundry.com/2020/04/06/firozabad-police-refute-zee-news-claim-that-medical-staff-escorting-tablighi-jamaat-men-was-pelted-with-stones>>.

Policja w Firozabadzie wydała następujące oświadczenie: „rozpowszechnianie fałszywe i wprowadzające w błąd wiadomości. Ani zespół medyczny, ani pojazd pogotowia ratunkowego nie zostały w żaden sposób obrzucone kamieniami w Firozabadzie”. Zaapelowała także o usunięcie tweeta rozpowszechniającego fałszywe informacje. Reakcja policji doprowadziła do usunięcia wpisu i edycji artykułu⁸¹⁰.

W indyjskich mediach głównego nurtu pojawiła się przytłaczająca liczba programów telewizyjnych posługujących się hasłem korona dżihadu. W ten sposób teoria ta zyskała jeszcze większy rozgłos i na stałe zagościła w mediach indyjskich. Jednym z najpopularniejszych indyjskich dziennikarzy, który odegrał istotną rolę w szerzeniu antymuzułmańskiej dezinformacji i teorii o korona dżihadzie był Sudhir Chowdhury⁸¹¹, związany z prawicowymi kanałami informacyjnymi. Oto kilka przykładów poprowadzonych przez niego odcinków

⁸¹⁰ फिरोजाबाद के फारसी मस्जिद में छिपकर रह रहे तबलीगी जमात के 4 लोग कोरोना पॉजिटिव, 8 IV 2023, ZeeNews, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://zeenews.india.com/hindi/india/up-uttarakhand/four-tablighi-jamaatis-tested-positive-with-coronavirus-in-firozabad-stones-is-being-pelted-by-locals-on-medical-team-who-reached-to-take-them-in-quarantine/664031?fbclid=IwARlmzMaFRyszfRzBgCUgTKauPsNILX2xfH5nYndoYzBG6hX0216BbMRnx0>>.

⁸¹¹ Były redaktor naczelny i dyrektor generalny hindijęzycznej telewizji Zee News, WION, Zee Business, Zee 24 Taas i gospodarz popularnego w Indiach programu Daily News & Analysis w Zee News dostępnego w serwisie YouTube. Aktualnie związany z telewizją Aaj Tak.

programu Daily News & Analysis (DNA) w telewizji Zee News podczas pandemii: Zdrada kraju przez Tablighi Jamaat⁸¹², Analiza epidemii rozprzestrzeniającej się Jamaat⁸¹³, DNA grupy, która rzuca płaszczyznę religii na koronę⁸¹⁴. Pierwszy z nich wyemitowany 31 marca analizował, w jaki sposób organizacja Tablighi Jamaat zdradziła Indie⁸¹⁵. Następnie 3 kwietnia 2020 roku Chowdhury poprowadził program o nazwie „Świadczenia nikczemnych czynów Tablighi Jamaat”, w którym można było usłyszeć następujące treści: „Do tej pory Indie były silniejsze w walce z koronawirusem. Ale ta walka została osłabiona przez skorumpowane myślenie. To myślenie należy do ludzi z Tablighi Jamaat. (...) w jaki sposób myślenie tablighi wpędza Indie w kłopoty (...) czy krajowi grozi upadek wskutek działań organizacji Jamaat, która rozprzestrzeniła koronawirusa?⁸¹⁶”.

Ilustracja nr 39: Fragment programu telewizyjnego *DNA: Tablighi 'Jamaat' की घटिया हरकतों की गवाहियां* | Sudhir Chaudhary | Corona Jihad | Eyewitness, 3 IV 2020, [dostęp: 15 VI 2020]: <https://www.youtube.com/watch?v=9wByz5Q33_A>.

⁸¹² DNA: तबलीगी जमात का देश से 'विश्वासघात'? | Sudhir Chaudhary | Analysis | Tablighi Jamaat Coronavirus, ZeeNews, YouTube, 31 III 2020, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=VYmqyKQyKFg&feature=youtu.be>>.

⁸¹³ DNA: महामारी फैलाने वाली जमात का विश्लेषण | Sudhir Chaudhary | Coronavirus Pandemic | Corona Jihad, ZeeNews, YouTube, 3 IV 2020, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=uTcJxBKcLbM&feature=youtu.be>>.

⁸¹⁴ DNA: कोरोना को 'धर्म का चोला' पहनाने वाली जमात का DNA Test | Sudhir Chaudhary | Maulana Ali Qadri, 6 IV 2020, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=sOKhdQZzzAc&feature=youtu.be>>.

⁸¹⁵ DNA: तबलीगी जमात का देश से 'विश्वासघात'?..., op. cit.

⁸¹⁶ DNA: Tablighi 'Jamaat' की घटिया हरकतों की गवाहियां | Sudhir Chaudhary | Corona Jihad | Eyewitness, 3 IV 2020, [dostęp: 15 VI 2020]: <https://www.youtube.com/watch?v=9wByz5Q33_A>.

Prowadzący dzielił się z widzami swoim niepokojem dotyczącym intencji indyjskich muzułmanów. Obarczył ich odpowiedzialnością za celowe rozprzestrzenianie pandemii w Indiach. Chowdhury sugeruje w nim, że działania muzułmanów mają charakter antynarodowy. Padają oskarżenia o lekceważenie zagrożenia i niestosowanie się do instrukcji personelu medycznego. Jego program, który w serwisie YouTube ma blisko 200 000 wyświetleń, powiela także fałszywe doniesienia⁸¹⁷, że muzułmanie plują na pracowników służby zdrowia celem rozprzestrzenienia choroby.

Dopiero po interwencji prawnej i oskarżeniach o używanie pogardliwych, podżegających do przemocy komentarzy względem muzułmanów, Chowdhury złagodził swój przekaz. Dnia 8 maja 2020 r. wyemitowano odcinek, w którym przedstawił on pięć filarów islamu i wyjaśniał różnicę pomiędzy islamem a dżihadem⁸¹⁸. Zmiana ta jest godna uwagi, ponieważ dowodzi, że jednym z niewielu środków zapobiegawczych, jakimi dysponują mniejszości w obliczu mowy nienawiści jest prawo i wymiar sprawiedliwości⁸¹⁹.

Ilustracja nr 40: Wybrane nagłówki z kanałów telewizyjnych w języku hindi w 2020 r., <https://www.apc.org/sites/default/files/APC_Hate_Speech_V10_0.pdf>.

⁸¹⁷ *Equality Labs 2020 report*, s. 35, [dostęp: 11.06.2023]: <https://www.equalitylabs.org/s/CORONAJIHAD_EqualityLabs_Report2020.pdf>.

⁸¹⁸ *DNA: Islam और 'Jihad' में फर्क समझिए | Sudhir Chaudhary | Jihad vs Zee | Analysis, India With Zee*, 8 V 2020, [dostęp: 15 IV 2021]: <<https://www.youtube.com/watch?v=hrWBRBKnzIA>>

⁸¹⁹ *Equality Labs 2020 report*, s. 36, *op. cit.*

Oto kilka przykładów islamofobicznych nagłówków opublikowanych przez indyjskie kanały telewizyjne (patrz ilustracja nr 40): „W wojnie z koroną, cios zadany przez Jamaat”, „Uratuj naród przed korona džihadem”, „Kim są złoczyńcy z Nizamuddin?”, „Morderczy grzech w imię religii”⁸²⁰.

24 kwietnia India TV w swoim programie zatytułowanym „Haqeeqat kya hai” poinformowała, że członkowie Jamaat przybyli do Indii z planem rozprzestrzenienia pandemii w kraju, a także przedstawiła bezpodstawne twierdzenia, że gdyby konwencja Tablighi Jamaat w Nowym Delhi nie odbyła się, krajowy lockdown w Indiach nie musiałby zostać przedłużony. Niektóre indyjskie kanały informacyjne sporządziły nawet mapę ukazującą, jak przemieszczali się członkowie Jamaat, podróżujący do różnych części kraju. Oznaczano ich czerwonymi znacznikami, redukując ich do podmiotów zagrażających reszcie społeczeństwa.

Dnia 8 kwietnia Navika Kumar z Times Now poprowadziła program „Tablighi wciąż nienamierzone, czy nadszedł czas, aby wnieść oskarżenie o morderstwo?” i użyła względem konwencji określenia „tykająca bomba zegarowa Tablighi”⁸²¹. Innym przykładem retoryki korona džihadu w mediach konwencjonalnych był program zatytułowany „Czy Tablighi Jamaat umyślnie sabotuje Indie?” wyemitowany przez popularną w Indiach telewizję Times Now⁸²². Była w nim mowa o 25% pozytywnych przypadków koronawirusa w Indiach przypisanych Tablighi, o łamaniu prawa przez członków zjazdu religijnego oraz ignorowaniu prośb premiera Narendry Modiego. Padły w nim także oskarżenia o „buntowniczość członków Tablighi Jamaat, za którą Indie płacą wysoką cenę”⁸²³. Gospodarz programu Rahul Shivshankar poinformował o „przerazających doniesieniach, że członkowie zgromadzenia odmawiają zachowania dystansu społecznego”, „plują, znęcają się i biją wojowników pierwszej linii (pracowników służby medycznej przyp. aut.), którzy się nimi zajmują”⁸²⁴.

⁸²⁰ Tłumaczenie własne z oryginalnego tekstu w języku hindi.

⁸²¹ Tablighi still remains untraced, Is it time to file a murder charge? | The Newshour Debate, YouTube, 8 IV 2020, [dostęp: 15 IV 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=SICRg-96OmU>>.

⁸²² Times Now jest często wymieniane jako wiodące anglojęzyczne medium informacyjne w Indiach - Leading English news television channels across India in week 10 of 2022, by weekly viewership, [dostęp: 10 VI 2023]: <<https://www.statista.com/statistics/1004479/india-top-television-english-news-channels-by-impressions/>>; Best News Channels in India (English & Hindi) 2023, 29 VII 2022, [dostęp: 10 VI 2023]: <<https://blog.talkcharge.com/best-news-channels-in-india/>>.

⁸²³ Has Jamaat willfully defied Janta curfew? | India Upfront, 2 IV 2020, [dostęp: 15 IV 2021]: <<https://www.youtube.com/watch?v=ZovcLa-cWzI>>.

⁸²⁴ *Is Tablighi Jamaat willfully sabotaging India?* | *Nation Wants To Know*, Times Now TV, 2 IV 2020, [dostęp: 10 VI 2023]: <https://www.timesnownews.com/videos/times-now/shows/is-tablighi-jamaat-willfully-sabotaging-india-nation-wants-to-know/57473?utm_source=googlenewstand&utm_medium=referral&utm_campaign=ovvideo>.

Ilustracja nr 41: Wybrane nagłówki z programu „Is Tablighi Jamaat wilfully sabotaging India” wyemitowanego w kwietniu 2020 r., Times Now, YouTube, [dostęp: 10 VI 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=ZovcLa-cWzI>>.

W dalszej części programu pojawiły się oskarżenia o „lekceważenie ogólnokrajowej blokady i zarażenie setek ludzi”, a także odmowę poddania się testom czy kwarantannie: „nawet w obiektach objętych kwarantanną zbierają się razem na modlitwy”. Goście programu wezwali do „ukarania Tablighis⁸²⁵”. Podczas wywiadów z panelistami, pojawiło się wiele kontrowersyjnych pytań, np. „czy Jamaat zagraża Indiom?” lub „czy Jamaat sabotuje Indie?”. W trakcie programu paneliści obarczyli muzułmanów odpowiedzialnością za wzrost liczby zachorowań, przypisując im złe intencje i celowość działań. Na przykład rzecznik BJP Narendra Taneja, zwracając się do Huzaify Amira Rashdiego z partii Rashtriya Ulama Council stwierdził: „na waszym kanale pojawia się pan Maulana⁸²⁶ i komunalizuje całą sprawę (uprawia politykę komunalizmu przyp. aut.). Właśnie na tym polega problem, że tacy ludzie pojawiają się w telewizji, dzielą społeczeństwo, realizując przy tym swój program polityczny (...) Muszą przeprosić naród za to, co zrobili”. Inna panelistka, profesor Uniwersytetu Delhijskiego Geeta Bhatt komentowała zachowanie społeczności w ten sposób: „cały naród próbuje współpracować, oprócz pewnej grupy ludzi”. Czy oni są w ogóle obywatelami tego kraju, skoro

⁸²⁵ Uczestnicy zgromadzenia religijnego Tablighi Jamaat w marcu 2020 r. w Nowym Delhi.

⁸²⁶ *Mawlānā* to tytuł, używany m.in. na subkontynencie indyjskim, poprzedzający imię szanowanych przywódców religijnych i uczonych muzułmańskich.

wychodzą z meczetu i pluja na drogi?”. W programie pojawiło się wiele oskarżeń pod adresem członków kongregacji Tablighi Jamaat, nie przedstawiono jednak dowodów potwierdzających ich prawdziwość.

Emisja programu „Czy Tablighi Jamaat umyślnie sabotuje Indie?” spotkała się z falą krytyki ze strony opozycji i organizacji pozarządowych. Kampania przeciwko mowie nienawiści (ang. The Campaign Against Hate Speech) złożyła skargę⁸²⁷ przeciwko stacji telewizyjnej Times Now, zarzucając jej naruszenie kodeksu etyki dziennikarskiej. W treści skargi skarżący potępiają szerzenie nienawiści wobec określonej społeczności oraz za naruszenie kodeksów programowych i reklamowych określonych w przepisach dotyczących sieci telewizyjnej kablowej z 1994 r.⁸²⁸.

Rozpatrzywszy skargę, News Broadcasting Standards Authority (NBSA) nałożył na telewizję Times Now wotum nieufności za emisję programu „Czy Tablighi Jamaat umyślnie sabotuje Indie?”. W toku śledztwa NBSA stwierdziła, że program emitowany przez nadawcę naruszał podstawowe zasady Kodeksu Etyki i Samoregulacji dotyczące „bezstronności i obiektywizmu w relacjonowaniu”⁸²⁹. NBSA rekomenduje nadawcy, aby paneliści zapraszani do studia byli informowani o Kodeksie Etyki i Wytycznych przed debatą, tak aby wyeliminować ryzyko głoszenia prowokacyjnych treści w programie. Nadawca powinien również zachować ostrożność przy wyborze panelistów i starać się unikać osób, które reprezentują skrajne poglądy⁸³⁰.

Z analizy zgromadzonych przez autorkę materiałów medialnych jednoznacznie wynika, że winą za rozprzestrzenienie pandemii COVID-19 w Indiach i narastające trudności w jej opanowaniu zostali w dużej mierze obarczeni indyjscy muzułmanie. Temat korona dżihadu był wykorzystywany medialnie i pojawiał się regularnie w większości prawicowych mediów elektronicznych na okładkach bądź na pierwszych stronach gazet. Powstawały specjalne wydania wiadomości telewizyjnych koncentrujące się na zagrożeniu tzw. korona dżihadem. Gros przeanalizowanych przez autorkę materiałów prasowych i telewizyjnych potwierdza

⁸²⁷ News Broadcasting Standards Authority Order No. 103 (2021), [dostęp: 15 VI 2020]: <https://www.nbdanewdelhi.com/assets/uploads/pdf/105_ORDER_NO_103_DT_16_6_21.pdf>

⁸²⁸ News Broadcasting Standards Authority Order No. 103 (2021), s. 2-4, [dostęp: 15 VI 2020]: <https://www.nbdanewdelhi.com/assets/uploads/pdf/105_ORDER_NO_103_DT_16_6_21.pdf>

⁸²⁹ News Broadcasting Standards Authority Order No. 103 (2021), s. 28, [dostęp: 15 VI 2020]: <https://www.nbdanewdelhi.com/assets/uploads/pdf/105_ORDER_NO_103_DT_16_6_21.pdf>

⁸³⁰ News Broadcasting Standards Authority Order No. 103 (2021), s. 28-29, [dostęp: 15 VI 2020]: <https://www.nbdanewdelhi.com/assets/uploads/pdf/105_ORDER_NO_103_DT_16_6_21.pdf>

hipotezę, że teoria korona dżihadu była obecna w obiegu medialnym i odgrywała istotną rolę w kreowaniu zagrożenia i kształtowaniu się przekonań opinii publicznej na ten temat.

3.3.11 Media społecznościowe

W niniejszym podrozdziale autorka analizuje dyskurs antymuzułmański w wybranych mediach społecznościowych wyrażony treściami wizualnymi (komiks, rysunek satyryczny, [mem](#)), który przyczynił się do rozpowszechnienia teorii o korona dżihadzie w Indiach i wzmocnił dotychczasowy przekaz wybranych polityków głoszących powyższą teorię spiskową.

Nauka jest zgodna co do faktu, że media społecznościowe i cyfrowe wzmacniają i przyspieszają rozpowszechnianie dezinformacji, zapewniając narzędzia propagandy na niespotykaną dotąd skalę⁸³¹. Podczas pandemii wirusa SARS-CoV-2 w 2020 roku oprócz mediów tradycyjnych istotną rolę w szerzeniu dezinformacji odegrały Internet i media społecznościowe, wkrótce stając się jedną z głównych platform jej proliferacji. W Indiach przybrało to formę nasilającego się dyskursu antymuzułmańskiego i powstających na jego kanwie teorii spiskowych. W uwiarygadnianiu spisku o korona dżihadzie wzięli udział nie tylko aktorzy polityczni, prawicowe organizacje głoszące hindutwę, indyjscy celebryci i inne osoby publiczne, ale także media tradycyjne i cyfrowe (ze szczególnym uwzględnieniem mediów społecznościowych). Kampania ta miała miejsce głównie za pośrednictwem aplikacji Twitter, Facebook i WhatsApp, ale rosnący i niepokojący zasięg odnotowano także w aplikacji TikTok, chińskiej aplikacji do krótkich filmów wideo, która została zakazana w Indiach w czerwcu 2020 roku⁸³². W tym miejscu warto podkreślić, że obecnie Indie są jednym z największych rynków dla kilku mediów społecznościowych i firm komunikacyjnych z 340 milionami użytkowników

⁸³¹ A. De Angelis, C. E. Farhart, E. Merkley, D. A. Stecula (red.), *Political Misinformation in the Digital Age During a Pandemic: Partisanship, Propaganda, and Democratic Decision-Making*, Lausanne: Frontiers Media SA 2022, [dostęp: 29 VI 2023]: <<https://deangelisa.github.io/publication/2022-politicalMisinformation>>

⁸³² Government Bans 59 mobile apps which are prejudicial to sovereignty and integrity of India, defence of India, security of state and public order [online], 29 VI 2020 [dostęp: 30 VI 2020]: <<https://pib.gov.in/PressReleaseDetailm.aspx?PRID=1635206#>>.

WhatsApp (2019)⁸³³, 290 milionami zarejestrowanych na Facebooku (2021)⁸³⁴ i ponad 17,5 milionami kont na Twitterze (2021)⁸³⁵.

Dzień 30 marca 2020 roku był z punktu widzenia szerzącej się antymuzułmańskiej dezinformacji w Indiach momentem przełomowym oraz symbolicznym początkiem teorii spiskowej o korona dżihadzie⁸³⁶. Od tego momentu obserwujemy gigantyczny wzrost fake newsów w indyjskich mediach społecznościowych, które łączyły indyjskich muzułmanów z pandemią SARS-CoV-2. Analizując treści dotyczące korona dżihadu umieszczane w mediach społecznościowych uwagę autorki zwróciły niepowiązane lub zmanipulowane filmy indyjskich muzułmanów rzekomo plujących na policję i służby medyczne, zatruwających żywność przed jej sprzedażą i ostentacyjnie ignorujących wytyczne dotyczące blokady. Według Media Scanner, platformy weryfikującej fakty, co najmniej 69 fałszywych filmów zostało wykorzystanych przeciwko społeczności muzułmańskiej w Indiach⁸³⁷. W kwietniu 2020 roku inna organizacja weryfikująca informacje medialne w Indiach zdemaskowała najpopularniejsze antymuzułmańskie fake newsy udostępniane w mediach społecznościowych w okresie 30 III-29 IV 2020 roku. Przeanalizowane przez Alt News materiały audiowizualne również w znakomitej większości dotyczyły muzułmanów zanieczyszczających swoją śliną żywność, naczynia czy banknoty w celu zarażenia hinduistów wirusem SARS-CoV-2⁸³⁸.

W tym samym czasie hasztag „Coronajihad” osiągnął apogeum swojej popularności na indyjskim Twitterze. Hasztag ten to tylko jeden z wielu przykładów islamofobicznego dyskursu w sieci. Na potrzeby niniejszej pracy autorka zamieszcza wybrane hasztagi, które cieszyły się największą popularnością wśród internautów w okresie marzec-kwiecień 2020 roku (ilustracja nr 42)

⁸³³ *WhatsApp MAUs by country, millions* [online], IX 2019, [dostęp: 15 VI 2020]: <https://www.businessofapps.com/data/whatsapp-statistics/>.

⁸³⁴ *Countries with the most Facebook users 2021* [online], 9 II 2021 [dostęp: 15 IV 2021]: <https://www.statista.com/statistics/268136/top-15-countries-based-on-number-of-facebook-users/>.

⁸³⁵ *Countries with the most Twitter users 2021* [online], [dostęp: 15 IV 2021]: <https://www.statista.com/statistics/242606/number-of-active-twitter-users-in-selected-countries/>.

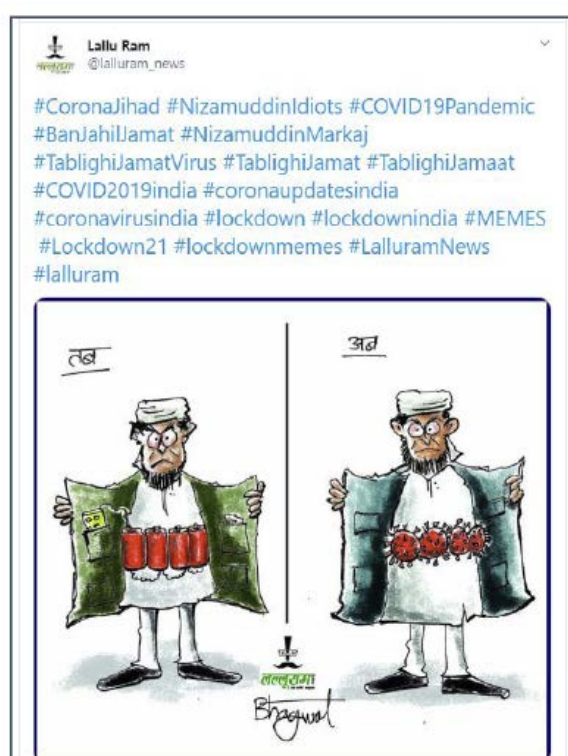
⁸³⁶ R. Jain, Article14, *Covid-19: How fake news and modi government messaging fuelled india's latest spiral of islamophobia*, Scroll.in, 21 IV 2020, [dostęp: 30 VI]: <<https://scroll.in/article/959806/covid-19-how-fake-news-and-modi-government-messaging-fuelled-indias-latest-spiral-of-islamophobia>>.

⁸³⁷ *Fake Alert: Long List of Islamophobic fake news which is going viral during Coronavirus Pandemic* [online], 16 V 2020 [dostęp: 15 IV 2021]: <<https://mediascanner.in/fake-alert-long-list-of-islamophobic-fake-news-which-is-going-viral-during-coronavirus-pandemic/>>.

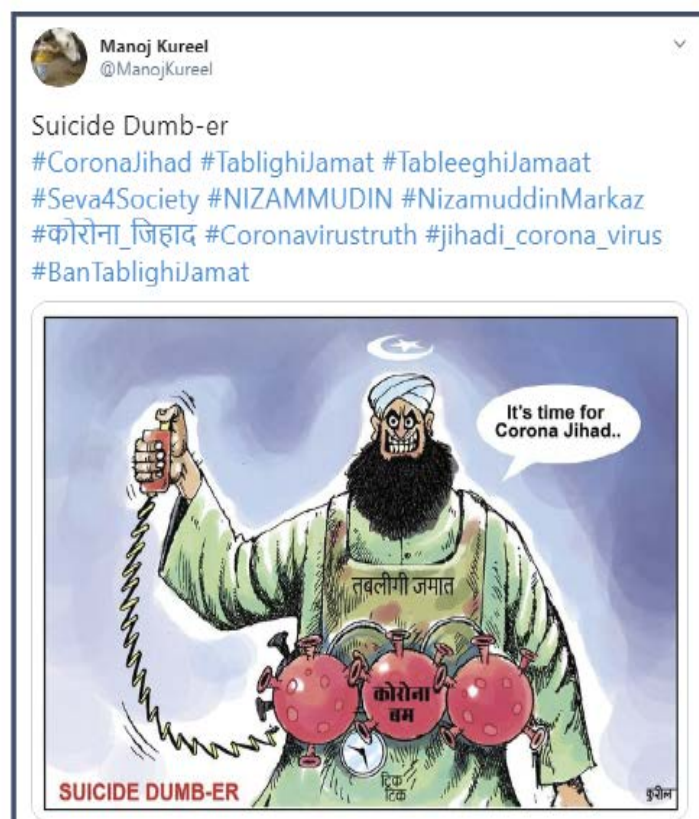
⁸³⁸ Lista 29 przykładów najpopularniejszych antymuzułmańskich fake newsów opublikowanych w mediach społecznościowych w okresie 30 III-29 IV 2020 roku, przeanalizowanych i obalonych przez Alt News. Źródło: Table A1: Fake News with „Muslim” in the Title or Abstract [w:] S. S. Abraham, G. Lanzara, S. Lazzaroni, P. Masella, M. Squicciarini, *The Spatial Drivers of Discrimination: Evidence from Anti-Muslim Fake News in India*, 11 I 2023, Quaderni - Working Paper DSE N° 1180, s. 42, [dostęp: 29 VI 2023]: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4326838>.

3.3.12 Analiza materiałów graficznych

Autorka rozprawy dotarła do przytłaczającej liczby przykładów islamofobicznych hashtagów i treści wizualnych łączących muzułmanów indyjskich z pandemią wirusa SARS-CoV-2. Nie wszystkie z nich udało się uwzględnić w niniejszej rozprawie. Poniżej znajduje się reprezentatywna próbka przeanalizowanego przez autorkę materiału graficznego dotyczącego tzw. korona dżihadu (obrazki satyryczne, memy i komiksy), które osiągnęły wysoki stopień oglądalności i udostępnień w mediach społecznościowych.

Ilustracja nr 44: Powyższy rysunek satyryczny sugeruje, że wcześniej muzułmańscy terroryści używali bomb, teraz zaś używają pandemii COVID-19 [w:] L. Murthy, *The Contagion of Hate in India*, s. 7, [dostęp: 11 VI 2023]: <https://www.apc.org/sites/default/files/APC_Hate_Speech_V10_0.pdf>.

Ilustracja nr 45: Karykatura przedstawia zamachowca-samobójcę. Na jego kamizelce widnieje napis „Tablighi Jamaat”. Jedna z bomb, którą ma rozbroić nosi nazwę „Corona Bomb” [w:] L. Murthy, *The Contagion of Hate in India*, Association for Progressive Communications, s. 4, [dostęp: 11 VI 2023]: <https://www.apc.org/sites/default/files/APC_Hate_Speech_V10_0.pdf>.

Ilustracja nr 46: Post zatytułowany *Covid 786* opublikowany na profilu M. Kureela na Facebooku, 7 IV 2020, [w:] Equality Labs 2020 report, s. 27, [dostęp: 11 VI 2023]: <https://www.equalitylabs.org/s/CORONAJIHAD_EqualityLabs_Report2020.pdf>.

Powyższy obraz przedstawia karykaturę muzułmanina z brodą przypominającą ośmiornicę, który opanowuje Indie i rozprzestrzenia wirusa. Nagłówek brzmi: „Tablighi Jamaat podwaja koronę”. Hasło „COVID 786” to kryptonim teorii spiskowej łączącej muzułmanów z COVID-19. Liczba 786 symbolizuje basmalę⁸³⁹ i cieszy się wysoką popularnością na subkontynencie indyjskim. W erze mediów społecznościowych i memów liczba ta jest często używana w dyskursie islamofobicznym w Indiach. Ma jednak charakter utajony i z początku była trudna do wykrycia przez algorytmy sztucznej inteligencji. Ten sam motyw został wykorzystany w antysemickiej karykaturze nazistowskiego rysownika Josefa Planka w 1938 roku⁸⁴⁰.

⁸³⁹ Bi-ismi Allāhi Ar-Rahmāni Ar-Rahīm to fraza otwierająca prawie każdą surę w Koranie.

⁸⁴⁰ Antysemicka kreskówka Seppla (Josef Plank) - ośmiornica z gwiazdą Dawida na głowie, której macki obejmują kulę ziemską, 1938, [dostęp: 27 VII]: <<https://collections.ushmm.org/search/catalog/pa4913>>.

Ilustracja nr 47: Post na platformie X (dawniej Twitter) zatytułowany *corona bomb* promujący tzw. korona dżihad [w:] T. Soundararajan, A. Kumar, P. Nair, J. Greely, Equality Labs, 2020, [dostęp: 11 VI 2023]: <https://static1.squarespace.com/static/58347d04beba9bb1e66df84c/t/5ed86655611dc04dc4c48e7f/1591240284877/CORONAJIHAD_EqualityLabs_Report2020.pdf>.

Powyższa karykatura prezentuje, jak muzułmanin zamienia się w „koronawirusową bombę”. Hasztagi towarzyszące grafice sugerują związek ze zgromadzeniem Tablighi Jamaat w Nizamuddin Markaz w Nowym Delhi.

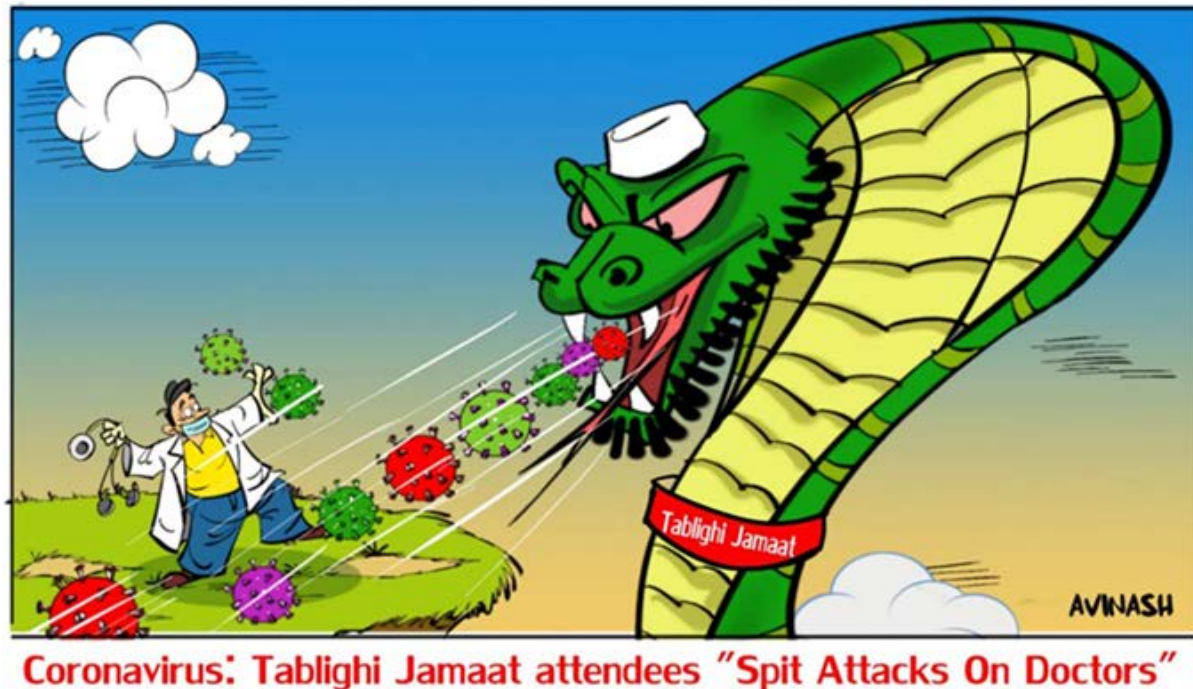

Ilustracja nr 48: Post *Time to wake up*, opublikowany profilu A. Mishry na platformie X (dawniej Twitter), 31 III 2020, [w:] Equality Labs 2020 report, s. 28, [dostęp: 11 VI 2023]: <https://www.equalitylabs.org/s/CORONAJIHAD_EqualityLabs_Report2020.pdf>.

Na ilustracji nr 48 widnieje urwisko reprezentujące Indie i hinduistę z głową zakopaną w piasku z napisem „sekularyzm” nieopodal przepaści. Symbole religijne widoczne na piasku reprezentują wypierane przez islam religie: (od lewej do prawej) hinduizm, dżinizm, sikhizm i buddyzm. Islam symbolizowany jest przez kolor zielony, a także przez szereg muzułmańskich mężczyzn, z których każdy uosabia inną formę dżihadu: dżihad populacyjny, miłosny, medialny, dżihad ziemi, a także korona dżihad. Mężczyźni reprezentujący korona dżihad i dżihad populacyjny występują w tradycyjnych dla subkontynentu indyjskiego strojach muzułmańskich (topi, salwar kamiz) i noszą brodę, zaś muzułmanie reprezentujący dżihad medialny i miłosny są ubrani w zachodnie stroje (garnitur i okulary przeciwsłoneczne symbolizujące zamożność i wyższy status społeczny). Postać reprezentująca miłosny dżihad jest przedstawiona jako młody, nowocześnie ubrany mężczyzna (czapka z daszkiem, dżinsy, krótki zarost, okulary przeciwsłoneczne i koszulka ze znakiem serca).

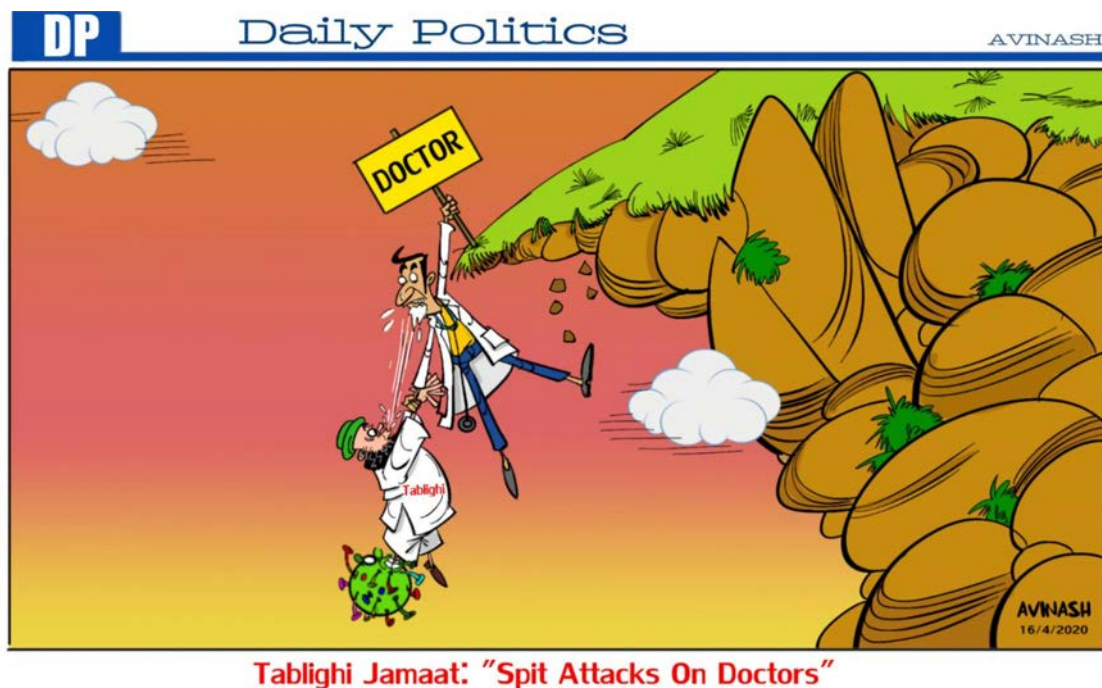

Ilustracja nr 49: Muzułmańscy wyznawcy wchodzą do meczetu i wychodzą z niego z wirusem zastępującym ich głowy [w:] A. Baishya, *Hate in the Time of the Virus: Covid-19, Fake News, and Islamophobia in India*, Items. Insights from the Social Sciences, [dostęp: 27 VII 2023]: <<https://items.ssrc.org/covid-19-and-the-social-sciences/covid-19-fieldnotes/hate-in-the-time-of-the-virus-covid-19-fake-news-and-islamophobia-in-india/>>.

Ilustracja nr 50: Grafika przedstawiaj *Coronavirus: Tablighi Jamaat attendees "Spit Attacks on Doctors"* [w:] M. Sen, *Corona-Jihad Memes: The Shifting Iconology of Islamophobia from Hindu Nationalists*, Journal of Religion, Media and Digital Culture, t. 11, nr 3, 2022, [dostęp: 11 VI 2023]: <<https://doi.org/10.1163/21659214-bja10061>>.

Ponadto strategie inności w szerszej ikonologii memów koronawirusa i dżihadu wykorzystują nie-ludzi - zwłaszcza gady - do reprezentowania muzułmanów. Oprócz ogólnego poczucia strachu i "przerażenia" wokół gadów, węże, kameleony i aligatory pojawiają się w kilku narracjach religijnych i ludowych jako wcielenie zła lub jako niegodni zaufania i mogący zdradzić zaufanie. Ponadto języki południowoazjatyckie są pełne popularnych powiedzeń o gadach. Na przykład, obraz węża jako niezdolnego do wdzięczności i zaufania pojawia się w hindi/urdu jako „wąż w rękawie” (bycie zdradzonym przez zaufaną osobę) lub „hodowanie węża” (popelnienie błędu polegającego na opiekowaniu się złośliwą osobą bez wdzięczności⁸⁴¹). Możliwe, że obraz muzułmanina jako węża jest echem uporczywego mitu o naiwnym, dobrodusznym hindusie, który zaufał zdradzieckiemu muzułmaninowi. Skojarzenie jadu, niebezpieczeństwa, zdrady i podstępności sprawiło, że wąż stał się silnym symbolem memów związanych z dżihadem. Powyższa grafika przedstawia muzułmańskiego węża plującego jadem na lekarza. Plucie jadem jest porównywane do fałszywych zarzutów, jakoby muzułmanie pluli na personel medyczny, kichali, wylewali mocz i celowo rozprzestrzeniaли płyny ustrojowe, gdy zdali sobie sprawę, że zarazili się COVID-19.

Ilustracja nr 51: Grafika zatytułowana *Tablighi Jamaat: "Spit Attacks On Doctors"*, 16 IV 2020, [dostęp: 11 VI 2023]: <<https://www.facebook.com/Avinashcartoonist/photos/a.386337708374219/1105912376416745/>>.

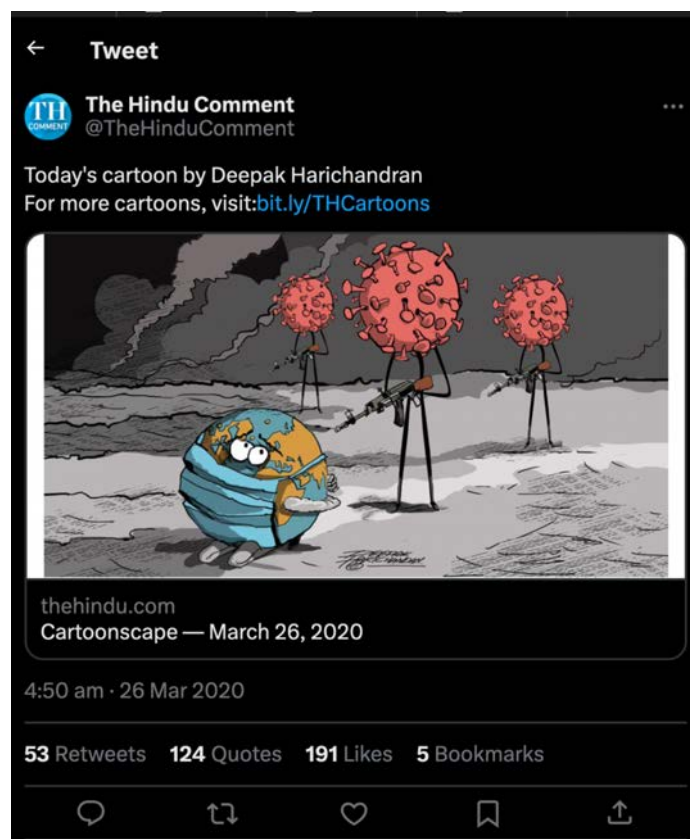
⁸⁴¹ W języku polskim występuje podobny frazeologizm mianowicie „hodować żmiję na własnym łonie”.

Ilustracja nr 52: Antymuzułmańska karykatura autorstwa D. Harichandrana, przedstawiająca wirusa ubranego w garnitur Pathani [w:] S. Z. Hussain, *The Hindu Publishes Cartoon Showing Coronavirus in Muslim Attire, Takes It Down After Backlash*, 26 III 2020, [dostęp: 11 VI 2023]: <<https://thecognate.com/the-hindu-publishes-cartoon-showing-coronavirus-in-muslim-attire-takes-it-down-after-backlash/>>.

Karykatura autorstwa redaktora National Design Deepaka Harichandrana przedstawia uzbrojonego wirusa ubranego w garnitur Pathani⁸⁴². Postać mająca przypominać muzułmanina celuje w planetę Ziemię z karabinu AK 47.

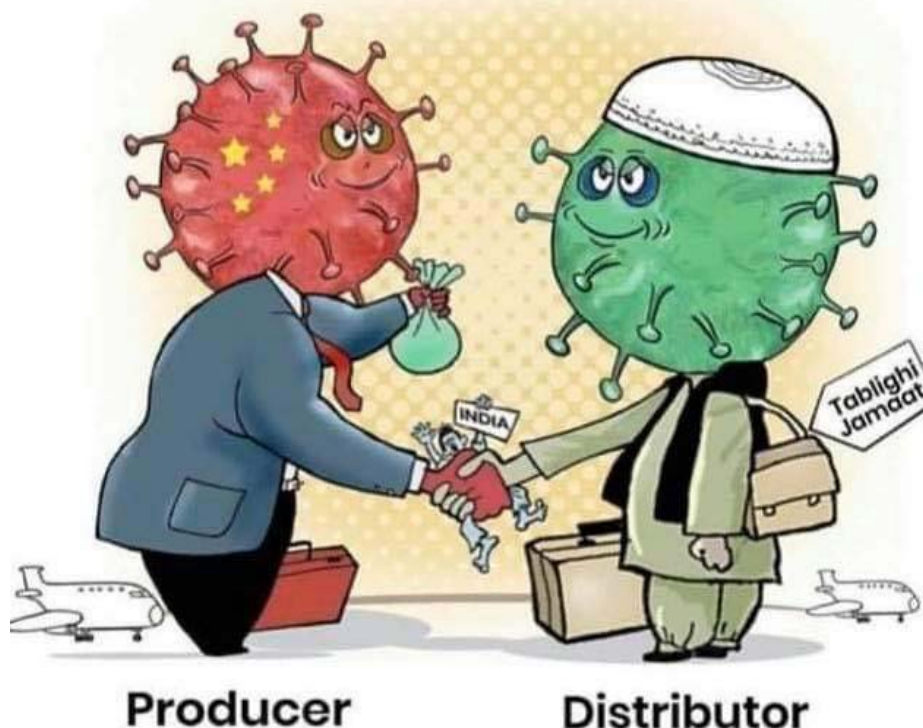
⁸⁴² Tradycyjny strój noszony przez muzułmanów w Afganistanie i na subkontynencie indyjskim.

Ilustracja nr 53: Zmodyfikowana karykatura [w:] Cartoonscape, The Hindu, 26 III 2020, [dostęp: 11 VI 2023]: <<https://www.thehindu.com/opinion/cartoon/cartoonscape-march-26-2020/article31167023.ece>>.

W obliczu fali krytyki i oskarżeń o islamofobię, dziennik the Hindu wycofał z karykatury muzułmańskie elementy stroju i wyraził ubolewanie w związku z „wyrządzoną krzywdą”.

Coronavirus Deal

Ilustracja nr 54: [Mem](#) przedstawiający Chiny jako producenta koronawirusa, a muzułmanów jako jego roznosicieli [w:] L. Murthy, *The Contagion of Hate in India*, Association for Progressive Communications, s. 10, [dostęp: 11 VI 2023]: <https://www.apc.org/sites/default/files/APC_Hate_Speech_V10_0.pdf>.

Narrację o korona dżihadzie świetnie ilustruje [mem](#) przedstawiający Chiny jako producenta wirusa, a muzułmanów jako jego roznosicieli⁸⁴³ rozpowszechniany przez grupy związane z hindutwą (ilustracja nr 54). W tym przypadku muzułmanie nie tylko zostali oskarżeni o szerzenie pandemii, ale także o sojusz z egzystencjalnym wrogiem Indii, Chinami.

⁸⁴³ L. Murthy, *The Contagion of Hate In India*, p. 10 [online], XI 2020 [dostęp: 15 VI 2020]: <https://www.apc.org/sites/default/files/APC_Hate_Speech_V10_0.pdf>.

Ilustracja nr 55: Nazistowski plakat propagandowy z okupowanej Polski z 1941 r. obwiniający Żydów za rozprzestrzenianie się wszy zestawiony z antymuzułmańską karykaturą „Go Corona Go”, Amerykańskie Muzeum Holokaustu, [dostęp: 11 VI 2023]: <www.performindia.com>.

Nazistowski plakat propagandowy z okupowanej Polski z 1941 r. obwiniający Żydów za rozprzestrzenianie się wszy zestawiony z karykaturą „Go Corona Go” przedstawiającą koronawirusa na ramionach muzułmańskiego mężczyzny, z którym konfrontuje się Narendra Modi. C. J. Werleman wskazuje na podobieństwo między kampanią tzw. korona dżihadu w Indiach a nazistowską propagandą z lat 40. porównującą Żydów do wszy i obwiniającą ich o rozprzestrzenianie tyfusu⁸⁴⁴. Podobieństwo wizualnych przedstawień wroga jest jeszcze bardziej uderzające⁸⁴⁵.

Zgromadzony materiał badawczy dowodzi, że odpowiedzialnością za COVID-19 w Indiach zostali obarczeni indyjscy muzułmanie, działający samodzielnie lub wspólnie z innymi aktorami, np. Chinami. Zdecydowana większość danych wskazuje na przypisywanie im

⁸⁴⁴ C. J. Werleman, *Yesterday, Jews were demonised for spreading disease. Today, it's Muslims*, [dostęp: 14 VI 2023]: <<https://www.trtworld.com/opinion/yesterday-jews-were-demonised-for-spreading-disease-today-it-s-muslims-35395>>.

⁸⁴⁵ S. Varadaraja, *For the BJP, the Muslim is Not Just the Message, It is the Only Message*, 22 II 2022, [dostęp: 14 VI 2023]: <<https://thewire.in/communalism/for-the-bjp-the-muslim-is-not-just-the-message-but-the-only-message>>.

celowości działań i złych intencji. Gros zgromadzonych przez autorkę materiałów z mediów społecznościowych dotyczyła teorii tzw. korona dżihadu i zawierała powtarzające się motywy takie jak zamach terrorystyczny, bomba czy rozprzestrzenianie wirusa poprzez płyny ustrojowe lub drogą kropelkową (np. kichanie czy plucie na ludzi, przedmioty czy żywność w celu ich zainfekowania). Ponad połowa przeanalizowanych materiałów graficznych i audiowizualnych zawierała motyw negatywnego stereotypu muzułmanina-terrorysty.

Chociaż żadnemu z członków tej organizacji oficjalnie nie udowodniono udziału w spisku, a dowody na korona dżihad okazały się spreparowane lub wprost fałszywe⁸⁴⁶, Tablighi Jamaat i indyjscy muzułmanie zostali obarczeni zbiorową odpowiedzialnością za śmierć tysięcy Indusów. Odkrycie to na drodze społecznego samosądu, poza oficjalnym wymiarem sprawiedliwości. Ma to poważne implikacje w postaci szkód społeczno-politycznych i wizerunkowych oraz trwały spadek zaufania do mniejszości muzułmańskiej w Indiach, ale nie tylko. Mechanizm spisku i kozła ofiarnego dotknął także inne społeczności i podsycił niechęć wobec Chińczyków, Żydów, Afrykanów, muzułmanów, uchodźców i mniejszości na całym świecie.

Antymuzułmańskie fobie, których podstawy były systematycznie obalane przez ekspertów, nie traciły na znaczeniu z kilku powodów. Po pierwsze, przez wiele tygodni utrzymywały się w czołówce dyskursu medialnego, elektryzując opinię publiczną. Nie znikwały z nagłówków wiodących serwisów informacyjnych⁸⁴⁷ oraz były tematem licznych programów i reportaży telewizyjnych w indyjskich mediach⁸⁴⁸. Sąd Najwyższy w Mumbaju określił udział telewizji i mediów drukowanych w tej narracji jako nieuzasadnioną propagandę skierowaną przeciwko członkom Tablighi Jamaat⁸⁴⁹. Po drugie, półprawdy, fake newsy i teorie spiskowe łączące indyjskich muzułmanów z pandemią były intensywnie rozpowszechniane w mediach społecznościowych przez osoby publiczne (polityków, celebrytów i społeczne autorytety), co mogło istotnie wpłynąć na ich zasięg i wiarygodność. W obliczu pandemii antymuzułmańska retoryka w wykonaniu polityków partii rządzącej niewątpliwie dodała wiarygodności teorii tzw. korona dżihadu w Indiach. Narracja polityków obejmowała zarówno obwinianie

⁸⁴⁶ A. Baishya, *op. cit.*

⁸⁴⁷ V. Inamdar, P. George, *The Indian Media is Blaming Muslims for the Coronavirus Pandemic*, 16 XI 2020, 13 IV 2020 [dostęp: 23 VI 2023]:

<<https://publicseminar.org/essays/the-indian-media-is-blaming-muslims-for-the-coronavirus-pandemic/>>

⁸⁴⁸ S. Bajpai, *Tablighi Jamaat brought out Republic, Zee and Times Now's fangs that Covid-19 had withdrawn*, 2 IV 2020, [dostęp: 11 VI 2023]: <<https://theprint.in/opinion/telescope/tablighi-jamaat-brought-out-republic-zee-and-times-now-fangs/393492/>>.

⁸⁴⁹ In The High Court At Bombay Appellate Side, Bench At Aurangabad, [dostęp: 11 VI 2023]: <https://www.livelaw.in/pdf_upload/pdf_upload-380282.pdf>.

mniejszości muzułmańskiej o celowe rozpętanie pandemii, jak i apele o dystans społeczny i powstrzymanie się od jakiejkolwiek interakcji z muzułmanami. Dotyczyło to także ekonomicznego bojkotu muzułmańskiego biznesu, co Shrabonti Bagchi określił banalnym, choć niebezpiecznym trendem (...) rosnącej nieufności wobec muzułmanów⁸⁵⁰. Twierdzenia indyjskich polityków, że jakakolwiek interakcja z muzułmaninem jest ryzykowna i może narazić na zakażenie wirusem, zostały wzmocnione przez szerokie oddziaływanie mediów społecznościowych, z których chętnie korzystają indyjscy politycy. W konsekwencji wielu hindusów nadal wierzy, że muzułmanie celowo rozprzestrzeniali koronawirusa, „aby prowadzić świętą wojnę przeciwko większości hinduskiej”⁸⁵¹.

Artykuły prasowe i posty w mediach społecznościowych zawierające antymuzułmańskie tezy były udostępniane na masową skalę, generując w rezultacie zbiorową islamofobię. Pandemia i towarzyszące jej teorie spiskowe zaostriżyły stygmatyzację oraz profilowanie religijne. Według badania przeprowadzonego w 12 indyjskich stanach w 2020 roku 84% muzułmanów było bardziej narażonych na utratę pracy, w porównaniu z 66% hinduistów i 56% pozostałych grup religijnych w Indiach⁸⁵². Te same badania dowodzą, że miejscy muzułmanie byli w znacznie gorszej sytuacji, jeśli chodzi zarówno o zatrudnienie, jak i bezpieczeństwo żywnościowe⁸⁵³. Wnioski te są zgodne z ustaleniami badaczy z 2017 roku, którzy potwierdzili wyższy poziom ubóstwa i wrażliwość ekonomiczną muzułmanów w Indiach⁸⁵⁴. Samira S. Abraham, Gianandrea Lanzara, Sara Lazzaroni, Paolo Masella i Mara Squicciarini sugerują, że kryzysy takie jak pandemia mogą istotnie zwiększać poziom dyskryminacji w kraju poprzez rozprzestrzenianie się fałszywych wiadomości przeciwko mniejszościom w mediach społecznościowych. Jest to szczególnie istotne w przypadku trwałych przekonań dotyczących roli mniejszości jako potencjalnego zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego i dobrobytu tak jak ma to miejsce w Indiach⁸⁵⁵. Zjawisko to

⁸⁵⁰ S. Bagchi, *The religion of business* [online], 13 IV 2020 [dostęp: 20 III 2021]: <<https://www.livemint.com/mint-lounge/features/the-religion-of-business-11586495537981.html>>.

⁸⁵¹ S. Yasir, *India Is Scapegoating Muslims for the Spread of the Coronavirus* [online], 22 IV 2020 [dostęp: 29 V 2020]:

<<https://foreignpolicy.com/2020/04/22/india-muslims-coronavirus-scapegoat-modi-hindu-nationalism/>>.

⁸⁵² S. Kesar, R. Abraham, R. Lahoti, P. Nath, A. Basole, *Pandemic, informality, and vulnerability: Impact of COVID-19 on livelihoods in India*, s. 18 [online], [access: 20 III 2021]: <https://cse.azimpremjiuniversity.edu.in/wp-content/uploads/2020/06/Kesar_et_al_Pandemic_Informality_Vulnerability.pdf>.

⁸⁵³ *Ibidem*, s. 2, 21, 31.

⁸⁵⁴ P. Duraisamy, M. Duraisamy, *Social Identity and Wage Discrimination in the Indian Labour Market*, *Economic and Political Weekly*, 2017, t. LII, nr 4, s. 51-60.

⁸⁵⁵ W marcu 2020 r. liczba tweetów z antymuzułmańskimi fałszywymi wiadomościami wzrosła o 144 w Nowym Delhi w porównaniu z innymi dzielnicami. Badacze udokumentowali, że antymuzułmańska narracja dotycząca korona dżihadu była silniejsza w stolicy oraz w dzielnicach, które są jej geograficznie bliższe lub mają

autorka rozpatrywała przez pryzmat szkoły kopenhaskiej studiów nad bezpieczeństwem oraz teorii sekurytyzacji.

Według Sary Ahmed reakcje obrzydzenia dotyczą obiektów, które wydają się nam „niższe” niż podmiot lub nawet „poniżej tego podmiotu”⁸⁵⁶. W ramach myśli i działań hinduskiej prawicy muzułmanie byli regularnie przedstawiani jako obce lub odrażające obiekty - często jako dawni agresorzy, których teraz należy ujarzmić. W mediach utrwalił się ich „barbarzyński obraz ludzi biologicznie gorszych”, roznoszących śmiertelną chorobę⁸⁵⁷. Dezinformacja przeprowadzona za pomocą błędnych danych, spreparowanych dowodów czy obraźliwych memów była niezbędna, aby podtrzymać tę fałszywą narrację.

W obliczu dezinformacji w mediach Paranjy Guha Thakurta zaapelował o „większą czujność i monitorowanie” i ostrzegł przed rozpowszechniającą fałszywe informacje „armią anonimowych trolli w sieci” zawiadywanych przez partie polityczne i korporacje⁸⁵⁸. Władza polityczna ma tendencję do wykorzystywania wszelkich dostępnych kanałów komunikacji w państwie na własną korzyść. Tezę tę potwierdza Ian Peter i dodaje: „Propaganda i chęć zniekształcenia prawdy dla celów politycznych zawsze były z nami i dostosują się do każdej nowej formy mediów”⁸⁵⁹.

Negatywny wpływ narracji o korona dżihadzie na relacje hindusko-muzułmańskie w Indiach można zaobserwować na wielu polach⁸⁶⁰, ale właściwie będzie można go zbadać dopiero za kilkanaście lat. Naukowcy zgadzają się co do tego, że ludzkie rozumowanie może być potężnym narzędziem w walce z dezinformacją⁸⁶¹. Mimo to pytanie, jak sprawić, by globalne społeczeństwo weryfikowało i rozróżniało prawdę, pozostaje bez odpowiedzi.

z nią bardziej intensywne interakcje w mediach społecznościowych. Źródło: S. S. Abraham, G. Lanzara, S. Lazzaroni, P. Masella, M. Squicciarini, *The Spatial Drivers of Discrimination: Evidence From Anti-Muslim Fake News in India*, 11 I 2023, Quaderni - Working Paper DSE N° 1180, s. 1-2, [dostęp: 29 VI 2023]: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4326838>.

⁸⁵⁶ S. Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014, s. 89, [dostęp: 23 VI 2023]: <<https://edinburghuniversitypress.com/the-cultural-politics-of-emotion-772.html>>.

⁸⁵⁷ Z. Us Salam, *Inside the Tablighi Jamaat*, [dostęp: 27 VII 2023]: <<https://www.kobo.com/ww/en/ebook/inside-the-tablighi-jamaat>>.

⁸⁵⁸ *How fake news is widening social rifts in India* [online], 9 X 2017 [dostęp: 15 IV 2021]: <<https://www.dw.com/en/how-fake-news-is-widening-social-rifts-in-india/a-40875997>>.

⁸⁵⁹ *The Future of Truth and Misinformation Online* [online], 19 X 2017 [dostęp: 15 IV 2021]: <<https://www.pewresearch.org/internet/2017/10/19/the-future-of-truth-and-misinformation-online/>>.

⁸⁶⁰ Jednym z nich jest wzrost antymuzułmańskich komentarzy internautów. To zaledwie kilka przykładów z serwisu YouTube: „Każdy muzułmanin ma tylko jedną rzecz na myśli - Islamskie Państwo Indii”, „Obudź się. Tablighi przeprowadzają zaplanowane ludobójstwo”, „To jest dżihad, mam nadzieję, że wszyscy w Indiach otworzą oczy” oraz „Uczestnicy Markaz to bomby samobójcze Covid-19”. Dobrze zaplanowany spisek mułłów (...) przeciwko Indiom. Niech żyją Indie”.

⁸⁶¹ G. Pennycook, D. G. Rand, *The Psychology of Fake News*, Trends in Cognitive Sciences, t. 25, V 2021, s. 388-402 [online] [dostęp: 15 V 2021]: <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1364661321000516>>.

Zakończenie

Autorce niniejszej rozprawy udało się ustalić, co wyróżnia współczesną politykę tożsamościową Indii. Po pierwsze, jest to komponent hindusko-nacjonalistyczny. Ideologia hindutwy i Hindu Rasztry w kraju tak różnorodnym i podzielonym jak Indie spełnia funkcję narodotwórczą i ma na celu stworzenie jednej tożsamości narodowohinduskiej. Celem takiej polityki jest także homogenizacja oraz stworzenie jednolitej wersji hinduizmu. Stanowi to remedium na wewnętrzną zróżnicowaną strukturę hinduizmu. Po drugie, polityka tożsamościowa opiera się na komponencie islamofobicznym. Retoryka antymuzułmańska jest napędzana pragnieniem wewnętrznej konsolidacji zróżnicowanego w swojej naturze hinduizmu. Taka monolityzacja, wraz z koordynowanymi wysiłkami obecnego reżimu, mającymi na celu podkreślenie hinduistycznej kultury jako fundamentu Indii⁸⁶², nieuchronnie prowadzi do przyjęcia polityki majorytaryzmu⁸⁶³. W tej wizji muzułmanie i islam przedstawieni są jako zagrożenie dla hinduskiej tożsamości i jedności. Uzasadnieniem takiego stanu rzeczy jest zdaniem Anwara Alama pragmatyczna instrumentalizacja konsolidacji hinduskich głosów, a nie dążenie do likwidacji lub dyskryminacji muzułmanów⁸⁶⁴. Co więcej kumulacja kapitału politycznego, mobilizacja elektoratu hinduskiego i budowa nacjonalizmu są bardziej skuteczne w czasach kryzysu, zbiorowego poczucia historycznej krzywdy i potrzeby zadośćuczynienia ofiarom.

Współczesna polityka tożsamościowa Indii oparta jest na wyimaginowanym zagrożeniu dla hegemonii hinduskiej. Muzułmanie odgrywają w tym systemie rolę „wrogów”

⁸⁶² R. Jain, T. Lasseter, *By rewriting history, Hindu nationalists aim to assert their dominance over India*, Reuters, 6 III 2018, [dostęp: 21 VIII 2023]: <<https://www.reuters.com/investigates/special-report/india-modi-culture/>>.

⁸⁶³ A. P. Chatterji, *India in Crisis: Hindu Nationalism and the Majoritarian State*, Putney Debates 2023, 7 V 2023, [dostęp: 21 VIII 2023]: <<https://oxgs.org/2023/05/08/india-hindu-nationalism-and-the-majoritarian-state/N>>. Ghosh, *Secular India moving towards South Asia's majoritarian norm, says historian Ramachandra Guha*, 13 V 2023, [dostęp: 21 VIII 2023]: <<https://www.straitstimes.com/world/united-states/secular-india-moving-toward-south-asia-s-majoritarian-norm-historian-ramachandra-guha>>.

⁸⁶⁴ A. Alam, *India: The Struggle of Identity Politics in India*, 2018, s. 23, [dostęp: 16 VIII 2023]: <https://www.westernsydney.edu.au/__data/assets/pdf_file/0019/1435114/Professor_Anwar_Alam_The_struggle_of_identity_politics_in_India.pdf>.

zagrożających hinduskiej większości. Ta z kolei doświadcza czegoś, co w socjologii zostało określone mianem „mentalności oblężenia”⁸⁶⁵. Obliguje to hinduską większość do „mentalnej walki” w obronie status quo, tj. swojego statusu większościowego. W tym modelu indyjskiej demokracji etnicznej⁸⁶⁶ sformułowanej przez Christophe’a Jaffrelota, istnieje twardy podział na dwa obozy „my” i „oni”, a przemoc lub przyzwolenie na przemoc wobec mniejszości ulegają normalizacji, prowadząc do przemocy i dehumanizacji „wroga”. Według Taniki Sarkar systemy polityczne państwa z reguły uprzywilejowują społeczność dominującą: „We wszystkich społecznościach mnożą się stereotypy społeczne, ale znacznie większe znaczenie mają stereotypy społeczności większościowej, cieszącej się władzą państwową”⁸⁶⁷, co w krajach takich jak Indie prowadzi do rosnącej stygmatyzacji i izolacji społeczności muzułmańskiej⁸⁶⁸.

Indyjska polityka tożsamościowa jest także przykładem zarządzania konfliktem i strachem, co stanowi uniwersalne narzędzia konsolidujące elektorat i pozwalające zręcznie uprawiać politykę i wygrywać wybory.

W toku badań autorce udało się ustalić następujące fakty kluczowe dla przedmiotu badań:

- Religia odgrywa ważną rolę w społeczeństwie indyjskim.
- Hinduscy wyborcy BJP zdecydowanie częściej łączą tożsamość narodową z hinduizmem i językiem hindi, są także bardziej skłonni do popierania segregacji religijnej w Indiach.⁸⁶⁹

⁸⁶⁵ M. Sehgal, *Manufacturing a Feminized Siege Mentality: Hindu Nationalist Para-military Camps for Women in India*, *Journal of Contemporary Ethnography* 36, nr 2, 2007, s. 165-183.

⁸⁶⁶ C. Jaffrelot, *A De Facto Ethnic Democracy?: Obliterating and Targeting the Other, Hindu Vigilantes, and the Ethno-State* [in:] A. P. Chatterji, T. B. Hansen, C. Jaffrelot (red.), *Majoritarian State: How Hindu Nationalism is Changing India*, 2019, s. 41-68, [dostęp: 13 VIII 2023]: <<https://doi.org/10.1093/oso/9780190078171.003.0003>>.

⁸⁶⁷ T. Sarkar, *Love, control and punishment*, *The Indian Express*, 16 X 2014, s. 11

⁸⁶⁸ *India Events of 2022*, *World Report 2023*, Human Rights Watch, [dostęp: 20 VIII 2023]: <<https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/india>>.

⁸⁶⁹ K. Dhima, M. Golder, *Secularization Theory and Religion*, *Politics and Religion*, t. 14, nr 1, Cambridge 2020, [dostęp: 2 X 2022]: <<https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-religion/article/abs/secularization-theory-and-religion/7C26EFDB037491E784038E6FF765DF15>>.

- Kolonializm brytyjski stosował zasadę „dziel i rządź” w polityce tożsamościowej i podsycił napięcia hindusko-muzułmańskie, które w jakimś stopniu przetrwały do dziś.
- Komunalizm i sektarianizm trawią północnoindyjskie społeczeństwo.
- Polityka podziałów i zarządzanie strachem są uniwersalnymi metodami konsolidowania elektoratu także w Indiach.
- Ideologia hindutwy i Hindu Rasztry posiada antymniejszościowe, w tym antymuzułmańskie korzenie.
- celem ideologii hindutwy jest budowa tożsamości narodowej opartej na tradycji hinduizmu.
- negatywny stereotyp muzułmanina jest głęboko zakorzeniony w kulturze hinduskiej.
- W prawicowej narracji polityczno-medialnej muzułmanom przypisuje się wrogie intencje i zdradę interesów narodowych.
- Środowiska hindutwy postulują politykę opartą na rewizjonizmie (tzw. antymuzułmańska sprawiedliwość dziejowa), zadośćuczynieniu hinduskiej większości i obronie jej interesów.
- Wątek “kradzieży kobiet” przez muzułmanów i obaw o ich liczebną dominację nad hinduistami towarzyszył ideologom hindutwy od samego początku istnienia tego ruchu;
- Teoria spiskowa i plotka są narzędziami polityki.
- Wzrost liczby użytkowników Internetu i mediów społecznościowych w Indiach.
- Wzrost dezinformacji w przestrzeni publicznej (na przykładzie pandemii).
- Internet i media społecznościowe znacznie przyspieszają i wzmacniają siłę plotki czy spisku.
- W północnoindyjskich mediach prawicowych popularnością cieszą się antymuzułmańskie teorie spiskowe z dźihadem w nazwie.
- Małżeństwa mieszane są w Indiach rzadkością i nie cieszą się społeczną akceptacją.

Główny problem badawczy doktoratu dotyczył antymuzułmańskiego komponentu polityki tożsamościowej w północnych Indiach w latach 2017-2022.

W niniejszej rozprawie autorka postawiła szereg pytań badawczych, spośród których pierwszym było: Czym jest polityka tożsamościowa w kontekście Indii? Szczegółowe pytania badawcze, które zadała autorka rozprawy dotyczyły między innymi sposobów kreowania polityki tożsamościowej przez indyjskie media i polityczne środowiska hindutwy za pomocą

trzech antymuzułmańskich teorii spiskowych. Kluczowa była także weryfikacja prawdziwości badanych teorii na podstawie dostępnych materiałów naukowych. Kolejne z nich dotyczyło dyskursu antymuzułmańskiego podczas pandemii wirusa SARS-CoV-2. W rozdziale III autorka udziela odpowiedzi, jaką rolę odegrała pandemia do szerzeniu islamofobii i jak przyczyniły się do tego indyjskie media prawicowe i politycy.

Przeprowadzona analiza pozwoliła na pozytywne zweryfikowanie założonych tez badawczych, zgodnie z którymi:

1. Retoryka islamofobiczna przeniknęła do głównego nurtu indyjskiej debaty publicznej.
2. Współczesny hinduski nacjonalizm (hindutwa) wykorzystywał retorykę antymuzułmańską jako narzędzie polityki tożsamościowej w północnych Indiach.
3. Retoryka antymuzułmańska w Indiach wyraża się między innymi w szerzeniu antymuzułmańskich teorii spiskowych.
4. Środowiska związane z ideologią hindutwy, politycy BJP i indyjskie media prawicowe przyczyniły się do szerzenia antymuzułmańskich teorii spiskowych w Indiach w latach 2017-2022.

W ocenie autorki niniejszej dysertacji retoryka antymuzułmańska, raz rażąca i wyrażona wprost, innym razem zawoalowana i niebezpośrednia, była jednym z głównych narzędzi polityki tożsamościowej w północnych Indiach w latach 2017-2022. Twierdzenie, że środowisko polityczne hindutwy odegrało istotną rolę w podsycaniu islamofobii i wzbudzaniu nieufności wobec indyjskich muzułmanów, wydaje się być w pełni uprawnione. Zgodnie z zebranymi przez autorkę danymi środowiska związane z ideologią hindutwy, politycy BJP i indyjskie media uwiarygadniały, utrwały, a nawet podsycaly dyskurs na temat dżihadu populacyjnego, miłosnego, a także korona dżihadu.

Zdaniem Quassima Cassama ekstremizm sprzyja tworzeniu i popularyzowaniu teorii spiskowych⁸⁷⁰. W przypadku Indii jest to ekstremizm hinduski, który wyraża się poprzez koncepcje takie jak hindutwa czy Hindu Rasztra. W jego podstawach ideologicznych zawiera się komponent prohinduski, antymniejszościowy, a zwłaszcza antymuzułmański. Autorka pracy przeanalizowała trzy teorie spiskowe z dżihadem w nazwie pod kątem roli poszczególnych podmiotów polityczno-medialnych w ich uwiarygodnianiu i rozpowszechnianiu. Z analizy zgromadzonego materiału badawczego wynika jednoznacznie, iż środowiska hindusko-prawicowe, indyjscy politycy i prawicowe media były zaangażowane w upowszechnianie teorii spiskowych w indyjskiej przestrzeni publicznej. Przeanalizowawszy kilkaset wypowiedzi polityków partii rządzącej różnego szczebla w okresie 2017-2022 autorka zaobserwowała regularne stosowanie kilkunastu islamofobicznych sloganów dotyczących powyższych teorii spiskowych. Po drugie, zdając sobie sprawę ze szczególnej roli religii w życiu publicznym Indii autorka przeanalizowała ponad pięćdziesiąt wypowiedzi hinduistycznych przywódców duchowych sympatyzujących z partią rządzącą i/lub hinduskim nacjonalizmem. Po trzecie, autorka zbadła, w jaki sposób indyjskie media prawicowe przedstawiają mniejszość muzułmańską w kontekście wybranych teorii spiskowych z dżihadem w nazwie. Autorka dokonała analizy ponad czterdziestu programów telewizyjnych, debat i reportaży, w których tytułach pojawiło się nawiązanie do którejś z badanych teorii spiskowych. Ze zgromadzonych danych wynika, że media prawicowe wspólnie z politykami i autorytetami religijnymi brały udział w upowszechnianiu antymuzułmańskich teorii spiskowych w Indiach. Wskazuje na to nie tylko czas antenowy poświęcony badanym teoriom, ale także sposób w jaki były one prezentowane widzom.

Autorka zrealizowała także cel pracy, którym było zbadanie genezy wybranych teorii spiskowych. Dokonała także analizy dyskursu polityczno-medialnego, który umożliwił jej zidentyfikowanie podmiotów popularyzujących dżihad populacyjny i miłosnego we współczesnych Indiach, a także poznanie linii narracyjnych poszczególnych teorii. Z analizy dyskursu jednoznacznie wynika, iż obsesją jej głosicieli stała się kontrola nad kobietami i trendy demograficzne wśród wyznawców hinduizmu. Zgodnie z narracją o populacyjnym dżihadzie muzułmanie próbują przekształcić Indie w kraj muzułmański, celowo utrzymując wysoki wskaźnik przyrostu naturalnego. Obóz hindutwy i przychylne mu media stosują taktykę

⁸⁷⁰ Q. Cassam, *Conspiracy theories*, Cambridge 2019, s. 50.

zastraszania głosząc, że niekontrolowany wzrost populacji muzułmańskiej w Indiach stanowi świadomą strategię stanowiącą poważne zagrożenie dla Indii i ich pierwotnie hinduistycznego charakteru. Wykorzystywanie liczby wyznawców islamu w kraju i generowanie wokół niej lęków odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu polityki hindutwy. Często podnoszony przez środowiska hindutwy argument dotyczy wpływu konwersji religijnych na demografię Indii i nierównowagę populacyjną między większością hinduską a mniejszością muzułmańską.

Ostatnią przevalizowaną przez autorkę teorią spiskową był korona dżihad, który różni się od pozostałych przede wszystkim tym, że jest to teoria zupełnie nowa, powstała w 2020 roku, co znacznie ogranicza dostępność źródeł naukowych i opracowań. Podobnie jak wyżej wymienione teorie, korona dżihad spowodował wzrost polaryzacji i nieufności między hinduską większością a muzułmańską mniejszością. Retoryka środowisk związane z ideologią hindutwy, polityków BJP i indyjskich mediów prawicowych obejmująca bezpodstawne oskarżenia, wezwania do bojkotu muzułmańskiej części społeczeństwa było przedmiotem wnikliwych badań autorki. Jak wynika z przeglądu mediów indyjskich doprowadziło to do fali wrogości skierowanej na muzułmańskich obywateli, oskarżanych o zatrucie wody i jedzenia w celu rozprzestrzeniania wirusa. Na ulicach pojawiły się plakaty zabraniające muzułmanom wstępu do wybranych dzielnic, a w szpitalach odmawiano im pomocy medycznej na masową skalę. W rozpowszechnianiu dezinformacji i teorii tzw. korona dżihadu istotną rolę odegrali politycy i media prawicowe, których retorykę autorka analizowała w niniejszej rozprawie. Badania te objęły dyskurs środowisk hindutwy i polityków oraz opiniotwórczych indyjskich mediów prawicowych. Przegląd mediów został wzbogacony o analizę materiałów graficznych i audiowizualnych w mediach społecznościowych.

W niniejszej pracy autorka skorzystała z dorobku szkoły kopenhaskiej i koncepcji sekurytyzacji, która pozwoliła jej ująć politykę względem mniejszości muzułmańskiej w nowym świetle polityki bezpieczeństwa państwa. Analizując narrację polityczno-medialną dzisiejszych Indii autorka dostrzegła związek między wykreowanym poczuciem zagrożenia związanego z obecnością muzułmanów indyjskim a coraz częściej pojawiającym się w dyskursie politycznym potężnym argumentem bezpieczeństwa wewnętrznego kraju. Tak skonstruowane zagrożenie legitymizuje rządzących do stosowania „szczególnych środków bezpieczeństwa” i daje przyzwolenie na radykalne rozwiązanie

Argument bezpieczeństwa kraju⁸⁷¹ stanowi bowiem potężną broń w polityce, z którą trudno jest dyskutować. Sekurytyzacja zatem obdarza władzę szerszym zestawem uprawnień i może usprawiedliwiać wszelkie jej działania. Ma to miejsce we wszystkich trzech badanych teoriach spiskowych. Według Iselin Frydenlund i Eviane Leidig polityka ta odzwierciedla hinduską paranoję związaną ze słabnącą pozycją hinduistów wobec rosnącej pozycji muzułmanów⁸⁷². Taki punkt widzenia podziela John R. McLane twierdząc, że koncepcja miłosnego dżihadu wpisuje się w lansowaną przez indyjską prawicę historię o zmarginalizowanej większości hinduskiej i zagrażających jej mniejszościach⁸⁷³.

Efektem i celem sekurytyzacji miłosnego dżihadu w Indiach są m.in. zmiany legislacyjne ograniczające lub kryminalizujące małżeństwa międzywyznaniowe. W 2020 roku na skutek kampanii polityczno-medialnej przeciwko międzywyznaniowym małżeństwom, stan Uttar Pradeś jako pierwszy wprowadził prawo antykonwersyjne, mające w założeniu chronić hinduski przed miłosnym dżihadem, czyli przymusową konwersję za sprawą manipulacji czy uwiedzenia. Od tej pory każdemu, kto zostanie uznany za winnego wykorzystania małżeństwa do zmuszenia kobiety do zmiany religii, grozi kara pozbawienia wolności do 10 lat. Wkrótce przepisy zakazujące wykorzystywania małżeństwa w celu zmuszenia kogoś do zmiany religii wprowadziły kolejne stany, m.in. Karnataka, Madhja Pradeś i Harijana. Oznacza to, że sekurytyzacja działa i przynosi wymierne korzyści.

Konkludując, elity polityczne reprezentujące hindutwę, hinduistyczni przywódcy duchowi i przychylne im media korzystając z narzędzi takich jak dezinformacja, teoria spiskowa czy mowa nienawiści kreują i utrwalają negatywny wizerunek muzułmanów, co przekłada się na spadek zaufania względem tej grupy i jej stygmatyzację w społeczeństwie. Celem takich działań może być realizacja partykularnych interesów politycznych, ale to zagadnienie wykracza poza ramy niniejszej pracy i być może zainspiruje do poszukiwań kolejnych badaczy. Przypadki, w których politycy używają retoryki antymniejszościowej i

⁸⁷¹ I. Frydenlund, E. Leidig, *Introduction*, wydanie specjalne Religions: "Love Jihad,,: Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male, [dostęp: 18 II 2023]: <https://www.mdpi.com/journal/religions/special_issues/Muslim_LoveJihad_Islamophobia>.

⁸⁷² *Ibidem*.

⁸⁷³ J. R. McLane, *Hindu Victimhood and India's Muslim Minority* [w:] *The Fundamentalist Mindset: Psychological Perspectives on Religion, Violence, and History*, New York: Oxford Academic 2010, s. 196-215, dostęp: 07.03.2023, <<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195379655.003.0015>>; D. Anand, *Hindu Nationalism in India and the Politics of Fear*, London 2011, [dostęp: 17 II 2023]: <https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230339545_3>.

podlegają do przemocy wobec jakiejkolwiek społeczności zasługują na potępienie. Odpowiedzialne przywództwo polityczne powinno priorytetowo traktować jedność, harmonię i dobrobyt wszystkich obywateli, niezależnie od ich pochodzenia religijnego lub etnicznego.

Niniejsza praca dotyczy najbardziej aktualnych i wrażliwych społecznie zjawisk zachodzących we współczesnej polityce indyjskiej. Stanowi wgląd w stereotypy, które od lat służą środowisku hindutwy do opisu mniejszości muzułmańskiej w Indiach. Autorka analizuje antymuzułmańską narrację indyjskich mediów prawicowych, aby zrozumieć, za pomocą jakiego języka i obrazów przedstawiani są dziś indyjscy muzułmanie. Stanowi to wgląd w zjawisko stereotypizacji i dyskryminacji, z którym mierzą się współcześnie muzułmanie indyjscy. Niniejsza rozprawa obnaża także mechanizmy działania teorii spiskowych w polityce i wskazuje na związane z ich stosowaniem niebezpieczeństwa. Dysertacja ta nie jest rzecz jasna wyczerpującą analizą antymuzułmańskich teorii spiskowych, a jedynie próbą uchwycenia islamofobii w Indiach przez pryzmat trzech z nich: miłosnego dżihadu, populacyjnego dżihadu i korona dżihadu. Praca stanowi asumpt do dalszych badań w tym zakresie.

Bibliografia

Źródła i opracowania drukowane

1. Amarasingam A., Umar S., Desai S., *Fight, Die, and If Required Kill: Hindu Nationalism: Misinformation and Islamophobia in India*, Religions 2022, t. 13, nr 5.
2. Anand D., *The Violence of Security: Hindu Nationalism and the Politics of Representing 'the Muslim' as a Danger*, The Commonwealth Journal of International Affairs, nr 94, 2007.
3. Andersen W. K., Damle, S. D., *The RSS: A View to the Inside*, Gurgaon 2018.
4. Brass P., *Forms of Collective Violence: Riots, Pogroms, & Genocide in Modern India*, New Delhi 2006.
5. Brass P., *The Production of Hindu-Muslim Violence in Contemporary India*, Washington 2003.
6. Buzan B., Kelstrip M., Lemaitre P., Wæver O., *Identity Migration and the New Security Agenda in Europe*, London 1993
7. Buzan B., *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, London 1983.
8. Buzan B., Wæver O., de Wilde J., *Security: A New Framework for Analysis*, London 1998.
9. Cesari J., *We God's People: Christianity, Islam, and Hinduism in the World of Nations*, London 2021.
10. Chatterji A. P., Hansen T. B., Jaffrelot C., *Majoritarian State. How Hindu Nationalism is Changing India*, New York 2019.
11. Collins A., *Contemporary Security Studies (4th ed.)*, London 2016.

12. Cushman T., *A Conversation on Religion and Violence with Veena Das*, The Hedgehog Review, t. 6, nr 1, 2004.
13. Das V., *Life and Words: Violence and the Descent into the Ordinary*, Berkeley 2006.
14. Das V., Randeria S., *Social Sciences and Public Debates: The Case of India*, [w:] *Inventer Les Sciences Sociales Postoccidentales*, red. L. Roulleau-Berger, nr 5, 2015.
15. Davey J., Ebner J., *The 'Great Replacement': The Violent Consequences of Mainstreamed Extremism*, London 2019.
16. Dębicki K., *Konflikt i przemoc w systemie politycznym niepodległych Indii*, Warszawa 2000.
17. Desai M., Pandey G., Kapila S. i in., *Making Sense of Modi's India*, Noida 2016.
18. Drwal A., *Obraz kobiety w dyskusji na temat zjawiska Love Jihad w Indiach*, Kraków 2019.
19. Elahi F., Khan O., *Islamophobia: Still a challenge for us all: A 20th-anniversary report*, 2017.
20. Gatade S., *The Saffron Condition: Politics of Repression and Exclusion in Neoliberal India*, New Delhi 2011.
21. Golwalkar K. B., *Bunch of Thoughts*, Bangalore 1960.
22. Guha R., *India After Gandhi: The History of the World's Largest Democracy*, London 2007.
23. Gupta C., *Allegories of 'Love Jihad' and Ghar Vapasi: Interlocking the Socio-Religious with the Political*, Archiv Orientalni, t. 84, nr 2, New Delhi 2016.
24. Gupta C., *Hindu women, Muslim men: Cleavages in shared spaces of everyday life, United Provinces, c. 1890-1930*, The Indian Economic & Social History Review, t. 37, nr 2, London 2000.
25. Gupta C., *Hindu Women, Muslim Men: Love Jihad and Conversions*, Economic and Political Weekly, t. 44, nr 51, Delhi 2009.

26. Gupta C., *Sexuality, Obscenity, Community: Women, Muslims, and the Hindu Public in Colonial India*, Delhi 2001.
27. Hansen T. B., *Recuperating Masculinity: Hindu Nationalism, Violence and Exorcism of the Muslim 'Other'*, *Critique of Anthropology*, nr 16, 1996.
28. Hansen, T. B., *The Saffron Wave: Democracy and Hindu Nationalism in Modern India*, New Delhi 1999.
29. Heredia R. C., *Reconciling Difference: Beyond Collective Violence in India*, 2021.
30. Ispahani, F., *Politics of Hate: Religious Majoritarianism in South Asia*, HarperCollins India 2023.
31. Iwanek K. *Endless Siege: Education and Nationalism in Vidya Bharati Schools*, Oxford 2022.
32. Jaffrelot C., *Hindu Nationalism: A Reader*, New Jersey 2007.
33. Jaffrelot C., Gayer L, *Muslims in Indian Cities: Trajectories of Marginalisation*, New York 2012.
34. Jaffrelot C., Schoch C., *Modi's India: Hindu Nationalism and the Rise of Ethnic Democracy*, New York 2021.
35. Jaffrelot C., *The Hindu Nationalist Movement in India*, New York 1996.
36. Jaffrelot C., *The Modi-centric BJP 2014 election campaign: new techniques and old tactics*, New York, t. 23, nr 2, 2015.
37. Jakóbowska A., *Przemówienie polityczne w Indiach jako gatunek graniczny. Wystąpienia Narendry Modiego z lat 2013 i 2014*, Warszawa 2019.
38. Jayaprasad K., *RSS and Hindu Nationalism: Inroads in a Leftist Stronghold*, New Delhi 1991.
39. Kanungo P., *RSS's Tryst with Politics: From Hedgewar to Sudarshan*, Delhi 2002.
40. Khilnani S., *The Idea of India*, New York 1999.

41. Matadali H., *History, Ideas and Agency in the Origins of Hindu Nationalism*, Cambridge 2019.
42. P. Brass, *Theft of an Idol: Text and Context in the Representation of Collective Violence*, New York 1997.
43. Palshikar S., Deshpande S., *Sectarian Violence in India: Hindu–Muslim Conflict, 1966–2015*, Hyderabad 2019.
44. Pandey G., *The Construction of Communalism in Colonial North India*, New Delhi 2006.
45. Pandey, G., 'Which of us are Hindus'? [w:] G. Pandey (red.), *Hindus and Others — the question of identity in India today*, New Delhi 1993.
46. Price L., *The Modi Effect: Inside Narendra Modi's Campaign to Transform India*, Hodder & Stoughton, Londyn 2015.
47. Quraishi S. Q., *The Population Myth, Family Planning and Politics in India*, Noida 2021.
48. Sardesai R., *2019: How Modi Won India*, Noida 2019.
49. Savarkar V. D., *Hindutva: Who Is a Hindu?*, Mumbai 1969.
50. Savarkar V. D., Parkash S., *Hindu Rashtravad*, Mumbai 1945.
51. Savarkar, *My Transportation for Life*, Mumbai 1984.
52. Sen A., *Identity and Violence: The Illusion of Destiny*, 1st ed. New York 2006.
53. Sharma J., *Hindutva – Exploring the Idea of Hindu Nationalism*, Noida 2015.
54. Suroor H., *Unmasking Indian Secularism. Why We Need a New Hindu-Muslim Deal*, New Delhi 2022.
55. The Runnymede Trust, *Islamophobia: A Challenge for Us All*, 1997.
56. Toczek E., *Być muzułmaninem w Indiach*, Warszawa 1984.

57. Umar S., *Constructing the "Citizen Enemy—The Impact of the Enemy Property Act of 1968 on India's Muslims*, *Journal of Muslim Minority Affairs*, nr 39, 2019, s. 457–77.
58. Us-Salam Z., *Of Saffron Flags and Skullcaps: Hindutva Muslim Identity and the Idea of India*, New Delhi India: SAGE Publications India Pvt 2018.
59. Varshney A., *Contested Meanings: India's National Identity, Hindu Nationalism and the Politics of Anxiety*, Cambridge 1993.
60. Varshney A., *Ethnic Conflict and Civic Life: Hindus and Muslims in India*, New York 2002.
61. Wilkinson S., *Religious Politics and Communal Violence*, New Delhi/New York 2005.
62. Zajączkowska N., *Hindu-Muslim Relations in Times of Coronavirus*, *Studia Orientalne*, nr 2 (18), 2020.
63. Zajączkowska N., *On the Politics of Fear. The Role of Politicians in Stoking Islamophobia During the COVID-19 Pandemic in India*, *International Affairs*, t. 74, nr 3, Warszawa 2021.

Źródła internetowe i prasowe

64. A Del Sarto R., *Sectarian securitization in the Middle East and the case of Israel*, *International Affairs*, t. 97, nr 3, 2021, [dostęp: 18 II 2023]:
<<https://doi.org/10.1093/ia/iab011>>.
65. Aditya Bharadwaj K.V., *Volunteers distributing relief material attacked* [online], 6 IV 2020 [dostęp: 15 IV 2021]:
<<https://www.thehindu.com/news/national/karnataka/vo>

- lunteers-distributing-relief-material-
 attacked/article31274032.ece>.
66. Afeef M., *Does Law Allow Calls to Boycott Muslims During the COVID-19 Lockdown?* [online], 28 V 2020 [dostęp: 20 III 2021]:
 <<https://thewire.in/communalism/covid-19-lockdown-muslims-boycott-law>>.
 67. Ahmed H., *'Corona Jihad' Examining Anti-Muslim Narratives in India during the Covid-19 Pandemic* [w:] *Living in the Age of Anger. Representing 'Negative Solidarities' in Contemporary Global Culture*, t. 25, nr 2, 2021, s. 46, [dostęp: 11 VI 2023]:
 <<https://doi.org/10.6093/2035-8504/9792>>.
 68. Akbar S., Kukreti D., Sagarika S., Pal J., *Temporal patterns in COVID-19 related digital misinformation in India* [online], 2020 [dostęp: 27 I 2021]:
 <<http://joyojeet.people.si.umich.edu/temporal-patterns-in-covid-19-misinformation-in-india/>>.
 69. Amit Malviya on Twitter [online], 31 III 2020 [dostęp: 29 II 2021]:
 <<https://twitter.com/amitmalviya/status/1245083081305776128?s=20>>.
 70. Amnesty International releases its Annual Report for 2016 to 2017, *'Politics of demonization' breeding division and fear* [online], 22 II 2017 [dostęp: 27 XI 2020],
 <<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/02/amnesty-international-annual-report-201617/>>.
 71. Arya S., *Muslims face social boycott in Buldhana, business too hit* [online], 20 IV 2020 [dostęp: 20 III 2021]:
 <<https://timesofindia.indiatimes.com/city/nagpur/musli>

ms-face-social-boycott-in-buldhana-business-too-hit/articleshow/75102273.cms>.

72. Ashraf A., *How Modi's BJP lagged on COVID-19 response in Central India* [online], [dostęp: 15 VI 2020]: <<https://www.trtworld.com/magazine/how-modi-s-bjp-lagged-on-covid-19-response-in-central-india-35617>>.
73. Aut. niezn., *ABP News invents 'research' to praise Modi. BJP's Amit Malviya amplifies the fake news* [online], 10 IV 2020 [dostęp: 29 II 2021]: <<https://www.newslaundry.com/2020/04/10/abp-news-invents-research-to-praise-modi-bjps-amit-malviya-amplifies-the-fake-news>>.
74. Aut. niezn., *Can't End Terror Until We Uproot Islam", Said Minister Anantkumar Hegde. Old Video Surfaces* [online], 8 XII 2017 [dostęp: 29 II 2021]: <<https://www.ndtv.com/india-news/union-minister-anantkumar-hegde-cant-wipe-out-terrorism-till-we-uproot-islam-1785351>>.
75. Aut. niezn., *Tablighi event: Shobha smells 'Corona jihad'*, The Hindu [online], 4 IV 2020 [dostęp: 29 V 2020]: <<https://www.thehindu.com/news/national/karnataka/tablighi-event-shobha-smells-corona-jihad/article31259288.ece>>.
76. Aut. niezn., *Tablighi Jamaat is a factory of corona: VHP* [online], IV 2020 [dostęp: 27 I 2021]: <<https://www.siasat.com/tablighi-jamaat-factory-corona-vhp-1868672/>>.
77. Aut. niezn., *Tattle* [online], [dostęp: 27 I 2021]: <<https://tattle.co.in/>>.
78. Aut. niezn., *The Future of Truth and Misinformation Online* [online], 19 X 2017 [dostęp: 15 IV 2021]:

- <<https://www.pewresearch.org/internet/2017/10/19/the-future-of-truth-and-misinformation-online/>>.
79. Aut. niezn., *The Interview of PM Narendra Modi with TIME* [online], 8 V 2015 [dostęp: 15 VI 2020]:
<<https://www.narendramodi.in/the-interview-of-pm-narendra-modi-with-time-7846>>.
80. Aut. niezn., *The Runnymede Trust, Islamophobia: A Challenge for Us All* [online], 1997 [dostęp: 27 XI 2020]:
<<https://www.runnymedetrust.org/companies/17/74/Islamophobia-A-Challenge-for-Us-All.html>>.
81. Aut. niezn., *Timeline: Ayodhya Holy Site Crisis* [online], XII 2012 [dostęp: 27 I 2021]:
<<http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-11436552>>.
82. Aut. niezn., *TV Newsance Episode 77: Delhi election and Amit Malviya's fakery* [online], 9 II 2020 [dostęp: 29 II 2021]:
<<https://www.youtube.com/watch?v=WJdCcXQtW4k&t=539s>>.
83. Aut. niezn., *WhatsApp MAUs by country, millions* [online], IX 2019 [dostęp: 15 VI 2020]:
<<https://www.businessofapps.com/data/whatsapp-statistics>>.
84. Bagchi S., *The religion of business* [online], 13 IV 2020 [dostęp: 20 III 2021]: <<https://www.livemint.com/mint-lounge/features/the-religion-of-business-11586495537981.html>>.
85. Banaji S., Bhat R., *Disinformation against Indian Muslims during the COVID-19 pandemic* [online], 15 IX 2020 [dostęp: 15 IV 2021]:
<<https://www.studentsagainsthindutvaideology.org/post>>

/disinformation-against-indian-muslims-during-the-covid-19-pandemic>.

86. Barucco A., *National Identity In The Age Of Globalization: Changing Patterns Of National Identity In India*, Harvard University, 2007, [dostęp: 23 IX 2022]:
<<https://programs.wcfia.harvard.edu/files/fellows/files/barucco.pdf>>.
87. Brennen J.S., Simon F., Howard P.N., Nielsen R.K., *Types, sources, and claims of COVID-19 misinformation*, Reuters Institute for the Study of Journalism [online], IV 2020, [dostęp: 27 I 2021]:
<<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/types-sources-and-claims-covid-19-misinformation>>.
88. Chaudhuri P., *Amit Malviya's fake news fountain: 16 pieces of misinformation spread by the BJP IT cell chief* [online], 10 II 2020 [dostęp: 10 III 2021]:
<<https://scroll.in/article/952731/amit-malviyas-fake-news-fountain-16-pieces-of-misinformation-spread-by-the-bjp-it-cell-chief>>.
89. Chowdhury A., *Fake News In The Time Of Coronavirus: A BOOM Study* [online], 8 V 2020 [dostęp: 27 II 2021]: <<https://www.boomlive.in/fact-file/fake-news-in-the-time-of-coronavirus-a-boom-study-8008/page-2>>.
90. *Countries with the most Facebook users 2021* [online], 9 II 2021 [dostęp: 15 IV 2021]:
<<https://www.statista.com/statistics/268136/top-15-countries-based-on-number-of-facebook-users>>.
91. *Countries with the most Twitter users 2021* [online], 2021 [dostęp: 15 IV 2021]:
<<https://www.statista.com/statistics/242606/number-of-active-twitter-users-in-selected-countries>>.

92. *COVID-19: Was Tablighi Jamaat event the only mass gathering leading up to the lockdown?* [online], 18 IV 2020 [dostęp: 15 IV 2021]:
<<https://sabrangindia.in/article/covid-19-was-tablighi-jamaat-event-only-mass-gathering-leading-lockdown>>.
93. *Defying lockdown, devotees in Bengal assemble at temples on Ram Navami* [online], 2 IV 2020 [dostęp: 15 IV 2021]:
<<https://www.thehindu.com/news/cities/kolkata/defying-lockdown-devotees-in-bengal-assemble-at-temples-on-ram-navami/article31237211.ece>>.
94. Ellis-Petersen H., Rahman S. A., *Coronavirus conspiracy theories targeting Muslims spread in India* [online], 13 IV 2020 [dostęp: 29 V 2020]:
<<https://www.theguardian.com/world/2020/apr/13/coronavirus-conspiracy-theories-targeting-muslims-spread-in-india>>.
95. *Fact Check by BoomLive* [online], [dostęp: 15 IV 2021]: <<https://www.boomlive.in/fact-check>>.
96. *Fake Alert: Long List of Islamophobic fake news which is going viral during Coronavirus Pandemic* [online], 16 V 2020 [dostęp: 15 IV 2021]:
<<https://mediascanner.in/fake-alert-long-list-of-islamophobic-fake-news-which-is-going-viral-during-coronavirus-pandemic/>>.
97. *FIR Against UP Hospital Which Wouldn't Allow Muslim Patients Without COVID-19 Test* [online], 20 IV 2020 [dostęp: 20 III 2021]:
<<https://thewire.in/communalism/fir-meerut-hospital-muslim-patients-covid-19>>.
98. *Five held after two Muslim cowherds hanged to death in India* [online], 19 III 2016 [dostęp: 27 XI 2020]:

- <<https://www.reuters.com/article/india-killings-muslim-beef-idINKCN0WL0FY?edition-redirect=in>>.
99. Frøystad K., *Sound Biting Conspiracy: From India with "LoveJihad"*, Religions 12, 2021, [dostęp: 2 IV 2023]: <<https://doi.org/10.3390/rel12121064>>.
 100. Frydenlund I., Leidig E., *Introduction: "Love Jihad": Sexuality, Reproduction and the Construction of the Predatory Muslim Male*, [dostęp: 15 VI 2020]: <<https://doi.org/10.3390/rel13030201>>.
 101. Ghadyalpatil A., Varma A., *How Babri Masjid demolition redefined politics of social identity*, Mint, 6 XII 2017.
 102. *Government Bans 59 mobile apps which are prejudicial to sovereignty and integrity of India, defence of India, security of state and public order* [online], 29 VI 2020 [dostęp: 30 VI 2020]: <<https://pib.gov.in/PressReleseDetailm.aspx?PRID=1635206#>>.
 103. Hasan M., *The Coronavirus Is Empowering Islamophobes — but Exposing the Idiocy of Islamophobia* [online], 14 IV 2020 [dostęp: 15 VI 2020]: <<https://theintercept.com/2020/04/14/coronavirus-muslims-islamophobia/>>.
 104. *How fake news is fuelling India's nationalism*, South China Morning Post [online], 14 VII 2017 [dostęp: 30 I 2021]: <<https://www.scmp.com/news/asia/south-asia/article/2102639/how-fake-news-fuelling-indias-nationalism>>.
 105. *How fake news is widening social rifts in India* [online], 9 X 2017 [dostęp: 15 IV 2021]:

- <<https://www.dw.com/en/how-fake-news-is-widening-social-rifts-in-india/a-40875997>>.
106. *India and Misinformation*, Storyful, p. 4
[online], VIII 2018 [dostęp: 29 I 2021]:
<<https://storyful.com/wp-content/uploads/2019/12/Storyful-White-Paper-India-August-2018.pdf>>.
 107. *India Burning (Clip)* [online], 1 IV 2020
[dostęp: 27 III 2021]:
<<https://www.youtube.com/watch?v=MCyBL8dBOEo>>
.
 108. *India: Aftermath of hateful Islamophobic Campaign and Fake news amidst Corona virus Pandemic* [online], 14 IV 2020 [dostęp: 15 IV 2021]:
<<https://mediascanner.in/india-aftermath-of-hateful-islamophobic-campaign-and-fake-news-amidst-corona-virus-pandemic>>.
 109. *India's Modi cleared of complicity in deadly communal riots* [online], XII 2019 [dostęp: 27 I 2021]:
<<https://www.vanguardngr.com/2019/12/indias-modi-cleared-of-complicity-in-deadly-communal-riots/>>.
 110. *India's Muslims: An Increasingly Marginalized Population*, Council on Foreign Relations [online], 20 VIII 2020 [dostęp: 27 XI 2020]:
<<https://www.cfr.org/background/india-muslims-marginalized-population-bjp-modi>>.
 111. Jain A., *BJP Ignores PM Modi's Social Distancing Advice At Shivraj Singh Chouhan's Oath-Taking* [online], 24 III 2020 [dostęp: 15 VI 2020]:
<https://www.huffingtonpost.in/entry/bjp-madhya-pradesh-social-distancing-shivraj-singh-chouhan_in_5e79a7bbc5b62f90bc508234>.

112. Juzaszek, A., *Indian "Love Jihad" goes to court*, [w:] M. Stępień & J. Klakla (red.), *Law and culture: reconceptualization and case studies*, 2022, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-81193-8_4>.
113. Kasparov G., *The point of modern propaganda isn't only to misinform or push an agenda. It is to exhaust your critical thinking, to annihilate truth* [online], 13 XII 2016 [dostęp: 27 XI 2020]: <<https://twitter.com/kasparov63/status/808750564284702720?lang=he>>.
114. Kesar S., Abraham R., Lahoti R., Nath P., Basole A., *Pandemic, informality, and vulnerability: Impact of COVID-19 on livelihoods in India*, p. 18 [online], [dostęp: 20 III 2021]: <https://cse.azimpremjiuniversity.edu.in/wpcontent/uploads/2020/06/Kesar_et_al_Pandemic_Informality_Vulnerability.pdf>.
115. Kilroy R. J., *Securitization*, [w:] *Handbook of Security Science*, A. Masys (red.), 2018, [dostęp: 17 II 2023]: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-51761-2_11-1>.
116. Lewis R., Marwick A., *Report: Media manipulation and disinformation online* [online], 15 V 2017 [dostęp: 29 II 2021]: <<https://datasociety.net/library/media-manipulation-and-disinfo-online/>>.
117. Lewis R., *Why influence matters in the spread of misinformation* [online], [dostęp: 29 I 2021]: <<https://points.datasociety.net/why-influence-matters-in-the-spread-of-misinformation-fc99ee69040e>>.
118. Murthy L., *The Contagion Of Hate In India* [online], XI 2020 [dostęp: 15 VI 2020]:

- <https://www.apc.org/sites/default/files/APC_Hate_Speech_V10_0.pdf>.
119. Pandey A., „*Was I Wrong?*” *BJP MLA Says Boycott Muslim Vegetable Sellers, Defiant* [online], 28 IV 2020 [dostęp: 20 III 2021]:
<<https://www.ndtv.com/india-news/coronavirus-lockdown-on-camera-bjp-mla-suresh-tiwari-says-boycott-muslim-vegetable-vendors-defends-himself-2219589>>.
 120. Pandya A.A., *Muslim Indians. Struggle for Inclusion* [online], 2010 [dostęp: 27 XI 2020]:
<https://www.stimson.org/wp-content/files/file-attachments/Muslim_Indians-Complete_1.pdf>.
 121. Parth M.N., Bengali S., *Fake news fuels nationalism and Islamophobia — sound familiar? In this case, it's in India*, “Los Angeles Times” [online], 11 VII 2017 [dostęp: 29 I 2021]:
<<https://www.latimes.com/world/asia/la-fg-india-fake-news-20170711-story.html>>.
 122. Pennycook G., Rand D.G., *The Psychology of Fake News*, “Trends in Cognitive Sciences”, vol. 25, pp. 388-402 [online], V 2021 [dostęp: 15 V 2021]:
<<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1364661321000516>>.
 123. *Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, Disinformation and propaganda – impact on the functioning of the rule of law in the EU and its Member States* [online], II 2019 [dostęp: 27 XII 2020]:
<[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608864/IPOL_STU\(2019\)608864_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608864/IPOL_STU(2019)608864_EN.pdf)>.
 124. *Prime Minister's Interview to CNN's Fareed Zakaria* [online], X 2014 [dostęp: 27 I 2021]:

- <<https://www.narendramodi.in/pms-interview-to-cnns-farid-zakaria-2865>>.
125. *Report on the inquiry into a working definition of Islamophobia / anti-Muslim hatred* [online], 2017 [dostęp: 27 III 2021]:
<<https://static1.squarespace.com/static/599c3d2febbd1a90cffdd8a9/t/5bfd1ea3352f531a6170ceee/1543315109493/Islamophobia+Defined.pdf>>.
 126. Salve P., *Manipulative Fake News On The Rise In India Under Lockdown: Study* [online], 3 V 2020 [dostęp: 29 I 2021]:
<<https://www.indiaspend.com/manipulative-fake-news-on-the-rise-in-india-under-lockdown-study/>>.
 127. Serhan Y., *The Hinduization of India Is Nearly Complete*, *The Atlantic*, 27 V 2022, [dostęp: 13 VI 2021],
<<https://www.theatlantic.com/international/archive/2022/05/narendra-modi-india-religion-hindu-nationalism/630169/>>.
 128. Sharma P., A. Anand, *Indian media coverage of Nizamuddin Markaz event during COVID-19 pandemic*, 21 XI 2020, [dostęp: 10 VI 2023]:
<<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7753644/>>.
 129. *Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India*, Prime Minister's High-Level Committee Cabinet Secretariat Government of India, New Delhi 2006,
<https://www.minorityaffairs.gov.in/sites/default/files/sachar_comm.pdf>.
 130. Stephanie M.A., *Video: Karnataka panchayat bans and ostracises Muslims over COVID-19 stigma* [online], 9 IV 2020 [dostęp: 20 III 2021]:

- <<https://www.thenewsminute.com/article/video-karnataka-panchayat-bans-and-ostracises-muslims-over-covid-19-stigma-122222>>.
131. Stokes B., Manevich D., Chwe H., *Three Years In, Modi Remains Very Popular*, Pew Research Center [online], 15 XI 2017 [dostęp: 15 VI 2020]:
<<http://www.pewglobal.org/2017/11/15/indiamodi-remains-very-popular-three-years-in/>>.
 132. Subramanian S., *How Hindu supremacists are tearing India apart* [online], 20 II 2020 [dostęp: 27 XI 2020]:
<<https://www.theguardian.com/world/2020/feb/20/hindu-supremacists-nationalism-tearing-india-apart-modi-bjp-rss-jnu-attacks>>.
 133. Trivedi D., *Targeting a community* [online], 8 V 2020 [dostęp: 15 VI 2020]:
 134. Udupa S., *Enterprise Hindutva and social media in urban India*, Contemporary South Asia: 'Neo-Hindutva': Evolving forms, spaces, and expressions of Hindu nationalism, t. 26, nr 4, 2018,
<<https://doi.org/10.1080/09584935.2018.1545007>>.
 135. United Nations, *UN Strategy and Plan of Action on Hate Speech* [online], IX 2020 [dostęp: 27 I 2021]:
<https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/UN%20Strategy%20and%20PoA%20on%20Hate%20Speech_Guidance%20on%20Addressing%20in%20field.pdf>.
 136. Venugopal V., *Tablighi Jamaat is a Talibani crime, not negligence: Mukhtar Abbas Naqvi* [online], 2 IV 2020 [dostęp: 29 V 2020]:
<<https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/taablighi-jamaat-is-a-talibani-crime-not->

negligence-mukhtar-abbas-naaqvi/articleshow/74940835.cms?from=mdr>.

137. Waterson J., *Influencers among 'key distributors' of coronavirus misinformation*, The Guardian [online], 8 IV 2020 [dostęp: 27 I 2021]: <<https://www.theguardian.com/media/2020/apr/08/influencers-being-key-distributors-of-coronavirus-fake-news>>.
138. Yasir S., *India Is Scapegoating Muslims for the Spread of the Coronavirus* [online], 22 IV 2020 [dostęp: 29 V 2020]: <<https://foreignpolicy.com/2020/04/22/india-muslims-coronavirus-scapegoat-modi-hindu-nationalism>>.
139. Zajączkowska N., *Stereotypowy obraz mniejszości. Przegląd uprzedzeń dotyczących indyjskich muzułmanów* [w:] *Bliski Wschód Wobec Wyzwań i Zagrożeń Współczesności*, red. M. Woźniak-Bobińska, Łódź 2020, [dostęp: 12 III 2023]: <<http://kbwipa.wsmip.uni.lodz.pl/katedry/kbwipa/publikacje/Bliski-Wsch%C3%B3d-wobec-wyzwa%C5%84-i-zagro%C5%BCe%C5%84-wsp%C3%B3%C5%82czesno%C5%9Bci-2020.pdf>>.

Aneks

The Census of India, 1901

<i>Name and Address of Persons Converted</i>	<i>Profession</i>	<i>Cause of Conversion</i>	<i>Former Caste</i>
1. Mukta Muchini of Hydarpur, thana Baduria	Day-labourer	She fell in love with one Jhanu Sheik of her village, who converted her and afterwards married her	Muchi
2. Mukta Dassi of Kalutolla, Hassana-bad	Ditto	She married a Moham-madan	Goala
3. Mathura Bania of Magrahat	Railway gateman	He fell in love with a Muhammadan girl and married her	Bania
4. Degambari Dasi, Magrahat	Day-labourer	She was a poor widow with two little children, and under the inducement of a rich Muhammadan she was converted with her two boys	Dhopa
5. Jasodia Talini, daughter of Ajitam Teli of Sonari, thana Mubarak, district Saran, aged 30 years	Mill-hand	She fell in love with her Muhammadan paramour, who converted her to his faith	Teli
6. Nanku Kalwar, alias Nanku Mian, son of Bissesswar Kalwar of Dalary, thana Madhubanjia, district Saran, aged 32 years	Ditto	Embraced the religion of Muhammad of his own accord	Teli
7. Dalu Mali, alias Dil Muhammad, son of Heta Mali of Belaganj, thana Belaganj, district Belaganj, aged 30 years	Ditto	Ditto	Mali

<i>Name and Address of Persons Converted</i>	<i>Profession</i>	<i>Cause of Conversion</i>	<i>Former Caste</i>
8. Mahadevya Chamarin, daughter of Nanker Chamar of Karai, thana Dildargunge, district Ajamgarh, aged 13 years	Nil	Married a Muhammadan while in sick-bed	Chamar
9. Lakpatia Bharin, alias Saliman Bibi, daughter of Narsing Bhar of Rajanpur, thana Mirganj, district Saran, aged 25 years	Mill-hand	Fell in love with her Muhammadan paramour, and was converted to his faith	Bhar
10. Jitu Kahar, alias Situ Mianson of Thakuri Kahar of Vikaran, thana Mirganj district. Saran, aged 45 years	Ditto	Embraced the Muhammadan religion of his own accord	Kahar
11. Nathia Bharia, daughter of Narsing Bhar of Rajanpur, thana Mirganj, district Saran, aged 30 years	Ditto	Fell in love with her Muhammadan paramour, who converted her to his faith	Bhar
12. Lakpatia Guraram, daughter of Kanta Gareri of Mubarakpur, thana Mohanta, district Shahabad, aged 30 years	Ditto	Ditto ditto	Gareri
13. Sundaria Ksharin, daughter of Thakur Kahar of Vikaran, thana Mirganj, district Saran, aged 50 years	Ditto	Embraced Muhammadanism of her own accord	Kahar

<i>Name and Address of Persons Converted</i>	<i>Profession</i>	<i>Cause of Conversion</i>	<i>Former Caste</i>
14. Andia Ksharin, daughter of Thakur Kahar of Vikaran, thana Mirganj, dis- trict Saran, aged 30 years	Ditto	Fell in love with her Muhammadan para- mour, who converted her to his faith	Do.
15. Parameswar Kahar, alias Dil Muhammad, son of Bhagaban Kahar of Sandapur, thana Manjni, district Saran, aged 33 years	Ditto	Embraced Muhamma- danism of his own ac- cord	Do.
16. Thakur Dasi, alias Kusum Dasi, daugh- ter of Biswanath Pal of Nayabasti, thana Barrackpore, aged 40 years	Nil	Fell in love with a Muhammadan and was converted	Kumhar (potter)
17. Prasanna Dasi, daughter of Tarini Ghose of Nayabasti, thana Barrackpore, aged 50 years	Nil	Embraced the Muham- madan religion after her son's conversion to that faith	Goala
18. Hara Devi, daugh- ter of Dinanath Ban- erji of Nayabasti, thana Barrackpore, aged 40 years	Seller of wood	Owing to straitened cir- cumstances, she em- braced Muhammad- anism	Brahman
19. Harani Dasi, alias Idia Bibi, daughter of Madhu Kaora of Naya- basti, thana Barrack- pore, aged 40 years		Fell in love with a Muhammadan para- mour, and was con- verted to his faith	Kaora
20. Rajkumari Dass, daughter of Mati Ram Paraumanik of Naya- basti, thana Barrack- pore, aged 60 years	Ayah	Ditto ditto	Napit

<i>Name and Address of Persons Converted</i>	<i>Profession</i>	<i>Cause of Conversion</i>	<i>Former Caste</i>
21. Behari Goala, alias Khodabox, son of Sewo Prasad Goala of Ujayini, thana Pabeganj, district Mirzapur, aged 25 years	Beggar	Owing to straitened circumstances, he embraced the Muhammadan religion	Goala
22. Lachman Pasi, son of Suku Pasi of Sadar Bezar, thana Barrackpore, aged 33 years	Lives on the sale-proceeds of his house property	Fell in love with a Muhammadan prostitute and became a convert	Pasi
23. Kokil Kaora, son of Bhadua Kaora of Chanak, thana Barrackpore, aged 40 years	Labourer	Ditto ditto	Kaora
24. Hari Bagdi, son of Kala Chand Bagdi of Chanak, thana Barrackpore, aged 33 years	Nil	Owing to his straitened circumstances, he became a convert to Muhammadanism	Bagdi
25. Mathura Goala, son of Dhani Ram Goala of Chanak, thana Barrackpore, aged 30 years	Nil	Ditto ditto	Goala
26. Habul Chandra Ghose, son of Haran Chandra Ghose of Sewli, thana Barrackpore, aged 30 years	Nil	Conviction of the truth of Muhammadism	Goala
27. Mahendra Napit, son of Radhanath Napit of Gambhirmachi, aged 35 years	Day-labourer	Joined a band of magicians; married the girl of one of them, and became a Muhammadan	Napit
28. Dasi Goalini, daughter of Kerun Mall of Durgapura, aged 33 years	Nil	Two years after the death of her husband, she fell in love with a Muhammadan named Soleman of Bandipur, and embraced Islam	Goala

<i>Name and Address of Persons Converted</i>	<i>Profession</i>	<i>Cause of Conversion</i>	<i>Former Caste</i>
29. Mookhada Dasi, wife of Nimchand Ghose of Kam- debgachi, aged 25 or 30 years	Nil	She embraced Muham- madanism when driven out of her fa- ther's house for her immoral character	Do.
30. Abhoya Dasi, wife of Nakul Ghose, Kharki, aged 33 or 32 years	Nil	She embraced Muham- madanism on account of her husband's ill- treatment	Do.
31. Dasi Bagdini, wife of Tustu Bagdi of Khamur, aged 20 or 25 years	Nil	She fell in love with Khosh Mondal of Ma- dangram and after- wards married him	Bagdi
32. Satya Bagdini, wife of Puti Bagdi of Konami	Nil	Owing to her straitened circumstances, she embraced Muham- madanism	Do.
33. Bilashi Bagdini, widow of Hara Bagdi of Nischindapur, aged 35 or 36 years	Nil	Ditto ditto	Do.
34. Paran Tiyyar, son of Natabar Tiyyar of Kasimpur, aged 30 or 32 years	Nil	Owing to his straitened circumstances, he em- braced Muhammad- anism	Tiyyar
35. Shebu Bagdi, alias Shamser Mundol of Chandigore, aged 30 or 35 years	Nil	Ditto ditto	Bagdi
36. Badan Ghose, son of late Ravan Ghose of Degha Nebodhin (present abode), aged 30 or 35 years	Nil	Fell in love with a Muhammadan woman and became a convert and married her	Goala

<i>Name and Address of Persons Converted</i>	<i>Profession</i>	<i>Cause of Conversion</i>	<i>Former Caste</i>
37. Kumi Dasi, wife of Nim Chand Ghose	Nil	She was enticed from the protection of her husband by a Muham- madan named Kedar Mandal, who con- verted her to his faith and married her	Do.
38. Punchi Dasi	Nil	She was enticed away by her Muhammadan paramour, Ohijuddi, and converted to his faith	Do.
39. A Bagdi woman at Bankura, in thana Dum-Dum	Nil	She was enticed away by a Muhammadan, who subsequently converted her and married her	Bagdi
40. Wife of Prem Chand Rajak, Ra- jarhat, thana Dum- Dum	Nil	She eloped with a Muhammadan, named Pusha Gar- wan, who subse- quently converted and married her	Dhoba

874

Indyjski system liczbowy a międzynarodowy system liczbowy

1 lakh (1 00 000) - Sto tysięcy (100 000)

10 lakhów (10 00 000) = Jeden milion (1 000 000)

1 karor (1 00 00 000) = Dziesięć milionów (10 000 000)

⁸⁷⁴ Raport dotyczący przyczyn konwersji na islam, spis ludności 1901: Bengal, aneks II, t. 6, Kolkata 1902.